

T A
Č R

Tento projekt je financován se státní podporou
Technologické agentury ČR
v rámci programu BETA2

www.tacr.cz
Výzkum užitečný pro společnost

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

TITSMSMT801: Ověření dopadů zavedení povinného posledního ročníku předškolního vzdělávání

Závěrečná výzkumná zpráva

Konečný uživatel výsledků:
Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
Karmelitská 529/5
118 12 Praha 1

Název projektu: Ověření dopadů zavedení povinného posledního ročníku předškolního vzdělávání

Číslo projektu: TITSMSMT801

Řešitel projektu: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, Ústav výzkumu a rozvoje vzdělávání,
Magdalény Rettigové 4, 116 39 Praha 1

Doba řešení: 1. 12. 2018 – 30. 11. 2021

Důvěrnost a dostupnost: dle konečného uživatele

T A
Č R

Tento projekt je financován se státní podporou
Technologické agentury ČR
v rámci programu BETA2

www.taacr.cz
Výzkum užitečný pro společnost

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Informace o autorském týmu:

PhDr. David Greger, Ph.D.

Mgr. Jaroslava Simonová, Ph.D.

Mgr. Petra Holečková

doc. PhDr. Gabriela Seidlová Málková, Ph.D.

PEDAGOGICKÁ
FAKULTA
Univerzita Karlova

Další informace o projektu:

Cílem projektu bylo popsat dopad zavedeného povinného předškolního vzdělávání na skutečnou docházku dětí, kterých se povinnost týkala/týká; na vývoj počtu odkladů a jejich zdůvodnění; popsat nejčastější problémy a překážky (související se vzděláváním), které se projevují při povinném předškolním vzdělávání dětí a v souvislosti s nástupem k povinné školní docházce a pomocí testu matematické pregramotnosti a fonematického povědomí diagnostikovat děti, které navštěvovaly MŠ pouze v období povinného předškolního vzdělávání a ty, které do MŠ docházely delší dobu.

Výstupem projektu jsou závěrečná výzkumná zpráva, variantní návrhy možné úpravy účinných zákonných a podzákonných předpisů vymezujících oblast předškolního vzdělávání v souvislosti se zavedením povinného posledního ročníku předškolního vzdělávání a návrhy dalších opatření (mimo legislativních) pro oblast předškolního vzdělávání souvisejících se zavedením povinného posledního ročníku předškolního vzdělávání. Závěrečná výzkumná zpráva poskytuje přehled zjištění kvantitativních a kvalitativních šetření a sekundární analýzy administrativních dat. Variantní návrhy úpravy zákonných a podzákonných předpisů obsahují návrhy legislativních opatření, které umožňují sledování a vyhodnocování účasti dětí v povinném předškolním vzdělávání a jejich dopadů a také návrhy opatření, které by mohly přispět k zvýšení účasti dětí v povinném předškolním vzdělávání. Návrhy dalších opatření představují návrhy opatření s potenciálem přispět ke zvýšení účasti a kvality předškolního vzdělávání.

T A
Č R

Program veřejných zakázek v aplikovaném výzkumu a inovacích pro potřeby státní správy BETA2 byl schválen usnesením vlády České republiky č. 278 ze dne 30. 3. 2016 a je zaměřen na podporu aplikovaného výzkumu a inovací pro potřeby orgánů státní správy. Poskytovatelem finančních prostředků je Technologická agentura ČR.

T A
Č R

Tento projekt je financován se státní podporou
Technologické agentury ČR
v rámci programu BETA2

www.taacr.cz
Výzkum užitečný pro společnost

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Část I – výzkumná zpráva

Obsah

1. Úvod	8
2. Metodologie	9
2.1. Výběr sociálně vyloučených lokalit.....	9
2.1.1. Mapové porovnání SVL a sítě MŠ v GIS prostředí.....	9
2.1.2. Výběr SVL, ve kterých byla realizována kvantitativní šetření	10
2.2. Dotazníkové šetření ředitelek MŠ	21
2.2.1. Respondenti.....	21
2.2.2. Kvantitativní šetření	21
2.2.3. Kvalitativní šetření	23
2.3. Dotazníkové (kvantitativní) šetření pracovníků působících v SVL (expertů).....	23
2.3.1. Respondenti.....	23
2.3.2. Kvantitativní šetření	25
2.3.3. Kvalitativní šetření	27
2.4. Šetření školských poradenských zařízení.....	27
2.4.1. Respondenti.....	27
2.4.2. Kvantitativní šetření	28
2.5. Diagnostika dětí v povinném předškolním vzdělávání	30
3. Výsledky.....	33
3.1. Šetření ředitelek MŠ.....	33
3.1.1. Charakteristika a počty sociálně znevýhodněných dětí v MŠ.....	33
3.1.2. Náklady spojené se vzděláváním v MŠ a liší se v SVL	39
3.1.3. Přijímání dětí do MŠ	43
3.1.4. Docházka do MŠ	47
3.1.5. Vzdělávání znevýhodněných dětí	54
3.1.6. Přínosy a problémy zavedení povinného předškolního vzdělávání (blok G)	55
3.2. Šetření pracovníků působících v SVL	63
3.2.1. Důvody neplnění povinného předškolního vzdělávání.....	72
3.2.2. Problémy, které vznikají v průběhu povinného předškolního vzdělávání	74
3.2.3. Problémy v rámci širšího kontextu povinného předškolního vzdělávání	76
3.2.4. Problémy vyplývající z nastavení státní politiky v oblasti vzdělávání a sociální.....	77
3.2.5. Problémy vyplývající z nastavení vzdělávací politiky zřizovatele.....	80
3.2.6. Problémy vyplývající ze životních podmínek sociálně znevýhodněných rodin.....	81

3.2.7.	Problémy vyplývající z nastavení státní politiky v oblasti vzdělávání a sociální.....	82
3.2.8.	Problémy vyplývající z nastavení vzdělávací politiky zřizovatele.....	84
3.2.9.	Problémy vyplývající ze životních podmínek sociálně znevýhodněných rodin.....	84
3.2.10.	Návrh opatření z pohledu účastníků ohniskové skupiny.....	84
3.2.11.	Příklady inspirativní praxe dle zkušeností účastníků ohniskové skupiny.....	86
3.3.	Šetření pracovníků ŠPZ.....	87
3.3.1.	Informace o ŠPZ a pracovníkovi (blok A).....	87
3.3.2.	Sezóna odkladů (blok B).....	90
3.3.3.	Posouzení školní zralosti/připravenosti (blok C).....	95
3.3.4.	Očekávání rodičů od vyšetření školní zralosti (blok D).....	100
3.3.5.	Důvody ŠPZ pro udělení doporučení odkladu školní docházky (blok E).....	103
3.3.6.	Spolupráce s MŠ a ŠPZ při vyšetřování školní zralosti (blok F).....	108
3.3.7.	Problémy související s vyšetřováním školní zralosti (blok G).....	109
3.3.8.	Postoje k podílům odkladů a důvodům odkladů (blok H).....	113
3.4.	Diagnostika dětí v povinném předškolním vzdělávání.....	130
4.	Hlavní zjištění provedených výzkumů.....	141
4.1.	Dopad zavedení povinného předškolního vzdělávání na skutečnou docházku dětí, kterých se povinnost týkala/týká.....	141
4.2.	Dopad zavedeného povinného předškolního vzdělávání na vývoj počtu odkladů a jejich zdůvodnění se zaměřením na vybraný vzorek SVL.....	144
4.3.	Nejčastější problémy a bariéry (související se vzděláváním), které se projevují při povinném předškolním vzdělávání dětí.....	148
4.3.1.	Důvody pro nezahájení PPV.....	148
4.3.2.	Problémy spojené s postoji jednotlivých aktérů.....	149
4.3.3.	Problémy objevující se v průběhu docházky do MŠ u dětí.....	150
4.3.4.	Problémy objevující se v průběhu docházky do MŠ u rodičů.....	151
4.3.5.	Problémy, se kterými zápolí MŠ.....	152
4.3.6.	Problémy vyplývající ze systémového nastavení.....	153
4.3.7.	Nejčastější problémy a překážky (související se vzděláváním), které se projevují v souvislosti s nástupem k povinné školní docházce u dětí v SVL.....	159
4.4.	Ověření úrovně matematické pregramotnosti a fonemického povědomí.....	161
5.	Přílohy.....	162
5.1.	Příloha 1 - dotazník pro ředitelky MŠ.....	162
5.2.	Příloha 2 – dotazník pro odborné pracovníky působící v SVL.....	183

5.3.	Příloha 3 – dotazník pro rodiče.....	203
6.	Návrhy legislativních opatření pro oblast předškolního vzdělávání souvisejících se zavedením povinného posledního ročníku předškolního vzdělávání	216
6.1.	Úvod	217
6.2.	Legislativní opatření v gesci MŠMT	217
6.2.1.	Vyhláška 364/2005 Sb. ze dne 6. září 2005 o vedení dokumentace škol a školských zařízení a školní matriky a o předávání údajů z dokumentace škol a školských zařízení a ze školní matriky (vyhláška o dokumentaci škol a školských zařízení), úplné znění k 1. 9. 2018	217
V1.	zavedení předávání individuálních údajů ze školní matriky i z MŠ.....	217
V2.	rozšíření spektra předávaných údajů ze školní matriky tak, aby umožnily detailnější sledování dopadů zavedení povinného předškolního vzdělávání	218
V3.	zařazení druhého sběru výkazových dat v MŠ k 31. 5.	219
Zákon č. 561/2004 Sb. ze dne 24. září 2004 o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), úplné znění k 13. 10. 2020.....		219
Z1.	rozšíření spektra údajů evidovaných ve školní matrice tak, aby umožnily detailnější sledování dopadů zavedení povinného předškolního vzdělávání – viz opatření V2.....	219
Z2.	umožnění ukončení předškolního vzdělávání i pro dítě, pro které je předškolní vzdělávání povinné	219
Z3.	umožnění přednostního přijetí sociálně znevýhodněných dětí, které nemají trvalé bydliště ve spádovém obvodu MŠ v případě, že jejich rodiče mají nárok na dávky poskytované jednotlivcům nebo rodinám v hmotné nouzi – viz opatření D2c	220
6.3.	Legislativní opatření v gesci jiných resortů.....	220
Z4.	znemožnění uvedení termínu „mateřská škola“ v označení dětské skupiny, který vyvolává dojem, že dítě při docházce do dětské skupiny řádně plní PPV	220
Zákon č. 247/2014 Sb. o poskytování služby péče o dítě v dětské skupině a o změně souvisejících zákonů (znění k 1. 7. 2017).....		221
Z5.	stanovení povinnosti dětských lékařů informovat v rámci preventivní prohlídky ve věku 5 let o povinnosti zápisu k povinnému předškolnímu vzdělávání	221
Vyhláška č. 70 o preventivních prohlídkách ze dne 29. února 2012 (znění k 24. 2. 2021)		221
7.	Návrhy nelegislativních opatření pro oblast předškolního vzdělávání souvisejících se zavedením povinného posledního ročníku předškolního vzdělávání	222
7.1.	Úvod	223
7.2.	Manažerské shrnutí.....	224
1.	Monitorování (podrobněji zde a zde).....	224
2.	Financování (podrobněji zde).....	224
3.	Zajištění přístupu (podrobněji zde)	225
4.	Podpora v oblasti podmínek, metod a forem práce MŠ (podrobněji zde)	225

5.	Komunikace, spolupráce a koordinace (podrobněji zde)	225
6.	Odklady povinné školní docházky (podrobněji zde)	226
6.3.	Principy pro implementaci opatření pro úspěšné předškolní vzdělávání sociálně znevýhodněných dětí	227
	P1. Princip monitorování	227
	P2. Princip zacílení intervence	227
	P3. Princip střední úrovně	227
6.4.	Přehled navrhovaných opatření	228
	A. Monitorování	228
	B. Financování zaváděných opatření	230
	C. Formy povinného předškolního vzdělávání	232
	D. Zápis dětí k povinnému předškolnímu vzdělávání	235
	E. Docházka dětí do povinného předškolního vzdělávání	239
	F. Odklady povinné školní docházky	245
	G. Průřezová opatření	248

1. Úvod

Tato závěrečná zpráva je výstupem z veřejné zakázky TITSMSMT801: Ověření dopadů zavedení povinného posledního ročníku předškolního vzdělávání. Projekt byl realizován v období 1.12. 2018 – 1.12.2021.

Cílem projektu bylo popsat dopad zavedeného povinného předškolního vzdělávání na skutečnou docházku dětí, kterých se povinnost týkala/týká; na vývoj počtu odkladů a jejich zdůvodnění; popsat nejčastější problémy a překážky (související se vzděláváním), které se projevují při povinném předškolním vzdělávání dětí a v souvislosti s nástupem k povinné školní docházce a pomocí testu matematické pregramotnosti a fonematického povědomí diagnostikovat děti, které navštěvovaly MŠ pouze v období povinného předškolního vzdělávání a ty, které do MŠ docházely delší dobu.

Výstupem projektu jsou následující dokumenty:

- Závěrečná výzkumná zpráva – ověření dopadů zavedení povinného posledního ročníku předškolního vzdělávání;
- Variantní návrhy možné úpravy účinných zákonných a podzákonných předpisů vymezujících oblast předškolního vzdělávání v souvislosti se zavedením povinného posledního ročníku předškolního vzdělávání;
- Návrhy dalších opatření (mimo legislativních) pro oblast předškolního vzdělávání souvisejících se zavedením povinného posledního ročníku předškolního vzdělávání.

Závěrečná výzkumná zpráva (kapitola 2-4) poskytuje přehled zjištění kvantitativních a kvalitativních šetření a sekundární analýzy administrativních dat.

Variantní návrhy úpravy zákonných a podzákonných předpisů (kapitola 6) obsahují návrhy legislativních opatření, které umožňují sledování a vyhodnocování účasti dětí v povinném předškolním vzdělávání a jejich dopadů a také návrhy opatření, které by mohly přispět k zvýšení účasti dětí v povinném předškolním vzdělávání.

Návrhy dalších opatření (mimo legislativních) pro oblast předškolního vzdělávání souvisejících se zavedením povinného posledního ročníku předškolního vzdělávání (kapitola 7) představují návrhy opatření s potenciálem přispět ke zvýšení účasti a kvality předškolního vzdělávání.

2. Metodologie

Nejdříve jsme identifikovali SVL, ve kterých výzkum probíhal. Následně jsme vymezili jednotlivé skupiny respondentů relevantní pro zodpovězení výzkumných otázek: ředitelky MŠ, ředitele a pracovníky školských poradenských zařízení (dále ŠPZ), pracovníky nestátních neziskových organizací a další relevantní aktéry. Následně jsme využili kombinaci kvantitativního a kvalitativního přístupu ke sběru a analýze dat: polostrukturované rozhovory s řediteli MŠ a ZŠ a experty z vybraných SVL, dotazníková šetření ředitelky MŠ, pracovníků ŠPZ a ohniskové skupiny s účastí různorodých aktérů ve vybraných SVL.

2.1. Výběr sociálně vyloučených lokalit

2.1.1. Mapové porovnání SVL a sítě MŠ v GIS prostředí

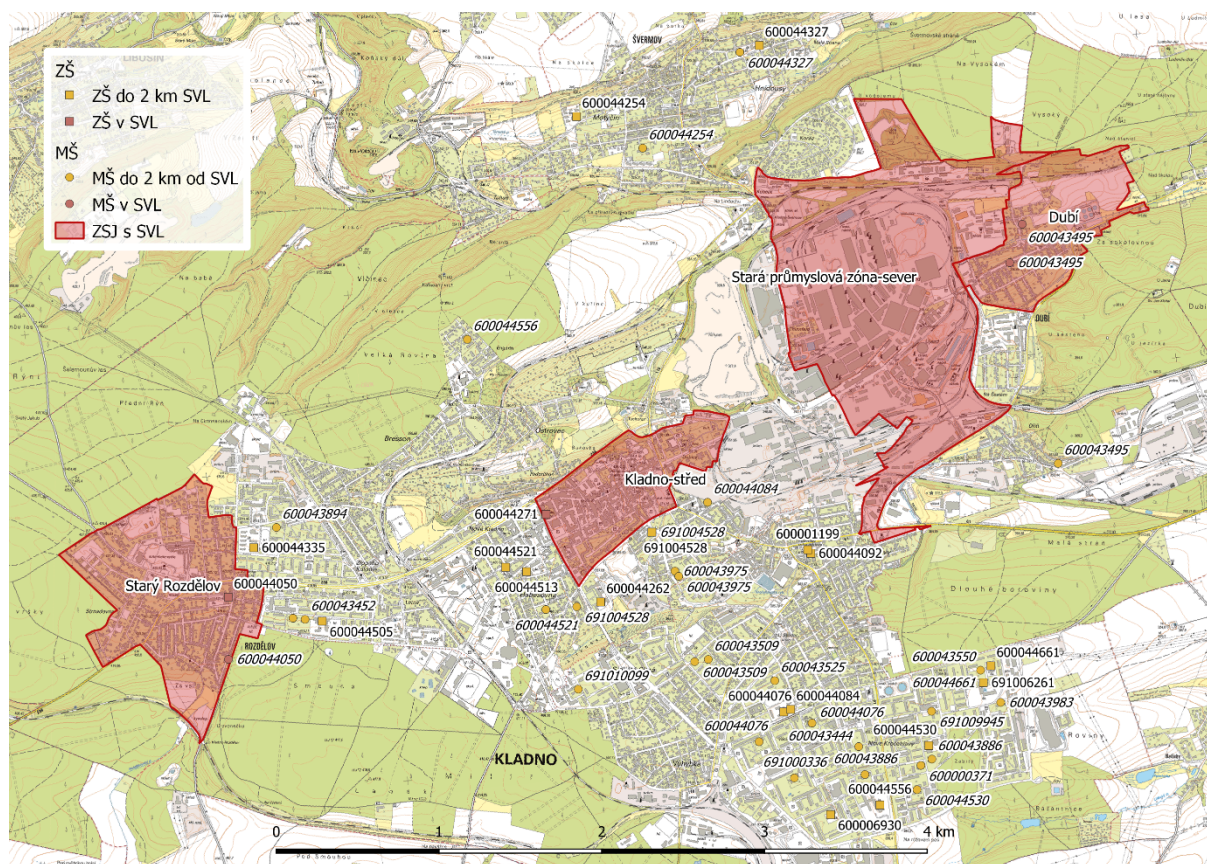
Pro účely projektu jsme získali od zpracovatelů projektu MPSV (Čada, 2015)¹ seznam 606 sociálně vyloučených lokalit (dále SVL) identifikovaných s využitím kvantitativních i kvalitativních metod výzkumu. Datové podklady od zpracovatelů projektu měly formu tzv. shapefilů zpracovatelného v Geografickém informačním systému (dále GIS). Ze 606 SVL bylo v podobě shapefilu dostupných 149 obcí (základních sídelních jednotek obcí), kde se vyskytovaly SVL o velikosti aspoň 100 osob. Z MŠMT jsme získali seznam MŠ, doplnili jsme i seznam ZŠ, které jsme v GIS prostředí zanesli také do mapy ČR.

Ukázkou výsledného řešení je obrázek 1 zobrazující MŠ a ZŠ v SVL a ve vzdálenosti do 2 km od SVL v Kladně. Červeně jsou obarveny základní sídelní jednotky s výskytem SVL, kolečky jsou označeny MŠ přímo v SVL (červené kolečko) a do 2 km od hranice SVL (žluté kolečko), čtverečkem jsou označeny ZŠ – přímo v SVL červeným čtverečkem, do 2 km od SVL žlutým čtverečkem. Čísla označují RED-IZO školy.

Vzhledem k tomu, že SVL jsou obvykle relativně malé a pro náhled by bylo zapotřebí vytvářet mnoho dílčích exportů do obrázků (jako ukázka Kladna zde), rozhodli jsme se pro efektivnější vizualizaci prostřednictvím web-aplikace. Všechny SVL a MŠ a ZŠ v SVL a do 2 km od SVL lze prohlížet na následující adrese (jedná se o výstup projektu): <http://skolskeobvody.info/SVL/>. Heslo pro zobrazení je: SvlSkoly2019. Po kliknutí na prvek se zobrazí jeho atributy, pomocí lupy lze hledat vybraná místa.

Přímo v SVL se nachází celkem 144 mateřských škol, a to celkově v 92 základních sídelních jednotkách (ZSJ), kde se nachází SVL. Ve vzdálenosti do 2 km od hranice ZSJ, kde se nachází SVL se pak nachází celkem 1235 MŠ (míst výuky), resp. 868 ředitelství MŠ (RED_IZO). Z dosavadních analýz vyplývá, že v každé SVL je do vzdálenosti 2 km (vzdušnou čarou) aspoň jedna MŠ vždy dostupná.

¹ Čada, K. (2015). Analýza sociálně vyloučených lokalit v ČR. Praha: GAC, spol. s r.o.

Obrázek 1 Výskyt MŠ a ZŠ v Kladně v základních sídelních jednotkách (ZSJ) se sociálně vyloučenými lokalitami – červeně jsou označeny MŠ a ZŠ přímo v SVL, žlutě pak MŠ a ZŠ ve vzdálenosti 2 km od SVL. Čísla označují RED-IZO školy.

2.1.2. Výběr SVL, ve kterých byla realizována kvantitativní šetření

V návrhu řešení jsme se rozhodli o pokrytí většího množství lokalit po celé ČR, které budou dostatečně heterogenní (dle velikosti SVL, míry spolupráce s Agenturou pro sociální začleňování aj.). Prvním krokem bylo vybrat SVL, které jsou dostatečně heterogenní. Níže popisujeme kritéria výběru a podrobně i postup výběru. Výsledkem je tabulka 10, která zahrnuje 50 vybraných SVL.

Struktura výběru obcí se SVL

Oporou výběru byl seznam obcí, kde jsou sociálně vyloučené lokality (Čada, 2015) a seznam obcí spolupracujících s Agenturou pro sociální začleňování. Celkem v tomto seznamu bylo 297 obcí. Nicméně ne ve všech z těchto obcí byla dostatečně velká populace dětí předškolního věku.

Na základě odhadové věkové struktury obyvatel SVL (viz Čada, 2015) jsme provedli z celkového počtu obyvatel SVL v každé obci odhad počtu sociálně vyloučených dětí v předškolním věku. Do výběru jsme začlenili pouze obce s více než 10 dětmi ve věku předškolního vzdělávání, které žijí v sociálně vyloučených lokalitách (dále SVL).

Jako základní kritéria výběru byly zvoleny tyto indikátory: (1) kraj, (2) velikost obce, (3) velikost SVL a (4) spolupráce s Agenturou pro sociální začleňování. Na základě tohoto klíče jsme rozdělovali obce, kdy jsme v případě zaokrouhlování přidávali té kategorii, která v daném indikátoru skórovala nejvíce. Ve výsledném souboru jsme se také rozhodli nadreprezentovat obce s větším podílem osob žijících v sociálním vyloučení, aby výsledný výběr odpovídal rozdělení sociálně vyloučených osob. Výsledný soubor pak lépe reprezentuje rozdělení sociálně vyloučené populace.

Vzhledem ke stanoveným indikátorům vypadá základní soubor takto:

Tabulka 1: Základní soubor podle kraje

	Počet	Podíl
Jihočeský	7	4.8
Jihomoravský	6	4.0
Karlovarský	23	15.4
Královéhradecký	7	4.7
Liberecký	10	6.7
Moravskoslezský	18	12.1
Olomoucký	15	10.1
Pardubický	6	4.0
Plzeňský	7	4.7
Praha	1	.7
Středočeský	13	8.7
Ústecký	28	18.8
Vysočina	2	1.3
Zlínský	6	4.0
Celkem	149	100.0

Tabulka 2: Základní soubor podle velikosti obce

	Počet	Podíl
Nad 100 000	5	3.4
50 000 - 99 999	14	9.4
20 000 - 49 999	34	22.8
10 000 - 19 999	31	20.8
5000 - 9999	18	14.3
1000 - 4999	32	21.8
Pod 1000	9	6.0
Celkem	149	100.0

Tabulka 3: Základní soubor podle velikosti SVL

	Počet	Podíl
5000-8000	6	4.0
1000-4999	12	8.1
500-999	20	13.4
200-499	51	34.2
100-199	60	40.3
Celkem	149	100.0

Tabulka 4: Základní soubor podle spolupráce s Agenturou pro sociální začleňování

	Počet	Podíl
KPSVL	42	28.2
Spolupráce bez KPSVL	4	2.7
Dřívější spolupráce	21	14.8
Nespolupracuje	81	54.4
Celkem	149	100.0

Vzhledem k menšímu počtu obcí se SVL jsme se rozhodli pro potřeby výběru sloučit (1) Kraj Vysočina, Pardubický kraj, Královéhradecký kraj, (2) Plzeňský a Jihočeský kraj, (3) Jihomoravský a Zlínský kraj a (4) Prahu a Středočeský kraj. Rozdělení pak vypadá následovně:

Tabulka 5: Upravený základní soubor podle kraje

	Počet	Podíl
Jihočeský + Plzeňský	14	9.2
Jihomoravský + Zlínský	12	8.0
Karlovarský	23	15.4
Královéhradecký + Pardubický + Vysočina	15	10.0
Liberecký	10	6.7
Moravskoslezský	18	12.1
Olomoucký	15	10.1
Středočeský + Praha	14	9.4
Ústecký	28	18.8
Celkem	149	100.0

Na základě tohoto klíče jsme rozdělovali obce, kdy jsme v případě zaokrouhlování přidávali té kategorii, která v daném indikátoru skórovala nejvíce. Ve výsledném souboru jsme se také rozhodli

nadrepräsentovat obce s větším podílem osob žijících v sociálním vyloučení, aby výsledný výběr odpovídal rozdělení sociálně vyloučených osob. Výsledný soubor pak lépe reprezentuje rozdělení sociálně vyloučené populace. Jeho strukturu ukazují následující tabulky. Přičemž jsme pro zahrnutí do výzkumu zahrnuli nakonec 50 obcí, tedy nejvyšší zvažovaný záběr populace SVL.

Tabulka 6: Výběrový soubor podle kraje

Počet vybraných SVL	20	30	40	50
Jihočeský + Plzeňský	10.0 %	10.0 %	7.5 %	8.0 %
Jihomoravský + Zlínský	5.0 %	6.7 %	7.5 %	8.0 %
Karlovarský	15.0 %	16.7 %	17.5 %	16.0 %
Královéhradecký + Pardubický + Vysočina	10.0 %	6.7 %	7.5 %	8.0 %
Liberecký	10.0 %	10.0 %	7.5 %	8.0 %
Moravskoslezský	10.0 %	13.3 %	12.5 %	12.0 %
Olomoucký	10.0 %	10.0 %	7.5 %	8.0 %
Středočeský + Praha	10.0 %	10.0 %	10.0 %	10.0 %
Ústecký	20.0 %	16.7 %	22.5 %	22.0 %

Tabulka 7: Výběrový soubor podle velikosti obce

Počet vybraných SVL	20	30	40	50
Nad 100 000	5.0 %	3.3 %	5.0 %	8.0 %
50 000 - 99 999	20.0 %	13.3 %	12.5 %	14.0 %
20 000 - 49 999	20.0 %	33.3 %	30.0 %	26.0 %
10 000 - 19 999	25.0 %	16.7 %	17.5 %	20.0 %
5000 - 9999	5.0 %	6.7 %	10.0 %	12.0 %
1000 - 4999	15.0 %	16.7 %	17.5 %	16.0 %
Pod 1000	10.0 %	10.0 %	7.5 %	8.0 %

Tabulka 8: Výběrový soubor podle velikosti SVL

Počet vybraných SVL	20	30	40	50
5000-8000	15.0 %	13.3 %	12.4 %	10.0 %
1000-4999	10.0 %	13.3 %	17.5 %	16.0 %
500-999	15.0 %	16.7 %	17.5 %	24.0 %
200-499	25.0 %	26.7 %	27.5 %	28.0 %
100-199	35.0 %	30 %	25.0 %	22 0 %

Tabulka 9: Výběrový soubor podle spolupráce s Agenturou pro sociální začleňování

Počet vybraných SVL	20	30	40	50
KPSVL	40.0 %	46.7 %	42.5 %	44.0 %
Spolupráce bez KPSVL	5.0 %	3.3 %	7.5 %	6.0 %
Dřívější spolupráce	25.0 %	23.3 %	25.0 %	24.0 %
Nespolupracuje	30.0 %	26.7 %	25.0 %	26.0 %

Tabulka 10: Výsledný výběr 50 obcí se SVL pro šetření

Název obce	Kraj	Počet obyvatel – kategorie	Počet obyvatel SVL – kategorie	Spolupráce s Agenturou pro sociální začleňování
Tábor	Jihočeský – Plzeňský	20 000 - 49 999	100-199	Nespolupracuje
České Velenice	Jihočeský – Plzeňský	1000 - 4999	100-199	KPSVL
Brno	Jihomoravský – Zlínský	Nad 100 000	5000-8000	KPSVL
Karlovy Vary	Karlovarský	20 000 - 49 999	500-999	spol. bez KPSVL
Sokolov	Karlovarský	20 000 - 49 999	500-999	KPSVL

Teplá	Karlovarský	1000 - 4999	200-499	dřívější spolupráce
Jaroměř	Královéhradecký - Pardubický - Vysočina	10 000 - 19 999	500-999	dřívější spolupráce
Hrochův Týnec	Královéhradecký - Pardubický - Vysočina	1000 - 4999	200-499	Nespolupracuje
Nový Bor	Liberecký	10 000 - 19 999	100-199	KPSVL
Hrádek nad Nisou	Liberecký	5000 - 9999	100-199	Nespolupracuje
Havířov	Moravskoslezský	50 000 - 99 999	1000-4999	dřívější spolupráce
Karviná	Moravskoslezský	50 000 - 99 999	1000-4999	Nespolupracuje
Velké Kunědice	Olomoucký	Pod 1000	100-199	KPSVL
Jeseník	Olomoucký	10 000 - 19 999	100-199	KPSVL
Kutná Hora	Středočeský - Praha	20 000 - 49 999	200-499	dřívější spolupráce
Spomyšl	Středočeský - Praha	Pod 1000	100-199	Nespolupracuje
Kadaň	Ústecký	10 000 - 19 999	200-499	KPSVL
Louny	Ústecký	10 000 - 19 999	200-499	Nespolupracuje
Ústí nad Labem	Ústecký	50 000 - 99 999	5000-8000	dřívější spolupráce
Most	Ústecký	50 000 - 99 999	5000-8000	KPSVL
Stříbro	Jihočeský - Plzeňský	5000 - 9999	200-499	Nespolupracuje
Břeclav	Jihomoravský - Zlínský	20 000 - 49 999	200-499	KPSVL
Toužim	Karlovarský	1000 - 4999	100-199	dřívější spolupráce
Rotava	Karlovarský	1000 - 4999	200-499	KPSVL
Bulovka	Liberecký	Pod 1000	100-199	KPSVL
Bohumín	Moravskoslezský	20 000 - 49 999	1000-4999	Nespolupracuje
Krnov	Moravskoslezský	20 000 - 49 999	500-999	KPSVL
Přerov	Olomoucký	20 000 - 49 999	1000-4999	dřívější spolupráce
Příbram	Středočeský - Praha	20 000 - 49 999	500-999	KPSVL

Litvínov	Ústecký	20 000 - 49 999	5000-8000	KPSVL
Vsetín	Jihomoravský – Zlínský	20 000 - 49 999	200-499	KPSVL
Chodov	Karlovarský	10 000 - 19 999	200-499	Nespolupracuje
Žlutice	Karlovarský	1000 - 4999	100-199	KPSVL
Česká Třebová	Královéhradecký – Pardubický – Vysočina	10 000 - 19 999	500-999	Nespolupracuje
Ostrava	Moravskoslezský	Nad 100 000	5000-8000	KPSVL
Kladno	Středočeský – Praha	50 000 - 99 999	1000-4999	spol. bez KPSVL
Duchcov	Ústecký	5000 - 9999	500-999	dřívější spolupráce
Šluknov	Ústecký	5000 - 9999	1000-4999	dřívější spolupráce
Krásná Lípa	Ústecký	1000 - 4999	200-499	dřívější spolupráce
Jirkov	Ústecký	20 000 - 49 999	1000-4999	spol. bez KPSVL
České Budějovice	Jihočeský - Plzeňský	50 000 - 99 999	500-999	Nespolupracuje
Valašské Meziříčí	Jihomoravský - Zlínský	20 000 - 49 999	500-999	KPSVL
Jáchymov	Karlovarský	1000 - 4999	200-499	dřívější spolupráce
Broumov	Královéhradecký - Pardubický - Vysočina	5000 - 9999	500-999	KPSVL
Tanvald	Liberecký	5000 - 9999	100-199	KPSVL
Opava	Moravskoslezský	50 000 - 99 999	500-999	Nespolupracuje
Dobromilice	Olomoucký	Pod 1000	200-499	Nespolupracuje
Slaný	Středočeský - Praha	10 000 - 19 999	200-499	KPSVL
Varnsdorf	Ústecký	10 000 - 19 999	500-999	KPSVL
Krupka	Ústecký	10 000 - 19 999	1000-4999	dřívější spolupráce

Pro kvalitativní výzkum formou dvou ohniskových skupin v každé z lokalit jsme zvolili následující 4 lokality.

T A
Č R

Tento projekt je financován se státní podporou
Technologické agentury ČR
v rámci programu BETA2

www.taacr.cz
Výzkum užitečný pro společnost

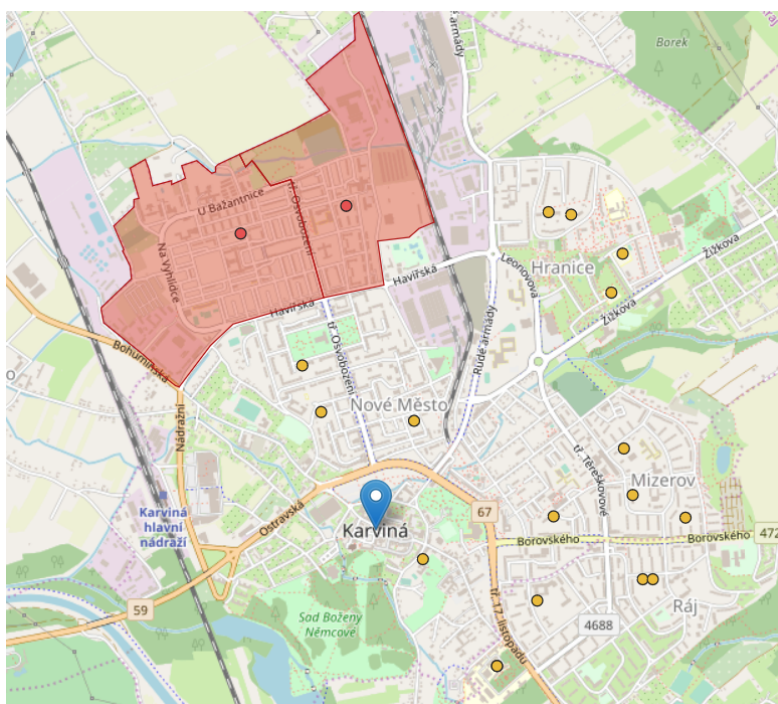
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Karviná

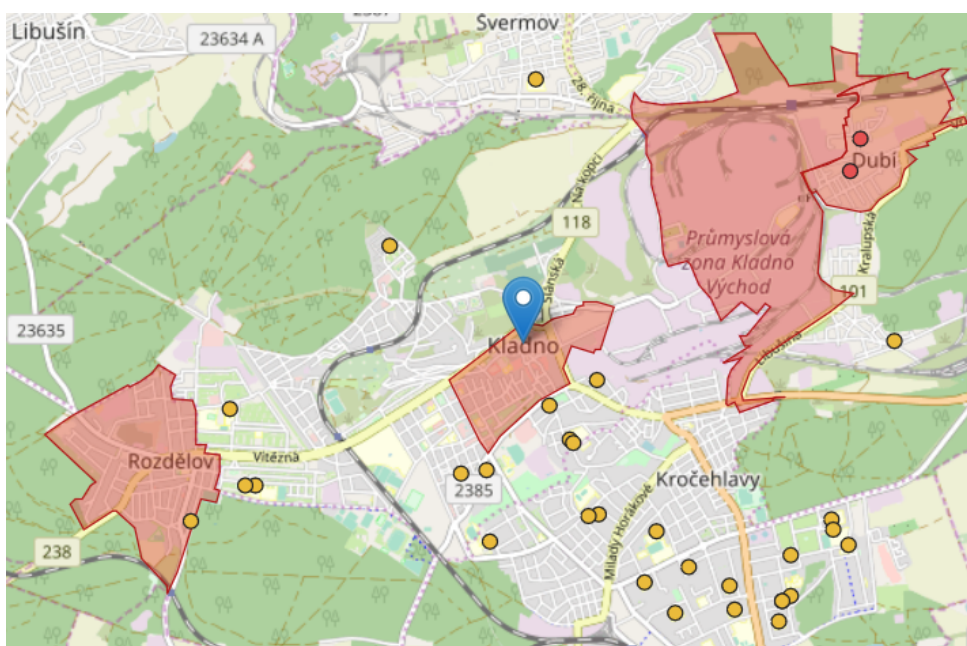
Počet obyvatel: 53 000

Počet obyvatel v sociálně vyloučených lokalitách: 1 000 – 5 000

Spolupráce s Agenturou pro sociální začleňování: nespolupracuje

Obrázek 2: Mapa lokality Karviná. Červeně vyznačená je sociálně vyloučená lokalita, kolečky jsou označeny jednotlivé MŠ

Kladno**Počet obyvatel:** 69 000**Počet obyvatel v sociálně vyloučených lokalitách:** 1 000 – 5 000**Spolupráce s Agenturou pro sociální začleňování:** spolupracuje, realizace koordinovaného přístupu k sociálně vyloučeným lokalitám (KPSVL)

Obrázek 3: Mapa lokality Kladno. Červeně vyznačené jsou sociálně vyloučené lokality, kolečky jsou označeny jednotlivé MŠ

T A
Č R

Tento projekt je financován se státní podporou
Technologické agentury ČR
v rámci programu BETA2

www.taacr.cz
Výzkum užitečný pro společnost

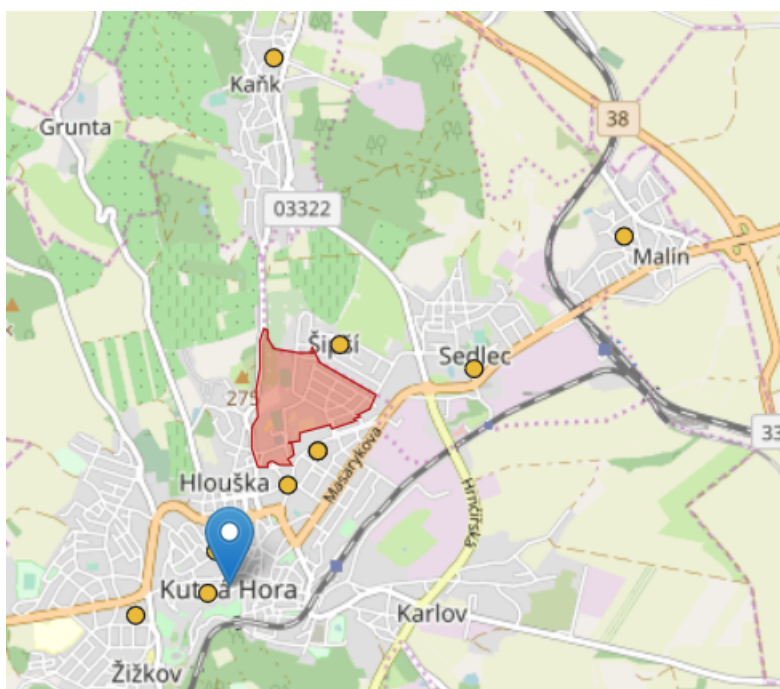
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Kutná Hora

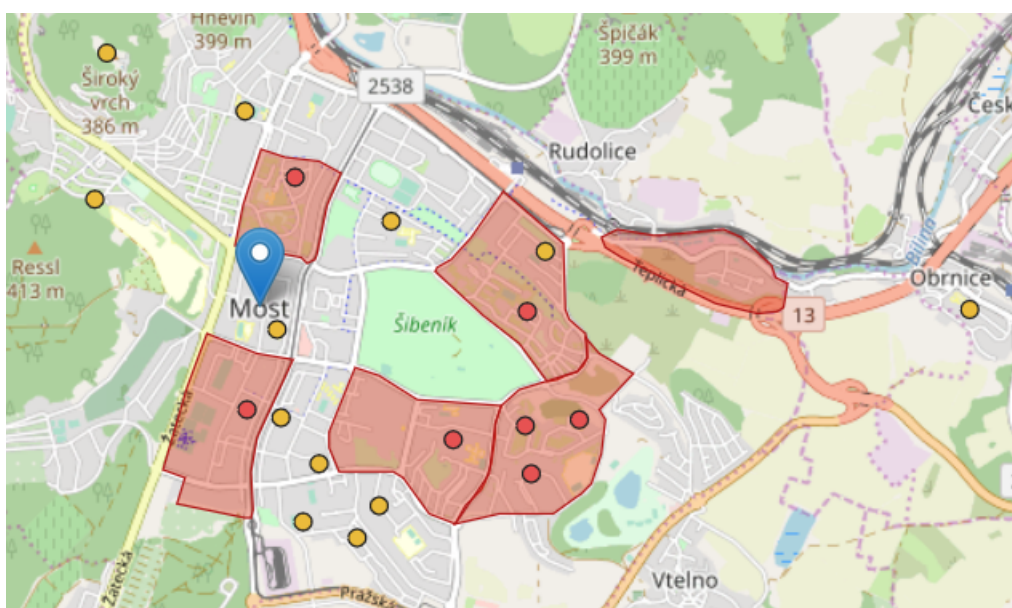
Počet obyvatel: 21 000

Počet obyvatel v sociálně vyloučených lokalitách: 200 – 500

Spolupráce s Agenturou pro sociální začleňování: dřívější spolupráce, nyní nespolupracuje

Obrázek 4: Mapa lokality Kutná Hora. Červeně vyznačená je sociálně vyloučená lokalita, kolečky jsou označeny jednotlivé MŠ

Most**Počet obyvatel:** 66 000**Počet obyvatel v sociálně vyloučených lokalitách:** 5 000 – 8 000**Spolupráce s Agenturou pro sociální začleňování:** spolupracuje, realizace koordinovaného přístupu k sociálně vyloučeným lokalitám (KPSVL)

Obrázek 5: Mapa lokality Most. Červeně vyznačené jsou sociálně vyloučená lokality, kolečky jsou označeny jednotlivé MŠ

2.2. Dotazníkové šetření ředitelek MŠ

2.2.1. Respondenti

Na základě mapových podkladů jsme vytvořili seznam MŠ pro oslovení pro dotazníkové šetření ředitelek MŠ. Seznam MŠ pro šetření vznikl kombinací vybraných 50 lokalit výše a informací o tom, zda se MŠ nachází ve vzdálenosti do 2 km od SVL s více než 100 obyvateli, tak jak byly identifikovány ve výzkumu GAC 2010.

Z celkem 1235 MŠ (míst výuky) – ale pouze 868 MŠ (právních subjektů, tedy ředitelství MŠ – red_IZO) ve vzdálenosti do 2 km od SVL se ve výše vybraných 50 obcích/SVL (viz tabulka 10) nachází celkem 413 MŠ (red_IZO). Přestože v daných obcích je více MŠ, vybírali jsme jen ty, které se nacházejí do 2 km od SVL identifikované ve výzkumu GAC a zaznačené v mapách GIS v rámci tohoto výzkumu TA ČR. Z nich je přímo uvnitř sociálně vyloučené lokality, která má aspoň 100 osob 55 MŠ (red_izo), zbývající MŠ se nacházejí do 2 km od hranice SVL. Vytvořili jsme databázi kontaktů těchto 413 MŠ, které byly osloveny pro vyplnění dotazníků.

2.2.2. Kvantitativní šetření

Na základě výzkumných otázek zadaných zadavatelem, řešerše realizovaných výzkumů (dotazníků pro ředitelky MŠ) i vlastní analýzy dat z dotazníků výzkumu CLoSE pro ředitelky MŠ jsme vybrali sadu otázek a připravili dotazník (viz Příloha 1), který má následující bloky. Finální podoba dotazníků byla odsouhlasena konečným uživatelem v rámci kontrolních dnů projektu TA ČR.

Struktura dotazníku pro ředitelky MŠ

Blok A – O Vaší MŠ

Základní informace o MŠ, tento blok není rozsáhlý neb většinu údajů o MŠ byla napojena z výkazů. Počet žáků jsme zjišťovali pro kontrolu i přesto, že je ve výkazech, neb mnohdy mají MŠ více pracovišť pod jedním ředitelstvím (RED_IZO) a z počtu žáků lze dovodit, zda ředitelka MŠ odpovídala za celé ředitelství nebo jen za část (jedno IZO či P_IZO).

Blok B – Vaše pojetí sociálního znevýhodnění

Zde zjišťujeme, jaké charakteristiky považují ředitelky MŠ za důležité pro definici sociálního znevýhodnění dětí. Jde o otevřené otázky, které byly následně okódovány pomocí otevřeného kódování. Ředitelky měly také určit, kolik sociálně znevýhodněných dětí dle jejich znaků mají v MŠ. Tento údaj umožní porovnání s údaji o počtu sociálně znevýhodněných dětí uvedenými ve výkazech. Zároveň zde bylo zjišťováno, zda ve srovnání s okolními MŠ je v této MŠ více/stejně či méně sociálně znevýhodněných dětí než v okolních MŠ a ředitelky byly požádány o identifikaci MŠ, které dle jejich názoru mají vysoký podíl těchto dětí.

Blok C – Sociálně znevýhodněné děti ve vaší MŠ a v předškolním ročníku MŠ

Zde byl ředitelkám předložen přehled charakteristik, které jsou považovány za rysy sociálního znevýhodnění. Snažili jsme se omezit na ty, o kterých mohou ředitelky vědět. Nicméně pilotáž ukázala, že ne vše skutečně vědí. Některé jsme ponechali, neb některé ředitelky na ně uměly odpovědět, jiné nikoliv. Cílem ponechání bylo také to, aby si uvědomily více znaků, které definují sociální znevýhodnění dětí (byť jednotná definice neexistuje a existující definice jsou velmi široké). Pak měly určit počet sociálně znevýhodněných dětí v MŠ a předškolním ročníku při zohlednění společné definice.

Bloky B a C sloužily také pro výběr MŠ k diagnostice dětí ze SVL a byly využity v šetření expertů na SVL, kteří spolu s ředitelkami umožní identifikovat MŠ navštěvované sociálně znevýhodněnými dětmi v 50 námi vybraných lokalitách (viz tabulka 10).

Blok D – Přijímání dětí

Blok se zaměřuje na kritéria přijímání a na výkazovou část, jejímž cílem je zjistit počty přijatých dětí a počty dětí zařazených do individuálního vzdělávání, a to vše vždy ve struktuře sociálně znevýhodněné děti a ostatní děti. Další část pak zjišťuje kapacity MŠ, zda mají třídy na výjimku apod. Díky otázce D10 bude možné zjistit názory ředitelky MŠ k procesu přijímání dětí.

Blok E – Docházka dětí do MŠ v rámci povinného předškolního ročníku

Cílem bloku je zmapovat docházku dětí do MŠ. Otevřenou otázkou jsme zjišťovali způsoby omlouvání dětí, následně pak počty dětí dle míry docházky. Již pilotáž dotazníků s ředitelkami v SVL ukázala, že nepřítomnost omlouvají rodiče, kteří často nedokládají lékařské potvrzení, neb to vyžaduje poplatek, na který rodiny nemají. Ředitelka tak nebyla schopna odlišit běžnou nemocnost, přesto i údaje i celkové absenci jsou důležité. Tato sekce umožnila zjistit, zda dle ředitelek MŠ děti (sociálně-znevýhodněné i ostatní) docházejí do MŠ pravidelněji a častěji než dříve.

Blok F – Vzdělávání sociálně znevýhodněných dětí v MŠ

Zde byly zjišťovány údaje o tom, jaké další pracovníky krom učitelek má MŠ k dispozici, či jaké další pracovníky by potřebovala pro podporu vzdělávání sociálně znevýhodněných dětí. Zároveň byla zjišťována míra spolupráce s externími partnery MŠ.

Blok G – Přínosy a problémy spojené se zaváděním povinného předškolního vzdělávání

Zde byly položeny otevřené otázky na přínosy a problémy povinného předškolního vzdělávání a pak specificky ještě vzhledem k sociálně-znevýhodněným dětem.

Sběr dat v MŠ

V srpnu 2019 byl online dotazník rozeslán na ředitelství (RED_IZO) 413 MŠ, které se nacházejí v SVL nebo do dvou kilometrů od námi vybraných 50 SVL. V kontaktním mailu jsme žádali ředitele a ředitelky MŠ, aby dotazník vyplnili do 20.9.2019.

K podpoře sběru dat jsme zřídili email TACRpredskolka@pedf.cuni.cz, kde jsme odpovídali ředitelkám na dotazy k vyplnění dotazníku a rovněž jsme s nimi komunikovali telefonicky.

Po opakovaných výzvách a telefonickém kontaktování MŠ se podařilo získat data od 177 ředitelek z oslovených MŠ, což činí celkem 43% návratnost.

2.2.3. Kvalitativní šetření

Otevřené otázky v kvantitativním šetření jsme analyzovali pomocí metod kvalitativní obsahové analýzy. Výroky respondentů, které ilustrují popsané kategorie, jsou v textu pro ilustraci uvedené kurzívou.

2.3. Dotazníkové (kvantitativní) šetření pracovníků působících v SVL (expertů)

2.3.1. Respondenti

Pro výzkum bylo vytipováno 50 lokalit napříč kraji tak, aby v nich byly zastoupeny jak lokality, kde působí nebo působila Agentura pro sociální začleňování, tak lokality, kde Agentura pro sociální začleňování nepůsobí. Lokality byly také vybrány tak, aby postihovaly variabilitu ve smyslu velikosti obce a jejího charakteru (krajská i okresní města, ORR, města, ale i obce pod 5000 obyvatel). Přehled lokalit viz kapitola 2.1. této zprávy.

Celkem jsme identifikovali 408 aktérů – expertů, bližší popis typů aktérů přinášíme níže.

V obcích, kde Agentura působí nebo působila, byli vyhledáni kontaktní pracovníci a instituce spolupracující s Agenturou přímo na stránkách Agentury pro sociální začleňování. V případě spolupracujících institucí byly kontaktní osoby vyhledány přímo ze stránek jednotlivých institucí.

U všech lokalit byly následně dohledávány NNO, které působí v lokalitách vytipovaných pro výzkum, a to prostřednictvím vyhledávání v *Registru poskytovatelů sociálních služeb*. Speciálně bylo vyhledávání zaměřeno zejména na „sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi“, respektive na služby, které se týkají rodin, matek samoživitelek a volnočasových aktivit (předškolních) dětí. V lokalitách, kde žádná registrovaná služba SAS není, byly vyhledávány služby registrované v odpovídajícím ORP nebo kraji, pokud měly působnost i ve vytipované lokalitě.

S ohledem na to, že cílem státu a přeneseně Agentury i obcí je podporovat sociální začleňování, které je třeba provádět komplexně (vedle podpory rodiny a vzdělávání jde zejména o bydlení, zaměstnanost a zdravotní péči), byli do databáze vyhledávání také aktéři veřejné správy.

Vedle pracovníků odborů školství byli mezi aktéry zahrnuti také pracovníci sociálních služeb působící na obcích. Zpravidla byli vyhledáváni vedoucí odborů školství, případně také referenti školství (např. pokud obec neměla samostatný školský odbor). Dále byli vyhledáváni vedoucí odborů sociálních služeb, vedoucí oddělení OSPOD, vedoucí oddělení sociálních služeb a pozice jako romští koordinátoři.

V obcích pod 5000 obyvatel byli do databáze vyhledáni i starostové obcí. V případech malých obcí byli dále dohledáváni sociální pracovníci v nadřazeném ORP (např. Mělník v případě Spomyšle).

Dle Doporučeného postupu MPSV č. 1/2018 je sociální práce definována jako *„profesionální aktivita zaměřená na pomoc jednotlivcům, skupinám či komunitám s cílem zlepšit nebo obnovit jejich schopnost sociálního fungování v jejich přirozeném prostředí, respektive předcházet sociálnímu vyloučení a podpořit sociální začleňování osob, skupin i komunity. Sociální práce se dále zaměřuje na tvorbu příznivých společenských podmínek a to tak, aby bylo uvedené cíle dosaženo“*.

Doporučený postup MPSV také shrnuje, že sociální pracovníci obecních úřadů jsou partnery sociálních pracovníků zařazených v rámci agendy SPOD. Výplaty dávek spadají pod ÚP. Jednou ze základních činností sociálního pracovníka je depistáž, tedy systematické včasné vyhledávání jedinců či skupin ohrožených sociálním vyloučením nebo jinou sociální událostí, a to v jejich přirozeném prostředí s cílem nabízet pomoc. Činnost může podle § 109 zákona o sociálních službách provádět pouze sociální pracovník.

Krajské úřady mají činit kroky ke sjednocení postupů, zajišťovat koordinaci sociálních pracovníků na svém území a poskytovat sociálním pracovníkům metodickou pomoc a vedení.

Doporučení MPSV uvádí tyto základní institucionální partnery pro výkon sociální práce:

- a) ÚP ČR
- b) Vězeňská služba ČR
- c) Probační a mediační služba

- d) Městská policie
- e) Policie ČR
- f) Obce, respektive orgány samosprávy obcí
- g) Obecní úřady, respektive jejich orgány, zejména SPOD
- h) Poskytovatelé sociálních služeb
- i) Pověřené osoby dle zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, příp. jiné subjekty vykonávající činnost na základě registrace u jiných ústředních orgánů (např. organizace pomáhající obětem trestných činů apod.)
- j) Zdravotnická zařízení (dle zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování, ve znění pozdějších předpisů)
- k) Školy a školská zařízení
- l) Organizace a zařízení poskytující další specializovanou pomoc a podporu (např. zařízení volnočasového charakteru, psychologické poradny, rodinná centra aj.)
- m) Relevantní soukromé subjekty (soukromí vlastníci bytů, zaměstnavatelé apod.)

Databáze zahrnuje zejména aktéry, kteří potenciálně mají přímo souvislost se vzděláváním a poradenstvím nebo poskytují služby rodinám (matkám) s dětmi. Zvažovali jsme i zařazení pracovníků Úřadů práce, ale došli jsme k závěru, že o vzdělávání předškolních dětí nevědí mnoho. Byli by užiteční pro identifikaci sociálně vyloučených lokalit, ale již méně mateřských škol, kam sociálně znevýhodněné děti docházejí.

2.3.2. Kvantitativní šetření

Z celkem 408 oslovených aktérů odpovědělo 51, tedy 13 %. Část z oslovených ve skutečnosti nemusela mít danou problematiku v gesci. Návratnost byla nejvyšší mezi pracovníky školských odborů a neziskovými organizacemi. Přesto se podařilo získat důležitou zpětnou vazbu přímo od aktérů se znalostí místních specifik.

Tabulka 11: Přehled typů respondentů v kvantitativním šetření expertů

	celkem	data	% RR
MAS	33	3	9%
Školské odbory	48	10	21%
Sociální odbory	106	11	10%
Starostové	12	0	0%
Příspěvkové organizace	7	0	0%
Agentura (ASZ)	60	4	7%
NNO	138	23	17%
Experti	4	0	0%
Celkem	408	51	13%

Struktura dotazníku pro pracovníky působící v SVL (experty)

Blok A – Vy a Váš vztah k předškolnímu vzdělávání a sociálně vyloučeným lokalitám

Blok zjišťuje, s jakými cílovými skupinami respondenti pracují a jak často s nimi přicházejí do kontaktu. V této části jsme se také ptali na sociálně vyloučené lokality, případně sociálním vyloučením ohrožené lokality.

Blok B – Vaše pojetí sociálního znevýhodnění

Zde zjišťujeme, jaké charakteristiky považují experti za důležité pro definici sociálního znevýhodnění dětí.

Blok C – Sociálně znevýhodněné děti a jejich vzdělávání v obci, kde působíte

Blok C zjišťuje, zda v MŠ a ZŠ dochází nebo nedochází ke koncentraci sociálně znevýhodněných dětí. Dále jsme se ptali na MŠ a ZŠ, které navštěvují děti se sociálním znevýhodněním ve větší míře, kde se tyto děti koncentrují. K uvedeným MŠ jsme následně přihlíželi při sestavování databáze MŠ k diagnostice předčtenářských a předmatematických dovedností dětí v MŠ. V neposlední řadě jsme se ptali i na to, zda dochází k situacím, které mohou zvyšovat koncentraci sociálně znevýhodněných dětí v některých MŠ/ZŠ.

Blok D – Přínosy a problémy spojené se zavedením povinného předškolního vzdělávání

V bloku D jsme se ptali na zhodnocení povinného předškolního vzdělávání, jeho možné přínosy a případné důvody a bariéry pro nenaplnění potenciálu zlepšit školní připravenost dětí se sociálním

znevýhodněním a romských dětí. V neposlední řadě jsme se ptali na připravenost MŠ pracovat se sociálně znevýhodněnými dětmi a komunikovat s jejich rodiči.

Blok E – Problémy spojené s nástupem k povinné školní docházce

V bloku E jsme se ptali na problémy spojené s povinnou školní docházkou. V neposlední řadě jsme se ptali na připravenost pedagogů ZŠ pracovat se sociálně znevýhodněnými dětmi a komunikovat s jejich rodiči.

2.3.3. Kvalitativní šetření

V rámci kvalitativního přístupu se realizovaly individuální rozhovory a ohniskové skupiny. Cílem individuálních rozhovorů s experty působícími v SVL bylo identifikovat oblasti pro dotazování v rámci dotazníku mezi experty v SVL. Rozhovory s experty byly zařazeny především proto, že díky práci v terénu detailně znají nejenom aktuální situaci, ale také stav před zavedením povinného předškolního vzdělávání. Vycházeli jsme z předpokladu, že v jejich expertní znalosti se koncentrují znalosti z řady případů.

V projektu proběhlo celkem osm hloubkových polostrukturovaných rozhovorů v lokalitách, které byly vybrány tak, aby svým charakterem reprezentovaly spektrum různorodých typů lokalit.

Data z rozhovorů byla přepsána a proběhly jejich analýzy formou kvalitativní obsahové analýzy. Pro kódování byl použit software MAXQDA. Nejdříve proběhlo otevřené kódování, otevřené kódy byly opakovaně srovnávány a upravovány. Extrahovaná témata byla následně seskupena do příbuzných tematických kategorií, které byly vytvořeny vzhledem k hlavním výzkumným otázkám. Výroky respondentů, které ilustrují popsané kategorie, jsou v textu pro ilustraci uvedené kurzívou.

2.4. Šetření školských poradenských zařízení

2.4.1. Respondenti

Jedním z cílů projektu bylo získat informace o odkladu školní docházky, jejích příčinách a posoudit, zda povinné předškolní vzdělávání může přispět ke snížení odkladů školní docházky, což je jedním z cílů vzdělávací politiky. Za tímto účelem jsme navrhli pro řešení projektu získat informace od pracovníků školských poradenských zařízení, neb výzkumů mezi rodiči již byla provedena celá řada (kvantitativních i kvalitativních), ale chybějícím střípkem v mozaice jsou informace právě od poradenských pracovníků.

Oslovili jsme všechna pracoviště školských poradenských zařízení (ŠPZ) v ČR, a to jak Pedagogicko-psychologické poradny (PPP), tak i speciální pedagogická centra (SPC). Celkem jsme tedy se žádostí o zapojení oslovili 256 školských poradenských zařízení, z toho bylo 126 pedagogicko-psychologických poraden a 130 speciálně-pedagogických center. V každém zařízení jsme se obrátili na vedoucího pracovníka se žádostí o výběr dvou pracovníků s odlišnou délkou praxe (mají-li, tak začínajícího a zkušenějšího pracovníka), aby vyplnili náš dotazník. Pro zvýšení motivace k zapojení do výzkumu představil hlavní řešitel cíle výzkumu a zjištění z předchozích výzkumů o odkladech školní docházky na setkání ředitelů PPP na MŠMT před zahájením šetření.

Celkově jsme získali odpověď od 206 pracovníků ŠPZ, z toho 125 odpovědí (61 %) od pracovníků PPP a 81 (39 %) odpovědí od pracovníků SPC. Na úrovni pracovišť jsme získali data ze 68 PPP (tj. 54 % PPP

odpovědělo), z toho za 57 poraden vyplnili dotazník 2 pracovníci a v 11 PPP vyplnil dotazník jeden pracovník. V případě SPC vyplnilo dotazník celkem 50 zařízení SPC (tj. 38 %), přičemž ve 31 SPC vyplnili dotazník 2 pracovníci a z 19 SPC se vrátil jeden vyplněný dotazník. V případě SPC pak řada pracovišť poukazovala na to, že se specializují na práci s dětmi s určitými typy znevýhodnění, kdy posuzování školní zralosti je pro ně pouze velmi výjimečnou činností, a tedy se k obsahu dotazníku nemohou vyjádřit.

2.4.2. Kvantitativní šetření

Struktura dotazníku

Okruhy zjištění dotazníku vycházely z hlavního cíle zadavatele, jímž bylo získat informace o odkladu školní docházky, jeho příčinách a posoudit, zda povinné předškolní vzdělávání může přispět ke snížení odkladů školní docházky. Dotazníkového šetření mezi pracovníky školských poradenských zařízení mělo poskytnout informace o odkladech školní docházky, která zatím chybí. Z vyhledávání a shromažďování domácí literatury o odkladech školní docházky je patrné, že výzkumy primárně cílí na rodiče dětí předškolního věku, a to jak výzkumy kvalitativní, tak i kvantitativní. Dále jsou k dispozici informace od učitelek 1. stupně, případně ředitelek MŠ (postojové), ovšem nenašli jsme dosud žádné studie, které by zjišťovaly informace od těch, kteří musejí dát doporučení každému dítěti žádajícímu o odklad – pracovníků školských poradenských zařízení.

Tvorbě dotazníku přecházely individuální rozhovory s pracovníky ŠPZ a následně byl vytvořen dotazník především se zjišťujícími otázkami pro popisný výzkum. Dotazník zahrnoval velké množství otevřených otázek, kde pracovníci ŠPZ mohli vyjádřit svůj názor vlastními slovy. Dotazník se skládal z následujících bloků.

Blok A – Informace o ŠPZ a pracovníkovi

Zde jsme se zaměřili na informace o velikosti pracoviště a úvazku pracovníka, dále vzhledem k charakteru výzkumné zakázky na informaci, nakolik jsou mezi klienty sociálně-znevýhodněné děti, resp. klienti MŠ či ZŠ, která má vysoký podíl sociálně-znevýhodněných dětí (identifikace takové ZŠ nebo MŠ, podobně jako u expertů a ředitelek MŠ). Po domluvě se zadavatelem jsme položili otázky navíc zvláště obecně na sociálně znevýhodněné děti a zvláště na Romy jako klienty ŠPZ (jejich podíl mezi klienty apod.)

Blok B – Sezóna odkladů

Zde jsme zjišťovali, kdy se začínají objevovat první vyšetření za účelem posouzení školní zralosti/připravenosti, kdy je těchto vyšetření největší množství, zda probíhají screeniny v MŠ a zda se dějí v menší/stejně/větší míře než v minulosti (pokud je vůbec dělali). Dále jsme se dotazovali na hodnocení posunutí termínů zápisů do ZŠ.

Blok C – Posouzení školní zralosti/připravenosti

Zde jsme zjišťovali, jaké specifické metodiky používají pracovníci ŠPZ při vyšetření školní zralosti/připravenosti a jak mezi oběma pojmy rozlišují, nakolik jsou postupy jednotné mezi pracovníky

v poradně a nakolik jde o individuální přístup každého pracovníky. Zjišťovali jsme také, nakolik je při vydávání doporučení posuzována připravenost ve vztahu ke konkrétní škole, do které jde dítě k zápisu.

Blok D – Očekávání rodičů od vyšetření školní zralosti

V této části jsme zjišťovali, s čím rodiče do poradny přicházejí, když jde o vyšetření školní zralosti, jaký je odhad podílu rodičů, kteří již si jdou rozhodnutí pro doporučení, a těch, kteří se jdou skutečně poradit, zda je odklad správné řešení (případně konzultují volbu konkrétní školy). Zjišťovali jsme také, jaké důvody rodiče udávají pro své zvažování odkladu a kdo dal rodičům podnět k navštívení ŠPZ.

Blok E – Důvody pro udělení doporučení odkladu

V této části jsme se zaměřili na zjišťování percepce nejčastějších důvodů pro odklad a zda jsou tyto důvody uváděny v doporučeních odkladu. Dotazovali jsme se rovněž, jaký by dle pracovníků ŠPZ měl být ideální podíl odkladů v populaci. Na důvody odkladu jsme se nejdříve ptali otevřenou otázkou a pak teprve uzavřenými otázkami s nabídkou odpovědi. Zjišťovali jsme, v kolika případech je doporučován odklad školní docházky a zda je ve větší míře doporučován odklad pro děti se sociálním znevýhodněním, či zda jsou zde příčiny odlišné než u ostatních dětí. Dále jsme zjišťovali, nakolik jsou pracovníci ŠPZ případně dále v kontaktu s dětmi, kterým doporučí odklad.

Blok F – Spolupráce s MŠ a ŠPZ při vyšetřování školní zralosti

Zde jsme zjišťovali, zda ŠPZ provádějí screeniny školní zralosti v MŠ a zda monitorují zápisy do ZŠ. Dále jsme se tázali na názor pracovníků ŠPZ, zda podle nich dokážou učitelky v MŠ posoudit školní zralost dětí.

Blok G – Problémy související s vyšetřováním školní zralosti

Celý blok byl složen pouze z otevřených otázek, kde mohou pracovníci uvést problémy, se kterými se setkávají při vyšetření školní zralosti, jak tyto souvisejí s posunem termínu zápisu do ZŠ, s proinkluzivními opatřeními či se zavedením povinného předškolního vzdělávání a co by jim případně pomohlo v jejich práci.

Blok H – Postoje k podílu odkladů a důvodům odkladů

Blok H byl tvořen otevřenými otázkami a zaměřoval se na důvody, které stojí za v mezinárodním srovnání relativně vysokým podílem odkladů školní docházky v ČR a také na hodnocení posunutí odkladu zápisů do ZŠ a jeho přínosů a další skutečnosti ve vztahu k odkladům povinné školní docházky.

Dotazník pro pracovníky ŠPZ byl zadáván online v námi naprogramovaném prostředí na serveru Pedagogické fakulty UK. Celý dotazník je v příloze 2.

Kvalitativní šetření

V rámci kvalitativního přístupu se realizovaly individuální rozhovory s cílem identifikovat oblasti pro tvorbu dotazníkového šetření. Dále byly metodami kvalitativní analýzy také analyzovány odpovědi na otevřené otázky v dotazníku.

Data z rozhovorů byla přepsána a proběhly jejich analýzy formou kvalitativní obsahové analýzy. Pro kódování byl použit software MAXQDA. Nejdříve proběhlo otevřené kódování, otevřené kódy byly opakovaně srovnávány a upravovány. Extrahovaná témata byla následně seskupena do příbuzných tematických kategorií, které byly překlopeny do struktury dotazníkového šetření. Metoda kvalitativní obsahové analýzy byla využita i při analýze odpovědí na otevřené otázky v dotazníku. Výroky respondentů, které ilustrují popsané kategorie, jsou v textu pro ilustraci uvedené kurzívou.

2.5. Diagnostika dětí v povinném předškolním vzdělávání

Pro diagnostiku dětí jsme vytipovali 74 mateřských škol. Základem byla databáze využitá pro kvantitativní dotazníkové šetření mezi ředitelkami MŠ. Z této databáze byly vybrány mateřské školy podle několika kritérií:

- 1) mateřské školy se zúčastnily kvantitativního výzkumu a respondenti uvedli, že mají k červnu daného školního roku v MŠ alespoň 5 dětí ze sociálně-znevýhodněného prostředí dle definice;
- 2) mateřské školy uvedly do výkazu, že mají 4 a více sociálně znevýhodněných dětí a zároveň byla MŠ označena účastníky předchozích výzkumů v rámci projektu jako mateřská škola se sociálně znevýhodněnými dětmi (diskusní skupiny, sběr dat v MŠ nebo sběr dat mezi experty);
- 3) mateřské školy uvedly minimálně 2 účastníky výzkumů v rámci projektu jako mateřskou školu se sociálně znevýhodněnými dětmi (diskusní skupiny, sběr dat v MŠ nebo sběr dat mezi experty).

Některé mateřské školy naplnily více než jedno kritérium. Do projektu se přihlásilo 27 z nich, jedna se kvůli epidemiologické situaci z projektu opět odhlásila, zůstalo tedy 26 z nich.

Tabulka 12: Návratnost

		N	Z toho diagnostika	Návratnost
Účast v kvantitativním výzkumu	Ne	19	3	16 %
	Ano	55	23	42 %
Celkem		74	26	35 %

Mateřské školy se lišily typem lokality i velikostí, celkem je navštěvovalo cca 900 předškolních dětí. Koordinátory v mateřských školách jsme požádali, aby se počet zapojených dětí pohyboval mezi 8–20, abychom výzkumem nezatížili chod mateřských škol. Ve dvou mateřských školách je přesto počet dětí k diagnostice vyšší než 30. S výzkumem dětí tak souhlasilo více než 300 rodičů v zapojených mateřských školách. Diagnostiku provedlo 14 vyškolených administrátorů v 17 lokalitách České republiky. Sběr dat trval přibližně měsíc, a to od 18. 5. do cca 20. 6. 2021. Celkem se podařilo diagnostikovat 355 dětí.

Tabulka 13: Přehled lokalit projektu a lokalit, v nichž proběhla diagnostika

Místo	Počet cílových MŠ	Počet MŠ příhlášených
Brno	10	5
Broumov	2	1
Česká Třebová	2	1
České Budějovice	2	2
Duchcov	1	0
Havířov	4	1
Horní Suchá	1	0
Chomutov	1	0
Jaroměř	1	1
Kadaň	2	0
Karviná	3	1
Kladno	3	1
Krásná Lípa	1	1
Krnov	2	0
Krupka	1	1
Litvínov	1	0
Obrnice	1	1
Opava	2	2
Ostrava	12	4
Přerov	1	0
Příbram	1	1
Semanín	1	0
Sokolov	2	1
Šluknov	1	0
Tábor	2	1
Teplá	1	0

Ústí nad Labem	7	0
Valašské Meziříčí	1	0
Varnsdorf	3	0
Vsetín	1	0
Žlutice	1	1
Celkem	74	26

Diagnostika dětí ohrožených sociálním vyloučením, které pravidelně do mateřské školy nedocházejí

Pro spolupráci na vyhledání dětí ve věku povinného předškolního vzdělávání, které pravidelně do mateřské školy nedocházejí, jsme oslovili členy Platformy pro včasnou péči. Platforma zastřešuje organizace pracující s dětmi ve věku 0-7/8 let a jejich rodinami ze socio-kulturně znevýhodněného prostředí, které si kladou za cíl minimalizovat počet dětí, které zůstávají bez podpory a mimo standardní vzdělávací systém. Pomoc přislíbilo 11 organizací. Téměř ve všech případech měly organizace dosah spíše na jednotky dětí dané charakteristiky a v daném věku, většina dětí cílové populace totiž i díky činnosti neziskových organizací do MŠ pravidelně chodí, nebo to minimálně pracovníkům NNO rodina deklaruje. Díky spolupracujícím organizacím jsme dotázali 23 dětí ze sociokulturně znevýhodněného prostředí nad rámec kontaktování MŠ. Pro rodiče jsme připravili dotazník (viz příloha 3).

Pro diagnostiku jsme využili dva hlavní diagnostické nástroje. Pro ověření úrovně matematické pregramotnosti byl použit Test předmatematických dovedností, který byl využit v rámci projektu CLoSE. Autorem testu je RNDr. Martin Chvál, Ph.D., autorem jednotlivých úloh je PhDr. Michaela Kaslová. Podrobná metodika je uvedena v publikaci Greger, Simonová a Straková (2015: s. 77)². Pro ověření úrovně předčtenářské gramotnosti byly využity úlohy z baterie testů MABEL³; využity byly tři baterie: Test izolace hlásek, Test znalosti písmen – pojmenování písmen a Test rychlého jmenování (RAN) – obrázky. Autorkou použitého testu je doc. PhDr. Gabriela Seidlová Málková, Ph.D.

² Greger, D., Simonová, J., & Straková, J. (2015). *Spravedlivý start – vyrovnávání šancí na vstupu do povinného vzdělávání*. Praha: Pedagogická fakulta UK. Dostupné z https://pages.pedf.cuni.cz/uvrv/files/2016/04/Spravedlivy_start.pdf

³ Podrobněji zde: <https://www.eldel-mabel.net/cs/o-mabel/>

3. Výsledky

3.1. Šetření ředitelek MŠ

3.1.1. Charakteristika a počty sociálně znevýhodněných dětí v MŠ

V bloku B a C dotazníku jsme se zaměřili na pojetí sociálního znevýhodnění dle ředitelek MŠ a pak dle naší definice. Nejdříve jsme ředitelky požádali, aby samy otevřenou otázkou identifikovaly co nejvíce znaků sociálního znevýhodnění u dětí. Přesné znění otázky B1 je možné vidět v příloze 1, přičemž respondenti mohli vypsát libovolný počet charakteristik sociálně-znevýhodněných dětí. Pouze 18 ředitelek (10 %) využilo pouze 1 charakteristiku/pole, naopak 78 % ředitelek využilo 3 a více charakteristik, přičemž maximální počet využitých charakteristik byl 9. Podrobnější přehled, kolik polí/charakteristik ředitelky využívaly k popisu sociálního znevýhodnění dětí přináší následující tabulka.

Tabulka 14: Počet využitých charakteristik k popisu sociálního znevýhodnění dětí v otevřené otázce pro ředitelky MŠ

Počet využitých polí v otázce B1	Počet ředitelek MŠ	Procento ředitelek MŠ
1,00	18	10,1
2,00	22	12,4
3,00	109	61,2
4,00	20	11,2
5,00	2	1,1
6,00	4	2,2
8,00	2	1,1
9,00	1	0,6

Jaké charakteristiky ředitelky využívaly k popisu sociálního znevýhodnění dětí, ukázala obsahová analýza 528 otevřených výroků/charakteristik na otázku: **B1. Jak byste Vy osobně charakterizoval/a dítě se sociálním znevýhodněním? Nejde nám o oficiální definici (např. ve výkazech aj.), ale o Vaše osobní pojetí sociálního znevýhodnění. Jaké jsou podle Vás charakteristické znaky dětí ze sociálně znevýhodněných rodin? Jak se takové děti projevují, čím se vyznačují?**

Ředitelky MŠ usuzují na sociální znevýhodnění dítěte z charakteristik dětí, rodičů, rodiny a jejich kombinací. Uvádějí buď znaky, které jsou rozpoznatelné pozorováním, anebo znaky, které z pozorování a rozhovorů s rodiči odvozují, ač je samy přímo nepozorovaly (například charakteristika bytových poměrů). Následující kvalitativní analýza pouze ukazuje výčet charakteristik, které si ředitelky MŠ spojují se sociálním znevýhodněním dítěte.

Charakteristiky dětí

Docházka

Docházka do MŠ je problematická, bývá nepravidelná až sporadická. Někdy je příčinou absence finanční náročnost docházky, rodiče často omlouvají dítě z placených akcí (divadlo, exkurze), dále v den narozenin dítěte (aby nemuseli kupovat bonbóny). Navazujícím problémem je, že děti nejsou omlouvány. Problematická je i „docházka“ rodičů, kteří se neúčastní akcí a schůzek pro rodiče.

Vzezření

Mezi základní charakteristiky sociálního znevýhodnění jsou uváděny znaky pozorovatelné při pouhém pohledu na dítě, které se týkají jeho vzezření. Informace o vzhledu je možné získat a vyhodnotit v několika vteřinách bez intenzivnější interakce mezi ředitelkou a dítětem.

Patří tam zanedbaný a neupravený zevnějšek projevující se v nošení špatně udržovaného, nečistého, nedostatečného a obnošeného ošacení a obutí, někdy páchnoucího (např. kouřem, nebo zatuchlinou), které bývá nevhodné vzhledem k velikosti dítěte (příliš malé či příliš velké), ročnímu období, či příležitosti. Zmiňovaná je i zanedbaná hygiena, projevující se mj. zápachem, výskyt vši a chybějící oblečení na převlečení.

Jazyková bariéra

Uplatňuje se u dětí s odlišným mateřským jazykem. Platí to pro děti cizinců a azylantů, ale také pro děti romské a vietnamské. Jazykovou bariéru také představují vady řeči a nedostatečná slovní zásoba. Někdy bývá definována přes etnickou příslušnost.

Národnost a etnicita

Příslušnosti k národnostní nebo etnické skupině. Jsou zmiňovány děti cizinců, děti jiné národnosti, které již nejsou cizinci (například Vietnamci druhé generace) a děti romského etnika.

Chování

Další skupina charakteristik se vztahuje k atributům, kterých si lze všimnout při dlouhodobějším pozorování dítěte. Týkají se především chování dítěte. Ředitelky MŠ popisují tři základní typy chování: pasivní, neklidné a vděčné.

Pasivní děti jsou málo komunikativní, zamklé, příliš se neprojeví, do činnosti se zapojí až na základě přímé výzvy učitelky nebo asistenta pedagoga. Mají problémy s navázáním kontaktu, buď se kolektivu úplně straní, nebo se mu plně přizpůsobují, nepřebírají vedoucí roli ve hře ani dalších činnostech. V některých případech jsou z kolektivu vyčleňovány, protože se mu neumí přizpůsobit. Při kolektivních

činnostech vyčkávají na instrukce, pokyny, pomoc nebo radu pedagoga. Projevují se také jako velmi plaché, nedůvěřivé, uzavřené, plačtivé až úzkostlivé.

Neklidné děti se vyznačují bezprostředností a živelností, která někdy přerůstá do agresivity. Tyto děti lze charakterizovat hlučným chováním, vykřikováním, nerespektováním autority učitelky a motorickým neklidem (např. pobíháním). Mívají neadekvátní slovní zásobu (vulgarismy neadekvátní věku), agresivní dikci hlasu a gestikulaci. Někdy si přivlastňují hračky a pomůcky, nejsou ochotny zapůjčovat oblíbené hračky ostatním dětem. Použité hračky neuklízí na místo, poškozují je, někdy mají snahu odnášet je domů. Nereagují na domluvu a klidný hlas. Nevydrží u činnosti vyžadující koncentraci pozornosti, jsou roztěkané. Fyzicky útočí na ostatní děti, přičemž jako jeden z důvodů ředitelky uvádějí komunikační bariéru (dítě se nedomluví, není chápáno, proto prosazuje svůj komunikát fyzickými prostředky). Některé ředitelky MŠ vyhodnocují toto chování jako snahu upozornit na sebe jakýmkoliv způsobem, "zlobení" považují za neuvědomělou žádost o pomoc.

Vděčné děti projevují pozitivní zpětnou vazbu při individuální péči učitelky, velmi dobře reagují na pochvalu a ocenění, jsou vděčné za pozornost při hrách a výchovných činnostech a za přijetí. Vyhledávají fyzický kontakt, jsou velmi přítulné. Rády a ochotně pomáhají učitelce, rychle vstřebávají pracovní návyky, váží si hraček a zařízení, které samy doma nemají. Při dlouhodobějším pobytu v pozitivním prostředí se u nich projevuje snaha spolupracovat. V mateřské škole se takové děti velmi rády zapojují do nabízených činností, rozvoj postupuje rychleji, než u ostatních dětí (např. rozvoj kresby, slovní zásoby).

Absence základních návyků

Na chování se také projevuje absence základních návyků, které děti z populace nezasažené sociálním znevýhodněním obvykle získávají doma (např. mytí rukou, ale také žádost o hračku). Děti nemají zkušenost s denním režimem, nemají zažitá pravidla chování vzhledem k vrstevníkům ani k učitelům, která jsou běžná v majoritní společnosti, nezvládají sebeobsluhu. Neznají dětskou literaturu, nemají zkušenost s výtvarnými pomůckami (pastelky, barvy, lepidla, modelína aj.), neumí držet nůžky ani tužku.

Opoždění ve vývoji

Pokud psychosociální vývoj dítěte neodpovídá věku dítěte, ředitelky MŠ takové děti označují jako opožděné. Tyto děti nemají patřičné vědomosti (nedostatečné povědomí o světě kolem nás) a dovednosti (např. nezná práci s nůžkami, pastelkami, nemá dostatečné pohybové dovednosti), neumí se soustředit na práci. Projevují nedostatek jazykových kompetencí, logického myšlení a porozumění, mívají nedostatečnou slovní zásobu, která bývá neadekvátní vzhledem k situaci. Častá je také sociální nevyzrálость dětí. U některých dětí je patrné, že k opoždění ve vývoji dochází proto, že jim rodina poskytuje jen základní životní potřeby (jídlo, oblečení).

Zdravotní stav

Děti trpívají častým infekčními onemocněními, mají neudržovaný chrup s mnoha zubními kazy.

Nedostačující stravování

Děti přicházejí do MŠ hladové, nejsou přihlášené na obědy.

Kulturní odlišnost

Odlišné normy chování související s odlišným kulturním zázemím se vyskytují u cizinců, ale i u dětí z romského etnika.

Charakteristiky rodičů/rodiny

Ředitelky MŠ uvádějí jako jednu z významných charakteristik nezaměstnanost rodičů. Rodiče často nepracují dlouhodobě, pouze pobírají sociální dávky. To pak zákonitě vede k finančním problémům a s nimi souvisejícímu materiálnímu nedostatku, často propojenému také s bydlením v nevyhovujících podmínkách (např. v sociálně vyloučené lokalitě). Za sociálně znevýhodněné považují ty rodiny, u kterých se nedostatek financí projeví osvobozením od úplaty za předškolní vzdělávání (to se týká rodin, jejichž děti navštěvují MŠ i dříve než v povinném předškolním vzdělávání).

Na druhou stranu, objevila se i zmínka toho, že sociálně znevýhodněné mohou být i takové děti, jejichž rodiče naopak pracují až příliš, a proto se dětem nevěnují.

K dalším charakteristikám rodičů patří i nízký zájem o dítě a jeho rozvoj. Ten může plynout z různorodých handicapujících okolností (např. nízké intelektuální kapacity rodičů). Důležitým faktorem může být také to, že rodina je vícečetná, tedy že rodiče nemají dostatečné kapacity pro péči o jednotlivé děti. Důvodem nižší pozornosti je také neúplná rodina, kde je veškerá péče o finanční zajištění rodiny na bedrech jednoho rodiče, obvykle matky. Kapacity rodin jsou také vyčerpávány závažnými problémy, kterým rodina čelí (například drogová závislost, úmyslná trestní činnost, domácí násilí aj.). Problémy různorodého charakteru pak vedou k častým migracím.

Rodiče sociálně znevýhodněných rodin jsou pak kvůli výše uvedeným okolnostem také obtížnými partnery pro komunikaci. Problémy v komunikaci a spolupráci s rodinou vyplývají také z odlišného kulturního zázemí rodiny.

Mnohé rodiny poskytují dětem pro jejich rozvoj nedostatečně podnětné prostředí. Nevhodné podmínky jsou dány jednak nedostatkem (např. prostředků, podnětů, pozornosti, péče aj.), jednak výskytem nežádoucích jevů (alkohol, drogy, nežádoucí chování členů domácnosti aj.).

Sociálně znevýhodnění se projevuje také tím, že děti jsou v péči institucí doplňujících nebo nahrazujících péči rodičů (OSPOD, azylové domy, Klokánek, Chovánek).

Následně jsme ředitelky MŠ požádali, aby určily, **kolik sociálně znevýhodněných dětí v MŠ dle jimi uváděné definice mají**. Celkově ředitelky 178 MŠ v našem šetření navštěvuje 15 614 dětí. Z toho na základě vlastní definice respondentky identifikovaly celkem 1 400 sociálně-znevýhodněných dětí, což činí 9 % populace v MŠ zúčastněných v šetření. Přičemž pouze 26 ředitelky MŠ (15 %) uvedlo, že nemají žádné sociálně znevýhodněné dítě. V následujícím bloku jsme pak uvedli 11 kategorií, které mohou představovat charakteristiky sociálního znevýhodnění a požádali jsme ředitelky MŠ (resp. vedoucí učitelky), aby vyjádřily, kolik takových dětí v MŠ mají (otázka C1, v tabulce uvedené níže uvádíme

zjednodušené pojmenování, plné názvy jsou v dotazníku v příloze 1). Jednotlivé kategorie prezentujeme dále seřazeny podle četnosti výskytu v MŠ. Tedy jsou řazeny podle posledního sloupce, tj. podle celkového podílu a počtu dětí, takto označených (nejčastější jevy znevýhodnění dle ředitelky MŠ) a dále pak uvádíme, kolik (počet i podíl) MŠ uvedlo, že žádné takové dítě se v jejich MŠ nenachází.

Tabulka 15: Počty dětí v MŠ dle charakteristik sociálního znevýhodnění

C1a. Kolik dětí ve Vaší MŠ má/je... (znaky sociálního znevýhodnění v kategoriích a až k)

	počet (N) MŠ s žádným takovým dítětem	% MŠ s žádným takovým dítětem	počet (N) identifikovaných dětí ve všech MŠ	% těchto dětí ze všech dětí MŠ
c) aspoň jednoho z rodičů dlouhodobě nezaměstnaný	42	24 %	988	6,3 %
d) rodiče pouze se základním vzděláním	35	20 %	816	5,2 %
g) Rom (vykazuje znaky příslušnosti k romské komunitě)	61	34 %	811	5,2 %
j) je osvobozeno od úplaty za předškolní vzdělávání	62	35 %	593	3,8 %
b) nevyhovující bydlení (ubytovna, azylový dům aj).	58	33 %	528	3,4 %
e) nemá osvojené základní hygienické návyky	81	46 %	488	3,1 %
a) odlišný mateřský jazyk (OMJ)	67	38 %	450	2,9 %
k) žije v chudobě (dluhy a exekuce, nemají základní věci)	71	40 %	400	2,6 %
i) v péči OSPODu	81	46 %	298	1,9 %
f) azylant	144	81 %	23	0,1 %
h) v ústavní péči	149	84 %	13	0,1 %

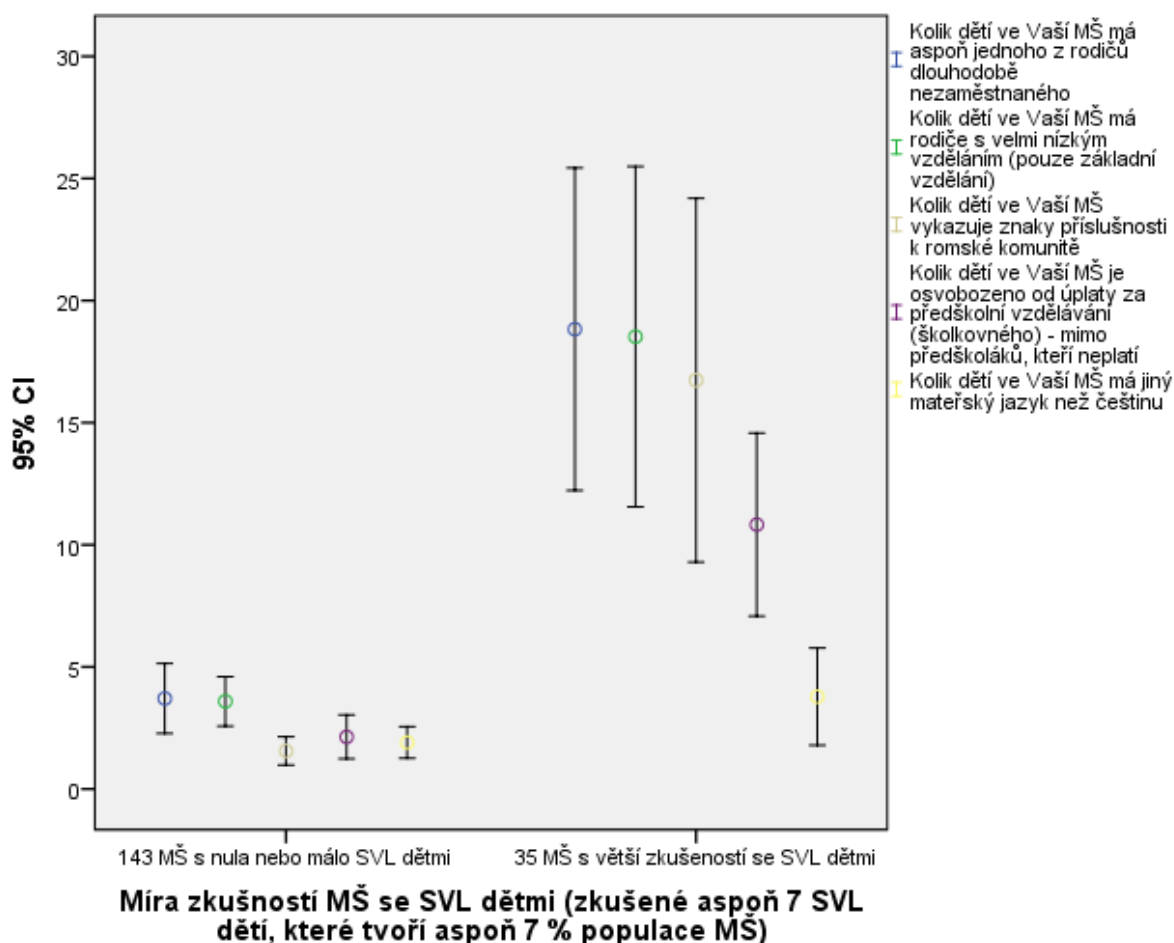
Po odpovědi na jednotlivé charakteristiky sociálního znevýhodnění jsme uvedli naši pracovní definici soc. znevýhodnění⁴, která pracuje s kombinací více faktorů výše a požádali jsme respondentky, aby dle této definice určily počet dětí v jejich MŠ. Po upřesnění definice a vyplnění počtů jednotlivých 11 charakteristik v přechodí otázce se **počet identifikovaných dětí jako sociálně znevýhodněných snížil z 1 400 (viz otázka B2 výše) na 970, tedy z 9 % na 6 % dětí v MŠ**, které se účastnily šetření.

Přestože jsme našim přístupem cílili na získání MŠ, kde jsou děti sociálně znevýhodněné (platilo pro všech 413 oslovených MŠ), pro bližší možnosti srovnání dat jsme na základě těchto otázek identifikovali 35 MŠ, které považujeme za MŠ s relevantní zkušeností se vzděláváním dětí ze sociálního znevýhodnění. Jedná se o MŠ, kde identifikovali aspoň 7% podíl sociálně znevýhodněných dětí v MŠ, přičemž minimální počet těchto dětí zároveň není menší než 7. Některé výroky budeme blíže srovnávat mezi těmito a dalšími 143 MŠ. Z celkového počtu 970 sociálně znevýhodněných dětí ve všech MŠ, bylo v těchto 35 MŠ identifikováno celkem 67 %, tedy dvě třetiny sociálně znevýhodněných dětí (651 dětí).

Rozdíl mezi 35 MŠ v průměrných hodnotách dětech s konfidenčním 95 % intervalem mezi skupinou 35 MŠ více zaměřenými na sociálně-znevýhodněné děti a ostatními MŠ ve výběru ukazuje následující graf.

---

⁴ C1b. Za sociálně-znevýhodněné považujeme takové děti, které zpravidla splňují více z výše uvedených charakteristik najednou. Například za sociálně-znevýhodněné dítě nepovažujeme dítě matky samoživitelky, která má ale maturitu a zaměstnání. Splnění pouze jednoho z kritéria tedy nezakládá sociální znevýhodnění. Nicméně, když se více znaků z otázky výše kombinuje, pak považujeme dítě za dítě ze sociálně znevýhodněného prostředí. Kolik takových sociálně znevýhodněných dětí jste měli ve Vaší MŠ k červnu tohoto roku?

Graf 1: Míra zkušenosti MŠ se sociálně znevýhodněnými dětmi

3.1.2. Náklady spojené se vzděláváním v MŠ a liší se v SVL

Je zřejmé, že náklady na vzdělávání představují především úhradu za vzdělávání a stravné, měsíční platby a další náklady, především na tvorbu společného fondu, který umožňuje hradit účast dětí na kulturních a dalších akcích, případně výtvarný a jiný materiál. Zajímalo nás, jak se liší průměrné náklady spojené s návštěvou MŠ mezi dvěma skupinami MŠ. Které ukazuje následující tabulka.

Tabulka 16: Výše poplatků v MŠ, srovnání MŠ s více znevýhodněnými dětmi a ostatní MŠ

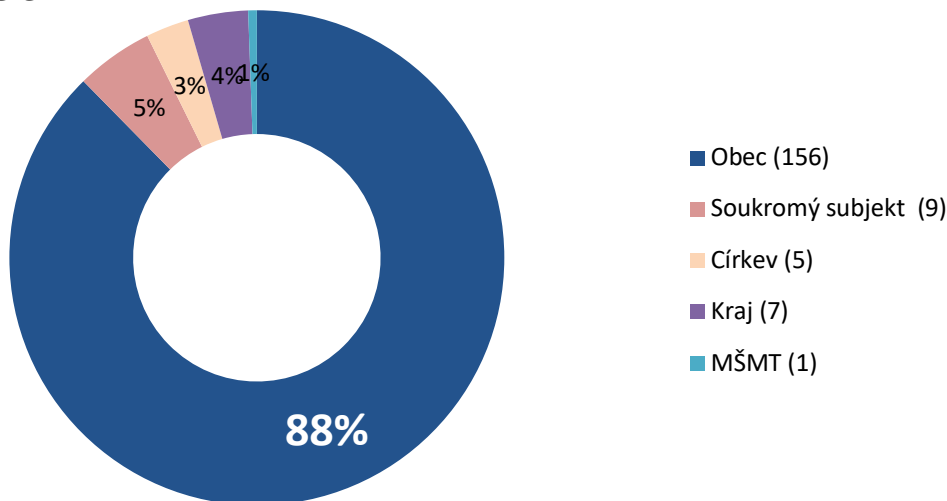
	35 MŠ s dětmi ze SVL			143 MŠ s málo dětmi ze SVL		
	průměr	medián	SD	průměr	medián	SD
a) platby za předškolní vzdělávání (školkovné) činí měsíčně	391	400	106	621	420	1000
b) stravné (měsíční) činí	702	704	146	720	700	208
c) společný fond (např. fond na kulturní akce apod.) (za rok) činí	438	450	448	548	500	508
% MŠ, kde SVL děti nezvládají opakovaně platit aspoň jednu z plateb	77 %			42 %		

Jak můžeme z tabulky vidět, 35 MŠ s dětmi ze SVL má výrazně vyšší průměrné hodnoty plateb, například školkovné je 1,6x vyšší, nicméně mediánová hodnota školkovného je téměř podobná (400 Kč pro 35 MŠ a 420 Kč pro 143 MŠ). Jak naznačuje také vysoká směrodatná odchylka, je 143 škol zatíženo větší variabilitou, což je dáno především odlišnými zřizovateli. Zatímco v souboru 35 MŠ je zřizovatelem vždy obec, 143 MŠ má více zřizovatelů a ty mají odlišné platby, jak ukazují následující dva grafy. První z nich ukazuje složení výběrového souboru z hlediska zřizovatele⁵ a na navazujícím grafu jsou pak zobrazeny průměrné platby podle zřizovatele.

⁵ Na základě propojení dat z dotazníků s výkazovými daty MŠMT. Na zřizovatele a další informace o MŠ jsme se nedoptávali ředitele MŠ dotazníkem, ale tato data jsme napojili z výkazů MŠMT, aby dotazník mohl být kratší.

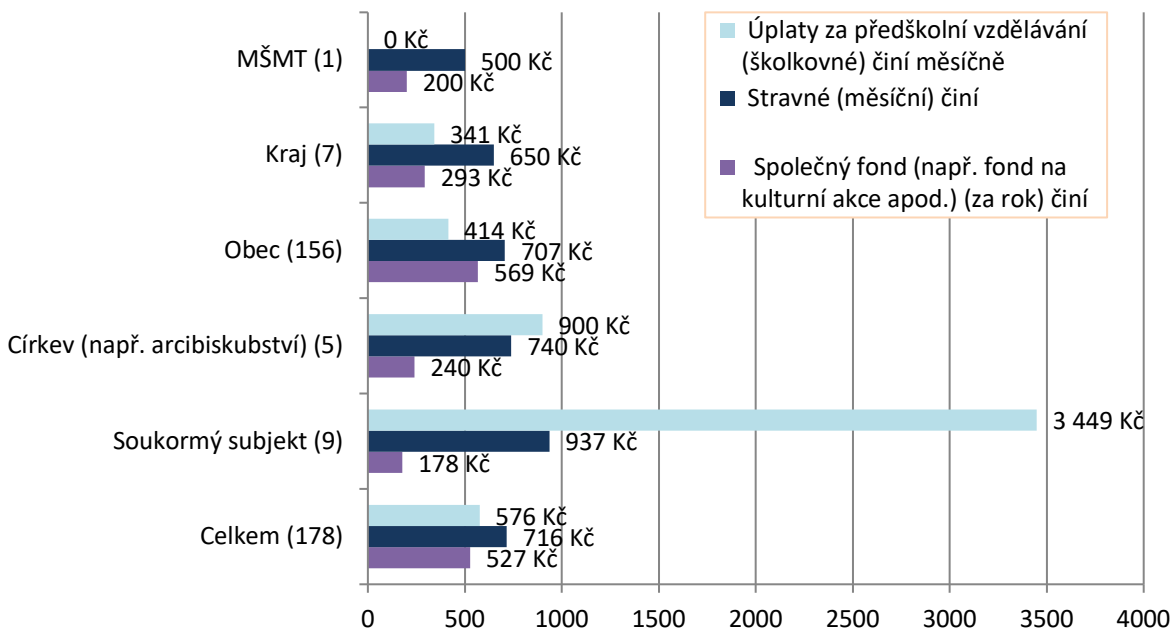

MŠ dle zřizovatele

Graf 2: Složení výběrového souboru z hlediska zřizovatele

Průměrné poplatky spojené s návštěvou MŠ podle zřizovatele

Graf 3: Průměrné platby spojené s docházkou do MŠ dle zřizovatele

Srovnání plateb ve výše uvedené tabulce je tedy zkruseno hodnotami 9 soukromých MŠ ve výběru. Ale jak můžeme vidět, i krajský zřizovatel má výrazně nižší „školkovné“ a 1 MŠ zřizovaná Ministerstvem školství dokonce nulové. V případě zřizovatelů MŠMT a kraj se jedná o MŠ zřizované pro zrakově či

sluchově postižené děti, ale také o MŠ praktické (zřizovatel kraj). Proto jsme vytvořili tabulku uvedenou níže pouze pro MŠ zřizované obcí, srovnáváme tedy 35 MŠ, kde mají větší zkušenost se sociálně znevýhodněnými dětmi se 121 MŠ, kde je těchto dětí méně, nebo tam nejsou žádné takové děti dle identifikace ředitelky.

Tabulka 17: Výše poplatků v MŠ, srovnání MŠ s více znevýhodněnými dětmi a ostatní MŠ (jen pro MŠ zřizované obcí)

	35 MŠ s dětmi ze SVL			121 MŠ s málo dětmi ze SVL zřizovanými obcí		
	průměr	medián	SD	průměr	medián	SD
a) platy za předškolní vzdělávání (školkové) činí měsíčně	391	400	106	420	400	114
b) stravné (měsíční) činí	702	704	146	708	700	116
c) společný fond (např. fond na kulturní akce apod.) (za rok) činí	438	450	448	606	500	516
% MŠ, kde SVL děti nezvládají opakovaně platit aspoň jednu z plateb	77 %			43 %		

Jak můžeme vidět z upravené tabulky, již se ani průměry úhrady za předškolní vzdělávání a stravného mezi MŠ zřizovanými obcemi moc neliší. Větší odlišnosti již jsou v dalších nákladech, tedy ve tvorbě společného fondu na kulturní akce apod., kde MŠ s dětmi ze SVL mají tuto platbu mírně nižší, ale především většina z nich (77 %) uvedla, že mají rodiny se sociálně-znevýhodněnými dětmi, které mají opakovaně problém tyto platby hradit. Nicméně i na ostatních MŠ se takové děti běžně nacházejí (43 % MŠ ze 121).

Také můžeme vidět, že u průměrných hodnot společného fondu je vysoká směrodatná odchylka (sloupec SD), což je dáno tím, že celkem 28 % ředitelky MŠ uvedlo, že tyto prostředky vůbec nevybírají.

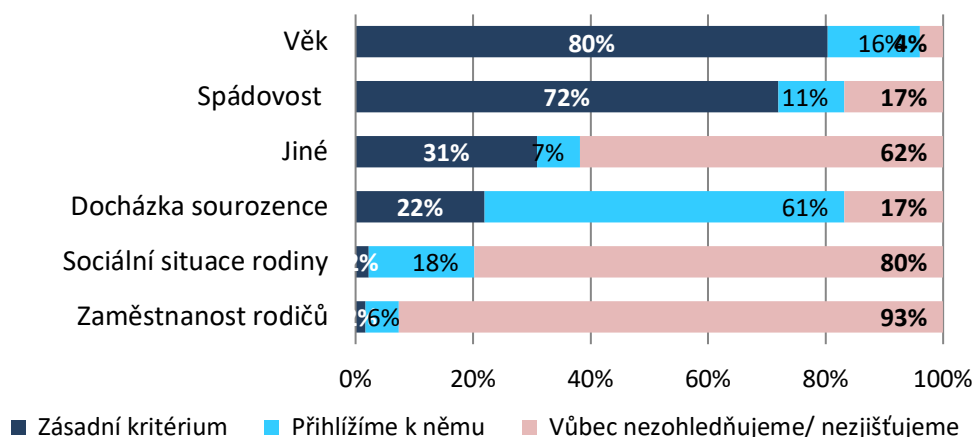
Kromě tří plateb uvedených v tabulce mohly MŠ uvést ještě další platby, které vybírají a uvést jejich účel. Mezi těmito platbami ředitelky často uváděly náklady na kulturní akce (divadla, výlety, exkurze aj.), které bychom mohli zařadit pod společný fond na kulturní akce apod., nicméně jej nemají jako pravidelnou platbu, ale vybírají na tyto akce ad hoc. Dále se mezi jinými náklady objevily náklady na kurzy plavání a dopravu na ně, keramika (nejspíše náklady na materiál), lyžování, škola v přírodě, či také náklady na hygienické pomůcky. Vícekrát se objevoval příspěvek do sdružení rodičů, který je mnohdy využíván jako obdoba společného fondu. Tedy většina, ne-li všechny náklady potřebné k uhrazení účastí dětí na vzdělávání, které uvedly respondentky v sekci jiné, odpovídají spíše nákladům na společný fond, jen forma jejich výběru je jiná. Pokud bychom započítali i tyto náklady, potom pouze 18 MŠ ze všech zúčastněných ve výzkumu (tj. 10 %) dle vlastního vyjádření nevybírá jiné prostředky

než úhradu za předškolní vzdělávání a stravné. Zároveň je z analýzy zřejmé, že řada rodin má problém s placením těchto náhrad a že na MŠ, které vzdělávají více sociálně znevýhodněných dětí, mohou prostředky na účast dětí na vzdělávání scházet.

3.1.3. Přijímání dětí do MŠ

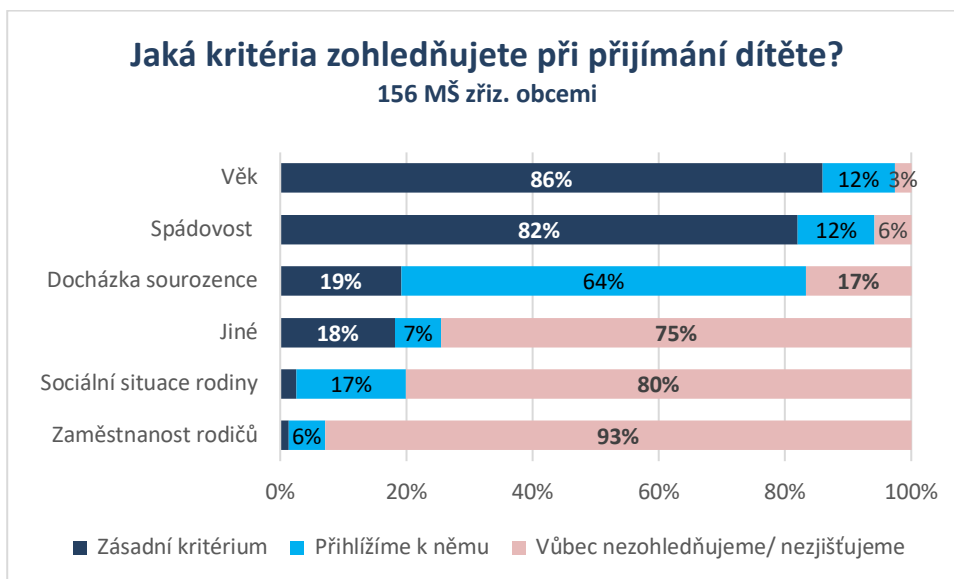
V této sekci jsme se tázali na kritéria přijímání dětí, odpovědi 178 ředitelk MŠ zobrazuje následující graf.

Jaká kritéria zohledňujete při přijímání dítěte?

Graf 4: Kritéria zohledňovaná při přijímání dítěte v MŠ všech zřizovatelů

Data jsou zkrslena různými zřizovateli, proto jsme pro další analýzy na kritéria omezili soubor na 156 MŠ zřizovaných obcemi, neb ostatní zřizovatelé nemusejí zohledňovat spádovou oblast a zároveň mohou uplatňovat odlišná kritéria přijímání.

Graf 5: Kritéria pro přijímání děti v MŠ zřizovaných obcemi

Je nutno upozornit, že procentuální vyjádření se netýkají velkého počtu případů. Celkem 4 MŠ v našem šetření uvedlo, že vůbec nezohledňuje věk dítěte a 9 MŠ, že nezohledňuje spádovost. V rámci možnosti jiných kritérií MŠ zřizované obcemi uvedly následující kritéria: děti zaměstnanců městského úřadu, má pronájem bytu ve spádové oblasti, opakovaná žádost, pěstounská péče, postižení dítěte – doporučení školského poradenského zařízení a speciální vzdělávací potřeby (3x), povinná předškolní výchova mimo spádovou oblast, povinné očkování, předškolák, trvalý pobyt (zřejmě u cizinců, nebo jde o nepochopení, že patří pod spádovou oblast, pokud by šlo o trvalé bydliště dítěte – 2x). Ve 35 MŠ, které mají větší zkušenost se zapojováním sociálně-znevýhodněných dětí, nebyla vůbec možnost jiná kritéria zvolena. Sociální situaci rodiny zohledňuje 35 MŠ v podobné míře jako ostatní MŠ, a stejně tak i docházku sourozence, byť v tomto případě tyto školy volí častěji možnost, že se jedná o kritérium zásadní (11 z 35 MŠ, které navštěvuje alespoň 7 dětí se sociálním znevýhodněním).

Co se týče přijímání dětí dle věku (otázka D2), celkem 91 % MŠ uvedlo, že přijali aspoň jedno dítě mladší tří let do MŠ, které nemá sociální znevýhodnění. V případě dětí se sociálním znevýhodněním pouze **17 % MŠ přijalo aspoň jedno dítě se sociálním znevýhodněním mladším tří let** (celkem 27 MŠ z našeho souboru přijalo i dítě mladší 3 let se sociálním znevýhodněním). Zároveň však 98 % ředitelky MŠ uvádí, že neodmítli žádné tříleté dítě se sociálním znevýhodněním a trvalým pobytem ve spádové oblasti, tedy pouze 3 MŠ uvedly, že musely tříleté znevýhodněné dítě odmítnout.

Celkem 82 % MŠ přijalo pětileté dítě bez sociálního znevýhodnění a **každá druhá MŠ (52 %) přijala nově v uplynulém roce aspoň jedno dítě se sociálním znevýhodněním k plnění povinného předškolního vzdělávání**. Nepřijetí spádových tříletých dětí z kapacitních důvodů je však častěji uváděno u dětí bez sociálního znevýhodnění, kdy aspoň jedno takové dítě muselo odmítnout 21 % MŠ. Na otázku, zda jsou ve spádové oblasti (či blízkém okolí) MŠ sociálně-znevýhodněné děti ve věku 5 let, které by měly plnit povinnou předškolní docházku a nepřišly k zápisu do Vaší MŠ, odpověděla více než polovina ředitelky (53 %) neví. 16 % (25 MŠ) uvedlo, že o takových dětech ví a 31 % že nikoliv. Zároveň jsme žádali ředitelky, které vědí o pětiletých dětech ze SVL, které nepřišly k zápisu, aby odhadly

jejich počty. 25 ředitelk tak celkově odhadlo 279 takových dětí. Každá třetí ze 35 MŠ s minimálně 7 znevýhodněnými dětmi takové děti identifikovala a jejich odhad počtu takových dětí činil 135 dětí (tedy 48 % celku), ve zbývajících 121 MŠ zřizovaných obcí takové děti identifikovala každá desátá MŠ.

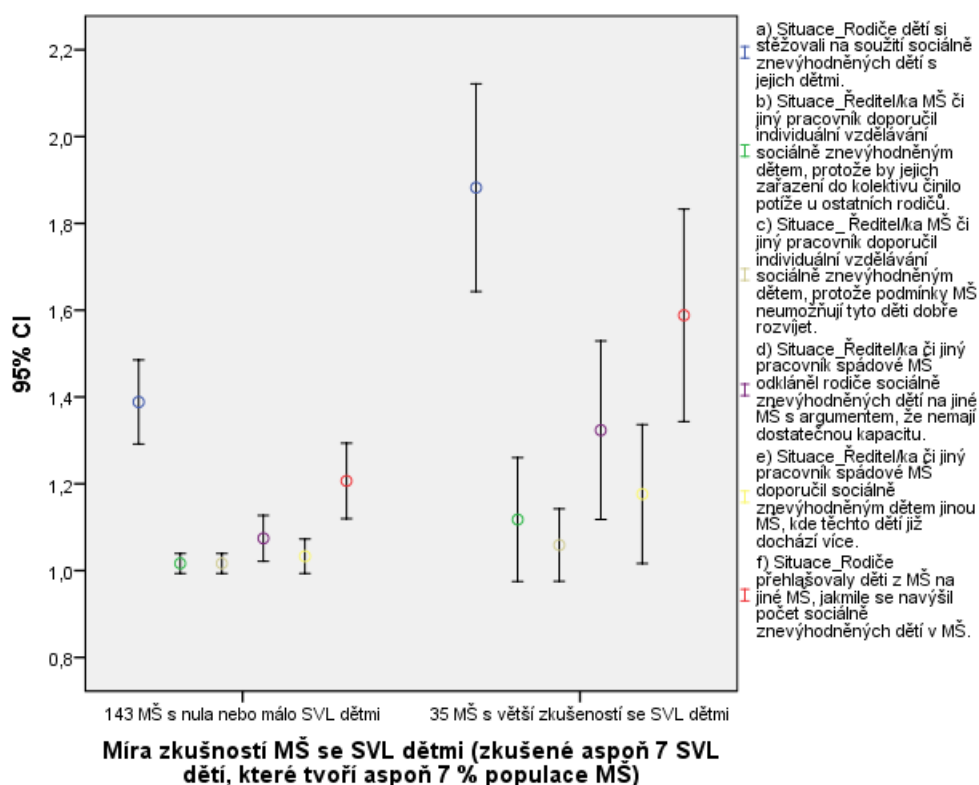
V otázce D5, jsme se dotazovali na nežádoucí praktiky, které mohou provázet vzdělávání dětí sociálně znevýhodněných v MŠ. Respondentky jsou si samozřejmě vědomy, že by se podobné věci dít neměly, i proto byla formulována otázka nikoliv na to, zda samy takto konaly, ale spíše, zda se v praxi s podobnými případy setkávají. Následující tabulka přináší přehled jejich odpovědí v řazení od nejčastějších jevů. Na prvních dvou místech jsou tak výroky vztahující se k rodičům. Větší podíl ředitelk má zkušenost se stížnostmi rodičů na soužití s dětmi sociálně znevýhodněnými, o něco menší část z nich i zkušenost s odchodem rodičů z MŠ v důsledku navýšení počtu sociálně znevýhodněných dětí (tzv. „white fly“). Naopak u dalších výroků, které se týkají jednání přímo MŠ (ředitelky či jiného zaměstnance), již ředitelky deklarovaly velkou většinou, že se s těmito negativními jevy neseťkávají. Přičemž počet případů, které se s jevy popsány setkaly se pohybuje od 20 ředitelk MŠ (17 ojedinele a 3 často) v případě odklání sociálně znevýhodněných dětí na jiné MŠ s argumentem nedostatečné kapacity (výrok d), přes doporučení MŠ, kde je sociálně-znevýhodněných dětí již více (výrok e), se kterým se setkala 10 ředitelk MŠ (8 ojedinele a 2 často), až po přeřazování sociálně znevýhodněných dětí do individuálního vzdělávání (výrok c), kde zaznamenání výskytu deklarovalo pouze 4 ředitelky MŠ (kategorie ojedinele).

Tabulka 18: Míra výskytu jistých jevů v souvislosti se vzděláváním sociálně znevýhodněných dětí v MŠ

výrok	průměr	nikdy	ojediněle	často
a) Rodiče dětí si stěžovali na soužití sociálně znevýhodněných dětí s jejich dětmi.	1,48	57,1 %	37,9 %	5,1 %
f) Rodiče přehlašovali děti z MŠ na jiné MŠ, jakmile se navýšil počet sociálně znevýhodněných dětí v MŠ.	1,27	78,0 %	17,5 %	4,5 %
d) Ředitel/ka či jiný pracovník spádové MŠ odkláněl rodiče sociálně znevýhodněných dětí na jiné MŠ s argumentem, že nemají dostatečnou kapacitu.	1,13	88,7 %	9,6 %	1,7 %
e) Ředitel/ka či jiný pracovník spádové MŠ doporučil sociálně znevýhodněným dětem jinou MŠ, kde těchto dětí již dochází více.	1,07	94,4 %	4,5 %	1,1 %
b) Ředitel/ka MŠ či jiný pracovník doporučil individuální vzdělávání sociálně znevýhodněným dětem, protože by jejich zařazení do kolektivu činilo potíže u ostatních rodičů.	1,03	97,2 %	2,3 %	0,6 %

c) Ředitel/ka MŠ či jiný pracovník doporučil individuální vzdělávání sociálně znevýhodněným dětem, protože podmínky MŠ neumožňují tyto děti dobře rozvíjet.	1,02	97,7 %	2,3 %	0,0 %
---	------	--------	-------	-------

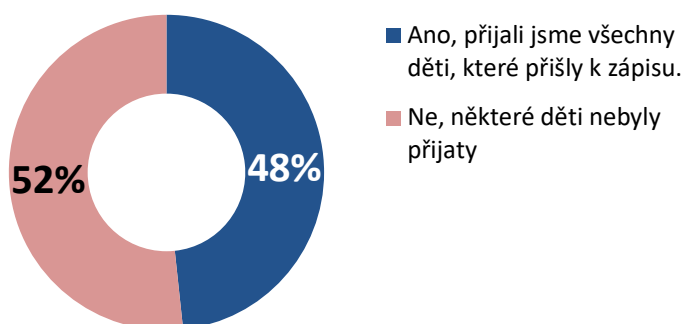
Rozdíly v odpovědích ředitelek 35 MŠ, kde vzdělávají více sociálně znevýhodněných dětí a ostatních MŠ ukazuje následující graf zobrazující průměrnou hodnotu a její chybovost (95% interval spolehlivosti).

Graf 6: Rozdíly v odpovědích ředitelek 35 MŠ, kde vzdělávají více sociálně znevýhodněných dětí a ostatních MŠ

Odpovědi ohledně nedostatku kapacit MŠ shrnují následující dva grafy, a to za data všech MŠ v šetření (178 MŠ).

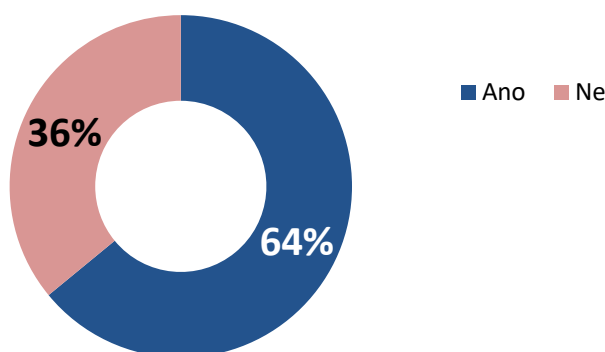
Postačuje kapacita vaší MŠ k přijetí všech dětí, které se do MŠ hlásily k poslednímu zápisu?

Graf 7: Kapacity MŠ ve vztahu k počtu přijatých dětí

Zde většina (60 %) 35 MŠ které mají aspoň 7 SVL znevýhodněných dětí uvedla, že jim kapacity postačují, většího nedostatku kapacit uvádějí ostatní MŠ.

Máte ve vaší MŠ třídy s počtem dětí na výjimku (vyšší než 24 dětí)?

Graf 8: Výskyt tříd s počtem dětí vyšším než 24

V počtu tříd na výjimku se příliš neliší 35 MŠ, které uvádějí souhlas v 69 % případů a ostatní obecní MŠ (71 %) případů.

3.1.4. Docházka do MŠ

V bloku otázek E8 jsme se tázali na dopady zavedení povinného předškolního ročníku na docházku předškoláků do MŠ (viz tabulka níže). Zatímco většina ředitelek souhlasila s tím, že upravily pravidla

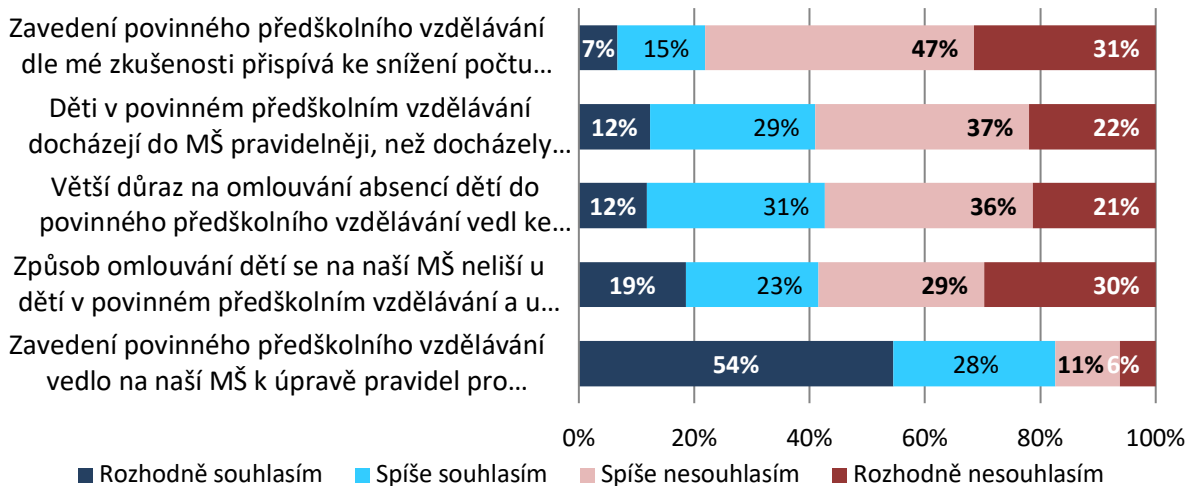
omlouvání absencí dětí v předškolním vzdělávání (blíže viz rámeček a kvalitativní analýza otevřených odpovědí), u ostatních 4 výroků je již střed škály nad hodnotou 2,5 a tedy ředitelky MŠ s uvedenými výroky vyslovily spíše nesouhlas. Zvláště výroky c a d mířily na to, zda se zlepšila pravidelnost docházky dětí do MŠ, o čemž není většina ředitelek přesvědčena. Zcela nejnižší míra souhlasu pak je s výrokem e, tedy že by povinný předškolní ročník přispíval ke snížení míry odkladů školní docházky.

Tabulka 19: Míra souhlasu ředitelek MŠ s výroky o změně docházky předškoláků po zavedení povinného vzdělávání v MŠ

výrok	průměr	souhlasím/rozhodně souhlasím
a) Zavedení povinného předškolního vzdělávání vedlo na naší MŠ k úpravě pravidel pro omlouvání absencí dětí v předškolním vzdělávání	1,69	82,5 %
c) Větší důraz na omlouvání absencí dětí do povinného předškolního vzdělávání vedl ke zlepšení docházky dětí v MŠ	2,68	42,4 %
b) Způsob omlouvání dětí se na naší MŠ neliší u dětí v povinném předškolním vzdělávání a u dětí mladších	2,69	41,8 %
d) Děti v povinném předškolním vzdělávání docházejí do MŠ pravidelněji, než docházely v předchozím školním roce	2,69	40,7 %
e) Zavedení povinného předškolního vzdělávání dle mé zkušenosti přispívá ke snížení počtu odkladů školní docházky	3,03	22,0 %

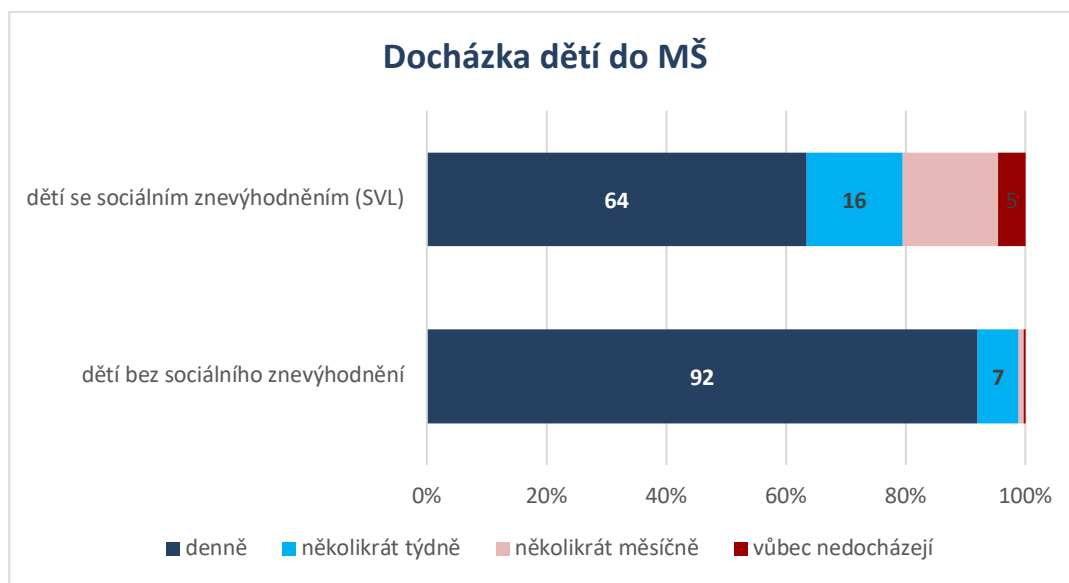

Zavedení povinného předškolního vzdělávání a docházka

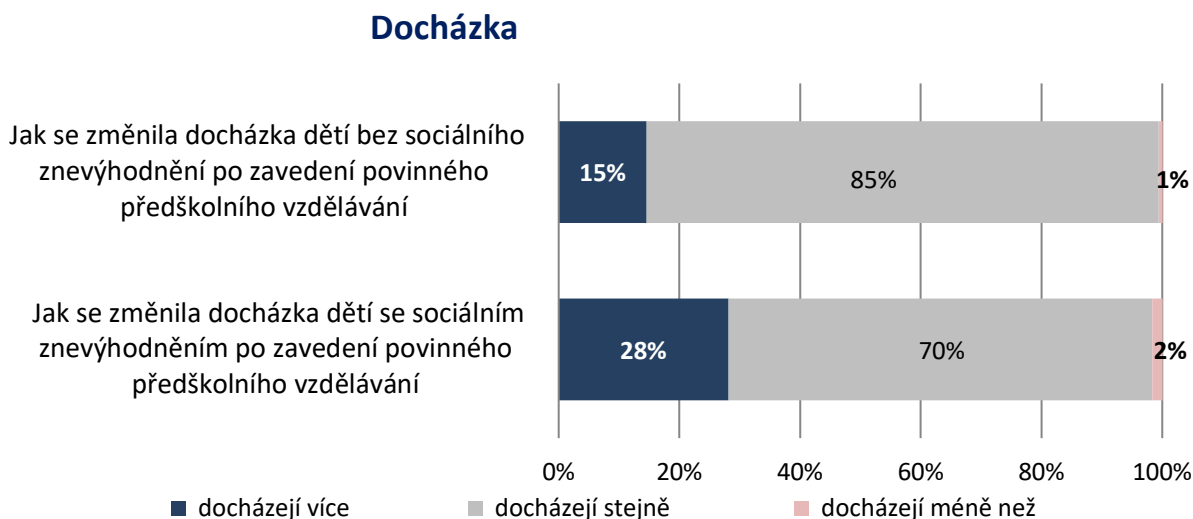
Graf 9: Míra souhlasu ředitelek MŠ s výroky o změně docházky předškoláků po zavedení povinného vzdělávání v MŠ

Ředitelky MŠ uváděly počty dětí a jejich docházku do MŠ v rámci povinného předškolního vzdělávání. Zatímco u dětí bez sociálního vzdělávání dle sdělení ředitelek MŠ plní 92 % dětí docházku denním docházením do MŠ, v případě dětí ze sociálně znevýhodněného prostředí denně do MŠ dochází pouze dvě třetiny dětí (64 %). Odpovědi ředitelek MS ukazuje následující graf.

Graf 10: Rozdíly v docházce dětí se sociálním znevýhodněním a bez sociálního znevýhodnění

Následně poté, co zhodnotily míru docházky dětí bez sociálního znevýhodnění a se sociálním znevýhodněním, jsme se ředitelky MŠ ptaly, jak se dle nich změnila školní docházka po zavedení povinného předškolního vzdělávání pro obě skupiny dětí. Většina ředitelky uvedla, že se docházka nezměnila, ovšem v případě běžných dětí uvádí 15 % ředitelky, že se docházka zlepšila, a **více než čtvrtina MŠ (28 %) uvedla, že se zavedením povinného předškolního vzdělávání zlepšila docházka sociálně znevýhodněných dětí. Mezi ředitelkami 35 MŠ, které však vzdělávají více dětí ze SVL je to dokonce většina (57 %).**

Graf 11: Změny v docházce dětí se sociálním znevýhodněním a bez sociálního znevýhodnění

Dále představujeme analýzu otevřených otázek o docházce dětí do MŠ. Otázka E1 popisuje systém omlouvání absencí na MŠ, otázka E6 příčiny absencí sociálně znevýhodněných dětí a otázka E7 analyzuje návrhy pro zvýšení docházky dětí ze SVL.

Uvolňování dětí ze vzdělávání a omlouvání jejich neúčasti

Pod obecně používaným pojmem „omlouvání“ jsou zahrnuty tři typy odlišných situací: oznamování nepřítomnosti, uvádění důvodů nepřítomnosti a dokládání důvodů nepřítomnosti. Ředitelky MŠ mezi těmito základními typy situací obvykle rozlišují: pro oznamování nepřítomnosti platí v zásadě jiná pravidla než pro uvádění důvodů nepřítomnosti nebo jejich dokládání. Obecně ale není příliš zřejmé, nakolik lze ztotožnit uvedení důvodu nepřítomnosti a dokládání důvodů nepřítomnosti.

Ustanovení, které by ukládalo povinnost doložit důvody nepřítomnosti dítěte, v aktuálním znění školského zákona chybí. Obdobné ustanovení týkající se základního vzdělávání v § 50, odst. 1 uvádí, že „zákonný zástupce žáka je povinen doložit důvody nepřítomnosti žáka“. Ani z tohoto vymezení ale není

jasné, ve kterých případech lze důvody nepřítomnosti dítěte považovat za doložené. Způsoby, jakými lze důvody dokládat stanovuje školní řád, relevance doložení je tedy v gesci ředitele.

Oznamování nepřítomnosti je důležité hlavně z organizačních důvodů a ředitelky MŠ ve svých výpovědích často uváděly termíny, ve kterých je nutné nepřítomnost oznámit – obvykle v den, kdy dítě do MŠ nenastoupí. Oznámení nepřítomnosti je možné nejčastěji učinit telefonicky (i formou krátké textové zprávy), e-mailem, osobně, v několika případech i přes webové rozhraní.

Následně rodiče uvádějí důvody nepřítomnosti, tedy omlouvají dítě písemně, obvykle neprodleně po opětovném zahájení docházky. Písemná omluva má nejčastěji formu omluvného listu, případně jiného formuláře. V něm bývá uváděno datum nepřítomnosti, důvod nepřítomnosti a podpis zákonného zástupce.

Formální dokládání důvodů nepřítomnosti požadují ředitelky MŠ při delší nepřítomnosti dítěte. Kromě potvrzení pediatra žádný jiný způsob dokládání nepřítomnosti uveden nebyl.

Postup ředitelky MŠ v oblasti absencí se v prvním kroku liší podle toho, zda je přítomnost plánovaná nebo neplánovaná, ve druhém kroku podle délky nepřítomnosti a ve třetím kroku podle toho, zda je nepřítomnost omluvená nebo neomluvená.

V případě plánované nepřítomnosti jde v zásadě o dva modely: buď rodiče plánovanou nepřítomnost oznamují, nebo žádají o uvolnění dítěte (v případě kratší nepřítomnosti – např. do dvou dnů – třídní učitelku, v ostatních případech ředitelku).

Pokud rodič předem plánuje nepřítomnost dítěte v MŠ např. z rodinných důvodů, požádá předem písemně ředitelku školy o uvolnění dítěte z předškolního vzdělávání na rodiči požadovanou dobu, ředitelka se k žádosti písemně vyjádří.

Ze získaných dat nelze vyvozovat, nakolik je žádost o uvolnění formální a nakolik ředitelka MŠ uvolnění dítěte zvažuje, respektive v kolika případech uvolnění neumožní. Je ale evidentní, že některé ředitelky MŠ se těmito úvahami zabývají a stanovily si pravidla pro uvolňování, která zohledňují dosavadní průběh vzdělávání.

Pokud dítě nemá problémy ve vzdělávání a není pozadu, neřešíme i častější absence.

V případě neplánované nepřítomnosti ředitelky je obvykle stanoven počet dní, které musí omluvit pediatr. Pokud absence není včas omluvena, docházku dítěte projednává ředitelka MŠ na pohovoru se zákonným zástupcem. Pokud absence přesáhne stanovený limit, je odesláno oznámení o pokračující absenci dítěte orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Objevil se ovšem případ, kdy se pracovníci OSPODu tímto oznámením odmítli zabývat a doporučili kontaktovat zřizovatele.

V důsledku nejasností ohledně výkladu školského zákona ve věci absencí v některých případech delší omluvené absence ředitelky MŠ nekonají.

Pokud je dítě řádně omluveno, je naplněn zákon. Měli jsme romskou holčičku, rodiče dítě stále omlouvali, po několika měsících zažádali o individuální vzdělávání. Takže pouze formalita. Kdo nechce chodit, i nadále nechodí, jen ředitelky jsou zahlceny další administrativou.

Nejasnosti panují především ohledně postupu při déletrvajících absencích, ředitelky MŠ uvádějí, že nemají informace o tom, jak přesně mají postupovat a upozorňují také na nejasné kompetence dalších orgánů činných v přestupkovém řízení, případně v sociálně-právní ochraně dětí.

Nikdo neví, co má dělat, kompetence z jednoho na druhého a stejně se neřeší účinně.

To může být způsobeno například tím, že dosud nebyly zvyklé agendu záškoláctví řešit a nevědí o existujících doporučeních v této oblasti.

Pokud je MŠ součástí společného subjektu se ZŠ, v některých případech jsou pravidla shodná pro oba subjekty.

Důvody absencí sociálně znevýhodněných dětí

Ředitelky MŠ uváděly jako důvod pro absence **nemoc dítěte**, která se ovšem vztahuje i na děti, které nejsou sociálně znevýhodněné. Některé upozorňují na to, že zatímco pětileté děti z majoritní populace, které do MŠ nastoupily ve třech letech, mají již řadu typických dětských infekčních onemocnění za sebou, dítě, které nastoupí až v pěti letech a poprvé se setkává s širším kolektivem, přirozeně reaguje zvýšenou nemocností. Kromě nemoci dítěte bývá důvodem také **nemoc rodiče**, a zvláště v případě vícečetných rodin **nemoc sourozenců**.

Jako jeden z nejvýznamnějších důvodů pro absence ředitelky MŠ označují **postoj rodičů k předškolnímu vzdělávání**. Rodiče nepřikládají předškolnímu vzdělávání příliš velkou váhu a v důsledku tohoto postoje jsou poměrně liknaví vzhledem ke své povinnosti zajistit docházku dítěte do MŠ. Postoje sociálně znevýhodněných rodičů k předškolnímu vzdělávání úzce souvisí s tím, že jejich **sociální normy a návyky jsou odlišné** od těch, které jsou sdílené v majoritní společnosti (např. vysoká míra ochrany dětí vzhledem k dětem předškolního věku, absence pravidelného denního režimu apod.). Dalším důvodem absence souvisejícím s postojem rodičů je **sociální nezralost dítěte** – pokud dítě do mateřské školy nechce chodit, rodiče, kteří nepovažují docházku do MŠ za důležitou, reagují tím, že dítě nechají doma. Toto rozhodnutí bývá formálně odůvodněno jako rodinné důvody. Možnost umožnit dítěti pobyt doma je úzce provázána také s **nezaměstnaností rodičů** – pokud rodiče nemusí či nemohou docházet do práce a celý den zůstávají doma, snižuje se jejich potřeba dítěte do MŠ dovést.

Dalším z důvodů jsou **problémy s financováním docházky do mateřské školy**. I když v posledním roce před zahájením povinné školní docházky není nutné platit úplatu za předškolní vzdělávání, v každém případě je nutné zajistit dopravu do MŠ (pokud není v blízkosti bydliště dítěte), uhradit stravné a popřípadě další náklady na kulturní akce a výlety.

Závažnou překážkou v zajištění pravidelné docházky do MŠ je **nefunkční rodina**, ve které se vyskytují různé **sociálně-patologické jevy** (např. drogy, kriminalita, domácí násilí). Pokud rodina čelí závažným problémům, tak docházka do předškolního zařízení je na žebříčku priorit rodičů umístěna poměrně nízko. Pravidelné docházce brání také relativně časté **migrace rodin** a v některých případech neúměrná **vzdálenost mateřské školy od místa bydliště rodiny**.

Doporučení pro zajištění pozitivních dopadů MŠ na sociálně znevýhodněné děti – návrh opatření pro zvýšení docházky dětí

Návrhy opatření, která navrhovaly ředitelky MŠ, lze rozdělit v zásadě do dvou skupin: restriktivní a podpůrné.

Pokud jde o **restriktivní opatření**, byl zmiňován důslednější a častější **dohled** orgánů sociálně právní ochrany dětí (OSPOD). V případě absence dětí v MŠ, nezajištění pomůcek, neuhrazení stravného pak přísnější **sankce** (například odebrání některých dávek státní sociální podpory). Ředitelky MŠ také navrhovaly **možnost úhrady stravného z dávek státní sociální podpory** ještě před jejich vyplacením rodičům přímo mateřské škole.

Výrazně širší spektrum přístupů bylo navrhováno, pokud jde o **podpůrná opatření**. Mezi ně patří zajištění podmínek pro **činnost podpůrného pracovníka**, který zajistí komunikaci s místní komunitou. Může jít o školního asistenta, asistenta pedagoga, koordinátora inkluze – název pozice není důležitý, zásadní je, aby v náplni práce byla obsažena i komunikace s rodiči ještě před tím, než dítě zahájí povinné předškolní vzdělávání a možnost terénní práce. V zásadě by tedy náplní jeho práce mělo být také poskytování sociálních služeb. Ředitelky MŠ poukazyvaly na nutnost **systematizovat činnost pracovníka vykonávajícího terénní sociální práci**, protože pokud je financování této pozice závislé pouze na projektech, tak se stává rizikovým. Upozorňovaly také na potřebu **vyhodnocovat výsledky v delším časovém horizontu**, protože výsledky systematické terénní práce se projevují spíše v horizontu let než měsíců, v některých případech lze dokonce očekávat dopad až v horizontu generací – až pro generaci rodičů, která zažila docházku do MŠ, bude běžné a přirozené zajistit docházku do MŠ i pro jejich děti. Jednou z možností, jak pracovat s komunitou rodičů, je také **navázat bližší spolupráci mezi školami a poskytovateli sociálně aktivizačních služeb**, kteří mají zkušenosti a kapacity pro intervenci v rodinách.

Velká pozornost byla v odpovědích ředitelky MŠ věnována oblasti **komunikace s rodiči**. Některé MŠ nabízí konzultační hodiny, popřípadě si zvou jednotlivé rodiny, přičemž na setkáních s rodiči se primárně snaží domlouvat na podpoře pravidelné docházky a s ní související podpoře rozvoje dítěte. Dobré zkušenosti jsou také s písemnou formou komunikace, pokud se omezuje na stručné sdělení jednoduchou formou (spíše v bodech) a ochotou komunikovat o důležitých záležitostech opakovaně. Osvědčily se také **ukázky postupů, jak by měli rodiče s dětmi pracovat** (jak přímým rozvíjením vybraných dovedností, tak prostřednictvím nenásilné a hravé formy). Mateřské školy mají také dobré zkušenosti s akcemi pro **rodičovské kluby pro rodiče a děti, kteří do MŠ ještě nedocházejí** s cílem zvyšovat jejich rodičovské kompetence a seznamovat je s životem v MŠ (ukázky práce s dětmi, komunikace se školními asistenty nebo asistenty pedagoga, kteří mají časový prostor pro práci s rodinou v terénu). Rodiči je dle názoru ředitelky MŠ také oceňována **snaha přiblížit kulturu minorit** pozváním rodinných příslušníků do mateřské školy a prezentací jejich zvyků a jídel. Motivující pro zlepšení docházky se ukázalo být také intenzivní **poskytování pozitivní zpětné vazby dětem i rodičům** vzhledem k rozvoji znalostí a dovedností dítěte. Rodiče velice dobře reagují, pokud jsou pravidelně upozorňováni na pokroky dítěte a jejich motivace přivádět dítě do MŠ pravidelně se díky tomu zlepšuje.

Jako vhodná potenciální podpůrná opatření byla navrhována **systematická dotace stravného** za jednodušších pravidel, než umožňují současné velké dotační programy, **zajištění bezúplatné dopravy do MŠ** a **bezúplatné účasti na akcích pořádaných MŠ**.

Z dlouhodobého hlediska bylo zmiňováno, že je nutná **osvěta pro rodiče** – opakované seznamování s důležitostmi docházky dítěte do MŠ. Bylo rovněž poukazováno na potřebu zajistit **komunikaci a spolupráci mezi odbory školství a sociálními odbory a nestátními neziskovými organizacemi**, které pracují se sociálně znevýhodněnými tak, aby se podařilo děti v příslušném věku dohledat ještě před jejich nástupem k povinnému předškolnímu vzdělávání.

V MŠ, které navštěvuje vyšší podíl sociálně znevýhodněných dětí, pak **snížit počet dětí ve třídě, personálně MŠ posílit a zajistit DVPP pro pedagogické pracovníky** (učitelky i asistenty pedagoga) **ve způsobu komunikace s rodiči sociálně znevýhodněných dětí**.

Pokud nevznikne bezpečný a bezplatný prostor k setkávání pro rodiče (obvykle maminky) těch dětí, kde se jim "mezi řečí" předají nástroje, jak s dítětem pracovat, pouze shora to nepůjde.

3.1.5. Vzdělávání znevýhodněných dětí

Tato část je primárně založena na analýze otevřené otázky, neb uzavřené otázky směřovaly pouze ke zjištění počtu úvazků pracovníků, kteří mohou pomáhat se vzděláváním sociálně znevýhodněných dětí. Mířili jsme hlavně na další pozice pracovníků, tam, kde se vyskytují, ale v případě romského asistenta se ukázalo, že jej má právě jedna MŠ, osobního asistenta dítěte 2 MŠ a školního psychologa vykazaly 3 MŠ (všechny tyto malé počty vykázaných pozic byly v 35 MŠ, které vzdělávají více sociálně znevýhodněných dětí). U dalších pozic již bylo zapojení častější, konkrétně 38 % uvádělo, že zaměstnává asistenta pedagoga (v 35 MŠ se větším počtem SVL dětí pak 55 % má asistenta pedagoga) a 41 % MŠ uvedlo školního asistenta (66 % ze 35 MŠ s větším počtem SVL dětí má školního asistenta).

U stejných pozic jsme se také ředitelky dotazovali, zda by uvedené pozice potřebovaly pro vzdělávání sociálně znevýhodněných dětí, formulováno to bylo jako úvazky nad rámec již stávajících úvazků, pokud danou pozici mají. 33 % MŠ uvádělo potřebu dodatečných úvazků asistenta pedagoga, 30 % školního asistenta, 20 % školního psychologa, 13 % schází osobní asistent dítěte a 9 % požadovalo romského asistenta. Školy mohly uvést také další osoby/pozice, potřebné pro péči o sociálně znevýhodněné děti. Tuto možnost však využily velmi výjimečně, a to pro pozice logoped (4x), sociální pracovnice (2x), pečovatelka, speciální pedagog (2x), chůva a překvapivě i rodilý mluvčí (1x). V potřebách navýšení úvazků asistentů pedagoga a asistenta dítěte se 35 MŠ s větším počtem dětí ze SVL výrazně v potřebách neliší od ostatních MŠ. Naopak zřetelně vyšší potřebu vykazuje 35 MŠ s větším počtem žáků ze SVL v případě romského asistenta (11 z 35 MŠ jej požaduje), školního asistenta (15 z 35 MŠ požaduje) a školního psychologa (10 z 35 MŠ by jej uvítalo).

Dále jsme poskytli pedagogům velký prostor ke sdílení příkladů dobré praxe – ptali jsme se, co v MŠ nejvíce pomáhá při práci se sociálně znevýhodněnými dětmi a se získáním důvěry jejich rodičů.

Dle ředitelky MŠ je velmi nápomocná **komunikace s rodiči**, přičemž (byť to explicitně nezmiňují) mají na mysli především osobní komunikaci. Blíže ji popisují jako častou, otevřenou, přímou, vstřícnou a přívětivou, založenou na partnerském přístupu. Do komunikace s rodiči zahrnují i účast rodičů na besedách s odborníky z PPP a SPC. Komunikace slouží mj. jako prostředek k **získávání důvěry rodičů**

a **navázání vztahu s rodiči**. V průběhu komunikace dochází k **řešení konkrétních problematických situací**, v některých případech také za účasti dalších pracovníků (např. sociální pedagog, speciální pedagog, školní asistent). Pravidelná intenzivní komunikace slouží také k **získání informací o širším rodinném kontextu**. Osvědčuje se také explicitní **projevení zájmu o dítě**, projevení **pochopení pro problémy, se kterými rodina zápasí a individuální přístup při problémech s úhradou** stravného či dalších poplatků. Osvědčilo se také **neformální setkávání na akcích a aktivitách, které MŠ organizuje pro rodiče a děti**, na kterých rodiče mohou zažívat, že k nim pedagogové přistupují stejně jako k rodičům, kteří se nepotýkají se sociálním znevýhodněním. Ředitelky MŠ upozorňují také na **nutnost terénní práce**.

Vedle komunikace s rodiči se osvědčil **individuální přístup k dítěti, ale také k rodičům**. Individuální přístup ředitelky MŠ charakterizují jako osobní, trpělivý, laskavý a chápající přístup, spočívající mj. v taktním jednání s rodiči. Zároveň také upozorňují na nutnost stanovování pravidel a důslednost ve vyžadování jejich respektování.

Pro práci se sociálně znevýhodněnými dětmi je důležité **personální zajištění**. Ředitelky MŠ popisují relativně širokou škálu zapojených profesí: kromě učitelek také asistent pedagoga, školní asistent, speciální pedagog, logoped, asistent sociální inkluze, pečovatel a sociální pedagog. V některých případech zmiňují, že se osvědčilo, že některé funkce zastávají etničtí Romové.

Nejde však jenom o zastoupení jednotlivých profesí, důležitých je také **vyšší počet pedagogických pracovníků**, než je obvyklé v MŠ, které sociálně znevýhodněné děti nevzdělávají. Ředitelky MŠ zmiňují důležitost **spolupráce jednotlivých pracovníků**, potřebu velké erudice a **proškolení personálu** v metodách a formách práce specificky vzhledem k sociálně znevýhodněným dětem.

Osvědčují se také **pravidelné konzultace o vývoji dítěte a seznamování rodičů s pokroky jejich dětí**, jejichž součástí je **oceňování zdařilých výkonů dítěte**. Pomáhají také **doporučení k práci s dítětem a poskytnutí materiálů i pro domácí aktivity**.

Pomáhá také **spolupráce s dalšími organizacemi**, zmiňovány jsou především nestátní neziskové organizace věnující se práci se sociálně znevýhodněnými dětmi a OSPOD.

Profesionální přístup, empatie, ale také nastavení pravidel a hranic a jejich důsledné dodržování.

Když vidí, že máme o jejich dítě zájem, komunikujeme s nimi, nabízíme možnosti, jak situaci zlepšit, doporučujeme možnost domluvit a navštívit specialistu. Pomáháme s objednááním, komunikací apod.

3.1.6. Přínosy a problémy zavedení povinného předškolního vzdělávání (blok G)

Dříve než jsme předložili ředitelkám uzavřenou otázku k hodnocení přínosů a problémů zavedení povinného předškolního vzdělávání, nechali jsme je vyjádřit jejich pohled vlastními slovy.

Největší přínos spatřují ředitelky MŠ v **lepší připravenosti dětí pro zahájení povinné školní docházky**, přičemž upozorňují, že ke zlepšení připravenosti dochází především u dětí, které do mateřské školy docházejí pravidelně. Ke zlepšení připravenosti dochází díky **zlepšení v oblasti psychomotorického vývoje** (např. rychlejší vývoj grafomotoriky, zlepšení hrubé motoriky a orientace v prostoru) a **získání základních návyků důležitých pro úspěšnou docházku do školy**. Mezi ně patří

například osvojení denního řádu (návyk každodenního vstávání) a pravidel, sebeobsluha, hygienické návyky, stravovací návyky. Důležité je i **získávání sociálních dovedností**, budování vztahů a návyk na komunikaci s vrstevníky, utváření návyku respektování autority učitele.

Zavedení povinného předškolního vzdělávání dle názoru ředitelky MŠ také umožňuje realizaci **včasné diagnostiky** případných obtíží ve všech oblastech předškolního vzdělávání, nasměrování rodičů k odbornému vyšetření a následné poskytnutí podpůrných opatření, tedy **včasnou intervenci** a poskytnutí odborné péče (např. odstraňování logopedických vad díky činnosti logopedického asistenta). Kromě připravenosti dítěte na povinnou školní docházku dochází i ke **zlepšení připravenosti rodičů na kontakt s institucionálním prostředím školy**. Rodiče si také více uvědomují důležitost předškolního vzdělávání.

Díky zavedení povinného předškolního vzdělávání došlo dle názoru ředitelky MŠ také ke **zlepšení docházky do mateřské školy** – docházka je častější a pravidelnější. Do mateřských škol **začaly docházet děti, které doposud zůstávaly doma** (např. ze sociálně znevýhodněných rodin, romských rodin, více početných rodin).

Ředitelky MŠ rovněž oceňují **zvýšení prestiže mateřských škol** a zavedení povinného předškolního vzdělávání považují také za prostředek, díky kterému si rodiče více uvědomují význam předškolního vzdělávání, došlo k většímu akcentu na vzdělávací funkci mateřské školy. Zlepšilo se také povědomí rodičů o práci MŠ a **zvýšil se jejich zájem o vzdělávání dětí**, což vede k užší spolupráci MŠ s rodinou, většímu využívání konzultačních hodin, ale také k většímu zájmu o informace na nástěnkách k probíhajícímu vzdělávání a také k zájmu o odbornou literaturu. Došlo také ke **zlepšení v důslednosti omlouvání absencí**.

Pokud jde o problémy, ředitelky MŠ uvedly následující typy problémů.

Problémy týkající se docházky

Část dětí dochází do MŠ **nepřavidelně až sporadicky**, docházka do MŠ je vnímána jako zájmová. Učitelky MŠ se v některých případech pokoušejí různými způsoby zajistit docházku absentujících dětí (např. docházení do rodin, přesvědčování, komunikace s OSPOD).

Další kategorií problémů spojených s docházkou jsou **pozdní příchody**, které narušují průběh řízených činností.

V některých případech vážou ředitelky MŠ problémy na etnicitu dětí, respektive jejich rodičů.

Problémy administrativního charakteru

Část ředitelky upozorňuje na problémy spojené se zvýšenou administrativou, přičemž blíže nespécifikují, o jaké problémy se jedná. Další ředitelky MŠ problémů administrativního charakteru blíže vyjmenovávají. Jedná se o především o problémy spojené se **sledováním docházky** a následným **omlouváním**. Je obtížné od rodičů omluvy získat. Pokud rodiče děti omlouvají, některé omluvy se nevztahují k zdravotnímu stavu dítěte.

Vypisování omluvných listů je pro nás zatěžující administrativa, hlavně v případě, kdy se jedná o nemoc dítěte (což je u nás nejčastější důvod absence). Navíc se musí omlouvat i každá hodinová absence při návštěvě zubaře či logopedie. A nezapomenout na toto vše je pro paní učitelky opravdu náročné.

Problémy týkající se systémového nastavení

Řada zmiňovaných problémů se týká jejich systémového ukotvení a ředitelky MŠ by uvítaly lepší informovanost v této oblasti. Jde zejména o následující tyto typy problémů:

- definice záškoláctví
- postup při záškoláctví (např. součinnost s OSPOD)
- postup při nehrazení plateb
- zapsání dětí bydlících mimo trvalé bydliště
- absence sankcí při záškoláctví
- očkování.

Nedostatečná kapacita MŠ

V některých lokalitách mají MŠ nedostatečnou kapacitu, což komplikuje přijímání dětí, které se přistěhují v průběhu školního roku.

Dalším typem problému je fakt, že část rodičů dítě do MŠ přihlásí, ale dítě pak do MŠ vůbec nedochází, nebo dochází jenom sporadicky. I když prakticky je v MŠ volná kapacita pro nástup dalšího dítěte, žádné další dítě do MŠ nemůže nastoupit.

Ředitelky MŠ také upozorňují na to, že zatím není vyřešen problém kapacity MŠ při přechodu z individuálního vzdělávání na pravidelnou docházku.

Problémy s úhradou stravného a dalších poplatků

Problémy s úhradou jsou v některých případech doprovázené konflikty s rodiči a také s dalšími administrativními náklady (náklady na komunikaci).

Dohledávání

Velkou zátěž pro ředitelky MŠ představuje dohledávání dětí, které mají dle matriky trvalý pobyt ve spádovém obvodu obce a nedostaví se k zápisu. Zatěžuje je také povinnost informovat ředitele školy spádové MŠ dítěte o docházce do jiné MŠ.

V případě, že se dítě vzdělává v některé z okolních obcí, ředitelka MŠ je obvykle o docházce informována. To ovšem neplatí pro větší města, ze kterých některé ředitelky neobdržely informaci o tom, zda v nich dítě plní povinné předškolní vzdělávání.

Problémy týkající se zvýšených nároků na nepřímou pedagogickou činnost

Vyšší rozmanitost potřeb dětí představuje zvýšené nároky na přípravu a práci učitelek. Jde jednak o oblast sledování docházky, omlouvání dětí a navazující komunikace s rodiči i dalšími subjekty (např. OSPOD). Vyšší podíl dětí se SVP klade vyšší nároky také na diagnostiku a komunikaci se SPC a PPP. Nároky se projevují i v nutnosti připravit výuku pro různorodé skupiny žáků.

Individuální vzdělávání

Ověřování výstupů individuálního vzdělávání představuje pro MŠ časové a administrativní zatížení. V některých případech se ředitelky MŠ domnívají, že tuto práci vykonávají „zadarmo“, protože na děti v IV se nevztahuje normativ.

Ředitelkám MŠ chybí metodická doporučení, jak mají při ověřování výstupů z individuálního vzdělávání postupovat.

Individuální vzdělávání je využíváno jako „vyhýbací“ strategie pro rodiče dětí, kteří by je v případě neuzákonění povinného předškolního vzdělávání do MŠ nezapsali. V některých MŠ se nezvýšil počet dětí docházejících do MŠ, zvýšil se pouze počet dětí zapsaných k individuálnímu vzdělávání.

Některé ředitelky vyjadřují znepokojení nad skutečností, že institut individuálního vzdělávání umožňuje existenci státem nepodporovaných institucí (farní MŠ, dětské skupiny...).

Větší počet sociálně znevýhodněných dětí

Ředitelky MŠ v některých případech považují za problém podstatné navýšení počtů dětí ze sociálně znevýhodněného prostředí.

Inkluze

Vyšší podíl dětí se sociálním znevýhodněním vede také k vyšší potřebě asistentů pedagoga pro práci s dětmi se SVP (kromě sociálně znevýhodněných také cizinci).

Problémy týkající se rodičů

Problémy týkající se rodičů spadají zejména do oblasti komunikace, někdy dochází také k verbálnímu napadání či vyhrožování při vyžadování docházky romských dětí.

Problémy spojené specificky s dětmi ze sociálně znevýhodněného prostředí

Ředitelky MŠ v souvislosti s problémy spojenými specificky s dětmi ze sociálním znevýhodněním zmiňují dvě skupiny problémů – problémy týkající se dětí a problémy týkající se rodičů.

Pokud jde o rodiče, ředitelky MŠ se domnívají, že **rodiče nechápou nutnost pravidelné a včasné docházky dětí do MŠ** a nevěnují pozornost **omlouvání dětí**. **Neposkytují dětem v domácím prostředí dostatečnou podporu**, projevují **neochotu ke spolupráci** a **k dodržování některých pravidel**. Dochází také k **problémům s úhradou stravného**, byly zaznamenány **ztráty oblečení**. **Komunikace** s některými rodiči je obtížná.

Pokud jde o děti, jejich znalosti a dovednosti jsou **pozadu za normou odpovídající příslušnému věku, chybí jim také řada běžných návyků**. To často vede také k **horší adaptaci** na prostředí MŠ, přičemž adaptaci dětí také znesnadňuje postoj rodiny. U dětí byl zaznamenán **výskyt vši a vyšší míra infekčních onemocnění**, objevuje se také **užívání vulgarismů**. Problematické je rovněž **vzdělávání dětí s odlišným mateřským jazykem**.

Vzdělávání sociálně znevýhodněných dětí představuje **zvýšenou zátěž pro učitele** v souvislosti s dohledáváním bydliště a komunikací s OSPODem. Při vzniku problémů **rodice často volí individuální vzdělávání**, což mj. zvyšuje administrativní zátěž MŠ.

V rámci jedné uzavřené otázky (G4) jsme se pak ptali na sadu uzavřených výroků v následující tabulce, přičemž výroky jsou seřazeny podle míry souhlasu (průměr).

Střed čtyřbodové škály je hodnota 2,5, a proto všechny průměry jsou pod touto hodnotou, tedy ředitelky spíše souhlasí se všemi nabízenými výroky, a zde jsou řazeny od nejvyšší míry souhlasu. Přestože ředitelky MŠ podporují výroky, že zavedení povinného předškolního vzdělávání přispívá ke zlepšování školní připravenosti dětí na školu (pro všechny žáky), ještě větší míru podpory vyjádřili výroky, že by bylo třeba personálně a finančně podpořit MŠ, aby mohly být dopady tohoto opatření pozitivní (výroky na prvních dvou místech dle míry souhlasu).

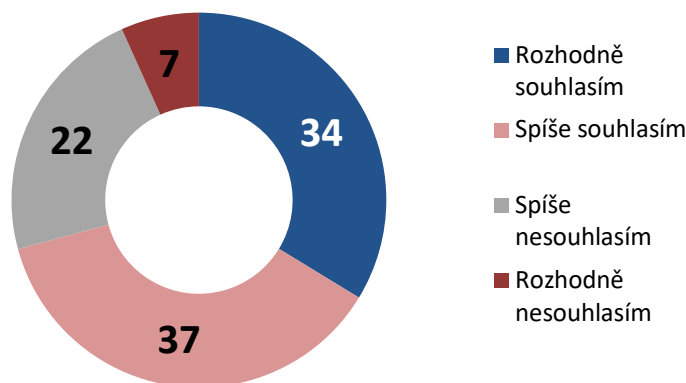
Tabulka 20: Míra souhlasu ředitelky MŠ s výroky o možnostech dopadů zavedení povinného vzdělávání v MŠ

výrok	průměr	souhlasím/rozhodně souhlasím
d) pro zajištění pozitivních dopadů povinného předškolního ročníku pro sociálně znevýhodněné děti je potřeba personální posílení týmu v MŠ	1,8	78,5 %
e) pro zajištění pozitivních dopadů povinného předškolního ročníku pro sociálně znevýhodněné děti je zapotřebí dalších finančních prostředků na akce a pomůcky v rámci vzdělávání (účast na výletech, pořizování výtvarných potřeb, aj.)	2,02	71,2 %
a) zavedení povinného předškolního vzdělávání zlepšuje školní připravenost <u>dětí se sociálním znevýhodněním</u>	2,03	70,6 %
b) zavedení povinného předškolního vzdělávání zlepšuje školní připravenost <u>dětí bez sociálního znevýhodnění</u>	2,13	66,7 %
f) pro zajištění pozitivních dopadů povinného předškolního ročníku pro sociálně znevýhodněné děti je zapotřebí vytvořit specifické metodiky práce s těmito dětmi.	2,25	61,6 %

c) pro zajištění pravidelné docházky do povinného předškolního ročníku je potřeba zavést přísnější restriktivní opatření pro rodiče	2,29	56,5 %
---	------	--------

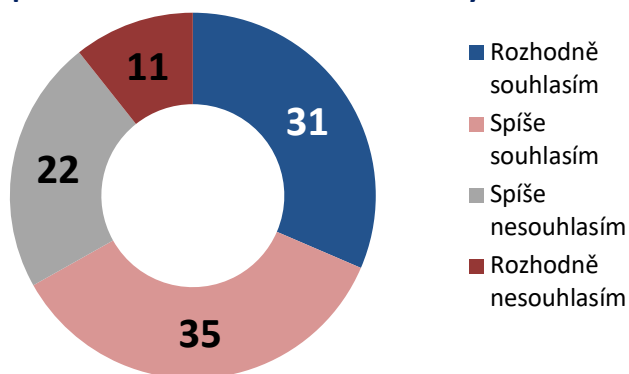
Výroky a) a b) lze vnímat jako vyjádření názoru ředitelek MŠ, zda bylo dosaženo jednoho cílů **zavedení předškolního vzdělávání**, tedy, zda **zlepšuje připravenost dětí ze sociálně-znevýhodněného prostředí na školu**, přičemž s tímto výrokem **vyjádřilo souhlas 71 % ředitelek MŠ** (součet kategorií rozhodně souhlasím a spíše souhlasím).

Zavedení povinného předškolního vzdělávání zlepšuje školní připravenost dětí se sociálním znevýhodněním

Graf 12: Názor ředitelek na MŠ na zlepšení připravenosti dětí ze sociálně-znevýhodněného prostředí na školu

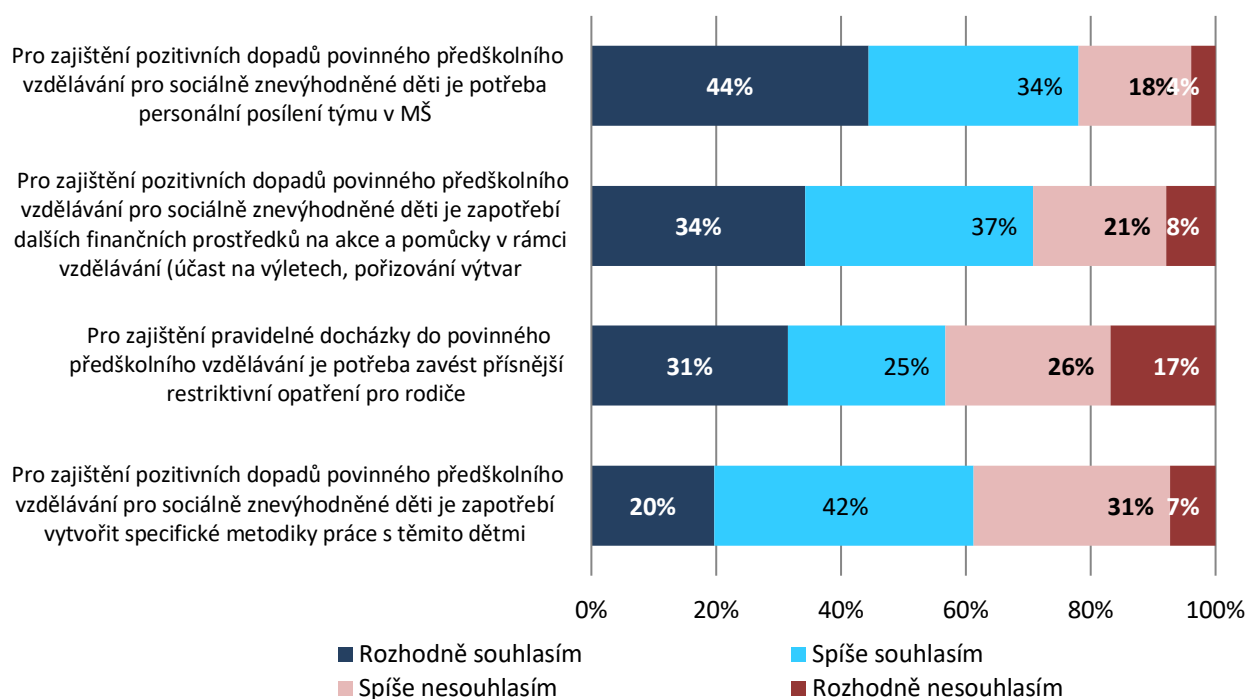
Jen o málo ředitelek méně (66 %) spatřuje přínos zavedení povinného předškolního ročníku pro školní připravenost i v případě dětí bez sociálního znevýhodnění, jak ukazuje následující graf.

**Zavedení povinného předškolního vzdělávání zlepšuje
školní připravenost dětí bez sociálního znevýhodnění**

Graf 13: Názor ředitelek na MŠ na zlepšení připravenosti dětí bez sociálního znevýhodnění

Odpovědi ředitelek MŠ na ostatní výroky otázky G4 přináší následující graf.

Přínosy a problémy se zavedením povinného předškolního ročníku

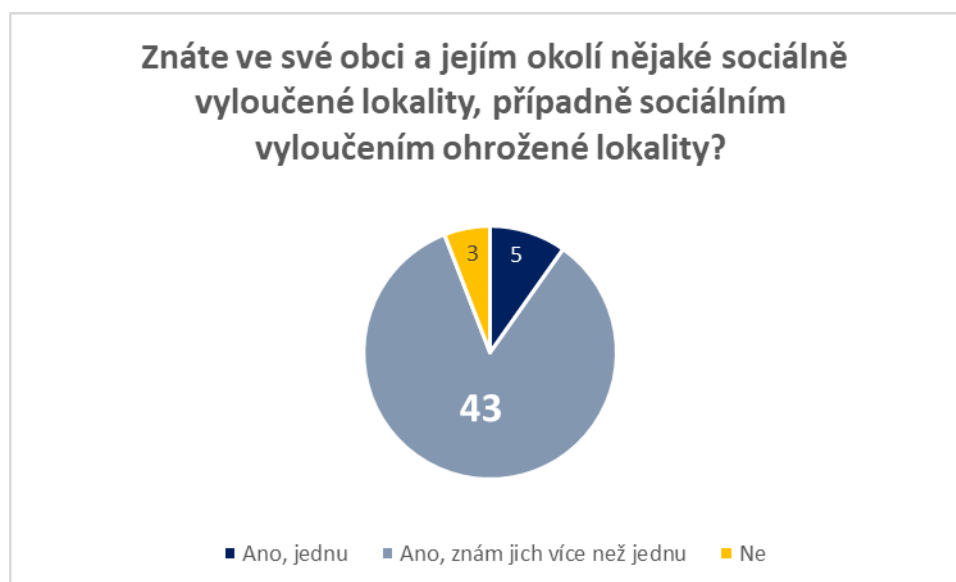
Graf 14: Názory ředitelek MŠ na přínosy a problémy spojené se zavedením povinného předškolního vzdělávání

3.2. Šetření pracovníků působících v SVL

Výsledky kvantitativního šetření

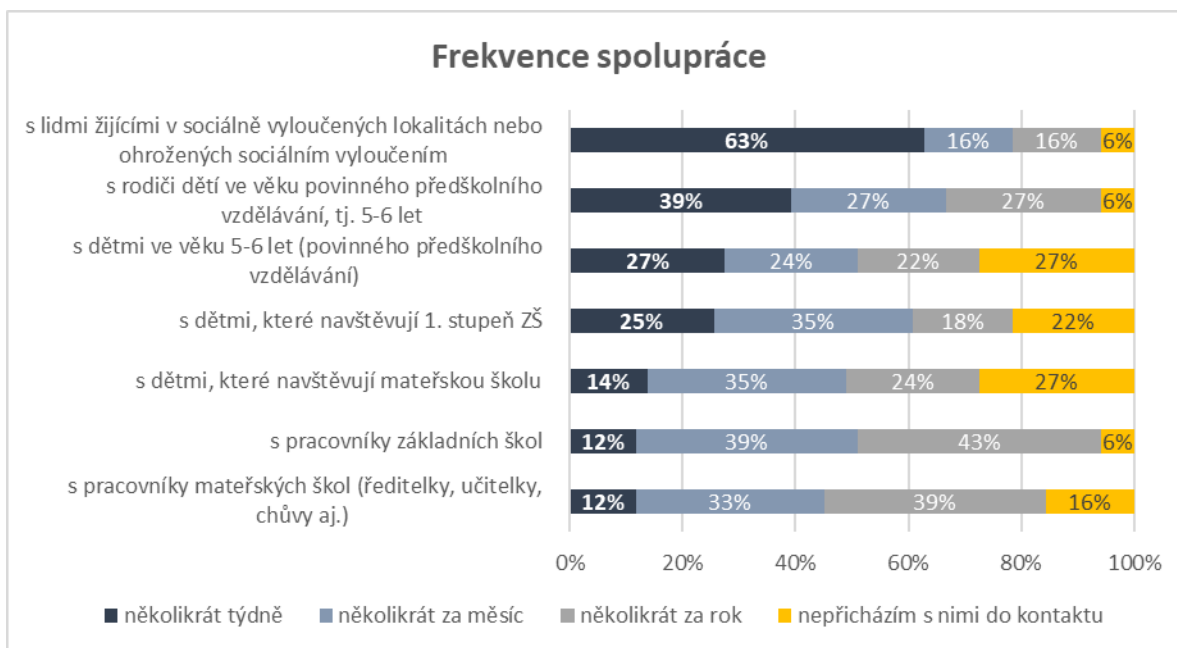
Přestože výsledky nelze příliš zobecňovat (N=51), poskytují důležité vodítko ohledně vnímání bariér sociálního začleňování ve vybraných lokalitách. Výstupy jsou uvedeny v procentech pro větší přehlednost. Soubor expertů je málo početný, tedy zastoupení v kategoriích pod 10 % má méně než 5 případů.

Naprostá většina dotazovaných zná v obci nebo jejím okolí minimálně jednu sociálně vyloučenou lokalitu.

Graf 15: Vyloučené lokality a vyloučením ohrožené lokality v okolí místa působení expertů

Všichni dotázaní uvedli, že pracují minimálně s jednou cílovou skupinou z výčtu níže, naprostá většina se třemi nebo více cílovými skupinami. 4/5 z nich (40) uvedly, že pracují minimálně několikrát za měsíc nebo častěji s lidmi žijícími v sociálně vyloučených lokalitách nebo ohrožených sociálním vyloučením.

Graf 16: Frekvence spolupráce s klienty a dalšími aktéry

Do výzkumu se zapojili aktéři ze 33 vybraných lokalit. V nich uvedli různé pojetí sociální inkluze v mateřských a základních školách. V nadpoloviční většině míst se podle vyjádření aktérů sociálně znevýhodněné děti včetně romských koncentrují jen v jedné nebo několika málo MŠ, respektive ZŠ na území obce. Koncentrace sociálně znevýhodněných dětí v několika málo školských zařízeních se ve sledovaných lokalitách více týká základních škol (61 % odpovědí ANO) než mateřských škol (55 % odpovědí ANO).

Tabulka 21: Přehled lokalit, ve kterých působí respondenti

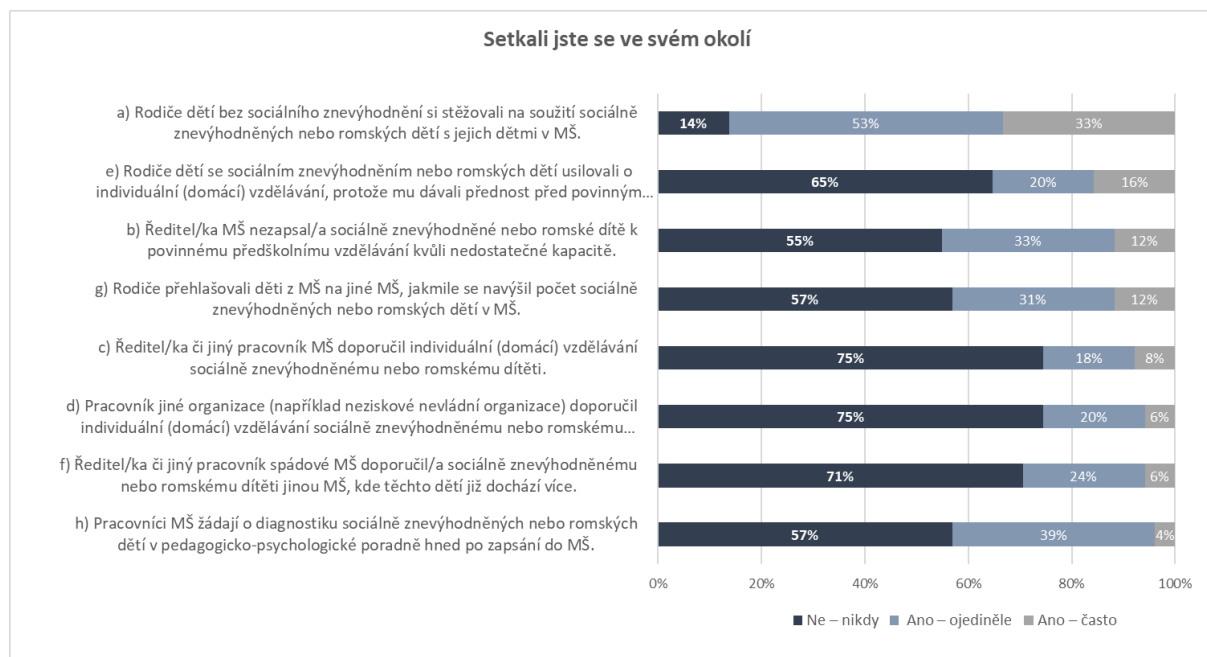
Lokalita	N	Koncentrace sociálně znevýhodněné děti včetně romských jen v jedné nebo několika málo MŠ na území obce	Koncentrace sociálně znevýhodněné děti včetně romských jen v jedné nebo několika málo ZŠ na území obce
01 Tábor	1	Ano	Ano
03 Brno	3	Ano	Ano
04 Karlovy Vary	1	Ne	Ne

	1	Ne	Ne
07 Jaroměř	1	Ano	Ano
10 Hrádek nad Nisou	1	Ano	Ano
11 Havířov	1	Ano	Ano
14 Jeseník	2	Ne	Ne
16 Spomyšl (ORP Mělník)	1	Ne	Ne
17 Kadaň, Jirkov	1	Ano	Ano
19 Ústí nad Labem	2	Ano	Ano
20 Most	1	Ne	Ne
21 Plzeňský kraj	1	Ano	Ano
22 Břeclav	2	Ne	Ne
25 Bulovka	1	Ne	Ano
26 Bohumín	2	Ne	Ano
27 Krnov	1	Ano	Ne
28 Olomouc (Olomoucký kraj)	1	Ne	Ne
29 Příbram	3	Spíše ano	Spíše ano
30 Litvínov	4	Ano	Ano
31 Vsetín	2	Ne	Ne
33 Žlutice	1	Ne	Ne
34 Česká Třebová	1	Ano	Ano
35 Ostrava	2	Nebyla shoda	Nebyla shoda
36 Kladno	3	Spíše ne	Spíše ano
37 Duchcov (Teplice)	1	Ano	Ano
38 Šluknov	2	Nebyla shoda	Nebyla shoda
39 Krásná Lípa	1	Ne	Ano

41 České Budějovice	1	Ne	Ne
42 Valašské Meziříčí	2	Ano	Ano
44 Broumov	2	Ano	Ne
45 Tanvald	1	Ne	Ano
48 Slaný	1	Ano	Ano

Aktéři v lokalitách v různé míře potvrzovali jevy, které nepřímo vedou ke zvyšování koncentrace sociálně znevýhodněných dětí do několika málo MŠ (stížnosti na soužití, přehlašování dětí bez sociálního znevýhodnění do jiných MŠ), nebo k problémům se samotnou docházkou do spádové MŠ (doporučení jiné MŠ, doporučení individuálního vzdělávání, úsilí samotných rodičů o individuální vzdělávání aj.).

Graf 17: Názory expertů na vybrané problémy v MŠ

Bariéry pro vstup dětí do povinného předškolního vzdělávání jsou různými aktéry i s ohledem na různé lokality vnímány s různou intenzitou. Bariéry zpravidla více vnímají zástupci neziskových organizací, naopak méně je vnímají zástupci sociálních odborů a místních akčních skupin. Největší shoda pak panovala na přeplněnosti školských poradenských zařízení (více než 2/3 respondentů).

Tabulka 22: Přehled hlavních důvodů bránících v plnění povinného předškolního vzdělávání týkajících se systému

Mezi hlavní důvody <u>týkající se systému</u>, které brání dětem se sociálním znevýhodněním a romským dětem v plnění povinného předškolního vzdělávání, patří:	průměr	% rozhodně souhlasím / spíše souhlasím	N rozhodně souhlasím / spíše souhlasím
f) přeplněnost školských poradenských zařízení	2,1	67 %	34
d) absence podpory rodiny při výskytu prvních problémů po zahájení povinného předškolního vzdělávání	2,1	63 %	32
b) nízká míra informovanosti rodičů o povinnosti a výhodách předškolního vzdělávání	2,3	55 %	28
c) nevhodné formy a metody komunikace pro zvýšení informovanosti o povinnosti a výhodách povinného předškolního vzdělávání	2,5	53 %	27
a) nedostatek míst v MŠ, které jsou pro rodiny fyzicky dostupné, ale rodiny nemají v jejich spádových obvodech trvalé bydliště	2,6	41 %	21
e) MŠ nevyužívají stávající možnosti podpory (např. asistent pedagoga)	2,6	43 %	22

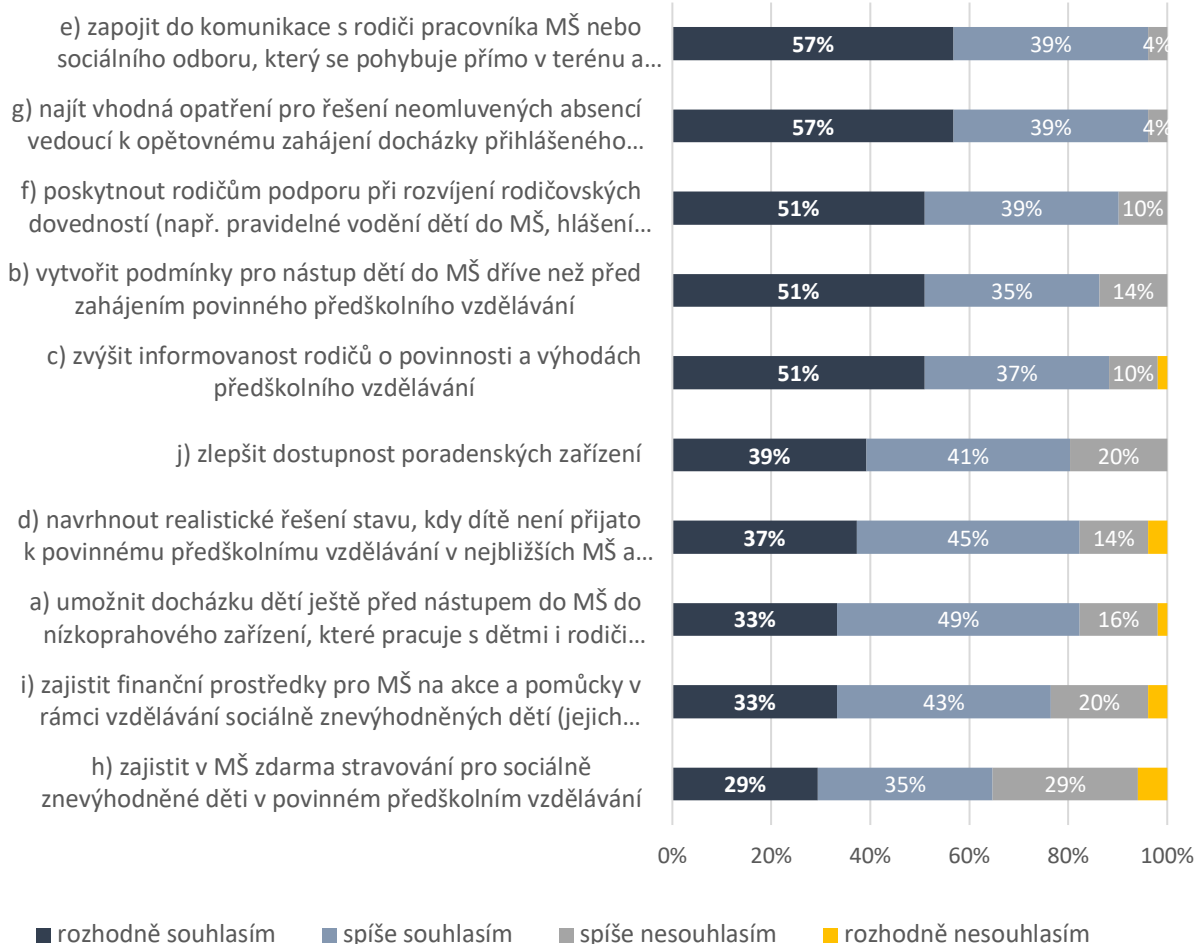
Téměř všichni respondenti souhlasili pro zajištění plnění povinného předškolního vzdělávání s potřebou zapojit do komunikace s rodiči pracovníka MŠ nebo sociálního odboru, který se pohybuje přímo v terénu a operativně řeší vzniklé problémy, a s potřebou najít vhodná opatření pro řešení neomluvených absencí. Menší shoda byla na zajištění stravování pro sociálně znevýhodněné děti v povinném předškolním vzdělávání zdarma a v zajištění finančních prostředků pro MŠ na akce a pomůcky – zatímco oslovení zástupci MAS, NNO a spolupracovníci Agentury pro sociální začleňování by dotování obědů i aktivit většinou podpořili, zástupci sociálních a školských odborů tak jednoduše nebyli.

Tabulka 23: Podpora návrhů vybraných opatření pro zajištění povinného předškolního vzdělávání

Pro zajištění plnění povinného předškolního vzdělávání sociálně znevýhodněnými a romskými dětmi je potřeba:	průměr	% rozhodně souhlasím / spíše souhlasím	N rozhodně souhlasím / spíše souhlasím
e) zapojit do komunikace s rodiči pracovníka MŠ nebo sociálního odboru, který se pohybuje přímo v terénu a operativně řeší vzniklé problémy	1,5	96 %	49
g) najít vhodná opatření pro řešení neomluvených absencí vedoucí k opětovnému zahájení docházky přihlášeného dítěte nebo k uvolnění místa pro další dítě	1,5	96 %	49
f) poskytnout rodičům podporu při rozvíjení rodičovských dovedností (např. pravidelné vodění dětí do MŠ, hlášení absencí aj.)	1,6	90 %	46
b) vytvořit podmínky pro nástup dětí do MŠ dříve než před zahájením povinného předškolního vzdělávání	1,6	86 %	44
c) zvýšit informovanost rodičů o povinnosti a výhodách předškolního vzdělávání	1,6	88 %	45
j) zlepšit dostupnost poradenských zařízení	1,8	80 %	41
d) navrhnout realistické řešení stavu, kdy dítě není přijato k povinnému předškolnímu vzdělávání v nejbližších MŠ a nemůže zahájit docházku ve své spádové MŠ	1,8	82 %	42
a) umožnit docházku dětí ještě před nástupem do MŠ do nízkoprahového zařízení, které pracuje s dětmi i rodiči (například předškolní klub)	1,9	82 %	42
i) zajistit finanční prostředky pro MŠ na akce a pomůcky v rámci vzdělávání sociálně	1,9	76 %	39

znevýhodněných dětí (jejich účast na výletech, pořizování výtvarných potřeb, aj.)			
h) zajistit v MŠ zdarma stravování pro sociálně znevýhodněné děti v povinném předškolním vzdělávání	2,1	65 %	33

Pro zajištění plnění povinného předškolního vzdělávání sociálně znevýhodněnými a romskými dětmi je potřeba:

Graf 18: Podpora návrhů vybraných opatření z pohledu expertů

Oslovení experti se ohledně hladšího nástupu a plnění povinné školní docházky nejvíce shodli na zapojení terénního pracovníka do komunikace s rodiči a na posílení rodičovských dovedností. Menší

shoda panovala na dřívější předškolní přípravě ať už v MŠ nebo předškolním klubu a na dotování obědů i aktivit sociálně znevýhodněným žákům.

Tabulka 24: Podpora návrhů vybraných opatření pro zajištění povinné školní docházky

Pro řešení problémů spojených s nástupem k povinné školní docházce u sociálně znevýhodněných a romských dětí je potřeba:	průměr	% rozhodně souhlasím / spíše souhlasím	N rozhodně souhlasím / spíše souhlasím
c) zapojit do komunikace s rodiči pracovníka ZŠ, sociálního odboru nebo NNO, který se pohybuje přímo v terénu a operativně řeší vzniklé problémy	1,4	98 %	50
d) poskytnout rodičům podporu při rozvíjení rodičovských dovedností	1,5	100 %	51
e) najít vhodná opatření pro řešení neomluvených absencí vedoucí k opětovnému zahájení docházky	1,6	92 %	47
b) vytvořit podmínky pro nástup dětí do MŠ dříve než před zahájením povinného předškolního vzdělávání	1,6	88 %	45
h) zlepšit dostupnost poradenských zařízení	1,7	84 %	43
a) umožnit docházku dětí ještě před nástupem do MŠ do nízkoprahového zařízení, které pracuje s dětmi i rodiči (například předškolní klub)	1,9	80 %	41
g) zajistit finanční prostředky pro ZŠ na akce a pomůcky pro sociálně znevýhodněné žáky (jejich účast na výletech, pořizování výtvarných potřeb, aj.)	1,9	78 %	40
f) zajistit v ZŠ zdarma stravování pro sociálně znevýhodněné žáky	2,1	69 %	35

Experti zároveň připustili, že podporu potřebují nejen rodiče sociálně znevýhodněných žáků a jejich děti, ale že bariérou může být i přístup učitelů v prvních ročnících ZŠ. S výrokem, že „Většina pedagogů v prvních ročnících ZŠ považuje za svůj úkol pracovat s rodiči sociálně-znevýhodněných žáků“, souhlasila pouze ¼ z nich, ¾ napříč oslovenými skupinami nesouhlasily. Zástupci neziskových organizací se od ostatních nejvíce lišili ve větší skepsi vůči schopnosti učitelů používat specifické metody a formy práce se sociálně znevýhodněnými žáky, vůči schopnosti učitelů komunikovat s rodiči a vůči jejich náhledu na to, jakým problémům a obtížným podmínkám čelí sociálně znevýhodněné děti.

Tabulka 25. Názory expertů na dovednosti a postoje pedagogů v prvních ročnících ZŠ

Většina pedagogů v prvních ročnících ZŠ:	průměr	% rozhodně souhlasím / spíše souhlasím	N rozhodně souhlasím / spíše souhlasím
a) umí používat specifické metody a formy práce se sociálně znevýhodněnými žáky	2,4	59 %	30
b) umí vhodně komunikovat s rodiči sociálně znevýhodněných žáků	2,5	49 %	25
c) má vhodné podmínky pro práci se sociálně znevýhodněnými žáky	2,5	47 %	24
d) má dobré povědomí o tom, jakým problémům a obtížným podmínkám čelí sociálně znevýhodnění žáci	2,8	37 %	19
e) považuje za svůj úkol pracovat s rodiči sociálně-znevýhodněných žáků	2,9	25 %	13
f) má dobré povědomí o možnostech získání podpory pro vzdělávání žáků se sociálním znevýhodněním	2,7	39 %	20

Výsledky individuálních rozhovorů

V této části jsou pojmenovány hlavní důvody, které představují bariéry pro zahájení povinného předškolního vzdělávání, dále problémy, které se objevují v průběhu plnění povinné školní docházky a problémy v rámci širšího kontextu povinného předškolního vzdělávání tak, jak byly identifikovány pracovníky působícími v SVL v průběhu individuálních rozhovorů a ohniskových skupin.

3.2.1. Důvody neplnění povinného předškolního vzdělávání

Diskriminační chování vedení MŠ v procesu informování o možnostech přijetí

V některých případech ředitelky MŠ odmítají dítě ze SVL zapsat s odůvodněním, že v MŠ nemají volné místo i v případě, že volnou kapacitou disponují. Toto počínání není formálně zdokumentováno, probíhá obvykle ve fázi, kdy rodiče ještě nepodávají přihlášku, ale pouze zjišťují možnosti umístění dítěte do MŠ. V některých případech je rodičům nabídnuta možnost plnit povinné předškolní vzdělávání formou individuálního vzdělávání.

Diskriminační kritéria pro přijetí do MŠ

Některé MŠ při přijímacím řízení rozhodují podle diskriminujících kritérií (např. celodenní docházka do MŠ). To pak znesnadňuje zahájení předškolního vzdělávání dříve než v povinném předškolním ročníku a komplikuje pak vytváření návyku k docházce u sociálně znevýhodněných rodin.

Finanční nároky

Někteří rodiče dítě k povinnému předškolnímu vzdělávání nepřihlásí, protože se obávají, že nebudou schopni plnit finanční nároky, které s nástupem do MŠ vznikají. I když docházka sama o sobě zpoplatněna není, rodinám přesto vznikají finanční náklady spojené s případnou dopravou, vybavením oblečením a přezůvkami, příspěvkem do třídního fondu, úhradou akcí konaných nad rámec ŠVP a úhradou stravného. Tyto náklady jsou pro sociálně znevýhodněné rodiny (zvláště pokud jsou vícedětné) příliš vysoké, proto je nemohou hradit. Tyto rodiny proto preferují přípravné třídy, ve kterých není nutné hradit stravné.

V některých případech nemusí hrát roli pouze absolutní nedostatek finančních prostředků, ale také výdajové preference, které i při relativní dostupnosti finančních prostředků upřednostňují jejich vynakládání na zboží a služby se vzděláváním nesouvisející.

Fyzická dostupnost MŠ

V některých lokalitách nejsou k dispozici MŠ ve vzdálenosti, která by umožňovala pěší docházku v přiměřeném čase.

Informovanost

Řada rodičů, kteří bydlí v sociálně vyloučených lokalitách, není dostatečně informovaná. Některí rodiče nevědí, že MŠ je určena i pro romské děti, případně že do ní mohou docházet i děti nezaměstnaných rodičů. Svou roli může hrát i fakt, že sami rodiče mateřskou školu nenavštěvovali, neznají ve svém okolí rodinu, jejíž dítě by MŠ navštěvovalo a nemají tedy představu o běžném režimu a chodu předškolního zařízení.

Řada rodičů neví, že jim vznikla nová povinnost. I pokud se rodiče o povinnosti doslechli, neznamená to, že mají informace o termínech s danou povinností spojených – nevědí, kdy jsou dny otevřených dveří (pokud probíhají), především ale nevědí, že musí absolvovat proceduru zápisu, neznají svá práva (ve smyslu práva na zapsání v mateřské škole v místě trvalého bydliště), nejsou seznámeni s konceptem spádovosti, neznají termín zápisu a nevědí, jaké údaje a dokumenty musí při zápisu doložit.

Kapacity MŠ

MŠ v některých lokalitách jsou plně naplněné a nemohou tedy přijmout děti, které nemají trvalé bydliště ve spádovém obvodu.

Migrace

Významná část rodin často migruje, stěhují se i několikrát v průběhu jednoho roku. To znamená, že oficiální informace se k nim nemusí dostat. Dalším problémem je i to, že nebydlí v místě trvalého bydliště, tudíž při naplnění kapacit lokální mateřské školy děti povinnou předškolní docházku neplní i v případě, že rodiče o plnění projeví zájem.

Nedůvěra vůči institucím většinové společnosti

Vysoké podíl obyvatel vyloučených lokalit nemá dobré zkušenosti s institucemi většinové společnosti. Nejčastěji se setkávají se zástupci Policie ČR, sociálními pracovníky a pracovníky Úřadů práce, přičemž vzájemná interakce má obvykle mentorskou (a nikoliv podpůrnou) podobu, ale často také represivní charakter, nebo hrozbu represivních opatření přináší. Na základě těchto zkušeností obyvatelé SVL celkem přirozeně nemají velkou důvěru v instituce většinové společnosti a zdráhají se jim proto svěřit děti dříve, než bylo dosud nutné – tedy dříve, než před zahájením povinného vzdělávání po dosažení věku šesti let.

Obavy ze sankcí

Část rodičů dětí, které by měly zahájit povinné předškolní vzdělávání, se pohybuje v „šedé zóně“ z hlediska pracovně-právního, sociálního a někdy i trestně-právního. Zapsání dítěte do povinného vzdělávání pro ně představuje rizikovou situaci, při které vstupují do kontaktu s institucemi většinové společnosti. Část rodičů se obává, že je zahájení interakce s MŠ může vystavit riziku sankcí či represe, vedoucí například k odebrání dětí na základě rozhodnutí OSPOD.

Organizační překážky

V některých případech matky, které by měly přivádět děti do MŠ, doma celodenně pečují o další děti, případně další rodinné příslušníky a odvedení dítěte do MŠ je pro ně náročné zajistit organizačně.

Postoje rodičů z majoritní společnosti

Rodiče dětí, které nejsou sociálně znevýhodněné, dávají verbálně i neverbálně najevo nesouhlas s docházkou sociálně znevýhodněných dětí do MŠ již v průběhu zápisu, čímž odrazují rodiče od zapsání dítěte. Při projevech nevstřícného chování se rodiče obávají, že jejich děti budou v MŠ vystaveny podobným projevům.

Postoje rodičů ze SVL ke vzdělávání

Výrazný podíl obyvatel vyloučených lokalit nepovažuje vzdělávání v podobě, v jaké probíhá v běžných MŠ a ZŠ, za důležité, proto nejsou motivováni své děti většinovým institucím svěřovat. Svou roli může hrát i zkušenost s diskriminací a absence pozitivních vzorů.

Postoje učitelek MŠ

Při aktuální vytiženosti učitelek MŠ se učitelky zařazení sociálně znevýhodněných dětí spíše obávají, než aby je bez problémů přijímaly. Společně s nedostatkem dalších podpůrných pracovníků a pomůcek pro práci se znevýhodněnými dětmi pak tyto důvody někdy vedou k obavám, skepsi a hostilitě k myšlence inkluzivního vzdělávání. Navenek se pak tyto postoje mohou projevovat už v průběhu zápisu nevstřícným chováním, které odrazuje rodiče od zapsání do povinného předškolního vzdělávání v dané MŠ.

Rodičovské výchovné strategie

Rodičovské výchovné strategie Romů se liší od výchovných strategií rodičů z majoritní společnosti. Romské děti v předškolním věku nemají prakticky žádné povinnosti související s udržováním domácnosti. Návyky, běžné pro řadu dětí z většinové společnosti jim chybí, což se stává zdrojem problémů při předškolním vzdělávání. Pro romské děti je účast na řízených aktivitách relativně novým konceptem a potřebují delší dobu na adaptaci než děti z majoritní společnosti.

Někteří rodiče rovněž nepřipisují dostatečný význam předškolnímu vzdělávání. I ty rodiny, které se snaží o děti řádně pečovat, připisují v předškolním věku větší důležitost well-beingu dítěte než vzdělávacím aktivitám.

Struktura obyvatel SVL a s ní související kulturní asimilace

Analýza GAC (2015) ukázala, že mezi sociálně vyloučenými lokalitami přibývají lokality, kde Romové tvoří většinu obyvatel. Jde o obyvatele, kteří mají v zásadě stejné problémy, jako romská populace – jsou zadlužení, jejich nejvyšší dosažené vzdělání je nízké. Tito lidé pak často mají podobné negativní zkušenosti s institucemi majoritní společnosti, což vyústí ve vyšší stupeň nedůvěry. Ve svém jednání také často přebírají kulturní vzorce, které jsou typické pro vyloučenou lokalitu a které jsou obvykle spojovány s romskou etnicitou, například absenci dlouhodobých plánů, nízkou důležitost přikládanou vzdělávání.

3.2.2. Problémy, které vznikají v průběhu povinného předškolního vzdělávání

Absence

Rodiče děti k povinnému předškolnímu vzdělávání přihlásí, ale děti do MŠ přivádějí jenom nepravidelně, případně je přivedou jenom několikrát a pak docházku zcela přeruší. Absence v některých případech nejsou omlouvány, nebo nejsou omlouvány včas. To vystavuje mateřské školy povinnosti hlásit neomluvenou absenci, což představuje zvýšenou administrativní zátěž.

Adaptace

Děti, které před zahájením povinného předškolního vzdělávání nenavštěvovaly MŠ, neznají principy fungování instituce, což způsobuje problémy při jejich zapojování do řízené činnosti, do her s ostatními dětmi i při dodržování hygienických zásad. To vystavuje MŠ potřebě upravit metody a formy práce, případně zařadit podpůrná opatření 1. stupně, v komplikovanějších případech doporučit vyšetření v ŠPZ.

Blokování místa v MŠ s naplněnou kapacitou

Pokud jsou do MŠ přihlášeny děti, které po několika dnech či týdnech přestávají MŠ navštěvovat a formálně se z MŠ neodhlásí, MŠ musí pro případ jejich návratu držet jejich místo neobsazené. To na jednu stranu zlepšuje podmínky pro práci se sociálně znevýhodněnými dětmi díky sníženému počtu dětí, na druhou stranu to zbytečně blokuje místo pro jiné dítě, jehož rodiče by možnost docházet do MŠ využili.

DVPP

Dostupná nabídka DVPP v některých lokalitách neodpovídá potřebám MŠ. Omezené jsou rovněž kapacity pro absolvování DVPP, protože při vysoké naplněnosti tříd vznikají problémy při zajišťování provozu po dobu účasti učitelek na školení.

Financování

Při financování podpůrných opatření na úrovni MŠ (tedy nikoliv jednotlivých dětí) chybí záruky udržitelného financování. Finanční podpora sociálně znevýhodněných dětí je vázána na ochotu rodičů spolupracovat a dostupnou kapacitu ŠPZ (podpůrná opatření), případně na projektové financování.

Informovanost

Rodiče jsou málo informovaní o tom, jak MŠ fungují a co v nich děti dělají. Často sami mateřskou školu nenavštěvovali, chybí jim tedy základní povědomí o provozu MŠ.

Jídelníček

Matky dětí ze SVL jsou často nezaměstnané, a tak jedním z mála způsobů jejich seberealizace zůstává péče o rodinu. V ní má speciální pozici příprava pokrmů, jejichž společné sdílení představuje důležitou část rodinného života. Děti jsou často zvyklé, že matka jídlo přizpůsobuje jejich požadavkům. V mateřské škole pak odmítají konzumovat jídlo, na které nejsou zvyklé z domova, například ryby, zeleninu, luštěniny, případně odmítají některé úpravy potravin, které sice jsou zvyklé z domova konzumovat, ale v jiné formě.

Komunikační dovednosti dětí

Řada dětí má problémy s komunikací v českém jazyce, nerozumějí abstraktnějším pojmům a některým typům pokynů, jejich jazykový kód je často značně omezený.

Komunikace s rodiči

Obyvatelé SVL často disponují pouze omezeným jazykovým kódem. Učitelky MŠ, které neprošly vzděláváním zaměřeným na vzdělávání dětí se sociálním znevýhodněním a romské populace, neznají specifika omezeného jazykového kódu ani typické vzorce chování a nedovedou vést s rodiči efektivní komunikaci. Absence důkladného přípravného i dalšího vzdělávání se obzvláště projevuje při řešení konfliktů a krizových situací. Zároveň část rodičů nejeví o komunikaci zájem i v případě, že se jim personál MŠ snaží vycházet vstříc.

Metody a formy práce

V souvislosti se zavedením povinného předškolního vzdělávání do některých MŠ nastupuje nová kategorie dětí – děti se sociálním znevýhodněním. Těmto dětem často mohou chybět znalosti a návyky, běžné v majoritní společnosti. V řadě MŠ, které doposud sociálně znevýhodněné děti nevzdělávaly, učitelky neznají specifika práce s touto cílovou skupinou a nemají osvojeny vhodné metody a formy práce.

Migrace

Z MŠ v průběhu roku odchází relativně vysoký podíl dětí kvůli migracím. V některých případech se vedení MŠ o plánované migraci včas nedozví, což přidělová agendu spojenou s kontaktováním rodiny kvůli absencím.

Personální kapacity

V MŠ se zvyšuje podíl dětí, které vyžadují zvýšenou podporu. Část této podpory je vázaná na ochotu rodičů spolupracovat a dostupné kapacity ŠPZ. Vzhledem k populačnímu vývoji i systémovému nastavení předškolního vzdělávání (podíl učitel/žák) MŠ nedisponují personálními kapacitami – ať už v podobě učitelek, nebo podpůrných pracovníků – které by jim umožňovaly situaci adekvátně řešit. Chybí pracovníci pro pozice asistent pedagoga, speciální pedagog, psycholog, logoped, respektive jejich zajišťování externisty.

Postoj ke specializovaným vyšetřením

Řada rodin odmítá navštěvovat ŠPZ, případně se návštěvě různými metodami vyhýbá. Rodiny často vnímají vyšetření v ŠPZ jako rizikové vzhledem k případnému stanovení diagnózy a s ní související stigmatizací. Někdy může být důvodem také předchozí nebo špatná sdílená zkušenost a nízká efektivita realizace doporučených opatření.

Well-being dětí

Děti, které se až do nástupu do MŠ pohybovaly výhradně ve známém prostředí a interagovaly pouze s příbuznými, projevují v novém prostředí významnou míru distresu. Rodiče, pro které představuje well-being jejich dítěte významnou hodnotu a zároveň mají kapacity pro péči o děti v domácím prostředí, mají tendenci při prvních projevech dítěte přerušit docházku do předškolního zařízení.

3.2.3. Problémy v rámci širšího kontextu povinného předškolního vzdělávání

Délka povinného předškolního vzdělávání

Jeden rok docházky do MŠ na vyrovnání rozdílů způsobených sociálním znevýhodněním dítěte nestačí, jde o příliš krátkou dobu.

Dostupnost školských poradenských zařízení

Dlouhé objednací lhůty ŠPZ komplikují zavádění podpůrných opatření.

Metody a formy vyšetřování a pedagogické diagnostiky

Metody a formy práce, široce používané v předškolních a poradenských zařízeních, zcela výjimečně respektují kulturní odlišnost Romů. Významným problémem jsou převody diagnostických metod ze zahraničí, které jsou jednak nákladné, bývá složité vyjednat autorská práva a soukromé společnosti, které tyto metody v ČR vydávají, se mohou obávat případných soudních sporů.

Naplněnost MŠ v SVL

Rodiče v SVL obvykle do MŠ neposílají děti mladší pěti let. Proto je provoz MŠ v SVL ohrožen nízkými počty žáků vzhledem k tomu, že do MŠ nastoupí jenom děti, které musí zahájit povinné předškolní vzdělávání.

Systémová segregace

Cílená organizace spádových obvodů v sídle vede ke koncentrování sociálně znevýhodněných žáků na několika vybraných školách.

Vazba nároku na docházku do MŠ v rámci povinného předškolního vzdělávání na trvalé bydliště

Část dětí reálně bydlí mimo své trvalé bydliště, takže nemohou využít nárok na místo v MŠ a do nejbližší MŠ nejsou přijaty z nedostatku kapacity.

Analýza dat získaných z ohniskových skupin

V průběhu analýzy byly identifikovány čtyři základní okruhy – problémy související s povinným předškolním vzděláváním (PPV), problémy související s nástupem k povinné školní docházce, návrh opatření a příklady inspirativní praxe. Jak návrhy opatření, tak příklady inspirativní praxe vyplývají ze zkušeností účastníků ohniskové skupiny, mají tedy pouze informativní charakter a nejsou návrhy řešitele projektu – ty budou součástí dalšího z výstupů projektu.

Přehled problémů souvisejících s povinným předškolním vzděláváním

3.2.4. Problémy vyplývající z nastavení státní politiky v oblasti vzdělávání a sociální

Dohledávání dětí

Ředitelka MŠ dostává seznam dětí, které by měly nastoupit do PPV v její MŠ. Ty děti, jejichž rodiče nepřijdou k zápisu v termínu, pak dohledává. Tento proces je náročný na čas, trvá cca dva měsíce.

„Ztracené“ děti

Některé děti se navzdory úsilí dohledat nepodaří, v jedné z vybraných lokalit se jednalo o cca 20 % z dohledávaných dětí.

Každý rok... plus minus 40 dětí zbyde, kde se nepřihlášej k zápisu, nejsou v jiných institucích a začínáme dělat nějaký průzkum.... do konce června, do půlky června jich zbyde z těch 40, 10, 8, 12 dětí, ani ted' nevíme o cca 8 dětech, kde nevíme, kde jsou ty děti.

Stravné

Povinné předškolní vzdělávání, i když je osvobozeno od úplaty za vzdělávání, sebou nese povinnost úhrady stravného. Některé MŠ nejsou informovány o programech, které by zajistily fungování bezplatného stravování pro sociálně znevýhodněné děti. V tomhle ohledu jsou pro rodiče výhodnější předškolní kluby, ve kterých stravování není obligatorní.

Úhrada akcí

I když se snaží MŠ přitáhnout rodiče dětí, které MŠ dosud nenavštěvovaly tím, že pořádají různé akce, účast sociálně znevýhodněných rodin na těchto akcích je problematická, protože akce obvykle vyžadují úhradu poplatku.

Ale co si budem povídat, i akce některé jsou hrazené. Předškolní děti mají možnost i na plavání, třeba na plavecké kurzy, ty jsou také často financované, takže oni často nepřijdou, nechoděj...

Chybějící limit pro absence v PPV

Aktuální právní úprava je poměrně vágní a nestanovuje limit pro počet zameškaných hodin, při jehož překročení by následovaly sankce.

...ten kdo nechce chodit, tak vždycky si tu omluvenku najde.

Nevymahatelnost PPV

Pro vymáhání plnění povinnosti existuje jenom minimum nástrojů, které se ředitelům MŠ jeví jako dobře využitelné.

Ale vlastně nemáme páky, jak toho docílit...pak je skoro zbytečný tam mít povinná.

Kvalita vzdělávání v zařízeních, které nejsou součástí sítě škol

Vzdělávání v předškolním klubu nemusí být dostatečně uzpůsobené potřebám nástupu k povinné školní docházce.

Já jsem se tam byla podívat před 3, 4 lety a problém tam byl ten, že oni neměli žádný vzdělávací program přímo zaměřený na tyhle děti a chodilo tam hodně málo dětí a hodně málo dětí mladších.

Nedostupnost prostředků pro zaměstnání školního asistenta z ESF (šablony)

MŠ s nižšími počty sociálně znevýhodněných žáků nezískají nárok na finanční podporu pracovníků, kteří by zajišťovali komunikaci s komunitou.

...dosáhli jsme až teď kon na půl úvazku školního asistenta, ve trojkách šablonách pravděpodobně nedosáhnem vůbec.

Faktické omezování kapacity navazující na změnu financování

Nový systém financování „na třídu“ zajišťuje v případě MŠ adekvátní úvazky učitelek, pokud je ve třídě 24 žáků. To také znamená, že není v zájmu MŠ přijímat ke vzdělávání děti, které by tento počet navyšovaly. To vytváří tlak na omezování počtu přijímaných dětí, případně také na nepřijímání nových dětí, které se chtějí zapsat v průběhu školního roku. MŠ na druhé straně vnímají tlak ze strany zřizovatele na přijetí dalších dětí, což pravděpodobně bude způsobovat stále větší tenzi.

Ted' už se nevykazuje financováním na žáka, ale na třídu, takže chtěj se stahovat děti na 24. My máme většinou povolenou výjimku města na 28, ale samozřejmě bysme to chtěli snížit, ale když to zase snížím, ted' už jsem nepřijala hodně dětí, 3letejch, třeba i nespádových takže jako bohužel, ale ještě o to méně, o 44 dětí bych méně přibrala. Takže zřizovatel by zase nebyl rád, protože rodiče budou volat tam, takže já se snažím naplnit ty třídy. Když už mám naplněno, samozřejmě je tam frekvence těch dětí 10-15 během roku se vymění.

Ověřování výsledků IV

Ověřování výsledků IV představuje pro MŠ zátěž z organizačního hlediska. Listopadový termín je také považovaný za příliš brzký. Ze systémového hlediska MŠ chybí vymezení žádoucí úrovně osvojování očekávaných výstupů v jednotlivých oblastech – není jasné, co přesně má být předmětem ověřování úrovně OV a jaká je minimální nutná úroveň, které by dítě mělo dosáhnout v listopadu.

Nejasný a měnící se účel přípravných tříd

Část rodičů z majoritní populace využívá přípravné třídy, protože předpokládají, že se tím zvýší úspěšnost jejich dětí. V případě, že je přípravná třída zřízená ve škole, kterou navštěvuje vyšší podíl romských žáků, tak majoritní rodiče využijí jenom přípravnou třídu a k zápisu do první třídy přijdou v jiné škole.

Preference vybraných MŠ romskými rodiči a související nerovnoměrná zátěž jednotlivých MŠ

I přes spojení osmi z devíti MŠ pod jedno RED-IZO, které umožňuje větší pružnost a kooperaci školek, romští rodiče děti směřují nejčastěji do jedné z nich (pak je ve třídě přibližně 1/3 romských dětí), a to dílem kvůli bydlišti a dílem kvůli předávání informací v komunitě.

Situace v jednotlivých MŠ se tedy výrazně liší – některé mohou být neúměrně zatíženy dohledáváním žáků a prací se sociálně znevýhodněnými, jiné (např. soukromé, kde už výše úplaty pro sociálně znevýhodněné rodiny je přílišná bariéra) vnímají povinnou předškolní docházku jako zbytečnou administrativní zátěž.

Proměna inkluzivních MŠ v segregované MŠ

Některé inkluzivní MŠ se stávají pro sociálně znevýhodněné rodiče atraktivní a kvůli tomu se postupně mohou proměňovat na segregované MŠ.

...když půjde 5 rodin romských do jedné MŠ, tak si to řeknou a samozřejmě se to vykřičí, tam je to úžasný, tam je to perfektní, máme to tam nejbliž, takže se nechtěně hlásí sami.

Počet odkladů se nezměnil

Dle názorů pracovníků PPP nedošlo ke změně v poměru odkladů ani v počtu dětí, jejichž rodiče PPP vyhledávají.

3.2.5. Problémy vyplývající z nastavení vzdělávací politiky zřizovatele

Nedostatečné kapacity MŠ

Nedostatečný počet míst v MŠ komplikuje PPV sociálně znevýhodněných dětí, obzvláště těch, které nejsou zapsány v řádném termínu. MŠ po zápisu přijmou na volná místa mladší děti, jejich zapsání do MŠ po příchodu pětiletého dítěte ovšem není možné zrušit, a tak místa pro nově příchozí děti nejsou dostupná. Důsledkem nedostatečných kapacit je nabídka individuálního vzdělávání pro děti, které se přihlásí v době, kdy je kapacita již naplněna. Dle odhadu ředitelky MŠ cca čtvrtina nově zapsaných pětiletých přechází přímo do individuálního vzdělávání.

Některé rodiny zvládají IV dostatečně, pro ty děti, které očekávané výstupy nezvládají, ovšem v MŠ není volné místo, na které by mohly nastoupit.

Dvě děti vyhodnotíme, že by to chtělo hned nástup do mateřské školy... ale v průběhu roku, když se mi neuvolní nějaké místo, tak je nemůžu přijmout. Takže my jim nikdy nenabídneme, aby se vrátily na denní docházku.

Rodiče těchto dětí tak formálně splnily svoji povinnost zápisu, ale reálně nejsou k dispozici informace o tom, zda je dítě opravdu vzděláváno.

...jsou tam jednotky, který nikam nechodí... neprojdou tím ověřováním, takže my je zaúkolujeme, dáme jim podklady, mraky podkladů, ale tím to skončí, v tom listopadu...pak už jdou až v září do školy, pak je prostě nevidíme.

MŠ také nabízejí docházku do přípravné třídy při praktické škole, kterou část rodičů neakceptuje kvůli tomu, že se jedná o bývalou základní školu praktickou. Aktuálně přípravná třída při běžné ZŠ není.

Problematika více MŠ sloučených do jedné příspěvkové organizace

Sloučení více MŠ do jedné příspěvkové organizace přináší z pozice zřizovatele i vedení MŠ řadu výhod, pro rodiče ovšem tato situace může být problematická. Spádový obvod sloučené MŠ často zahrnuje téměř celé nebo celé katastrální území zřizovatele. V praxi to pak může znamenat, že pokud se místa v MŠ, která je nejbližší bydliště zaplní, může být dítě odkázáno na docházení do MŠ ve větší vzdálenosti, aniž by docházelo k porušení jakýchkoliv předpisů.

...když se přihlásí pozdě nebo po termínu zápisu a my je vyzýváme, tak tyhle děti chodí na velkou mateřskou školu, tu největší samozřejmě i z důvodu toho, že na těch menších jednotřídkách máme nedostatek míst, není tam místo.

Účelové administrativní uspořádání MŠ a jejich spádových obvodů

Zřizovatel sloučil všech devět MŠ do jediné příspěvkové organizace. Po nějakém čase byla jedna MŠ administrativně vyčleněna, takže zřizovatel má teď dvě MŠ: jedna má osm pracovišť, druhá jedno. Oddělená MŠ se nachází u vilové čtvrti a její spádový obvod tvoří ona vilová čtvrť.

Jedním z důvodů pro toto oddělení byla možnost směřovat sponzorské dary do oddělené MŠ, a nikoliv je rozdělovat mezi všechny ostatní. Žádné romské děti MŠ nenavštěvují, je považována za výjimečnou, byť technicky jde o běžnou MŠ.

Přípravná třída při bývalé základní škole praktické

V lokalitě dlouhodobě funguje přípravná třída při bývalé základní škole praktické škole, která pokrývá část poptávky pro přípravných třídách (a tím také omezuje poptávku po přípravné třídě při běžné základní škole). Některé rodiny ale PT odmítají navštěvovat. Pracovnice poradny zároveň poukázala na skutečnost, že po změně diagnostických kritérií není jednoduché dítě do praktické třídy umístit.

...děti romské, které tam chodí, jsou pak mnohem připravenější do té školy, které tam chodí, když absolvují přípravnou třídu a pravděpodobně i ten povinný předškolní rok.

3.2.6. Problémy vyplývající ze životních podmínek sociálně znevýhodněných rodin

Přirozená spádovost sociálně znevýhodněných dětí

Pokud se MŠ nachází v blízkosti sociálně znevýhodněné lokality, spadá do ní relativně vysoký podíl dětí se sociálním znevýhodněním.

...máme tady jednu mateřskou školu, u které nejbliž bydlí tydlety romské děti.

Tranzice a transfery⁶ v průběhu školního roku

Část dětí, které by měly plnit PPV, do MŠ nenastoupí, část z těch, které nastoupily, v průběhu roku zase odejde. Ředitelka MŠ považuje za problematický především opožděný nástup do MŠ, protože kapacita MŠ bývá naplněna, a proto dítě není možné zapsat, i když má na docházku nárok.

Režim rodiny

Režim některých rodin není dobře slučitelný s pravidelnou návštěvou MŠ.

Vysoké absence

V případě, že děti do MŠ nastoupí, často po několika týdnech přestávají do MŠ docházet.

Začátkem měsíce, začátkem září ve většině případů 90 % chodí. Začne podzim, říjen, listopad, kdy přijdou v pondělí, v úterý a pak víceméně nechodí. Omluví se, nebo telefonicky, nebo my zas je kontaktujeme, ale

⁶ Tranzice je přechod do školy poskytující vyšší stupeň vzdělání, transfer je přestup do školy poskytující stejný stupeň vzdělání.

víceméně, prostě jakoby přestávají chodit. [Z] 20 romských dětí přiznaných, je jich asi víc, ale podle výkazů... tak 5, 7 dětí nechodí do mateřské školy.

Ředitelka MŠ identifikovala dva hlavní důvody absencí: fakt, že se rodiče do MŠ nevypraví a problémy s úhradou stravného.

... 14 dní chodí, dohadují se, kdy to zaplatí, a když jim říkáme, že by bylo teda potřeba do konce měsíce uhradit částku, tak oni neprijdou.

Zároveň uvedla, že nepřicházejí také některé z těch dětí, které mají dotací uhrazené stravné (1-2 z 12 dětí), příčiny jí nejsou známy.

Role rodinné tradice

Některé rodiny dávají dítě do MŠ, která jim je blížká i v případě, že mají blíž jinou MŠ jenom proto, že rodina je na docházku do dané MŠ zvyklá.

... když tam chodí maminka, brácha tak prostě jdou automaticky tam, i když my spádovost uděláme jinak.

Mladší sourozenci zůstávají doma

Pokud rodiče vodí do MŠ jedno dítě, mohlo by být jednodušší zahájit zároveň i docházku mladšího dítěte. K tomu ovšem spíše nedochází. Důvodem mohou být relativně vysoké náklady na docházku více dětí, ale bude je potřeba ještě blíže prozkoumat.

Rodiče dětí byli velmi spokojení, líbilo se jim tam, nicméně většina těch dětí pak odešla na ostatní školy a ta myšlenka, jak zviditelnit tu školu a ukázat těm rodičům, že to není špatná škola, že to je bezvadná škola, tak se vlastně tím nepodařila. Po tu dobu, co tam ty děti chodily, tak to bylo všechno skvělý a pak když jsem se třeba i těch rodičů ptala „A proč jdete jinam?“ „No víte, tady ta škola je taková to a jsou tady ty romský děti“, a přitom s nima ty děti chodily do ty třídy.

Přehled problémů souvisejících s povinnou školní docházkou

3.2.7. Problémy vyplývající z nastavení státní politiky v oblasti vzdělávání a sociální

Odliv dětí majority po absolvování přípravné třídy

V případě, že se škola snaží zajisti podmínky pro rozvoj dětí v povinném předškolním vzdělávání zřízením přípravné třídy, tak se stává, že po absolvování přípravné třídy děti z majority rodiče přehlásí na jinou ZŠ. To pak může vést k přehodnocení rozhodnutí zřizovat přípravné třídy.

Neatraktivita „přiliš“ inkluzivní školy pro majoritní populaci

Pokud do ZŠ dochází vyšší podíl dětí se SVP, tak se ZŠ stává pro většinovou populaci nepopulární.

... kdo tam vlez, vidí autistu, který běží po chodbě, motá si ruce a hučí jako pračka a řekne si „Ježíši Kriste, do takovýhle školy mám dát dítě?“ ... a pak vidí zástupy romských rodičů – protože... romský dítě jde s tetou, maminkou, sourozencem, ono to vypadá, že tam těch dětí je strašně moc a ono jich tam zase tolik není...a

ve finále se ty romští rodiče před školou poperou, protože tady jsou asi 4 klany, některý nemůžou spolu vycházet...

Požadavky ZŠ

Úspěšné docházce brání také to, že některé základní školy očekávají od dětí vysokou vstupní úroveň znalostí a dovedností.

...na některých školách mají požadavky, že už pomalu ve školce by je měli učit číst.

Problémy s předáváním informací

Vzhledem k současnému nastavení legislativy je obtížné, aby si MŠ a ZŠ mezi sebou předaly informace o zkušenostech s konkrétním dítětem. Tuto situaci je ovšem možné řešit vyžádáním souhlasu rodičů k předání informací.

Když přechází dítě z mateřské školy do základní a my už víme, že v té mateřině třeba už byl problém, tak s tím dítětem nejde vůbec žádná historie. Na jednu stranu je to dobře, že potom nejsou ty předsudky, ale na druhou stranu už by se ta základka mohla připravovat na pomoc konkrétně tomu dítěti.

Stravné

I když v ZŠ fungují programy, které zajišťují pro sociálně znevýhodněné děti úhradu obědů, tak ty, které pracují s doporučením ředitele ZŠ, nepokryjí nároky všech potřebných dětí.

...máme více, hodně těchhle sociálně slabších, ale řeknu plus mínus třeba 20 dětí romských, který nemá na zaplacení, já je nevybírám, jenom dělám různý předvýběr, ale potom v závěru je, že dostaneme peníze na takových třeba 12 dětí jenom. Loni snad to bylo 8 nebo 12. Takže my nedostanem na těch 30.

U programu MPSV, kde je úhrada závislá na dávatce hmotné nouze, tak jsou rodiny, které jsou hraniční – těsně pod stanovenou hranicí, příspěvek nedostanou a peníze na úhradu obědů nemají. Následně do MŠ přestávají dítě přivádět, protože jsou konfrontováni s požadavkem uhradit stravné.

A pak jsou děti, které nedostanou ten příspěvek, nedosáhnou na ně a ano tam je, takže po nich pak jdeme, že nezaplatili stravné.

OSPOD

Řešení absencí dětí s pomocí OSPODu se značně zkomplikovalo poté, co MPSV vydalo metodiku, podle které „pouhá skutečnost, že rodiče neplní své povinnosti nebo že dítě zanedbává školní docházku, bez dalšího neznámá, že se jedná o ohrožené dítě, k jehož ochraně je třeba zásahu OSPOD“.

Na druhou stranu, řekněme si, že se strašně změnila situace i s hlídáním docházky dětí do školy, natož do školky. To, co dřív odbor sociálních věcí, nebo teda OSPOD pomáhal školám a trošku popoháněl ty rodiče, tak to už odbor odmítá, to není jejich prioritou a tohle už přestal dělat. Nedělá to ani na základce, kde i ty děti tím trpí, když nejsou ve škole, tak nemůžou mít znalosti, natož ve školkách.

3.2.8. Problémy vyplývající z nastavení vzdělávací politiky zřizovatele

Spádovost ZŠ

Spádovost ZŠ je v některých případech stanovena tak, že vede ke koncentraci sociálně znevýhodněných žáků na vybraných školách.

Tady třeba je problém s tou spádovostí. Že tady je třeba úplně překopat tu spádovost tak, aby ty lokality... s těmi znevýhodněnými, hodně znevýhodněnými, byly rozděleny.

3.2.9. Problémy vyplývající ze životních podmínek sociálně znevýhodněných rodin

Vnímání postoje škol ze strany rodičů

Některé školy nejsou podle rodičů přátelské k sociálně znevýhodněným rodinám. Těm se pak rodiče snaží vyhýbat i v případě, že jsou pro ně spádové.

...i když je to spádový, nepůjdeme, protože to je rasistická škola. Já si nejsme vědoma toho, že by byla rasistická, ale oni to tak cítí, vidí. Oni tam ty Romové nejsou, ačkoli tam spadá spádově celá ubytovna pro sociálně znevýhodněné. Ale jediný to dítě tam nechodí.

Absence i po uhrazení stravného

V některých případech do ZŠ nechodí děti, kterým bylo stravné uhrazené.

...oni jsou vybírány ÚP a sociálním úřadem opravdu v hmotné nouzi, takže jsou tam vyloženě daný kritéria, i z těch, co se jim zaplatí jako zdarma, i ty jsou, ale řeknu z těch 12, jedno nebo 2, kteří nechodí.

3.2.10. Návrh opatření z pohledu účastníků ohniskové skupiny

Specifická podpora ze strany MŠMT

Účastníci ohniskové skupiny upozornili, že cizinci dostávají specifickou podporu zprostředkovanou krajskými centry podpory NPI. Podobný model by bylo možné uplatnit i pro sociálně znevýhodněné děti.

Zapojení pracovníka zapojeného do péče o sociálně znevýhodněné děti

Zapojení pracovníků, kteří pracují s cílovou skupinou přímo v terénu, se osvědčila. Diskuse se vede o tom, zda by to měl být zaměstnanec školy, zřizovatele, nebo neziskové organizace. Každá z uvedených možností má své výhody i nevýhody. Účastníci ohniskové skupiny zmínili i možnost, že by mohl být zaměstnancem středního článku řízení (či podpory), o kterém se uvažuje v rámci Strategie 2030, tedy zaměstnancem přímo řízené organizace MŠMT. Byla zmiňována také pozice „létačícího suplenta“, který by zajišťoval danou činnost ve více subjektech v případě, že by potřeby jednoho subjektu nestačily na vytvoření samostatné pracovní pozice.

Kontinuální práce s celou rodinou

Důležité je zapojení více subjektů (MŠ, ZŠ, sociální odbor, poskytovatelé sociálních služeb), aby byla podpora účinná a také aby se jednotlivé zapojené subjekty mohly navzájem informovat.

Společné vzdělávání zapojených aktérů

Společné vzdělávání je efektivním způsobem, jak sladovat činnost všech zapojených subjektů.

Přípravné třídy

Přípravné třídy se účastníkům ohniskové skupiny jeví jako ideální pro přípravu dětí se sociálně znevýhodněného prostředí. Významnou roli přitom hraje nižší počet dětí ve třídě, a tedy možnost jim věnovat intenzivnější péči. Pokud mají školy k dispozici prostory pro přípravnou třídu, je toto opatření i levnější než výstavba nových MŠ.

Školní autobusy

Docházku sociálně znevýhodněných dětí by mohly usnadnit školní autobusy, které by je svázely z míst bydliště do mateřských škol. Při zavedení školních autobusů by také bylo snadnější zajistit rovnoměrné umístění dětí do jednotlivých MŠ.

Fixní maximální kapacita dětí na třídu

V případě, že dítě v průběhu ověřování úrovně osvojování očekávaných výstupů neprokáže dostatečné osvojení, MŠ ho obvykle nemůže přijmout k denní docházce, protože nemá dostatečnou kapacitu. Tuto situaci by bylo možné řešit tím, že by místa do naplnění maximální kapacity MŠ na výjimku zůstávala standardně neobsazovaná.

Stanovení očekávaných výstupů z povinného předškolního vzdělávání

Účastníci ohniskové skupiny se domnívaly, že by situaci usnadnilo zadefinování očekávaných výstupů z povinného předškolního vzdělávání.

Snižování nároků ZŠ a sladování očekávání

Za důležitou součást řešení neúspěšností žáků v prvních ročnících je považováno snižování nároků ZŠ a vzájemné sladování očekávání mezi MŠ a ZŠ. Řada ZŠ nereflexuje skutečnost, že očekávané výstupy pro první období 1. stupně ZŠ jsou stanoveny až pro konec 3. ročníku a řadu výstupů očekávají „závazně“ již na konci 1. ročníku.

Zvýšení kapacity MŠ

Pro zajištění kvalitní péče o sociálně znevýhodněné děti je důležité navýšení kapacit MŠ a snížení počtu dětí ve třídě.

Pořádání zajímavých akcí

Některé MŠ se snaží pořádat akce, které jsou přitažlivé pro děti a tím do MŠ přitáhnout i jejich rodiče. Ředitelka ovšem připouští, že toto opatření není účinné v případě, že jsou akce hrazené rodiči.

3.2.11. Příklady inspirativní praxe dle zkušeností účastníků ohniskové skupiny

Kontinuální dlouhodobá práce v rámci MAP

Osvědčila se dlouhodobá spolupráce zainteresovaných subjektů v rámci společné platformy místní akční skupiny.

... pedagogická poradna je soustavně u toho procesu a zná ty souvislosti a pracuje s náma a současně se bavíme s paní učitelkou a s ředitelkama se ZŠ a MŠ a daří se ta normální komunikace, že se baví, že si zavolají, že si řeknou, co se komu nedaří a přestanou se toho bát a jsou v nějakým bezpečným prostředí...

Komunikace a spolupráce subjektů podílejících se na péči o sociálně znevýhodněné děti

Osvědčilo se setkávání zainteresovaných subjektů a výměna informací tak, aby bylo možné pracovat s rodinou jako s celkem. Aktuálně toto setkávání funguje jenom v rámci ZŠ, bylo by vhodné do něj zapojit i MŠ.

Pak jsme udělali setkání na odboru sociálním, kde se potkaly všechny nízkoprahy, paní ředitelky dvou škol, kterých se to týká primárně.

Tato komunikace je ovšem podmíněna existencí platformy, která ji organizuje.

My jsme se pokusili ve skupině pro rovné příležitosti, kde jsme vyzvali všechny organizace, které poskytují sociální služby v týchle oblasti, aby se představili a navázali konkrétní vztahy s konkrétními zástupci škol.

Snižování počtu sociálně znevýhodněných dětí na třídu

Pokud jsou MŠ jednoho zřizovatele sloučeny do jednoho subjektu, vytvářejí se tím lepší možnosti pro úpravu složení tříd tak, aby je nenavštěvoval příliš vysoký podíl sociálně znevýhodněných dětí.

...tak jsme se snažili vždy dát jedno dítě do jedné té třídy, takže já můžu říct, že v podstatě v každé třídě mám aspoň jedno romské dítě.

Vyzvedávání dětí přímo v místě bydliště

Účastnice ohniskové skupiny popisovali dobrou praxi ze ZŠ v blízké obci, kdy ředitelka ZŠ vyzvedávala děti přímo v rodině. Tento přístup byl úspěšný, děti s velkým rizikem školní neúspěšnosti z důvodu nepodnětného rodinného zázemí pak pokračovaly ve studiu na střední škole.

Podpora pro první dny docházky

Osvědčilo se doprovázení rodin v průběhu prvních 14 dní docházky do základní školy, které realizuje nezisková organizace jako sociální službu.

Školní asistent

Pro komunikaci s rodiči sociálně znevýhodněných dětí se v MŠ osvědčil školní asistent placený šablou. Menší MŠ na něj ovšem nezískávají nárok.

Distanční povinné předškolní vzdělávání

V průběhu uzavření škol kvůli koronakrizi se osvědčilo distanční vzdělávání u sociálně znevýhodněných rodin. Ředitelka MŠ doručovala do domácností zadání pro úkoly a vyzvedávala vypracované úkoly. Díky tomu se dařilo vzdělávání dítěte, které na začátku školního roku značně zaostávalo.

...paní ředitelka...chodila k nim domů, pravidelně, říkala, i dvakrát týdně, nosila jim úkoly a vyzvedávala si ty úkoly. A oni si paní ředitelce, kdyby to, paní ředitelka, říkala, že kdyby to nebyla paní ředitelka, možná, že by to tak nebylo, ale její autorita zafungovala, takže oni opravdu splnili všechny ty pracovní listy, který dostali, a to dítě udělalo neskutečný pokrok za ty dva a půl měsíce nebo tři měsíce koronakrizi, kdy do školky nemohlo.

3.3. Šetření pracovníků ŠPZ

Výsledky kvantitativního dotazníkového šetření

3.3.1. Informace o ŠPZ a pracovníkovi (blok A)

Cílem šetření bylo získat informace od pracovníků s různou délkou praxe, které na otázku odkladů mohou pohlížet odlišně. Tázali jsme se na délku praxe v daném ŠPZ a rozložení odpovědí v následující tabulce ukazuje na poměrně dobré rozložení dle praxe.

Tabulka 26: Tři skupiny pracovníků ŠPZ dle délky praxe

Praxe v daném ŠPZ	N	procento
do 3 let	63	30,6
4 až 13 let	75	36,4
14 a více let	68	33,0
celkem	206	100,0

Z hlediska úvazku odpovídali spíše pracovníci, kteří mají aspoň nadpoloviční úvazek. Skladbu pracovníků dle úvazku ukazuje následující tabulka.

Tabulka 27: Počet využitých charakteristik k popisu sociálního znevýhodnění dětí v otevřené otázce pro ředitelky MŠ

	počet	procento
úvazek do 25 %	16	7,8
úvazek 26 % - 50 %	8	3,9
úvazek 51 % - 75 %	67	32,5
úvazek nad 75 %	115	55,8
celkem	206	100,0

Dále jsme v kontextu výzkumu zjišťovali, zda se ŠPZ nachází v blízkosti sociálně vyloučené lokality a nakolik jsou děti ze sociálně vyloučených lokalit a Romové klienty daného ŠPZ. Čtvrtina respondentů (51) uvedla, že se jejich ŠPZ nachází blízko sociálně vyloučené lokality. Celkem se jednalo o 40 pracovníků PPP ze 26 poraden a 11 pracovníků SPC z 9 těchto zařízení. Nesoulad mezi počty zařízení může být dán nejen odlišnou zkušeností pracovníků v daném ŠPZ, ale především velikostí ŠPZ, kdy pod jedním ředitelstvím jsou mnohdy sloučená pracoviště dokonce celého kraje, či větší obce.

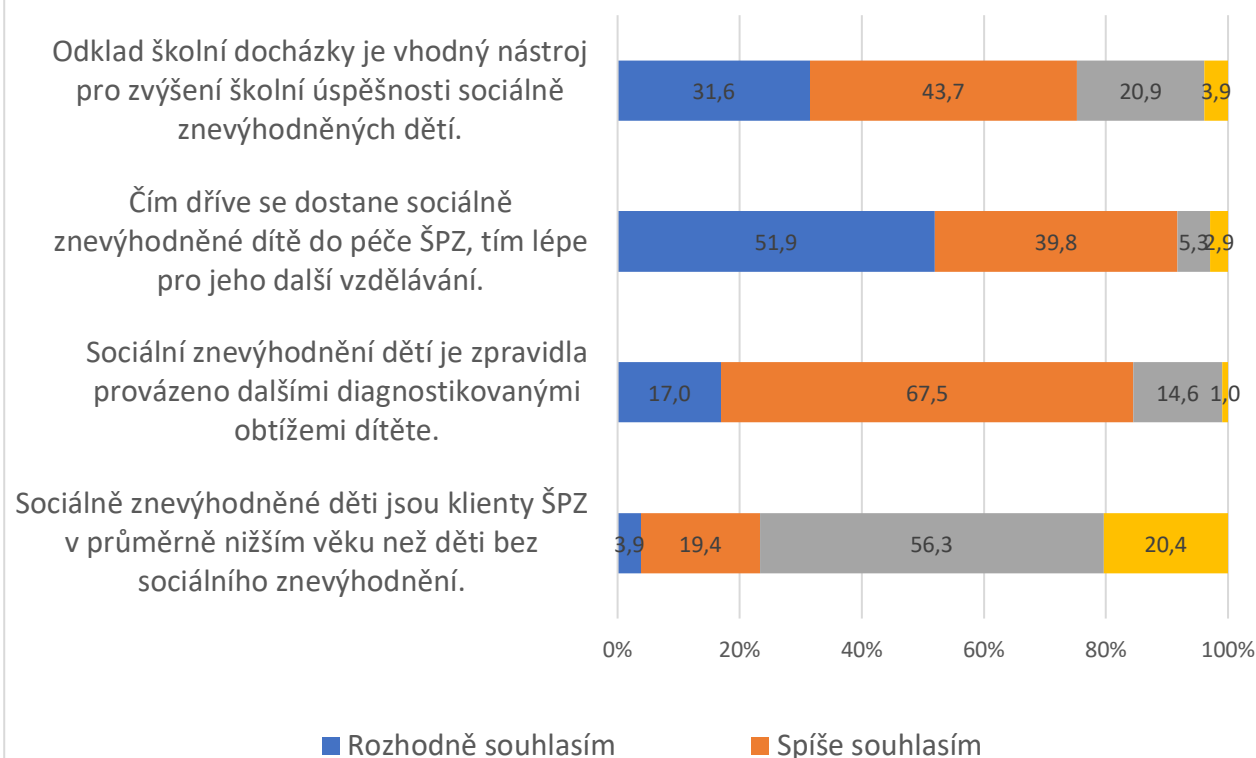
Dále jsme se dotazovali na to, nakolik jsou mezi klienty ŠPZ také sociálně znevýhodněné děti a Romové. V případě sociálně znevýhodněných dětí uvedlo 58 % respondentů, že jsou pravidelnými klienty a 3 respondenti uvedli, že se jedná o převažující klientelu. Téměř polovina pracovníků (46 %) uvedla, že Romové jsou pravidelnými klienty ŠPZ, za většinou klientelu je označil pouze jeden pracovník ŠPZ.

Z hlediska kombinace obou proměnných se zdá, že není podstatné, zda se ŠPZ nachází blízko SVL, ale spíše to, zda jsou klienty děti ze SVL lokality či Romové, kdy pracovníci, kteří uváděli, že jsou pravidelnými klienty dětí ze SVL či Romové častěji uvedli, že se nenacházejí blízko SVL. To může souviset se skutečností, že děti ze SVL musejí za vyšetřením dojíždět, ale k tom by bylo zapotřebí provést analýzy s využitím software GIS, podobně, jak to bylo provedeno v případě dostupnosti MŠ. Zároveň však 81 respondentů (39 %) uvedlo, že jejich ŠPZ spolupracuje s MŠ či ZŠ, kterou navštěvují ve větší míře sociálně znevýhodnění žáci.

V bloku A jsme také respondentům položili čtyři uzavřené otázky ve vztahu k sociálně znevýhodněným dětem jako klientům ŠPZ. Míru souhlasu s uvedenými výroky znázorňuje následující graf.

Výroky o sociálně znevýhodněných dětech jako klientech ŠPZ

Graf 19: Výroky o sociálně znevýhodněných dětech jako klientech ŠPZ

Z grafu je patrné, že necelá čtvrtina respondentů (23 %) souhlasila (rozhodně nebo spíše) s výrokem, že sociálně znevýhodněné děti navštěvují poradny dříve než ostatní děti, převážně se jedná o děti s dalšími obtížemi (85 % míra souhlasu). Respondenti zároveň vyjádřili výrazné přesvědčení, že čím dříve se dítě do péče ŠPZ dostane, tím je to pro jeho další vzdělávání lepší (více než polovina uvedla, že rozhodně souhlasí). Stejně tak jsou respondenti přesvědčeni, že odklad školní docházky je vhodný nástroj pro zvýšení školní úspěšnosti sociálně znevýhodněných dětí. Při porovnání míry souhlasu na uvedené výroky (blíže viz následující tabulka) se však ukázaly dílčí rozdíly.

Tabulka 28: Míra souhlasu (sloučeno rozhodně a spíše souhlasím v %) s výroky o sociálně znevýhodněných dětech dle skupin respondentů podle míry zkušenosti s prací s těmito dětmi

Míra souhlasu (sloučeno rozhodně a spíše souhlasím) v %	Nemají zkušenost s sociálně znevýhodněnými klienty (N=86)	Mají zkušenost s sociálně znevýhodněnými klienty (N=120)	Mají zkušenost s klienty Romy (N=95)
a) Sociálně znevýhodněné děti jsou klienty ŠPZ v průměrně nižším věku než děti bez sociálního znevýhodnění.	12,8	30,8	31,6
b) Sociální znevýhodnění dětí je zpravidla provázeno dalšími diagnostikovanými obtížemi dítěte.	84,9	84,2	85,3
c) Čím dříve se dostane sociálně znevýhodněné dítě do péče ŠPZ, tím lépe pro jeho další vzdělávání.	97,7	93,3	92,6
d) Odklad školní docházky je vhodný nástroj pro zvýšení školní úspěšnosti sociálně znevýhodněných dětí.	77,9	73,3	70,5

Je patrné, že v případě těch respondentů, kteří mají mezi svými pravidelnými klienty jak sociálně znevýhodněné děti, tak Romy (sloupce 2 a 3 tabulky – obě skupiny se výrazně překrývají), je patrnější větší míra souhlasu s tvrzením, že tyto děti docházejí do poraden dříve než děti majority. Míra souhlasu však je stále jen 30 %, v porovnání s respondenty, kteří je mezi klienty nemají je míra souhlasu s tímto výrokem pouze 13 %. Ti spíše hodnotí míru žádoucnosti takového jevu, neb nemohou vycházet ze svých každodenních zkušeností při odpovědi na tuto otázku. Stále však mezi těmi, kteří mají denní zkušenost s klienty sociálně znevýhodněnými platí, že 70 % z nich nesouhlasí s výrokem, že tyto děti docházejí do poraden dříve než děti ostatní. A kdyby tomu tak bylo, je velká většina z nich (93 % resp. 98 %) přesvědčena, že by jim to bylo ku prospěchu.

3.3.2. Sezóna odkladů (blok B)

V této části jsme se zaměřili na sezónnost úkonů posuzování školní zralosti/připravenosti v průběhu práce pracovníků poraden a SPC, která je vztažena k termínu zápisu a na to, jak pracovníci ŠPZ vnímají posunutí termínu zápisu do ZŠ na pozdější termín.

Nejdříve jsme se ptali na to, kdy dochází k vyšetřování školní zralosti a jaký podíl jejich práce v jednotlivých měsících roku posuzování školní zralosti představuje z celkových výkonů. Otázka byla formulována následovně:

Blok B - Vyšetření školní zralosti ve vašem ŠPZ

B1. Pokuste se vyznačit v jednotlivých měsících roku, jaký podíl (procento) Vaší práce představují klienti, kteří přišli za účelem vyšetření školní zralosti/připravenosti (příp. konzultace ve vztahu k nástupu dítěte do ZŠ).
(Ke každému měsíci v roce odhadněte procento výkonů, které připadá na posouzení školní zralosti. Pokud se v některých měsících roku tato vyšetření nevyskytují, napište 0; V měsících, v ostatních měsících odhadněte počet výkonů např. 40 %, 50 %, 90 % aj.)

1 - leden	2 - únor	3 - březen	4 - duben	5 - květen	6 - červen	7 - červenec	8 - srpen	9 - září	10 - říjen	11 - listopad	12 - prosinec
0	30	40	25	0	0	0	0	0	0	0	0

Výsledky můžeme shrnout pomocí středních hodnot odpovědí za jednotlivé měsíce, jak ukazuje následující tabulka. Modus je nejčastější hodnota (tedy nejvíce pracovníků poraden a SPC uvedlo daný podíl jejich činnosti na odkladech), medián představuje střední hodnota, která není náchylná na extrémní hodnoty pozorování a lze si ji představit jako hodnoty poradenského pracovníka, který je v pořadí všech pracovníků za daný měsíc uprostřed, a aritmetický průměr je vypočten ze všech hodnot, přičemž je náchylný na extrémní hodnoty (pokud někdo v daný měsíc dělá jen posouzení školní zralosti, výrazně to vychýlí průměrnou hodnotu).

Tabulka 29: Střední hodnoty podílu výkonů připadajících na vyšetření školní zralosti/připravenosti v daném měsíci

	leden	únor	březen	duben	květen	červen	červenec	srpen	září	říjen	listopad	prosinec
modus	0	30	50	30	0	0	0	0	0	0	0	0
medián	5	30	50	30	10	0	0	0	0	0	0	0
průměr	13	32	51	38	17	4	1	1	1	1	1	2

Jak naznačuje podmíněné formátování modrou barvou, výsledky jasně ukazují, že posouzení školní připravenosti se odehrává především v měsících únor až duben, s postupnými náběhy a ubýváním počtu klientů kolem těchto období. V druhé půli roku se posuzování školní zralosti v zásadě téměř nevyskytuje. Toto rozložení není jenom výsledkem zájmu rodičů, ale také výsledkem přístupu ŠPZ, které objednávají rodiče, kteří mají zájem o vyšetření v průběhu podzimu, na pozdější termíny.

Dále jsme se dotazovali na průměrnou čekací lhůtu na vyšetření školní zralosti. Mediánová hodnota je 30 dnů, průměr 37 dní a maximum je na 90 dnech, což je maximální povolená zákonná lhůta. Jak je patrné z otevřených komentářů, objednávací lhůta závisí na tom, kdy rodič o vyšetření požádá. Blíže do praxe jednotlivých zařízení dávají nahlédnout otevřené komentáře k této otázce, z nichž vybíráme některé výroky. Ty také potvrzují sezónnost odkladů s tím, že pracovníci směřují klienty především na měsíce únor, březen a duben i z toho důvodu, aby posouzení školní zralosti/připravenosti bylo co nejblíže samotnému zápisu do ZŠ. Například:

5-50 dnů je lhůta, vyšetřujeme pouze v měsících březnu a dubnu, v případě, že volají v září, je poprosíme, ať se ozvou v únoru.

Dle naší interní domluvy provádíme tato vyšetření v měsíci březnu a dubnu – když si někdo zavolá v lednu, oznámíme a vysvětlíme mu tento postup a domluvíme se s nimi na možném termínu.

Delší lhůty jsou na podzim, čím více se blíží doba zápisů, termín se zkracuje.

Dle toho, kdy rodič volá – prosinec/leden, tak termín většinou březen, volající v únoru a březnu termín duben.

Dodržujeme objednávací lhůtu ze zákona – od žádosti do 3 měsíců, záleží také na počtu nových žádostí, snažíme s objednávat s několikaměsíčním předstihem (zejména kontrolní vyšetření plánujeme dopředu).

Objednávání probíhá především prosinec a leden, vyšetření směřujeme do konce února, března a začátku dubna.

Zároveň pak poradenská pracoviště plánují ostatní výkony tak, aby si na dané 2-3 měsíce vyšetřili co nejvíce prostoru právě na posouzení školní zralosti:

Na kritické měsíce si ponecháváme "volné" termíny a lhůty jsou kratší.

Na vyšetření k OŠD si blokuji termíny dopředu – celý květen a velkou část března a dubna. Běžné čekací doby na vyšetření s doporučením jsou 3-5 měsíců, na vyšetření OŠD se takto dlouho nečeká, neboť je s ním počítáno a dává se mu přednost.

O sezóně odkladů se ŠPZ snaží informovat i rodiče prostřednictvím MŠ: *Naše MŠ informují rodiče, že se mají objednávat na ŠZ v měsíci únoru – březnu.*

Poradny uvedly, že rovněž při objednávání berou v potaz datum narození dítěte:

Klienti, kteří se objednájí např. v měsíci březnu jsou vyšetřováni v nejkratší možné lhůtě např. do 21. klienti, kteří se objednájí v prosinci a dříve jsou vyšetřeni až ke konci ledna či na začátku února, vždy se řídíme datem narození. Na počátku kalendářního roku jsou vyšetřeni děti narozené na konci předcházejícího roku nebo v lednu. atd.

Pracovníci ŠPZ rovněž upozorňují na skutečnost, že nápor o žádosti je veliký právě v sezóně odkladů, stíhat zákonné lhůty je proto náročné, a proto je řada vyšetření realizována i v květnu:

Je snaha ukončit všechna vyšetření do konce května. Školy "tlačí na to", aby měly závěry už v době zápisu, to znamená do konce dubna. Ale to vzhledem k množství žádostí není reálné.

Kvůli přetížení poradny není možné mít kratší objednávací lhůtu ani na OŠD, ze zákona pak dodržujeme nejdelší možnou, dáváme tedy občas stopstav.

Doporučení k odkladu školní docházky pak zpracovávají zpravidla v době kratší, okolo deseti dnů. Nejčastější hodnota (modus) je 7 dní, medián je 10 dní a průměr 11,7 dní od vyšetření. Více než pětina (22,8 %) pracovníků však uvedla lhůtu pro vydání doporučení 20 dní a delší, přičemž 19 pracovníků uvedlo průměrnou lhůtu 30 dní a 2 pracovníci dokonce průměr 60 dní (průměr za daného pracovníka a jim vyšetřované klienty, nikoliv jednotlivá zkušenost jednoho klienta). V upřesňujících komentářích je však patrné, že mohli chápat odpověď na otázku jinak, a sice uvedením lhůty od objednání klienta až po vydání doporučení k odkladu a že v mnoha případech je naopak doporučení vystaveno již v den vyšetření.

V komentářích pak pracovníci uváděli, že zákonná lhůta od doby vyšetření je 30 dní (někteří však uváděli, že se jedná o dobu od objednání). Zároveň popisovali svoji snahu vydat doporučení v co nejkratším možném termínu, přičemž posuny nastávají například kvůli čekání na doplňující informace.

Obecně se snažíme, aby měli dokument k zápisu a mohli ho hned uplatnit.

Často je doporučení vydáváno již v den vyšetření, zejména v období březen, duben, květen.

Doporučení k odkladu povinné školní docházky vystavujeme v den vyšetření. Liší se u případů, u kterých potřebujeme doplnit nějaké informace např. z MŠ, od logopeda či jiného odborníka.

Doporučení k odkladu školní docházky vydáváme hned v den vyšetření či maximálně do týdne.

Někdy dochází k tomu, že doporučení k OPŠD je vydáno okamžitě, ale podrobnější zpráva je zpracovaná až následně. Doporučení musejí být často rychle, aby je mohli rodiče předložit při zápisu, tedy mají prioritu a jsou zpravidla zpracovávána hned.

Doporučení k OŠD vydávám hned po vyšetření, pokud je potřeba podrobnější zprávy, tak cca do 1-2 týdnů.

Doporučení vydáváme ihned po vyšetření, zprávu vystavujete následně do 14 dnů.

Doporučení vydáváme okamžitě rodičům po skončení vyšetření, zprávu si pak mohou kdykoliv od druhého dne vyzvednout, případně lze zaslat...

Pokud se s rodiči domluvíme na odkladu, předáme jim "doporučení k odkladu" okamžitě a následně do 30 dní zpracujeme zprávu z vyšetření.

U většiny je možné vystavit doporučení k odkladu bezprostředně po vyšetření, pokud je součástí zpráva z vyšetření, doba pro vydání je delší.

Rychlé vydání rozhodnutí je dáno dle pracovníků ŠPZ i tím, že není zatíženo dodatečnou administrativou ani není náročné na zpracování.

Lhůta je krátká, v podstatě obratem, protože nemusím čekat na žádné projednávání se školou a píši rovnou zprávu i doporučení OŠD.

Pokud je z naší strany doporučen odklad povinné školní docházky, zákonný zástupce dostává Doporučení k OPŠD obratem (někdy i v den vyšetření) - je to "papír" obsahující iniciály dítěte, stručné důvody k doporučení odkladu a většinou kontakt, kde bude povinné předškolní vzdělávání realizováno.

Školní připravenost řešíme pořád ve stejné době a snažíme se vydat doporučení k odkladu tak, aby již před zápisy do školek bylo jasné, jaký počet dětí bude mít odklad. Také doporučení k odkladu píšeme ve wordu ne do form filleru, díky tomu se našťestí lhůty nezměnily. Pokud bychom je psali do form filleru všechny, rozhodně by byly lhůty pro vydání delší.

Dvoufázový proces pak je popsán v případě pracoviště, které realizuje screeniny na MŠ takto:

Leden – březen probíhají screeniny školní zralosti v MŠ - odklad školní docházky zpravidla vydáváme u dětí, které mají výraznější potíže např. v řeči, pozornosti tj. obtíže, které jsou spíše dlouhodobé. U ostatních

doporučíme rozvoj oslabených oblastí následně realizujeme kontrolní vyšetření v měsících dubnu – květnu. Pokud vyšetření probíhá až v měsících duben – květen, vystavujeme doporučení k odkladu se zprávou o vyšetření.

Explicitně jsme se dotazovali, jak se v průběhu posledních dvou let dle názoru poradenských pracovníků lhůty změnily. Většina přitom považuje obě lhůty za stejné, v případě objednání k vyšetření se však 19 % domnívá, že se lhůty prodloužily (viz graf 20), naopak u vydání doporučení prodloužení lhůt vnímá jen 5 % pracovníků (viz graf 21). Nejmenší část pracovníků pak deklaruje dokonce zkrácení lhůt. Celkově tak lze považovat lhůty za spíše konstantní v čase, byť kvalitativní předběžné šetření naznačovalo, že by se mohlo jednat o výrazné prodloužení lhůt. Prodloužení lhůt tedy nelze zobecnit, ale může jít o zkušenost některých pracovišť.

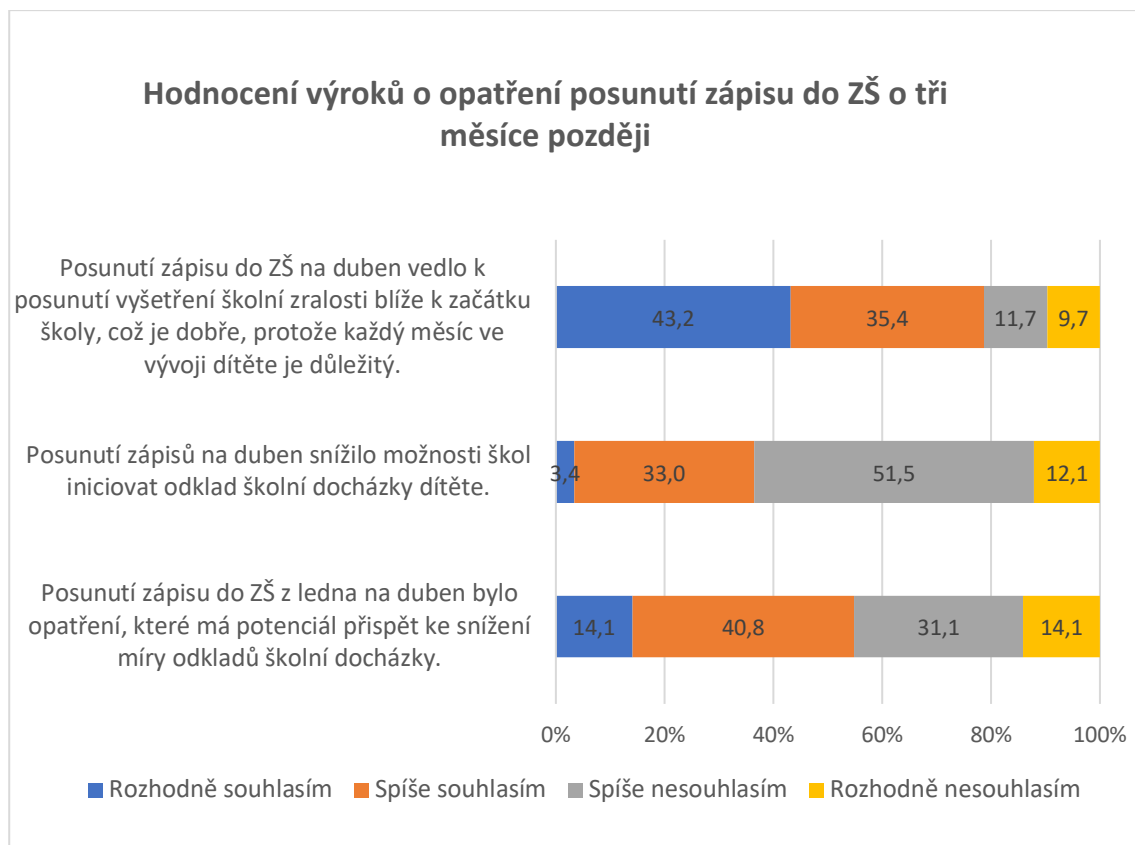

Graf 20: Změna lhůt pro objednání k vyšetření školní zralosti za poslední dva roky

Graf 21: Změna lhůt pro objednání k vyšetření školní zralosti za poslední dva roky

Poslední část položek v této sekci se pak dotazovala na vnímání posunutí termínu zápisu do ZŠ, kdy v roce 2017 došlo k posunu zápisu do ZŠ z ledna na duben. Pracovníci ŠPZ vyjadřovali míru souhlasu se třemi výroky, a jejich odpovědi jsou znázorněny v následujícím grafu.

Graf 22: Hodnocení posunutí zápisů k povinné školní docházce o tři měsíce později

Jak je z výroků patrné, poradenští pracovníci oceňují opatření posouvající zápisy na duben především z hlediska relevantnosti pro posouzení školní zralosti, protože každý měsíc ve vývoji dítěte hraje roli (79 % souhlasí). V hodnocení, zda může přispět posunutí zápis na duben ke snížení míry odkladů jsou však již rozděleni na zhruba dvě poloviny (55 % souhlasí). A naopak většina z nich (64 %) se nedomnívá, že by se snížilo možnost školy iniciovat odklad školní docházky.

3.3.3. Posouzení školní zralosti/přípravenosti (blok C)

V této části jsme se zaměřili na metodiku posouzení školní zralosti využívanou pracovníkem a na daném pracovišti. Nejdříve jsme se dotazovali, zda je stanovena jednotná metodika. 63 % pracovníků s tímto výrokiem souhlasilo, zbývajících 37 % jich pak uvedlo, že nikoliv, přičemž tento poměr je stejný pro PPP i SPC.

Tam, kde pracovníci zvolili, že postup není stejný však ještě doplnili v komentáři, že rozdíly nejsou výrazně odlišné. Uváděli například: *v základě se opíráme o vyšetření stejných oblastí, jen prostředky (či materiály) jsou různorodé; jednotná metodika ano, nástroje ne.*

Zároveň uváděli, že jde tedy mnohdy o volbu konkrétního nástroje, která je tedy v rukou pracovníka:

aktuálně běžně jsou nejvíce používány dva testy školní zralosti - J. Bednářová a MateRs, oba testy jsou doplněny testem laterality a řeči

jsou dány dg.nástroje, které jsou standardizované, ale není jednotná baterie, tu si každý tvoří sám

Jsou dány oblasti, které je potřeba posoudit, výběr konkrétních použitých metod záleží na pracovnících.

Je tedy důležité se dívat na to, jaké konkrétní nástroje volí. V dotazníku jsme nabídli výběr z celé řady nástrojů, jak je patrné ze znění příslušné otázky a dotazovali jsme se, které z nich volí a zda je používají u všech dětí, nebo jenom výběrové, případně, zda je používají celé, nebo jen jejich vybrané části, jak je možno vidět z náhledu na tuto podrobnou otázku (viz níže).

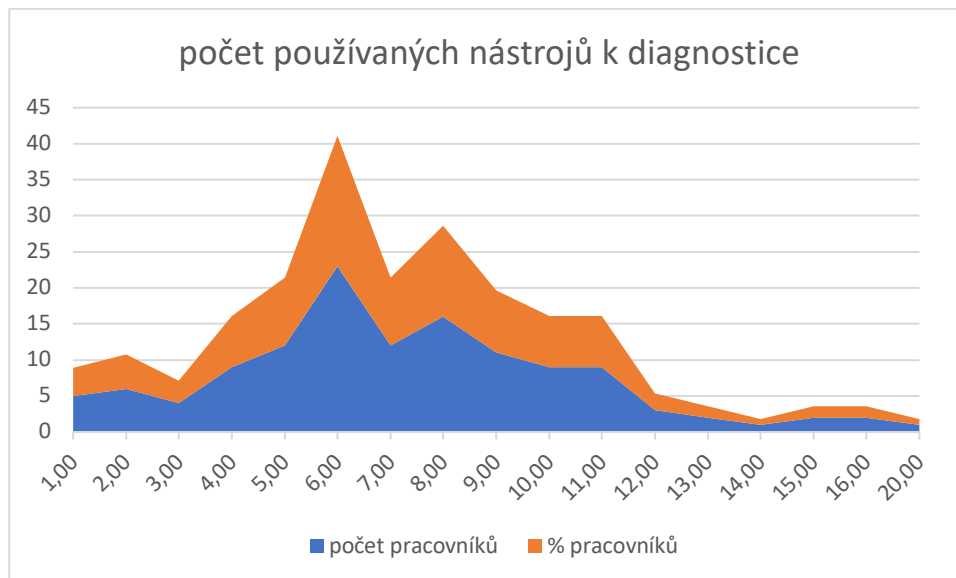
C4. Jaké nástroje využíváte pro vyšetření školní zralosti?

Niže uvádíme seznam nástrojů, které mohou být využity pro diagnostiku. U těch, které využíváte prosíme zaškrtněte vedle nich čtvereček. A dále vyznačte, zda je používáte u každého klienta nebo jen v některých případech; a dále, zda je používáte celé, nebo jen části z nich. U každého nástroje, který zaškrtnete tak tedy vyplňte ještě dva další puntíky. Pokud používáte nějaký nástroj, který není v seznamu uveden, doplňte jej prosím do části w), x), y)

	u všech klientů	jen u vybraných	celý nástroj	část nástroje
☐ a) Kern-Jiráskův test školní zralosti (Jiráskova modifikace Kernova Testu školní zralosti)	☐	☐	☐	☐
☐ b) Ravenův test barevných matic	☐	☐	☐	☐
☐ c) Test verbálního myšlení	☐	☐	☐	☐
☐ d) Diagnostika školní zralosti J. Bednářové	☐	☐	☐	☐
☐ e) Wechsler Preschool and Primary Scale of Intelligence (WPPSI)	☐	☐	☐	☐
☐ f) Wechsler Intelligence Scale for Children (WISC)	☐	☐	☒	☐
☐ g) Orientační test dynamické praxe	☐	☐	☐	☐
☒ h) Test znalosti předškolních dětí	☒	☐	☒	☐
☐ i) Edfeldtův reverzní test	☐	☐	☐	☐
☐ j) MaTeRs	☐	☐	☐	☐
☐ k) Logopedický test	☐	☐	☐	☐
☐ l) Test laterality	☐	☐	☐	☐
☐ m) SON-R 2½ - 7: Snijders-Oomen nonverbalní intelligenční test 2½ - 7	☐	☐	☐	☐
☐ n) IDS : Intelligenční a vývojová škála pro děti ve věku 5–10 let Intelligence and Developmental Scale	☐	☐	☐	☐
☐ o) BTFS: Baterie testů fonologických schopností	☐	☐	☐	☐
☐ p) SB-IV : Stanford-Binetova intelligenční škála IV. Revize	☐	☐	☐	☐
☒ q) BRIEF : Škála hodnocení exekutivních funkcí u dětí	☐	☒	☐	☒
☒ r) VOSP: Baterie testů vizuálního vnímání	☒	☐	☒	☐
☐ s) MABC-2: Test motoriky pro děti	☐	☐	☐	☐
☐ t) Diagnostika školní připravenosti, varianta pro školská poradenská zařízení	☐	☐	☐	☐
☐ u) vlastní modifikace vybraných testů	☐	☐	☐	☐
☐ v) kresba postavy	☐	☐	☐	☐
☐ w) jiné (doplňte) <input type="text"/>	☐	☐	☐	☐
☐ x) jiné (doplňte) <input type="text"/>	☐	☐	☐	☐
☐ y) jiné (doplňte) <input type="text"/>	☐	☐	☐	☐

V odpovědi na tuto otázku pracovníci ŠPZ uváděli, že používají pouze 1 nástroj (N=5), případně 2 nástroje (N=6), maximálně bylo uvedených 20 nástrojů. Průměr se však ustálil na 7 nástrojích (či jejich částech) a nejčastější hodnota (modus) je 6 nástrojů (tu uvedlo 26 pracovníků). Rozložení dle počtu i podílu pracovníků, který daný počet nástrojů uvedli nabízí následující graf.

Graf 23: Počet nástrojů používaných k diagnostice

Z hlediska používání nástroj jsme výpovědi 206 pracovníků ŠPZ shrnuli pomocí následující tabulky, kde v rámci barevných sloupců je využito podmíněné formátování pro větší přehlednost čtení.

Tabulka 30: Informace o používaných nástrojích pro diagnostiku školní zralosti/připravenosti

	Počty pracovníků ŠPZ, kteří je používají	% pracovníků, kteří je používají pro všechny děti (zbytek do 100jen ve vybraných případech)	pracovníků ŠPZ, které používá celý nástroj (zbytek do 100 jen části nástrojů)
a) Kern-Jiráskův test školní zralosti (Jiráskova modifikace Kernova Testu školní zralosti)	78	53,6	69,0
b) Ravenův test barevných matic	24	15,8	82,2
c) Test verbálního myšlení	17	37,8	61,1
d) Diagnostika školní zralosti J. Bednářové	91	43,0	51,8
e) Wechsler Preschool and Primary Scale of Intelligence (WPPSI)	23	36,2	57,9
f) Wechsler Intelligence Scale for Children (WISC)	35	4,5	69,1
g) Orientační test dynamické praxe	21	22,5	51,6
h) Test znalostí předškolních dětí	39	40,2	73,8
i) Edfeldtův reverzní test	75	54,8	80,2
j) MaTeRs	62	45,7	74,2
k) Logopedický test	21	50,0	42,9
l) Test laterality	105	42,4	82,4
m) SON-R 2½ – 7: Snijders-Oomen nonverbální inteligenci test 2½ – 7	44	4,5	85,5
n) IDS : Inteligenční a vývojová škála pro děti ve věku 5–10 let Intelligence and Developmental Scale	41	2,9	47,5
o) BTFS: Baterie testů fonologických schopností	11	20,0	31,6
p) SB-IV : Standford-Binetova inteligenční škála IV. Revize	16	7,9	53,3
q) BRIEF : Škála hodnocení exekutivních funkcí u dětí	9	100,0	83,3
r) VOSP: Baterie testů vizuálního vnímání	4	18,2	25,0
s) MABC-2: Test motoriky pro děti	11	7,4	30,0
t) Diagnostika školní připravenosti, varianta pro školská poradenská zařízení	39	33,8	57,6
u) vlastní modifikace vybraných testů	54	46,9	42,1
v) kresba postavy	81	80,1	88,4

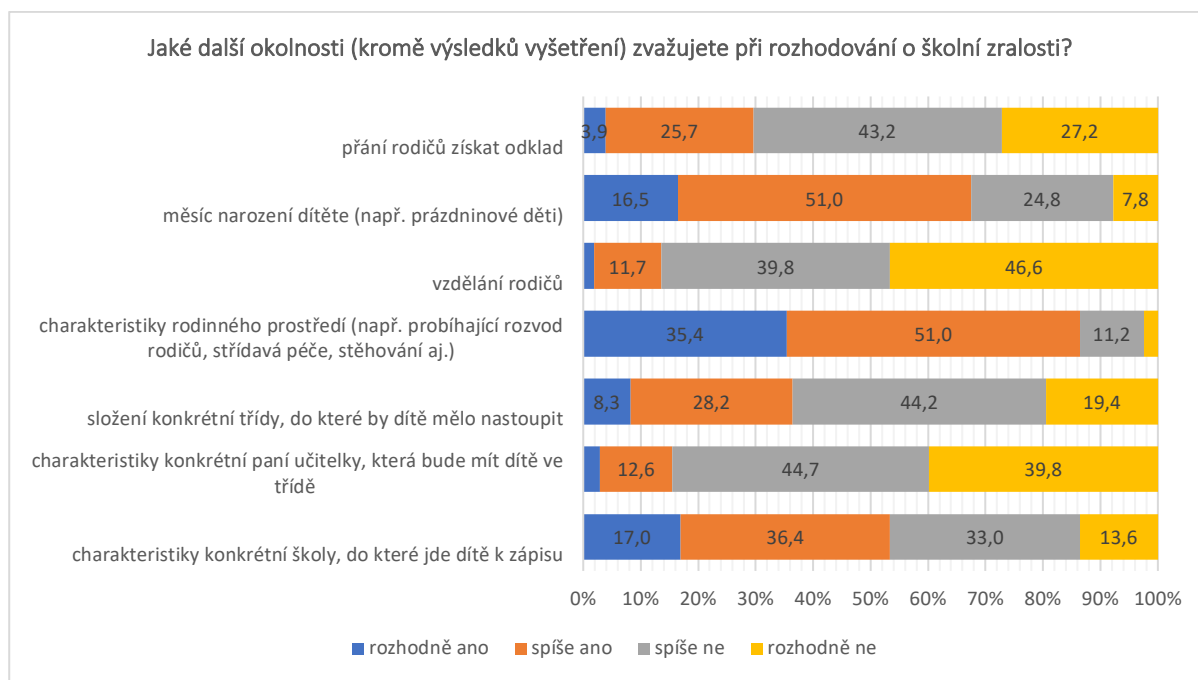
Z tabulky je patrné, že nejvíce používanými nástroji jsou 1. test laterality (využívá jej 51 % respondentů), 2. Diagnostika školní zralosti J. Bednářové (44 % respondentů), 3. kresba postavy (39 % respondentů), 4. Kern-Jiráskův test školní zralosti (38 % respondentů), Edfeldtův reverzní test (36 % respondentů) a 5. MaTeRs (30 % respondentů). U většiny vyšetření se pak využívá výběr testů na míru jednotlivých dětí, jak je poznají při vstupním rozhovoru, přičemž pouze kresba postavy je zadávána téměř všem dětem (80 % těch, co ji zadává, ji dává všem, tj. 31 % respondentů dává kresbu postavy všem dětem), a naopak malé množství pracovníků (N=9), kteří používají test exekutivních funkcí Brief, jej zadává v rámci diagnostiky všem vyšetřovaným dětem. Jinak je škála používaných nástrojů selektivní, některé testy se využívají jenom pro vybrané děti. Naopak u většiny použitých nástrojů pak většina pracovníků spíše používá nástroje celé, menší část z nich si vybírá jen dílčí části nástrojů, tj. jejich subtesty/subškály, či dokonce jednotlivé úlohy, které jim rozlišují.

Tato data ukazují, že podoba diagnostiky školní zralosti je velmi různá nejen mezi pracovišti, ale také v rámci pracoviště (viz také odpovědi výše na otázku jednotné metodiky v rámci ŠPZ), ba dokonce pro

jednotlivé dítě pracovník volí různou sadu diagnostických nástrojů, což klade vysoké nároky na pracovníky a ukazuje to na vysokou míru potřebné odbornosti a rozhled v nástrojích u pracovníků ŠPZ.

Dále v této části jsme se dotazovali, u jakého podílu dětí objednaných k vyšetření si ŠPZ vyžádají podkladové informace z MŠ. Tři čtvrtiny (75 %) respondentů uvedly, že informace z MŠ vyžadují u všech dětí, naopak pouze 7 pracovníků (3 %) uvedlo, že u žádného dítěte nevyžaduje vyjádření z MŠ. Celkově pouze 15 % pracovníků nevyžaduje podklady z MŠ od aspoň každého druhého klienta.

Dále jsme se dotazovali, jaké další okolnosti berou pracovníci ŠPZ v úvahu při rozhodování o odkladu povinné školní docházky, kromě samotného výsledku diagnostiky. Výsledky ukazuje následující graf, ve kterém je zobrazena míra souhlasu s tím, nakolik dané jevy zvažují.

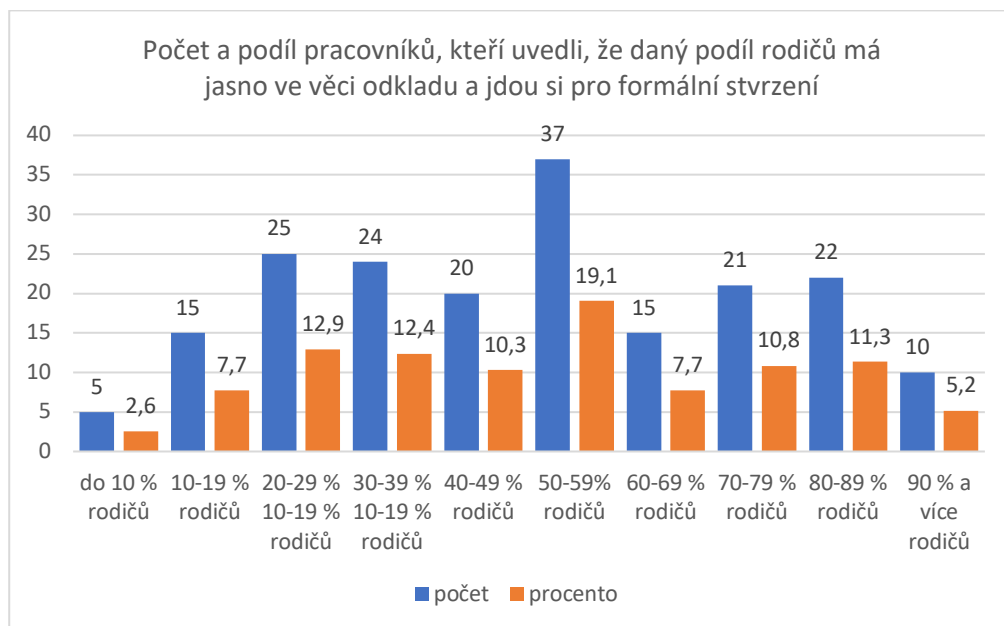
Graf 24: Další zvažované okolnosti při rozhodování o školní zralosti

Většina pracovníků (86 %) přihlíží k rodinné situaci, jako je rozvod rodičů nebo střídavá péče. Jako druhý nejčastější jev hodný zřetele je však měsíc narození dítěte, což potvrdila i data z výzkumu CLoSE, která ukázala, že se jedná o velmi silný prediktor odkladu školní docházky. Je tedy zřejmé, že jej za relevantní indikátor možného odkladu považuje i většina pracovníků ŠPZ (58 %). Většina pracovníků přitom uvedla, že přihlíží i k charakteristice školy, kam jde dítě k zápisu (nevíme, zda jen případe výběrových a bilingvních škol, či jinak akademicky orientovaných škol, nebo zda i v ostatních případech, v kvalitativním šetření se však ukázalo, že v rámci vyšetření školní zralosti mnohdy rodiče chodí rovněž konzultovat výběr školy a zda je zvažovaná škola vhodná pro jejich dítě). Mezi nejčastější zmiňovanou kategorií v oblasti různé byl uváděn zdravotní stav či zdravotní znevýhodnění dítěte.

Na otázku, zda intervenují ve prospěch přidělení dítěte ke konkrétní paní učitelce při zařazování do 1. třídy uvedla polovina pracovníků, že nikdy, dalších 45 % uvedlo, že velmi výjimečně to dělají, a 5 % uvedlo, že to již učinili v případě více dětí (1 osoba tak údajně intervenuje u každého dítěte).

3.3.4. Očekávání rodičů od vyšetření školní zralosti (blok D)

Na začátku jsme požádali pracovníky, aby odhadli, jaký podíl rodičů si jde jen pro doporučení a mají ve věci odkladu jasno a kolik se jich jde naopak poradit. Přesný popis skupin rodičů byl tento: a) Mají jasný názor o vhodnosti odkladu pro své dítě a přišli především proto, aby od poradenského zařízení získali formální doporučení. b) Nemají jasný názor o vhodnosti odkladu pro své dítě a přišli především proto, aby získali expertní názor poradenského zařízení. Součet obou skupin měl dát 100, jak bylo uvedeno v instrukci otázky, nicméně 12 respondentů otázku pochopilo jinak a součet není roven 100. Omezili jsme tedy soubor na 194 pracovníků, kteří správně pochopili instrukci. Rozdělení „půl na půl“ uvedl největší počet pracovníků – 37 (tj. 19 %). Podrobnější rozložení odpovědí udává následující graf, který ukazuje, že zkušenost s rodiči a tím, nakolik mají ve věci odkladu jasno, je mezi pracovníky velmi různá.

Graf 25: Počty a podíly pracovníků udávajících podíl rodičů, kteří přicházejí jenom pro formální potvrzení svého rozhodnutí

Dále jsme se zajímali, kdo dává hlavní impuls rodičům a doporučení k odkladu povinné školní docházky a návštěvu ŠPZ. Ze sedmi nabízených možností měli vybrat maximálně 3 nejdůležitější zdroje podnětů pro uvažování o odkladu, případně mohli napsat jiný, který nebyl mezi osmi uvedenými. Možnost jiné zvolilo 15 pracovníků a uváděli povětšinou, že impuls vzešel od nich, neb jde o jejich stálé klienty, kteří jsou déle v péči ŠPZ, a tak jim sami odklad doporučili. Tři možnosti jsme dali z toho důvodu, že shrnují zkušenosti mnoha klientů, a tedy nejde o jeden hlavní impuls. Všichni pracovníci využili všech tří

možností, a tak jsme je skórovali 1. nejdůležitější = 3 body, 2. nejdůležitější = 2 body a 3. nejdůležitější = 1 bod pro porovnání významu jednotlivých impulsů, přičemž výsledný bodový zisk prezentujeme v následující tabulce.

Tabulka 31: Přehled hlavních impulsů k vyšetření školní zralosti a zvažování OPŠD

	všechny poradny (N=206)		Porady, které mají sociálně-znev. děti jako pravidelné klidnety (N = 120)	
	N vybralo	Body	N vybralo	Body
a) doporučení MŠ	199	531,00	117	312,00
b) doporučení ZŠ	35	51,00	26	37,00
c) doporučení logopeda	131	189,00	78	108,00
d) doporučení lékaře	41	64,00	26	41,00
e) doporučení předškolního klubu, neziskovky	0	0	0	0
f) vlastní rozhodnutí rodiče	169	321,00	94	180,00
g) pracovníci ŠPZ na základě screeningu v MŠ	35	58,00	12	23,00
h) jiné (vypište)	8	22,00	7	19,00

Z tabulky je patrné, že hlavní podnět k rodičům pro vyšetření školní zralosti v ŠPZ přichází z MŠ, další v pořadí je vlastní rozhodnutí rodičů, následované doporučením logopeda. Na čtvrtém místě je doporučení lékaře, to však uvádí pouze 19 % poradenských pracovníků. V hodnocení vlivu jednotlivých podnětů se neliší ti poradenští pracovníci, kteří mají děti ze sociálně znevýhodněných rodin mezi pravidelnými klienty, od těch, kteří se s nimi v praxi téměř nesetkávají.

Dále jsme pracovníky požádali, aby určili podíl dětí, které přicházejí kvůli vyšetření školní zralosti a zároveň dle jejich expertního odhadu již absolvovali vyšetření školní zralosti v jiném poradenském zařízení. Na tyto případy nás upozornily kvalitativní rozhovory, kdy pracovníci ŠPZ popisovali, že takové děti jsou a že to zpravidla poznají z rozhovoru, z reakce na diagnostické materiály, nebo to přímo přiznají rodiče. Šlo nám tedy o ověření, zda je to častější jev a zda třeba v případě nedoporučení odkladu v jednom ŠPZ nejdou rodiče do druhého. Nicméně kvantifikace ukázala, že nejde o častý jev – 85 % respondentů uvedlo, že si takových dětí nejsou vědomi, a pouze 12 % uvedlo, že takové děti potkávají, ale je jich méně než 25 %, další 2 % pracovníků uvedli, že to je více než čtvrtina. Potvrdilo se tedy, že se tento jev vyskytuje, ale setká se s ním jen přibližně každý desátý pracovník ŠPZ, a to jen u malé části dětí (nejvýše jedné čtvrtiny), které vyšetřuje.

Dále jsme se otevřenou otázkou tázali na to, jaké jsou pro rodiče nejčastější důvody zvažování odkladu školní docházky. Odpověď na otevřenou otázku je shrnuta níže, pak následuje kvantifikace pomocí uzavřené otázky.

Rodiče při kontaktu s pracovníky ŠPZ udávají dva hlavní důvody pro rozhodnutí navštívit poradnu: buď jde o vlastní dojem, že školní zralost je nutné vyšetřit, nebo o doporučení ze strany dalšího odborníka: učitelky z MŠ, dětského lékaře, logopeda, popřípadě psychologa.

Pro odklad pak rodiče uvádějí dvě hlavní skupiny důvodů: důvody týkající se dítěte a důvody týkající se rodiny.

Důvody týkající se stavu a potřeb dítěte:

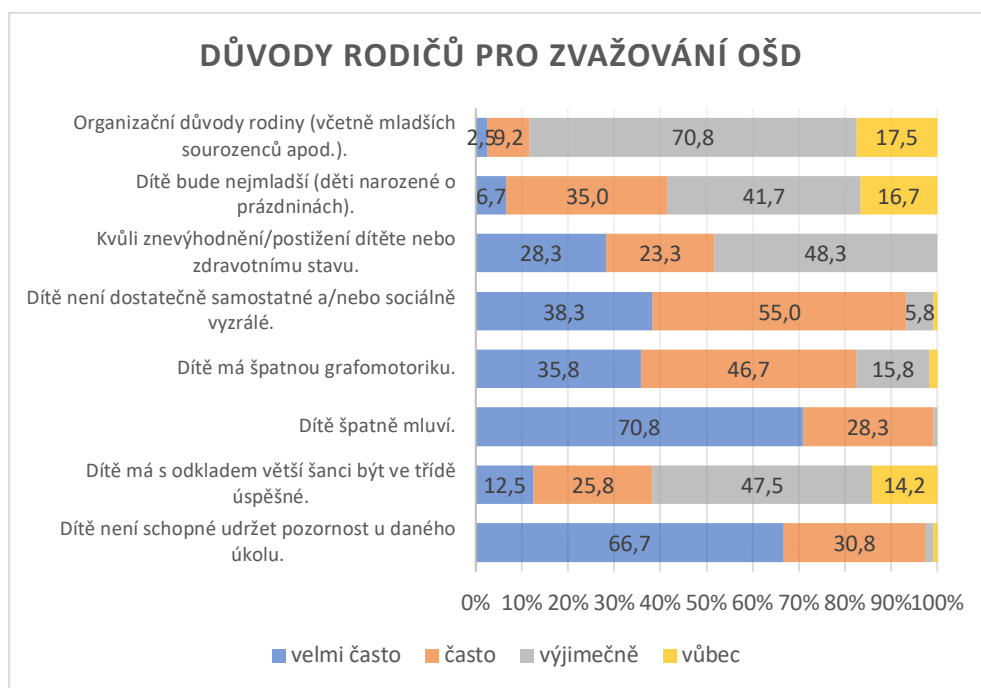
- celková nezralost;
- emoční nezralost – špatné zvládnání stresu a zátěže, velká senzitivita, dítě se nedokáže se vyrovnat s neúspěchem, při nezdaru pláče;
- sociální nezralost – obtíže v navazování vztahů s vrstevníky, fixace na rodiče, obtížná adaptace na neznámé lidi a prostředí;
- pracovní nezralost – pomalé pracovní tempo, hravost, hyperaktivita, snadná unavitelnost, problematická grafomotorika, dítě nejeví zájem o cílené edukativní činnosti, má potíže se soustředěním, udrží pozornost jenom krátkodobě, nevydrží u jedné činnosti, úkoly nedokončuje, je nesamostatné;
- zdravotní důvody – zdravotní znevýhodnění, popř. postižení, dlouhodobá nemoc, častá nemocnost, plánovaná operace aj.;
- narušená komunikační schopnost;
- dítě s OMJ, které dosud nekomunikuje na takové úrovni, aby bylo možné vzdělávat ho prostřednictvím většinového jazyka;
- osobnostní specifika (např. úzkostnost, ostýchavost, bojácnost);
- výchovné problémy;
- věk, zejména u chlapců narozených v 6. - 8. měsíci;
- rozhodnutí dítěte – dítě nechce chodit do školy.

Důvody týkající se rodinné situace a potřeb rodičů:

- náročná životní rodinná situace (stěhování, rozvod, příchod sourozence, nástup do zaměstnání, vážná nemoc rodiče aj.), která může ohrozit školní přípravu;
- logistické problémy (např. komplikace s dopravou dětí do školy);
- dobrá zkušenost s OPŠD u staršího sourozence;
- rodiče nenašli vhodnou ZŠ;

- ředitel vybrané ZŠ přislíbil přijetí až za rok;
- snaha prodloužit dítěti dětství a odložit tak dobu, kdy musí plnit nějaké povinnosti;
- z MŠ by dítě do ZŠ odcházelo samotné, spolužáci jsou mladší a rodiče chtějí, aby jejich dítě šlo do školy společně s kamarády;
- pohodlí rodičů – důvod, který není explicitně uváděný, ale který je dle pracovníků ŠPZ za některými zástupnými problémy, které rodiče uvádějí.

V uzavřené otázce jsme požádali pracovníky ŠPZ aby odhadli, jak často rodiče uvádějí jako důvody/příčiny pro zvažování odkladu pro dítě a při žádosti o vyšetření školní zralosti dítěte následující důvody. Výsledek odpovědí je uveden v následujícím grafu.

Graf 26: Důvody rodičů pro zvažování OPŠD

Z grafu je patrné, že mezi nejčastější důvody, se kterými rodiče přicházejí, patří skutečnost, že dítě špatně mluví, nebo není schopné se soustředit (přesně: udržet pozornost u daného úkolu), na třetím místě pak je sociální nevyzrálost a nesamostatnost dítěte.

3.3.5. Důvody ŠPZ pro udělení doporučení odkladu školní docházky (blok E)

V tomto bloku jsme se dotazovali, jaké jsou podle pracovníků ŠPZ důvody k odkladu a výsledky vyšetření. Jedná se o oblast, kterou rodiče mnohdy neumějí sami pojmenovat, a proto považujeme dotazování pracovníků ŠPZ za velmi relevantní.

Hned první otázka tohoto bloku směřovala k pojmenování důvodů pro vydání doporučení k odkladu. Otázka měla následující znění:

E1. Vyjádřete, jak často jste dětem vydal/a doporučení k odkladu z níže uvedených důvodů. Pokud některé z důvodů nabývají na intenzitě a objevují se častěji než v minulosti (před dvěma lety), označte je prosím v druhém sloupci

Následující tabulka uvádí důvody seřazené od nejčastějších důvodů pro odklad po ty nejméně časté. Seřazení je na základě průměru škály 1 – velmi často, 2 – často, 3 – výjimečně, 4 – vůbec. Dále uvádíme počet i podíl respondentů, kteří uvedli, že je tato příčina častější než v minulosti, a to včetně barevného zvýraznění hodnot.

Jak je z tabulky patrné, nejčastější i v čase nejvíce rostoucí jsou vady řeči, sociální a emoční nezralost, porucha motoriky a poruchy chování. Zvláště zajímavé je přední místo sociální a emoční nezralosti a vynořuje se otázka, jak je posuzována, když je jednou z nejčastějších příčin pro udělení odkladu. To může souviset i s měsícem narození, který jako velmi častý důvod uvedly 3 % rodičů a dalších 23 % jej uvedlo jako častý důvod.

Tabulka 32: Důvody pro udělení doporučení k odkladu školní docházky a jejich nárůst v čase

	průměr	% velmi častý + častý důvod k odkladu	počet pracovníků ŠPZ, kteří uvedli, že je častější než v minulosti	% pracovníků, kteří uvedli že je častější než v minulosti
vady řeči	1,67	90,3	62	30
sociální nebo emoční nezralost	1,86	87,9	25	12
poruchy motoriky	2,33	58,7	20	10
poruchy chování	2,67	41,3	30	15
mentální postižení	2,94	25,7	2	1
měsíc narození dítěte	3,04	26,7	0	0
PAS	3,25	15,5	10	5
poruchy učení	3,52	13,1	7	3

Dále měli pracovníci vybrat sami od sebe tři nejčastější důvody pro odklad školní docházky. Obdobně jako výše i zde uvedeme počet pracovníků, který daný důvod vybralo bez ohledu na pořadí, a následně i počet bodů (1. místo = 3 body, 2. místo = 2 body a 3. místo = 1 bod). Respondenti mohli navrhnout i jiné možnosti než 7 uvedených a často vybírali kombinaci různých faktorů, zrakovou percepci, či celková nezralost/zanedbanost. Možnosti uzavřené jsou shrnuty v následující tabulce.

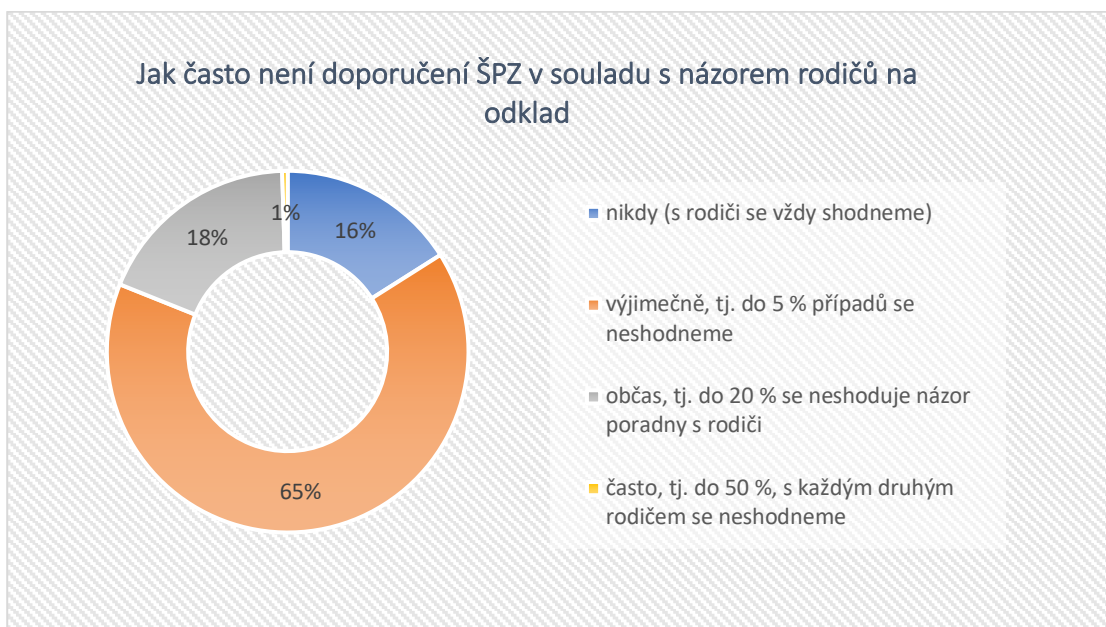

Tabulka 33: Tři nejčastější důvody pro odklad povinné školní docházky dle pracovníků ŠPZ

	N vybralo	body
a) komunikace	53	108,00
b) sociální dovednosti	94	138,00
c) motorika jemná či hrubá)	87	154,00
d) řeč	165	386,00
e) paměť	4	6,00
f) pozornost	166	335,00

Nejčastějšími problémy byly shledány v oblasti řeči a pozornosti. To zůstalo zachováno stejně jako v tabulce výše podle posouzení jednotlivých faktorů. Ovšem na druhém místě již není sociální emoční nezralost (možná i změnou pojmenování na sociální dovednosti), ale předřadila se pozornost, která v předchozích možnostech nebyla uvedena a také motorika se ukazuje být jako stejně důležitý důvod pro odklad jako sociální dovednosti.

Dále jsme se ptali, jak často je výsledné doporučení k OPŠD v rozporu s názory rodičů na potřebu doporučení odkladu? Výsledky prezentované v následujícím kruhovém grafu ukazují, že neshoda je spíše výjimečná a týká se jen malé části rodičů (nesoulad s rodiči ve více než 5 % případů uvedlo 20 % pracovníků ŠPZ).

Graf 27: Soulad doporučení pracovníků ŠPZ a rodičů v názoru na doporučení OPŠD

V další části jsme se zaměřili na to, zda se liší míra doporučování OPŠD u dětí sociálně znevýhodněných, oproti ostatním dětem. Dalo by se očekávat, že ano, neb často je zde očekávána nižší míra připravenosti na školu, a i v zahraničí jsou odklady (ovšem udělované v mnohem menší míře než u nás) často

spojovány s dětmi z odlišných sociálních a kulturních podmínek s cílem vyrovnat jejich šance při vstupu do školy.

Graf 28: Srovnání frekvence doporučování OPŠD dětem se sociálním znevýhodněním a ostatním dětem

Většina respondentů (71 %) se domnívá, že odklad není častěji doporučován dětem se sociálním znevýhodněním.

Dále jsme se ptali na důvody odkladu u sociálně znevýhodněných dětí otevřenou otázkou. Pracovníci ŠPZ v odpovědi uvedly následující důvody:

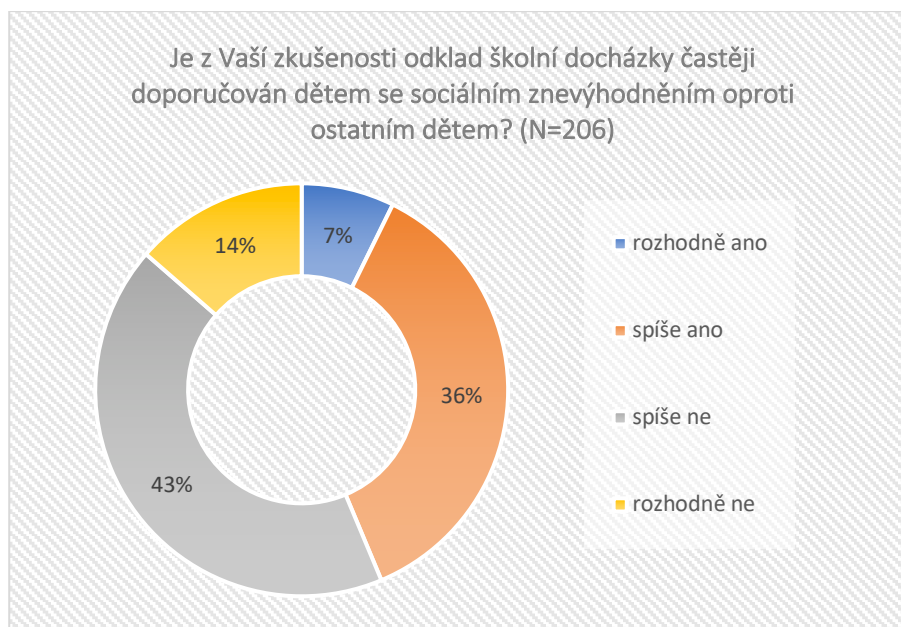
- nepodnětné rodinné prostředí a absence cíleného rozvoje ze strany zákonných zástupců, rodina není vnímána jako zajímavější se o růst znalostí, dovedností a vědomostí dítěte;
- špatná znalost češtiny, chudá slovní zásoba, vady výslovnosti a na ně navazující problémy v komunikaci;
- celková nezralost – sociální, pracovní i emoční;
- pozdní docházka do MŠ, případně nesystematická docházka do MŠ;
- nerozvinuté kognitivní předpoklady či opožděný (mentální) vývoj;
- závažné nebo neřešené zdravotní komplikace (např. vada sluchu či zraku).

Jejich vyjádření níže dokumentujeme vybranými výroky.

Díky málo podnětnému prostředí snaha nikoli o "pasivní" odklad, ale nutnost nastoupení do přípravného ročníku.

Sociální znevýhodnění je velice obtížné hodnotit či měřit. Jedná se o velice citlivou oblast. Vždy musíme najít takovou formu podpory, která je adekvátní. Nikdy se nesmí jednat o snížení důstojnosti dítěte a rodiny. Příčiny mohou tkvět např. v nedostatečném vzdělání rodičů, nedostatečnost v mateřském jazyce, nedostatečná podpora ve vzdělávání, rizikové chování rodičů, jazyková bariéra, sociální nezralost, a dítě tak není dostatečně připraveno na vstup do primárního vzdělávání. Za důležité považují preprimární vzdělávání, zřizování přípravných tříd.

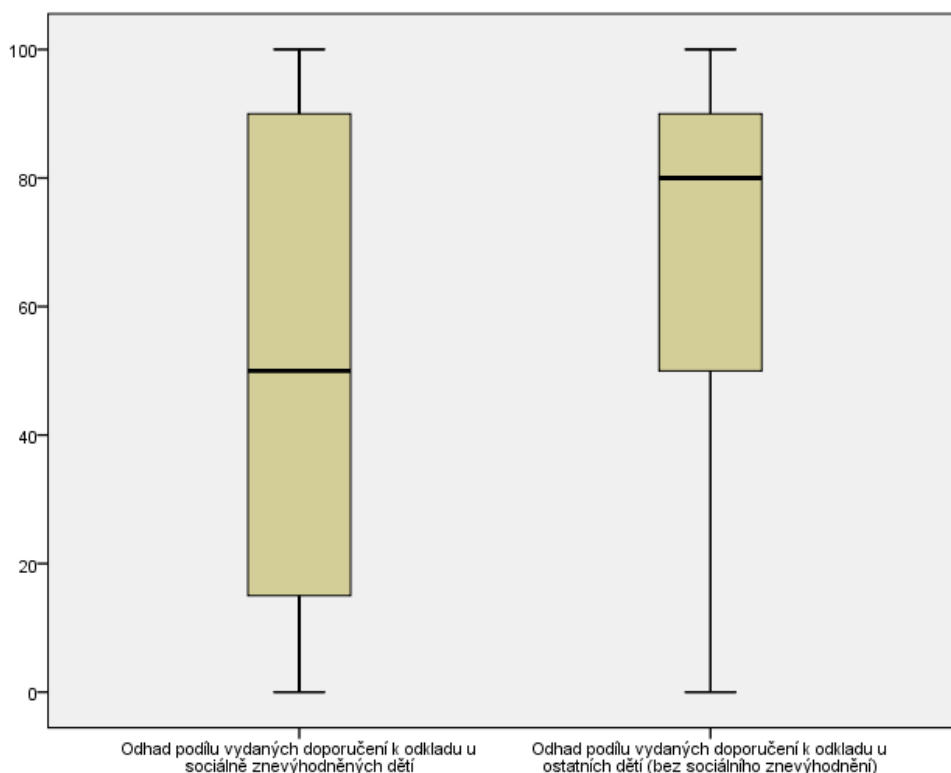
Další otázka se zaměřovala na to, zda je častěji doporučován odklad školní docházky sociálně-znevýhodněným dětem. Výsledky ukazuje následující graf, ze kterého vyplývá menšinová podpora tomuto tvrzení mezi pracovníky ŠPZ.

Graf 29: Srovnání frekvence doporučování OPŠD dětem se sociálním znevýhodněním a ostatním dětem

Výsledky jsme ověřili i na výpovědích 120 pracovníků, pro které jsou sociálně-znevýhodněné děti pravidelnými klienty. V jejich případě byla zjištěna mírně vyšší míra souhlasu (11 % rozhodně souhlasí a 38 % spíše souhlasí), tedy zde jsou pracovníci rozděleni v tomto tvrzení téměř na dvě poloviny (51 : 49).

Požádali jsme pracovníky, aby porovnali, jakému podílu dětí byl doporučen odklad u dětí bez a se sociálním znevýhodněním. Byla to otevřená otázka, kde měli odhadnout procento udělených odkladů. Výsledky prezentuje následující kvartilový graf.

Graf 30: Odhad podílu vydaných doporučení OPŠD u sociálně znevýhodněných a u ostatních dětí

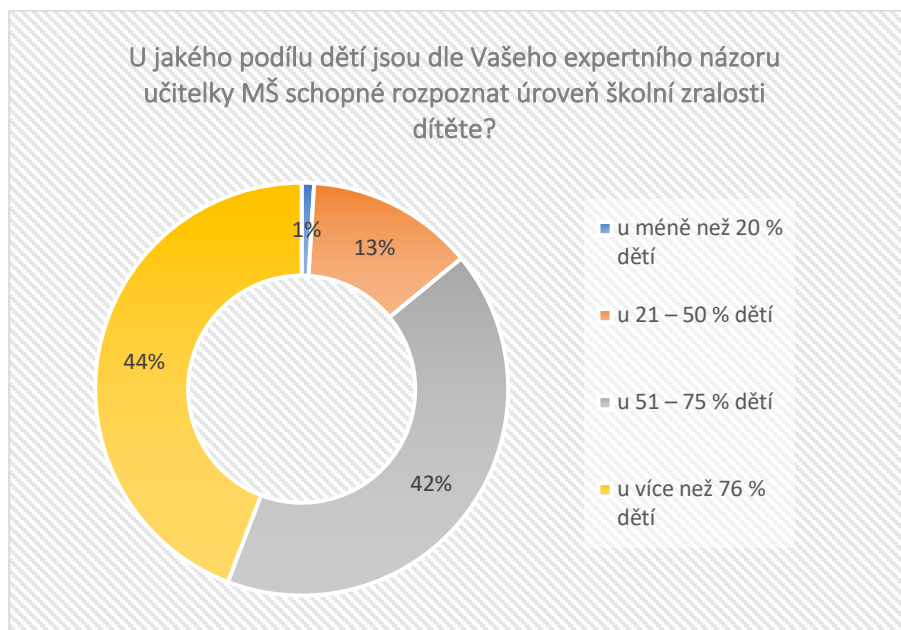
Překvapivě pracovníci odhadli vyšší podíl vydaných doporučení u dětí bez sociálního znevýhodnění (medián 80 %), zatímco u dětí se sociálním znevýhodněním je odklad doporučován méně často (medián je na 50 %).

3.3.6. Spolupráce s MŠ a ŠPZ při vyšetřování školní zralosti (blok F)

V této části jsme zjišťovali, zda ŠPZ provádějí screeniny školní zralosti v MŠ a zda monitorují zápisy do ZŠ. Dále jsme se tázali na názor pracovníků ŠPZ, zda podle nich dokážou učitelky v MŠ posoudit školní zralost dětí.

Zde se ukazuje, že došlo k poklesu počtu pracovišť, která provádějí screening školní zralosti na MŠ. Zatímco nyní 32 % respondentů uvedlo, že jejich ŠPZ provádí screening na MŠ, zároveň ale celkem 48 % respondentů uvedlo, že v minulosti jejich pracoviště screening provádělo. Jde tedy o pokles o 16 p.b. Ještě méně častý pak je screening školní zralosti v průběhu zápisů do ZŠ, kde uvedlo 16 pracovníků (tj. 8 %), že jejich ŠPZ takový screening provádí.

S tím souvisela i otázka, nakolik jsou přesvědčeni, že učitelky MŠ dokážou rozpoznat školní nezralost. Jak ukazuje následující graf, důvěra ve schopnost posoudit školní zralost učitelkami MŠ je poměrně velká, což skýtá řadu možností pro další opatření vedoucí ke zefektivnění přechodu mezi MŠ a ZŠ.

Graf 31: Podíl dětí, u kterých jsou dle názoru pracovníků ŠPZ učitelky MŠ schopné rozpoznat úroveň školní zralosti

3.3.7. Problémy související s vyšetřováním školní zralosti (blok G)

Otázky v tomto bloku byly pouze otevřené.

Problémy spojené s vyšetřováním školní zralosti

První otázka se dotazovala, na které problémy spojené s vyšetřováním školní zralosti pracovníci ŠPZ ve své práci naráží. V odpovědích byly tematizovány zejména následující oblasti: problémy spojené s rodiči a dětmi, problémy spojené se školními institucemi – MŠ a ZŠ a problémy spojené s nastavením systému.

G1. Na jaké problémy spojené s vyšetřováním školní zralosti ve své práci narážíte?

Problémy spojené s rodiči

- nedostaví se k vyšetření v domluveném termínu;
- přicházejí do ŠPZ s hotovým názorem na školní zralost/připravenost a neakceptují doporučení ŠPZ;
- nejsou obeznámeni s konceptem školní zralosti a rolí PPP;
- relativně pozdě si uvědomí nutnost návštěvy ŠPZ;
- nespolupracují se ŠPZ (např. neprovádí nápravy);
- přichází s nedostatečnou indikací k vyšetření (např. obavy rodičů - je-li dítě narozeno v letních měsících, rodiče chtějí vyšetření jen "pro jistotu" (svou i mateřské školy), i když odklad nepožadují ani s ním nepočítají;

- obava z konkurence jako důvod pro odklad;
- upřednostňují své zájmy nad zájmy dítěte – např. tlak rodičů pro předčasné zahájení nebo naopak tlak na odklad (ať už kvůli aspiracím na výběrovou třídu nebo z jiných důvodů);
- mají odlišné představy o potřebách a zájmech dítěte;
- referují o jiné úrovni dovedností v domácím prostředí;
- chybí jim informace o včasné péči (např. v oblasti logopedie);
- představu o potřebě odkladu si vytvářejí podle zkušenosti se starším sourozencem;
- zapíší dítě s indikovaným odkladem, což později vede k SPUCH;
- rodiče se nedostaví s dítětem kvůli nemoci – obtíže při hledání dalšího termínu (přetíženost ŠPZ).

Problémy spojené s dítětem

- rodiče se dostaví k vyšetření s dítětem, které je indisponované v takové míře, že to ovlivňuje výsledky vyšetření (např. unavené, nachlazené);
- dítě je hraniční;
- výrazně zaostává jenom v jedné oblasti;
- není připravené samostatně absolvovat vyšetření v ŠPZ – je nesoustředěné, nesamostatné, nekomunikativní, hyperaktivní, emociálně nestabilní, poruchy chování, poruchy pozornosti – což vede k nespolupráci;
- má problém, který mohl být diagnostikován a řešen dříve (např. logopedické vady).

Problémy spojené s MŠ

- nedostatečná profesionalita – nevhodné vyhodnocení stavu dítěte, snaha „zbavit se“ dítěte, poskytují ŠPZ příliš vágní informace;
- nedostatek informací předávaných MŠ;
- problémy při diagnostice v MŠ (potřeba zajistit souhlasy zákonných zástupců...);
- v případě odkladu MŠ s dítětem speciálně nepracují.

Problémy spojené se ZŠ

- různý přístup ZŠ, různé zkušenosti pedagogů – např. u dítěte s postižením je potřeba zohledňovat i možnosti dané třídy;
- velký předěl mezi režimem v MŠ a na ZŠ (nepřipravenost na samostatné řešení úkolů).

Nastavení systému

- tlak médií;
- dlouhé čekací doby na další vyšetření (např. psycholog);
- pozdní řešení jiných problémů (např. vady řeči, které by mohl podchytit už pediatr);
- velké rozdíly mezi dětmi dle prostředí, z něž pocházejí, ale i důsledkem toho, zda navštěvují nebo nenavštěvují MŠ;
- nedostatečný prostor na rozvíjení dětí s odkladem (velkou roli má rodič, MŠ nemusí mít k dítěti s OŠD specifický přístup, nemusí ani dostat metodický pokyn PPP, zároveň je málo přípravných tříd);
- posun vyšetření na březen až duben neumožňuje rediagnostiku a zhodnocení posunu;
- přehnané požadavky na děti, přehnaná očekávání (zejména od školy);
- neprovázanost aktérů (nízká role pediatrů při včasném odhalení problémů, nekomunikace a nesoulad mezi aktéry);
- chybí jednotné celorepublikové metodické vedení, které by odráželo proměny vzdělávacího systému;
- tlak na efektivitu při vysokém množství dětí vede k tlaku na rychlost posouzení, což znamená, že je nedostatek času na vyšetření i rozhovor s rodiči, a to jak pro diagnostiku, tak pro doporučení, jak s dítětem dále pracovat, není čas na systematickou práci s dítětem ani na rediagnostiku, je pak potřeba odhadovat budoucí vývoj podle kontextu (což může např. zvyšovat OPŠZ u dětí z nepodněného prostředí);
- limity diagnostických materiálů, nejsou dobře využitelné pro děti s handicapem;
- potřeba několika vyšetření, případně možnost vidět dítě v prostředí MŠ;
- nedostatek vstupních informací o dítěti;
- nedostatečná spolupráce aktérů;
- příliš časný termín vyšetření, vhodnější by byl duben-květen;
- potřeba intervence u dítěte, pro kterou není v ŠPZ prostor.

Problémy, které se objevily až po změně termínu zápisu k povinné školní docházce

G2. Které z problémů spojených s vyšetřováním školní zralosti se objevily až po změně termínu zápisu k povinné školní docházce?

Pracovníci ŠPZ uvedli, že se zvýšil se tlak na vyšetření před zápisem, s nímž souvisí zhuštění diagnostiky do několika málo měsíců (PPP to ale vnímají různě, některé naopak jako přínos), čímž také došlo ke snížení prostoru pro práci s dětmi a k omezení možností rediagnostiky. Kvůli časovému tlaku je také případná nespolupráce MŠ větším problémem.

Problémy, které se objevily až po zavedení inkluzivních opatření

G3. Které z problémů spojených s vyšetřováním školní zralosti se objevily až po zavedení inkluzivních opatření?

V souvislosti s inkluzí začaly vznikat přímé „objednávky“ asistentů pedagoga / podpůrných opatření od zákonných zástupců nebo i mateřských škol, část rodičů má představu, že problémy jejich dítěte vyřeší podpůrné opatření či asistent pedagoga. Některé školy nechtějí zapisovat žáky se SVP, i když jde o spádovou školu, není dostatek přípravných tříd. Snížila se nabídka speciálních škol, někdy je volen odklad místo speciální školy kvůli jejich sníženému počtu. Vzrostl počet žádostí o vyšetření cizinců. Zároveň se zvýšily možnosti ohledně doporučení, kam má dítě směřovat, tedy i nejistota ohledně správné volby.

Problémy, které se objevily až po zavedení povinného předškolního vzdělávání

G4. Které z problémů spojených s vyšetřováním školní zralosti se objevily až po zavedení povinného předškolního vzdělávání?

Dle pracovníků ŠPZ část rodičů o povinnosti neví, část posílá do MŠ děti sporadicky nebo mají individuální plán. Přibýlo žádostí rodičů o individuální vzdělávání i o předčasný nástup (např. u neočkovaných dětí). Zřetelněji se projeví rozdíly v práci jednotlivých MŠ a pojetí přípravných tříd. Začal se objevovat tlak MŠ, aby děti opustily MŠ kvůli kapacitě (nedostaly OPŠD), děti s dodatečným OPŠD mohou mít s kapacitních důvodů problém se dostat do MŠ. Nastavení nepočítá s migrujícími rodinami, institut individuálního vzdělávání nabourává účinnost zavedených opatření.

Opatření, která by s vyšetřováním školní zralosti nejvíce pomohla

G5. Co by Vám v souvislosti s vyšetřováním školní zralosti nejvíce pomohlo?

Ve svých odpovědích pracovníci uvedli lepší informování rodičů o požadavcích na žáka a osvětu zejména ze strany MŠ. Ocenili by prostor na depistáže. Snížení administrativy. Pomohla by jim také odborná podpora – aktualizace a doplnění diagnostických nástrojů (zejména pro práci s dětmi s handicapem nebo se silnou mentální retardací) a odborné posílení poraden. Poradnám by ulevila diagnostika přímo v MŠ, buď přímo vyškoleným personálem MŠ, nebo pracovníky ŠPZ. Důslednější vzdělávání v předškolním ročníku.

System

- zlepšení kooperace aktérů (dětské lékaři, logopedové, OSPOD) pro včasné zachycení a následnou práci
- posílení počtu logopedů, případně i lékařů

- jednotné vedení ŠPZ, ujasnění očekávání ohledně školní zralosti/připravenosti
- omezení administrativy ŠPZ
- posunutí možnosti žádosti o OPŠD na pozdější termín

3.3.8. Postoje k podílům odkladů a důvodům odkladů (blok H)

Expertní posouzení důvodů pro vysoký podíl odkladů

H3. Česká republika se vyznačuje poměrně vysokým procentem odkladů ve srovnání s kulturně blízkými zeměmi – v ČR máme zhruba 18 – 20 % odkladů oproti cca 6 % odkladů ve Slovenské republice a v dalších zemích. Jaké jsou dle Vašeho expertního názoru hlavní důvody pro relativně vysoké procento odkladů školní docházky v České republice?

Níže uvádíme přehled potenciálních důvodů, které mohou stát za relativně vysokým poměrem odkladů PŠD, rozčleněných podle jednotlivých aktérů.

MŠ

- vysoký počet dětí v jednotlivých třídách MŠ na jednoho pedagoga, často bez odpovídajícího VŠ vzdělání;
- nedostatek prostoru pro přípravu předškolních dětí ve věkově heterogenních třídách MŠ vzdělávajících děti ve věku 3-7 let, je v nich velmi obtížné skloubit aktivity adekvátní jednotlivým věkovým skupinám a zařazovat je v míře, v jaké by je děti potřebovaly;
- chybějící kompetence pracovníků MŠ pro práci s individuálními potřebami dětí;
- nedostatek speciálních pedagogů působících přímo v MŠ;
- nevhodná vzdělávací nabídka, příliš hrový, uvolněný charakter činností v MŠ;
- nízká / málo konkrétně podpora ze strany MŠ, většinou poskytují pouze informace, že je potřeba napravovat, nikoliv návod, jak napravovat.

ZŠ

- krátký čas pro adaptaci žáků v 1. třídě;
- rychlý postup v osvojování znalostí a dovedností;
- málo prostoru na fixaci, upevňování a opakování učiva;
- velký rozsah učiva a vysoké nároky na děti v 1. ročníku, které nerespektují jejich vývojová specifika;
- malý prostor pro respektování individuálních potřeb (např. delšího času na zvládnutí "učiva");
- nároky v ZŠ se neustále zvyšují;

- velké věkové rozpětí dětí v prvním ročníku a s tím související velký rozptyl jejich dovedností;
- vysoké počty žáků v prvních třídách – mnoho žáků potřebuje individuální přístup, v přeplněných třídách s inkludovanými žáky je to obtížně zvladatelné;
- nevhodný přístup pedagogů, například tlak některých pedagogů na výkon žáka;
- nepřipravenost systému na práci s méně zralými dětmi;
- zavedení přípravných tříd, pomocí kterých rodiče kompenzují své obavy ze školy;
- nevhodné metody výuky;
- výkonově orientovaný způsob vzdělávání, akcent na srovnávání a hodnocení.

ŠPZ

- dobrá dostupnost poradenské péče, a tedy i možnost vyšetření školní zralosti;
- screening školní zralosti v MŠ umožňuje podchytit větší počet nezralých dětí, rodiče ochotněji souhlasí, aby dítě podstoupilo vyšetření v rámci MŠ (kam odborník přijede), než aby absolvovali vyšetření ve vzdálené PPP (anonymní instituci);
- důkladná diagnostika;
- nejednotná diagnostika v rámci republiky;
- obavy poradenských pracovníků z problémů s rodiči a následných postihů či inspekčních kontrol v případě nedoporučení OŠD a následného neprospívání dítěte v ZŠ;
- obavy poradenských pracovníků z možného selhání dítěte s "hraniční" zralostí, popřípadě s dílčím oslabením;
- obavy poradenských pracovníků z rizika rozvoje specifických obtíží (např. poruch učení, chování) při zaškolení nezralého dítěte, které není dostatečně vybaveno na zvládnutí školních nároků;
- sleduje se primárně školní připravenost, nikoliv školní zralost;
- kvalita pracovišť;
- kvalita vyšetření;
- přetíženost ŠPZ – v některých případech děti ani nevyšetří, pouze vyhoví žádosti rodiče, který jí podloží vlastními zprávami.

Děti

- vyšší podíl dětí s komplikovanou osobní anamnézou (udržovaná těhotenství, předčasné narození);
- vyšší podíl dětí s narušeným attachmentem (primární vazbou), na kterou pak nemůže navazovat optimální sekundární socializace – tedy fungování dítěte ve skupině;
- vyšší podíl dětí se SVP (např. narušená komunikační schopnost, poruchy pozornosti, ADHD, obtíže v chování, zdravotní obtíže);
- nerovnoměrný vývoj, poruchy v jedné nebo několika posuzovaných oblastech (hrubá motorika, grafomotorika, sociální nezralost, emoční nezralost, pracovní návyky, motivace, nesamostatnost);
- nárůst podílu sociálně a zdravotně znevýhodněných dětí v běžné MŠ, které poté znemožňují běžnou předškolní výuku, kdy kvůli kapacitě MŠ jim není věnována dostatečná péče, ale zároveň je jim věnována zvýšená péče na úkor dětí bez specifík (např. děti s psychiatrickým onemocněním, děti-cizinci, kteří neumí vůbec česky);
- příliš krátká docházka do MŠ (např. jenom jeden rok);
- vysoké absence v průběhu docházky do MŠ.

Rodina

- nedostatečná péče o dítě (například nedostatečná pozornost věnovaná rozvoji správné řeči v raném věku), nezajištění dostatečné odborné péče;
- omezení příležitostí k přirozenému rozvoji dítěte v rodině, úbytek praktických činností v důsledku nadužívání techniky;
- změny ve výchovných přístupech (volná výchova, nedodržování hranic, benevolentní výchova, nedůslednost);
- méně podnětné rodinné prostředí (řeč, grafomotorika, všeobecný přehled, sociální vyzrálost, respektování hranic...);
- přetíženost rodin, nedostatek času, v důsledku čehož se s dětmi se v rodinách málo komunikuje, chybí společné činnosti, které by rozvíjely u dětí sociální dovednosti;
- vysoká očekávání rodičů vzhledem ke školní úspěšnosti dětí, tlak na výkon a výborné známky;
- obavy rodičů z neúspěchu dítěte v ZŠ (např. rodiče žádají OPŠD z důvodu narození dítěte v měsících březnu – srpnu, přestože je dítě školsky zralé), rodiče se domnívají, že odklad zvýší šanci dítěte na úspěch;

- přílišná péče a ochraňování dítěte;
- pozitivní zkušenost s OPŠD (například u staršího dítěte nebo u známých);
- přesvědčení rodičů, že OPŠD nemá žádné negativní dopady na dítě;
- větší zodpovědnost rodičů v rozhodování, zodpovědnější a uvědomělejší přístup rodičů;
- vyšší nejistota při rozhodování;
- vyšší podíl žáků s odkladem v prvním ročníku ZŠ motivuje rodiče, aby jejich dítě také získalo odklad a tím získalo šanci na lepší pozici v rámci třídy;
- nedůvěra rodičů ve školu a profesionalitu učitelů;
- zvyšují se počty dětí, které jsou ohroženy chudobou, jejichž rodiče mají jen základní vzdělání, exekuci, popř. jsou nezaměstnaní a mají menší zájem ohledně vzdělávání jejich dítěte.

Systemové nastavení

- celospolečenské nastavení;
  - tradice – odklad je zavedené opatření, které dobře znají rodiče i učitelé, osvědčilo se jim, a proto se k němu přiklání nebo se mu nebrání;
  - změna vnímání OPŠD – nemá v ČR pejorativní podtext, není předmětem společenského odsudku, naopak stává se výhodou, kterou chtějí rodiče pro své děti zajistit;
  - společenský důraz na školní prospěch dětí a preferování blaha dětí;
- nastavení vzdělávacího systému;
  - přesvědčení, že děti mají nastupovat do školy zcela zralé a připravené;
  - zvyšující se diverzifikace systému – školy se už v primárním vzdělávání dělí na výběrové a nevýběrové a dítě, které by v nevýběrové škole uspělo, potřebuje pro výběrovou školu odklad;
  - pozdější rozvoj základů čtení, psaní a počítání než v některých dalších zemích (např. v Anglii již od 4 let), příprava na školu je delší a plynulejší;
  - nepřipravenost škol / učitelů pracovat s dětmi, které nastupují do školy s nějakým omezením, nezralostí;
  - výkonové zaměření některých škol;
  - neprovázanost předškolního vzdělávání se vzdáváním základním;
  - podmínky pro udělování odkladů;

- liknavost MŠMT v úpravách systému;
- absence závazných výstupů vzdělávání v MŠ, a tudíž veliké rozdíly úrovně připravenosti dětí mezi jednotlivými MŠ;
- nastavování podpůrných opatření přivádí do ŠPZ více dětí v předškolním věku, tyto děti pak mají často jistý OPŠD;
- rozdíl v připravenosti a zralosti chlapců a dívek;
- průběh vzdělávání v MŠ – zapojování do kolektivních činností dle vlastního zájmu je nevyhovující, některé děti preferují hru, chybí jim pracovní návyky, jsou celkově nepřipraveny na školní práci;
- vážne osvěta – rodiče nejsou dostatečně informováni o nárocích na školní vzdělávání;
- ekonomické hledisko – některé potřebují děti s OPŠD pro naplnění kapacity;
- vyšetření probíhají v lednu – dítě v té době může být nezralé, v září může být vše v pořádku;
- snaha MŠ vyhnout se dvouletým a mladším dětem;
- nejednotná příprava v MŠ;
- chybí systematický ročník věnující se přípravě na školu – homogenní třídy, možná změna koncepce předškolního vzdělávání a potřeba přípravy rodičů na stimulaci dítěte;
- vysoké nároky na připravenost dětí – bylo by třeba změnit koncepci školství, vzdělávat děti podle jejich dosažené úrovně znalostí a dovedností. S tím ale souvisí větší nároky na personální obsazení škol;
- vysoká pravomoc rodičů v oblasti OPŠD;
- nedostatek kvalitních elementaristek na základních školách;
- nedostatečný screening;
- nízký počet alternativních škol;
- minimální osvěta mezi mladými rodiči ze strany pediatrů (kteří vídají děti pravidelně), neupozorní rodiče na to, že dítě v daném věku by mělo umět např. uchopit drobný předmět do ruky, spolupracovat po určitou dobu, samo se obléknout, děti se tak do ŠPZ dostanou až v souvislosti s posouzením školní zralosti, což bývá poměrně pozdě;
- nastavení poradenského systému;
  - široká dostupnost;
  - příliš mnoho posuzovatelů;

- možnost nechat přešetřit dítě i bez doporučení MŠ;
  - nedostatečný screening;
  - nízká dostupnost;
  - dlouhé čekací lhůty;
  - dlouhé nastavování kompenzace;
- relativně nízká dostupnost logopedické péče (málo logopedů, dlouhé čekací doby, často je dítě z péče propuštěno ještě před vyřešením problému), logopedická péče je výrazně závislá na zájmu rodičů, nedostává se jí všem dětem, které to potřebují.

Citace

Jsou v zásadě dva krajní přístupy: buď dítě nastoupí do školy plně zralé, nebo nastoupí méně zralé a problémy z toho plynoucí se budou řešit až v průběhu povinného vzdělávání. Ani jeden z nich není realistický vzhledem k současnému nastavení veřejného mínění, přístupu rodičů a kapacitám škol. Je ale možné zavádět opatření, která z nich budou vycházet – opatření zaměřená na zlepšování školní zralosti/připravenosti a opatření zaměřená na zvyšování kapacity základních škol pracovat se žáky, kteří se v některých oblastech potýkají s problémy.

OŠD je v ČR tradičně částí společnosti pojímán jako prospěšný pro téměř každé dítě. Tím dochází k nadužívání OŠD a v důsledku toho rodiče ostatních dětí nechtějí své děti dávat do školy mezi již vyvinutější spolužáky, kteří byli školsky zralí již před rokem. To vede k dalšímu nárůstu nadužívání.

Základní školy mají stále stejné nároky na děti v 1. třídě, ale děti jsou dnes z domova rodiči mnohem méně vedené k rozvoji předškolních dovedností. Rodiče po dětech nechtějí tolik, jako rodiče dříve, nepodněcují je ke kresbě, ke hram, děti nehrají školku s míčem, neskáčou přes gumu, neříkají rozpočítávadla, sedí u tabletů a mobilů, nerozvíjí se. Ve vrstevnické skupině pak dnešní děti nejsou schopny vnímat jako dříve, nejsou navyklé poslouchat a uznávat autoritu, učitelky v MŠ pak nemají šanci u nich předškolní dovednosti dostatečně rozvinout.

Přínosy posunu zápisu

H4. Jaké jsou dle Vašeho expertního názoru hlavní přínosy posunu zápisu k povinnému vzdělávání v souvislosti s problematikou odkladů?

Zápisy k povinné školní docházce byly posunuty z ledna do dubna. To způsobilo, že děti jdou k zápisu zralejší, neboť 3 měsíce v 6 letech z hlediska vývoje dítěte mohou znamenat velmi mnoho, zvláště u dětí, u kterých se některé schopnosti rozvíjí "skokově".

Posun také činí vyšetření v ŠPZ relevantnější: čím blíže k nástupu do ZŠ, tím je možné získat přesnější informace o připravenosti k predikci úspěšného zahájení výuky v ZŠ, pozdější posouzení umožňuje kvalitnější prognózu a reálnější zhodnocení výsledků vyšetření ve vztahu v požadavkům úspěšného zaškolení. Vývoj dítěte v předškolním věku je poměrně dynamický, posuzovat školní zralost/připravenost mnoho měsíců před zahájením školní docházky není validní.

Hlavním přínosem posunu je získání času využitelného pro práci na předškolních znalostech a dovednostech ze strany MŠ, rodičů i ŠPZ.

Rodiče mají čas pozorovat své dítě, zároveň se zorientovat ve školském systému a diskutovat své rozhodnutí s dalšími odborníky. Mají také více času na to, aby se vyrovnali s diagnostikovanými problémy. Mohou s dítětem na oslabených funkcích pracovat delší dobu. Získaný čas umožňuje posilování oslabených oblastí i prostřednictvím intervence v ŠPZ, které zároveň získávají více času pro sledování rizikových dětí a jejich vývoje.

Školská poradenská zařízení mají více času na důkladnější posouzení schopností a dovedností dítěte, což umožňuje přesnější diagnostiku, získávají také více času na administrativu spojenou s vypracováním zprávy a doporučení. Výhodu představuje také rozložení vyšetření zralosti/připravenosti do delšího časového období, což vede k nižšímu krátkodobému náporu na ŠPZ a přetížení pracovníků ŠPZ a také ke zvýšení kapacity ŠPZ, která tak může vyšetřit více dětí.

Posun má přínosy i pro ředitele ZŠ – mají většinu vyjádření k OPŠD k dispozici už při zápisu a má tedy dříve informace o tom, kolik nastoupí do prvního ročníku žáků.

Citace

Myslím, že posunutím zápisu mělo směřovat k eliminaci OŠD. Ano, můžeme si myslet, že pro dítě je prospěšný každý měsíc a může udělat pokrok a tzv. dozrát a dítě tak bude vyspělejší.... Myslím, že to se ale v takové míře, jak se očekávalo, nestalo. Nebo jen u malého procenta dětí. Příčiny musíme hledat jinde.

Přínosy odkladů

H5. Jaký je dle Vašeho expertního názoru hlavní přínos institutu odkladu povinné školní docházky?

Hlavním přínosem odkladů je získání času, ve kterém mohou oslabené funkce dítěte přirozeně dozrát, popřípadě být cíleně rozvíjeny (např. logopedická intervence). Díky tomu je pak dítě zralejší a připravenější pro zahájení povinné školní docházky – může se na školu těšit, aktivně se zapojuje do výuky a je ve škole úspěšné. Minimalizuje se znevýhodnění dítěte v rámci školního kolektivu. Dítě, které ve škole od počátku neselhává, si také obecně buduje lepší vztah ke vzdělávání. Dítě má i více času na hru jako nástroje pro rozvoj kreativity

Odklad funguje jako prevence selhání v první třídě (i v následujících ročnících) a související neurotizace dítěte. Nezanedbatelné je i předcházení konfliktům v rodině, které vznikají v souvislosti se školní neúspěšností dítěte. Díky odkladu se u řady dětí snižuje riziko rozvoje specifických poruch učení. Odklad slouží také jako prevence dodatečných odkladů a opakování 1. třídy, čímž je dále znemožněno opakování dalších ročníků v případě potřeby.

Vyšetření související s odkladem také umožňuje podchycení dětí s nejrůznějšími obtížemi (např. SPUCH, ADHD), možnost věnovat se důkladněji diferenciatní diagnostice a zahájit včasnou speciálně-pedagogickou nápravu zjištěných problémů (např. vývojových poruch učení).

Doporučení odkladu je pro rodiče impulzem k zahájení potřebné intervence (vytváření pracovních návyků, vytváření sociálních a komunikačních dovedností), popřípadě k zahájení intenzivnější komunikace s mateřskou školou.

Rozhodnutí o odkladu má řadu dopadů i na mateřskou a základní školu. Pro základní školu znamená snížení počtu nezralých dětí v prvních třídách a tím snížení zátěže učitelek. Poskytuje také čas na přípravu specifických podmínek pro vzdělávání dítěte v ZŠ (např. zajištění tlumočnicka, asistenta pedagoga, pomůcek apod.). Pro některé MŠ, které nemají dostatečnou naplněnost, může být rozhodnutí o odkladu přínosné i finančně.

Důležité jsou i systémové dopady. Odložení školní docházky může mít finanční přínos pro stát, protože není nutné realizovat finančně nákladná podpůrná opatření, která by byla potřebná v případě nezralosti dítěte (např. asistent pedagoga).

Citace

U dítěte se mohou vyrovnat nedostatky a dozrát zatím nevyvinuté stránky. Může se tak vyhnout stigmatizaci. Na druhou stranu je to pomoc i pro vyučujícího. Nemusí se stresovat s dítětem, které nemá zatím ve škole co dělat.

Minimalizace rizika takového školního selhávání dítěte, se kterým již není systém schopný se vyrovnat bez trvalejších negativních dopadů na dítě (vytvoření negativního vztahu ke škole, k sobě samému, - své sebedůvěře atd. - na začátku školní "kariéry" ... s dopady do celého jejího dalšího průběhu

V případě, že je dítě vyšetřeno se závěrem, že je nezralé a nepřipravené jít do školy, je odklad velký přínos, neboť se díky jednomu roku navíc, kdy dítě vývojově udělá velký pokrok, snižuje riziko vzniku specifických poruch učení, které se častěji objevují u dětí, které jdou do školy předčasně, nepřipravené a nezralé v důležitých oblastech (sluchové, zrakové vnímání apod.)

Navrhované úpravy pro rozhodování o OPŠD

H6. Měla by být možnosti udělování odkladu nějakým způsobem upravena? Omezena? Pokud ano, zkuste prosím navrhnout úpravy, které by Vám připadaly užitečné.

Pracovníci ŠPZ upozorňují, že o případných úpravách procesu rozhodování o OPŠD by se mělo rozhodnout až na základě důkladné komparace různých modelů přístupu k OPŠD v relevantních zemích a celospolečenském vyjasnění cíle OPŠD a diskuse relevantních zapojených aktérů.

Navrhované úpravy se týkají čtyř oblastí: činnosti MŠ, procesu rozhodování o OPŠD, změny v oblasti základního vzdělávání a v oblasti osvěty.

Činnost MŠ

Pracovníci ŠPZ doporučují, aby v MŠ probíhal povinný screening v průběhu února s cílem především vyšetřit děti s největším rizikem školní neúspěšnosti a děti, které by mohly patřit do školy dle §16. Dále doporučují intenzivnější předškolní přípravu v MŠ a související zvýšení odbornosti učitelek MŠ v oblasti předškolní přípravy. Navrhují také, aby s MŠ standardně spolupracoval psycholog a speciální pedagog.

Proces rozhodování o OPŠD

O odkladu by měli rozhodovat odborní pracovníci, nikoli zákonní zástupci a nemělo by tedy být na benevolenci rodičů, zda doporučovaný OPŠD pro své dítě využijí. Na druhou stranu se objevily i názory, že současný stav, kdy o odklad žádají rodiče či zákonní zástupci by se neměl měnit.

Pro doporučení k OPŠD by mělo stačit vyjádření pouze jednoho ze subjektů posuzujícího připravenost/zralost dítěte: ŠPZ, dětský lékař, psychiatr, klinický psycholog, klinický logoped, foniatr, genetik aj. U sporných případů by zároveň mělo být možné vyžádat si doplňující vyšetření dalším odborníkem. Mezi odborníky vyjadřující se k OPŠD by se měla patřit také učitelka MŠ, která s dítětem dlouhodobě pracuje.

Pravidla pro doporučení k OPŠD by měla být upravena a více sjednocena, indikace by měla být upřesněna i legislativně. S tím souvisí také jednotná metodika pro diagnostiku. Kritéria posuzování by ovšem měla být výrazněji upravena až po změnách v základním vzdělávání na ZŠ, které povedou k menším nárokům.

Objevily se také návrhy na omezení důvodů pro odklad – měl by se týkat především dětí s nějakým druhem postižení (tělesné, zrakové, řečové, sluchové, poruchy chování atd.), dlouhodobě nemocných a sociálně znevýhodněných.

Pracovníci ŠPZ upozornili, že by měla existovat legální možnost druhého odkladu školní docházky pro děti s těžkým kombinovaným postižením, kterým prospívá pobyt v MŠ a sociální kontakt s mladšími dětmi. Druhý odklad by měl být umožněn i dětem, kde vývoj na počátku byl významně opožděn, typicky se jedná o děti nedonošené, či děti, které musely na počátku života trávit hodně času v péči lékařů (hospitalizace, intenzivní rehabilitace...).

Pokud jde o termín zápisu, objevily se návrhy o posunutí termínu na leden, ale také na pozdější měsíce, včetně prázdninových měsíců. V této souvislosti je ale důležité uvědomit si, že důležitější je termín, do kterého ředitel ZŠ musí rozhodnout o odkladu, respektive lhůta, ve které musí rodič požádat o odklad. Tato lhůta byla oproti předchozímu stavu posunuta méně než o tři měsíce – v předchozí úpravě mohl rodič žádat do 31. května, nyní žádá v průběhu zápisu, tedy v průběhu měsíce dubna.

Změny v oblasti základního vzdělávání

Pracovníci ŠPZ navrhuje, aby v rámci zápisu do ZŠ proběhl screening se zaměřením na děti s rizikem školní neúspěšnosti pracovníky školního poradenského pracoviště.

Další návrhy se týkají změn v organizaci a obsahu vzdělávání. Jde o tyto oblasti:

- snížení nároků v počátečním vzdělávání, aby mohlo bez vážnějších potíží uspět větší procento dětí;
  - prodloužení adaptačního období;
  - rozvolnění učiva 1. ročníku;
  - posun některých částí učiva na pozdější období;

- navýšení počtu přípravných tříd pro děti s OŠD, které ještě nejsou připraveny na školu, ale MŠ už jim nemá co nabídnout a je nutné s nimi pracovat jiným způsobem a zaměřit se na přípravu na ZŠ;
- přípravná třída by měla být povinná pro sociálně znevýhodněné děti a pro děti s odkladem;
- znovuzavedení vyrovnávacích tříd;
- zavedení nultých ročníků;
- snížení počtů žáků ve třídách;
- přítomnost školního speciálního pedagoga na každé škole;
- možnost volby alternativních vzdělávacích systémů;
- zavedení povinné školní docházky od 7 let.

Osvěta

Pracovníci ŠPZ doporučují více se zaměřit na osvětu rodičů, aby měli povědomí, co všechno má dítě v době zápisu umět, ale také aby byli seznámeni i s negativy OPŠD. O důvodech pro doporučení k OPŠD by měli být poučeni i lékaři a další kliničtí odborníci, stává se, že rodiče dají spíše na ně, než na poradenské zařízení a názory učitelů mateřské školy.

Citace

Efektivní se jeví zavést plošněji přípravné ročníky ZŠ, ve kterých by u odkladových dětí došlo k jejich intenzivnímu rozvoji. Vysoký počet odkladů a narůstající počet MŠ se smíšenými třídami snižuje efektivitu odkladu samotného.

Pokud chce ministerstvo omezovat procento OŠD, může vydat a distribuovat podrobný metodický pokyn, který by definoval zralé/"hraniční"/nezralé děti.

Ideálně se inspirovat v zemích, kde je nástup do školy možný v rozpětí 5 – 7 let. U mladších 6 let bych ale trvala na posouzení vhodnosti předčasného zaškolení v ŠPZ.

Jasně a jednoznačně nastavit podmínky pro udělení odkladu školní docházky. Hranice jsou nastaveny obecně, jednotlivé poradny a pracovníci mohou postupovat nejednotně. Závěr vyšetření může být ovlivněn soukromým názorem pracovníka.

OŠD by měl být odborně a komplexně posuzován. některé odklady jsou naprosto zbytečné, nic nevyřeší, spíše je potřeba zaměřit se i na jiné věci a umožnit i takovému žáku, který má nějaké deficity dílčích funkcí, aby byl úspěšný v primárním vzdělávání. Proto je velmi důležitý takový screening v předškolním věku, tyto děti zachytávat a včas zjišťovat oslabené funkce a vhodnou stimulací podpořit jejich rozvoj. A částečně tak eliminovat pozdější problémy v primárním vzdělávání.

Stává se, že rodiče nerespektují rozhodnutí ŠPZ (doporučení MŠ) a dítě zaškolí i přes doporučený OŠD a dílčí nevyzrálosti. Rodič má finální slovo i přes to, že dítě absolvuje komplexní vyšetření a je erudovaně posouzeno odborníky. Omezení kompetence rodičů by byla v tomto ohledu na místě.

Hlavní problémy, kterým čelí dítě, které mělo dostat odklad, a přesto nastoupilo do 1. ročníku

H7. Jaké jsou dle Vašeho expertního názoru hlavní problémy, kterým čelí dítě, které mělo dostat odklad, a přesto nastoupilo do 1. ročníku?

Přehled obtíží identifikovaných pracovníky ŠPZ uvádíme níže:

- adaptační obtíže;
- dítě čelí neadekvátním nárokům vzhledem k úrovni svého vývoje;
- psychické i fyzické přetěžování – dítě musí již od začátku školní docházky vynakládat dlouhodobě zvýšené úsilí, aby ostatní dohnalo, což je spojeno s rizikem rozvoje neurotických obtíží;
- přetěžování se může projevit i u rodičů, když rodina veškerý volný čas tráví pouze nad domácími úkoly a učením;
- brzký nástup školní neúspěšnosti a s ní spojené vytvoření negativního vztahu ke škole, vzdělání a činnostem s nimi souvisejícími;
- někdy se nezralost projevuje i v dalších letech vzdělávání, dítě bývá často poslední, nestačí tempu třídy;
- hrozí opakování 1. třídy, čímž se znemožní možnost opakování dalšího ročníku na 1. stupni v případě, že to dítě vzhledem k nezvládnutí učiva v dalších ročnících potřebuje;
- sociální a vrstevnické problémy, postupné vylučování z kolektivu vrstevníků, projevy šikany, ale také problémy v navazování vztahu s autoritou;
- utváření negativního sebeobrazu, pocitům méněcennosti, nízkému sebehodnocení a sebedůvěře;
- vývoj poruch učení a chování, zvýšená agresivita z důvodu přetěžování (volání o pomoc ze strany dítěte);
- rozvoj psychických a psychosomatických obtíží (možný vznik pomočování, neuróz, úzkostí, depresí, nespavosti, ranní nevolnosti, odmítání jít do školy);
- zvýšená potřeba podpůrných opatření a opakovaného kontaktu se ŠPZ;
- dítě vnímá, že nespňuje očekávání rodičů, dochází k napětí a konfliktům v rodině;
- dodatečný OPŠD, který má na psychický stav dítěte negativní vliv;

- riziko nutnosti nastavení podpůrných opatření a finanční zatížení státu;
- výše uvedené problémy mohou také mít vliv na vzdělávání celé třídy – děti s nerealizovaným a zároveň potřebným OPŠD mohou negativně ovlivnit chod třídy.

Citace

Hodně záleží na tom, z jakých důvodů byl odklad doporučen. Nicméně se může zvýšit riziko jeho neúspěchu ve škole, který pak může vést k demotivaci a negativnímu vztahu dítěte ke škole a obecně ke vzdělávání. Samozřejmě pro něj mohou být dané požadavky přetěžující a frustrující, což může vést např. u úzkostnějších jedinců i k psychosomatickým obtížím. Navíc úspěch ve škole formuje také sebepojetí dítěte a jeho víru ve vlastní schopnosti, což může být narušeno. Taktéž se mohou objevit výchovné obtíže apod. Ale samozřejmě to takto být nemusí. Závisí to na mnoha faktorech. Není to zákonitě dané.

Pokud se nezmění systém výuky a počtu žáků v počátcích vzdělávání (1. roč.), žádné vnější opatření např. v zákazu odkladů ŠD situaci nezmění.

Problémy zralých dětí, které získaly odklad

H8. Jaké jsou dle Vašeho expertního názoru hlavní problémy, kterým čelí dítě, které dostalo odklad, přestože už bylo zralé pro nástup do 1. ročníku?

Děti, které kvůli odkladu povinné školní docházky nenastoupí do první třídy, mohou v zásadě reagovat dvěma způsoby. Někteří se se vzniklou situací dobře vypořádají – přijmou v MŠ roli staršího, zkušenějšího, který rád pomáhá mladším, cítí se dobře v pozici toho, co už všechno zná.

Jiné děti mohou být zklamané a zažívat pocit neúspěchu. Vnímají, že referenční skupina jejich vrstevníků již chodí do školy, dochází ke ztrátě jejich prestiže, dokonce se mohou cítit vyloučení, což má dopady na jejich sebedůvěru. Mohou ztratit zdravý zájem o školu a učení, nadšení pro školu se za rok nemusí znovu dostavit. Přicházejí také o vztahy s kamarády, kteří nastoupili do prvního ročníku a musí navazovat nové vztahy.

Při pokračující docházce do MŠ se děti setkávají s nedostatečným počtem adekvátních podnětů – MŠ, která věnuje péči dětem v předškolním roce (popřípadě dětem od 2-6 let ve věkově heterogenních třídách) často není schopna adekvátně saturovat stimulační podněty vzhledem k dosažené vývojové úrovni dítěte. To platí obzvláště při vyšších počtech dětí ve třídě. Nepochází k přiměřené školní zátěži, která se postupně zvyšuje, dítě se nenaučí se cíleně učit, neosvojí si pracovní návyky spojené s režimem školy, chybí zdravý rozvoj volných vlastností.

V důsledku nedostatečného množství a kvality podnětů může docházet ke stagnaci ve vývoji, popřípadě jenom minimálnímu rozvoji schopností a dovedností. Dítě bývá frustrované, často se nudí, což může vést k celé řadě dalších problémů, zejména v oblasti chování.

Setrvání v MŠ má i řadu dopadů v oblasti sociální. Dítě je obvykle fyzicky větší, vyčnívá mezi spolužáky, což ho samo o sobě poněkud vyčleňuje z kolektivu. Ztrácí kontakt se svojí vrstevnickou skupinou, namísto toho sociální kontakty vytváří s mladšími dětmi, takže i sociální vývoj může začít stagnovat. Někdy bývá chováním i znalostmi vyspělejší než jeho vrstevníci, může získat pocit nadřazenosti nad

spolužáky. Nedostatek vrstevníků, mezi kterými by mělo rovnocenné partnery a zdravou konkurenci v kombinaci s nedostatkem vhodných podnětů vede k tomu, že se dítě cítí příliš jisté, má přehnané sebevědomí, zvykne si, že se nemusí moc snažit a ztrácí zájem o školní práci.

Nedostatek adekvátních podnětů a změna sociální pozice dítěte vede problémovému chování, v extrémních případech až k šikaně. Dítě hledá jiné způsoby, jak upozornit na své potřeby, dochází ke konfliktům s ostatními dětmi, ale také s pedagogickými pracovníky (například nespolupráce, odmítání plnění úkolů). V souvislosti se vzniklými problémy může také docházet k regresi k nižšímu věku a zvýšení závislosti na rodičích.

K dalším problémům může docházet i po nástupu do ZŠ, kdy se dítě nudí a nezapadá mezi své o rok mladší spolužáky. Dítě zpočátku obvykle díky vyšší zralosti dobře prospívá, což vede k tomu, že si později osvojuje učební strategie.

Výše popsané okolnosti představují zvýšené nároky kladené na pedagogické pracovníky MŠ i na rodinu.

Odklad může mít i některé pozitivní dopady – u dětí se velmi výrazně rozvíjí hra a kreativita, v MŠ si často samy hledají aktivity, které jsou pro ně zajímavé.

Pracovníci ŠPZ zároveň upozorňují na to, že výše uvedené problémy jsou pro rodiče i učitele řešitelné snadněji (obohacování učiva, úkoly navíc, zájmové kroužky...), než problémy, které vznikají, pokud do školy nastoupí dítě nezralé.

Citace

Nuda ve školce – dítě to ve školce nebaví, nechodí do ní rádo, hůře se zabaví, obzvláště pokud již preferuje úkolové činnosti před herními.

Vrstevníci odejdou do školy, dítě zůstává ve školce s výrazně slabšími a mladšími dětmi, těžko si k sobě hledá rovnocenného kamaráda.

Dítě později nastupuje do školy, někdy se již samo spontánně naučí číst, psát, počítat – ve škole mu potom jde všechno snadno – problém nastává, až je nutné se skutečně začít učit – dítě již nemusí být s ohledem na vývojové charakteristiky ochotné se snažit.

Systémově – zvyšuje "niveau" dané třídy – čím více takových dětí je ve třídě, tím obtížnější postavení a šanci na úspěch tam mají děti "normálně" rozvinuté s průměrným a podprůměrným nadáním ...

Neznám za svou dlouhou praxi prakticky žádné dítě, kterému by odklad nějak uškodil, ale znám velmi mnoho dětí, které poškodil předčasný nástup do školy. Některé děti jsou již pro školu dobře motivované, chtějí tam, nedá se ale říci, že by to byl neřešitelný problém, dají se zatížit a rozvíjet jinak, navíc se se svou situací vzhledem k orientaci dětského prožívání na "zde a nyní" dobře vyrovnávají, ke stagnaci vývoje většinou nedochází.

Výsledky analýzy individuálních rozhovorů

Aktuální kontext

V řadě ŠPZ došlo v souvislosti se zaváděním podpůrných opatření k enormnímu nárůstu agendy a administrativního zatížení. Část pracovníků poradenských zařízení reagovala rozvázáním pracovního poměru, v některých zařízeních odešla více než polovina pracovníků. Odliv pracovníků z poradenských zařízení byl umožněn také díky podpoře z ESF formou tzv. šablon, protože díky nim řada psychologů i speciálních pedagogů našla uplatnění přímo ve školách. V důsledku tohoto vývoje některá poradenská zařízení trpí nedostatkem kapacit pro vyšetření. Problematická situace také nastala v poradnách, které se transformovaly na poradny ze speciálně pedagogického centra až po zavedení podpůrných opatření. Jejich pracovníci jsou často frustrováni z výrazné změny agendy a pracovních podmínek, zejména ti, kteří mají delší praxi a mnohé zkušenosti.

Nová agenda školských poradenských zařízení má i přímý vliv na agendu zjišťování školní zralosti. Kvůli omezení časových možností není dostatečný prostor pro provádění citlivější a časově náročnější diagnostiky (např. logopedická část, lateralita).

Období vyšetřování školní zralosti

V době platnosti předchozí úpravy významná část rodičů žádala o odklad na základě výsledků posouzení dítěte v průběhu zápisu. Rodiče, kteří by chtěli postupovat stejně, mají vzhledem k objednacím lhůtám v poradnách problémy stihnout vyšetření školní zralosti včas. Přesunutí termínu tedy posílilo nutnost objednávat se na vyšetření bez ohledu na průběh zápisu.

Žádanky o vyšetření jsou registrovány už od podzimních měsíců, s vyšetřením se obvykle začíná koncem ledna. Největší podíl rodičů obvykle přichází v průběhu února a března. Po vyšetření v lednu a v únoru do vypršení lhůty žádosti o odklad zbývají 3 – 4 měsíce. Děti, jejichž výsledky vyšetření nejsou jednoznačné, si pracovníci poraden zvou na kontrolní vyšetření ještě v dubnu, aby posoudili, nakolik se děti posunuly a zda je nutné o odklad požádat.

Podíl vyšetření školní zralosti na celkové agendě

Vyšetřování školní zralosti obvykle netvoří významnou část agendy zařízení. Pohybuje se od 10 %, v některých případech ale dosahuje až 25 %. Nově se objevují žádosti o konzultaci, zda dítě k vyšetření školní zralosti přivést.

Objednací lhůty

Objednací lhůty jsou obvykle delší než měsíc, někdy dosahují tří či čtyř měsíců. Mezi potenciální klientelou poradenských zařízení je už dostatečně rozšířená informace, že když rodiče požádají o vyšetření např. v březnu, tak už může být pozdě se do jakékoli poradny dostat. Poradenská zařízení, která vznikla při školách, fungují v poněkud jiném režimu, na žádost ředitele školy lze objednávací lhůty výrazně zkrátit.

Přidělování vyšetření pracovníkům poradenského zařízení

Poradenská zařízení obvykle nemají pracovníky specificky vyčleněné pro problematiku vyšetřování školní zralosti. Často přiřazují pracovníky podle volných kapacit, případně se vyšetření přiděluje pracovníkům specializovaným na příslušnou věkovou kategorii.

V některých zařízeních se vyšetřováním školní zralosti zabývají především pracovníci, kteří nejsou ještě dostatečně seznámeni s novou legislativou ohledně podpůrných opatření. Jedná se obzvláště o pracovníky, jejichž pracovní úvazky jsou částečné nebo dočasné. Ti pracují pod intenzivnější supervizí.

V případě, že je zřejmé, že se bude jednat o dítě s komplikovanějšími problémy, je přiděleno zkušenějšímu pracovníkovi. V případě, že předem není zřejmé, že dané dítě bude mít výraznější problémy, dochází ke konzultacím se zkušenějšími pracovníky po posouzení dítěte.

Průběh objednávání

Rodiče se objednávají za účelem vyšetření školní zralosti, nebo přímo odkladu školní docházky. Standardně požádají o vyšetření formou žádanky. Poradenské zařízení pak postupně přiděluje termíny, nicméně od odevzdání žádanky do informování o termínu vyšetření může uběhnout i několik měsíců. To vystavuje rodiče velké nejistotě, zda nakonec termín dostanou. Soukromá zařízení mají tendenci i při omezených kapacitách objednávat na konkrétní termín i v horizontu několika měsíců.

Průběh vyšetření

Na vyšetření nejčastěji přicházejí matky s dětmi. Vyšetření trvá cca hodinu, půl hodiny před zahájením vyšetření probíhá rozhovor se zákonným zástupcem a obdobnou dobu trvá rozhovor s rodičem po ukončení vyšetření. U rozhovoru se zákonným zástupcem obvykle není dítě přítomno. V průběhu rozhovoru s rodičem se zjišťuje rodinná a osobní anamnéza. Cílem rozhovoru je získat informace o psychomotorickém a řečovém vývoji a o průběhu adaptace v MŠ. Někdy si ještě před vyšetřením pracovníci poradenského zařízení vyžádají informace z MŠ, které získají pomocí dotazníku (poradna kontaktuje MŠ). V něm se zjišťuje úroveň komunikace, sociálních dovedností, jemné motoriky a hrubé motoriky.

Průběh vyšetření není standardizovaný, podobně jako způsob práce s dokumentací (v některých zařízeních se záznamové archy zakládají do spisu, není to ale povinné).

Po ukončení vyšetření pracovník zpracuje zprávu a doporučení. Zkušenější pracovníci rodičům bezprostředně po ukončení vyšetření sdělí průběžné výsledky, méně zkušení je zvou na další termín, aby měli příležitost závěry z vyšetření prodiskutovat s kolegy.

Nástroje

V části poraden pracovníci používají nástroje dle jednotné metodiky stanovené vedením poradenského zařízení, v části je výběr nástrojů v pravomoci jednotlivých pracovníků. V poradenském zařízení se častou sejdou pracovníci s různými zkušenostmi a z různých zařízení, přičemž mohou používat své osobní portfolio.

Výsledky vyšetření

Výsledky vyšetření dítěte různými pracovníky v poradenském zařízení nebo různými poradenskými zařízeními se mohou lišit. Důvodem může být odlišná profesní orientace a použité nástroje. Psychologové mají k dispozici standardizované testy, mohou tedy používat jiné nástroje než speciální pedagogové. U dítěte předškolního věku je vývoj poměrně rychlý, takže se může stát, že dítě dostane doporučení v únoru, a pokud ho rodiče nechají vyšetřit ještě jednou v druhé polovině května, tak výsledky mohou být diametrálně odlišné.

Výsledkem vyšetření je zpráva určená pro rodiče a případně také doporučení odkladu (cca v 75 % vyšetřovaných dětí). Zpráva nemá standardizovanou formu.

V případě, že dítě je pro školní docházku zralé, zpráva obvykle obsahuje stručné doporučení zaměřené na oblasti, které je ještě vhodné procvičovat.

V případě průměrné nezralosti (nezralá grafomotorika, sluchové nebo zrakové vnímání) mívá doporučení ve zprávě rozsah cca půl strany v rámci které je podrobněji popsáno doporučené opatření (cca odstavec pro každé oslabení), případně je doporučena vybraná literatura.

Sledování po vyšetření

V předchozím období se dětem, které měly doporučený odklad, nabízela přípravná třída a reedukace. Nyní probíhá reedukace v rámci poradenské činnosti v daleko menší míře kvůli nárůstu agendy v souvislosti se zaváděním inkluzivních opatření.

Pokud se se při vyšetření zjistí závažnější potíže, tak se obvykle doporučuje kontrolní vyšetření před nástupem, většinou včetně intelektových předpokladů.

Typologie rodičů

Rodiče, kteří žádají o vyšetření školní zralosti, lze v zásadě rozdělit na dvě základní kategorie: rodiče, kteří byli na potřebu odkladu upozorněni (například učitelkami MŠ, nebo lékařem) a rodiče, kteří se pro vyšetření školní zralosti rozhodli sami.

Rodiče z první kategorie přicházejí obvykle na základě problémů, které mělo dítě již v mateřské škole.

Rodiče z druhé kategorie se o problematiku školní zralosti dlouhodoběji zajímají a patří spíše mezi ochranné typy. Často by rádi dopřáli dítěti delší dětství a na vyšetření také přicházejí, protože se obávají případného selhávání dítěte, případně chtějí dítě umístit na elitní školu s očekáváním, že když na ni nastoupí v sedmi letech, tak bude ve škole lépe prospívat.

Děti ze sociálně znevýhodněného prostředí docházejí téměř výhradně na doporučení MŠ.

Důvody, se kterými přicházejí rodiče

- narození dítěte v letních měsících;
- sociální zralost;

- předpokládaná pozice ve třídě – rodiče nechtějí, aby dítě patřilo mezi nejmladší ve třídě;
- drobné dítě;
- ověření zralosti;
- doporučení MŠ;
- doporučení logopeda;
- doporučení odborného lékaře (neurolog, dětský psychiatra);
- získání podpůrného opatření (pokud dítě už mělo problém v MŠ);
- výběr specifického pedagogického systému.

Opodstatněnost odkladů

Pracovníci poraden respektují názory rodičů ohledně školní zralosti a vyšetření iniciovaná ze strany rodičů nechápou jako neopodstatněná.

Klientela ve velkých městech

Rodiče ve velkých městech mají v některých případech nastavena vyšší očekávání ohledně školní zralosti a při vyšetření školní zralosti je spíše zajímavá, zda dítě má předpoklady ke studiu na kognitivně náročnější škole. Důvodem vyšetření školní zralosti tedy nebývá obecné posouzení školní zralosti, ale posouzení školní zralosti vzhledem ke konkrétní (často výběrové) škole.

Odklady jako vstupenka na elitní školy

Při převisu poptávky a nabídky rodiče předpokládají, že udělení odkladu zlepšší šance jejich dítěte při přijetí na vybranou elitní školu. Někteří rodiče s tímto „zadáním“ seznamují pracovníky poraden v průběhu vyšetření dítěte.

Screeningová činnost poraden

Screeningová činnost poraden byla výrazně omezena kvůli nárůstu agendy ohledně zavádění inkluze. Nárůst agendy nedoprovázel nárůst kapacit. Některé MŠ organizují screening MŠ na základě úhrady rodičů pro část dětí. Před zavedením inkluzivní novely prováděli screening v MŠ poradenští pracovníci v rámci svého úvazku.

Názor na problematiku odkladů

Někteří pracovníci poraden tvrdí, že děti objektivně mají více problému. Problematické jsou rovněž vstupní požadavky na první třídu. Ve školách převládá unifikovaná výuka, která vyžaduje jistou úroveň zralosti. Velké rezervy představuje nedostatečné zachycení oblastí vyžadujících podporu v MŠ a neadekvátní práce s nimi, což je způsobeno mj. nedostatečnou přípravou v rámci přípravného vzdělávání.

Optimální model zjišťování školní zralosti

Významnou roli při hodnocení školní zralosti by mohly sehrát MŠ. Učitelky MŠ používají řadu různorodých nástrojů, většinou nestandardizovaných, které často nemají podpůrnou vypovídající úroveň. Pokud nástroje systematicky nepoužívají, tak vycházejí při hodnocení pouze ze snadno pozorovatelných charakteristik. Málokterá MŠ dělá diagnostiku v září, pak ji opakuje v lednu a dubnu a výsledky srovnává.

V ideálním případě by učitelky MŠ měly mít k dispozici standardizované uživatelsky vstřícné nástroje pro pedagogickou diagnostiku školní zralosti. Poradenská zařízení by se měla věnovat spíše složitějším případům, které vyžadují specializovanou péči.

Učitelky MŠ vzdělání získávají poměrně v mladém věku a v oblasti diagnostiky je jejich vzdělávání nedostatečné – nejde totiž jenom o znalosti a dovednosti, nutný je výcvik. Někdy mají učitelky MŠ velmi dobře vyvinutou schopnost pozorovat děti, ale chybí jim slovník, kterým by svá pozorování pojmenovaly. V tomto směru mají MŠ velký a nevyužitý potenciál.

3.4. Diagnostika dětí v povinném předškolním vzdělávání

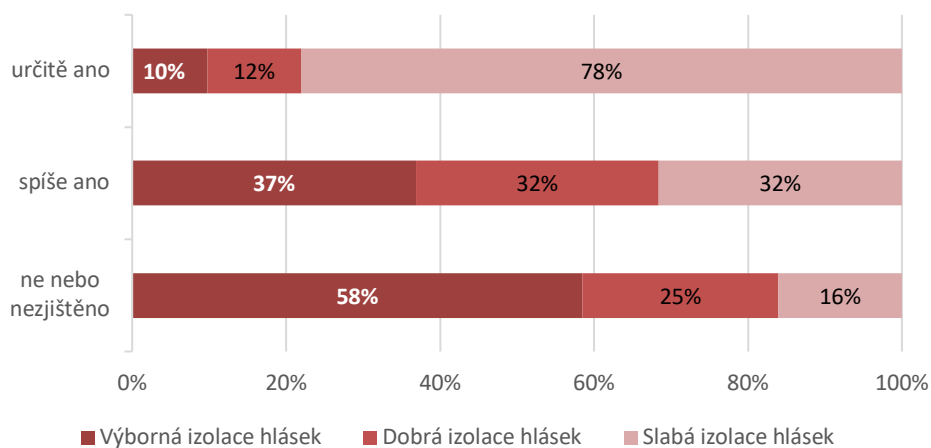
Celkem jsme v oblasti před-čtenářských a před-matematických dovedností diagnostikovali v rámci celé ČR 378 dětí.

V tomto souboru jsme požádali koordinátorky z MŠ o identifikaci dětí ze sociálně znevýhodněného prostředí. U 73 % dětí koordinátorky z MŠ uvedly, že nejde o děti sociálně znevýhodněné. U 5 % uvedly, že jde spíše o sociálně znevýhodněné děti a u 11 % si byly jisté sociálně-znevýhodněným rodinným zázemím dětí (u 10 % jsme tuto informaci od koordinátorek ani po upomínání nezískali).

Vezmeme-li tedy v potaz sociální znevýhodnění obě kategorie, máme v datech celkem 60 dětí sociálně znevýhodněných. Z toho 23 dětí bylo získáno díky kontaktování nevládních neziskových organizací a 37 dětí skrze MŠ, které vzdělávají takové děti. Děti, které nedocházely vůbec do MŠ, se nám podařilo najít celkem 6 výhradně přes spolupráci s NNO. Jako důvody uvedli rodiče těchto dětí následující: 1. Kvůli penězům, je tam drahá strava, 800 Kč na měsíc; 2. Navštěvuje předškolní klub při NGO, jsem tady spokojená, školka je drahá; 3. Ve školce tady u nás už nebylo místo a dál dojíždět už nezvládnou v mém věku (jedná se o dítě svěřené do péče babičce); 4. Syn je hodně nemocný, nemá dostatečnou imunitu, aby mohl být v kolektivu dětí (diagnostikované autoimunitní onemocnění u dítěte); 5. Ve školce už nebylo místo; 6. MŠ byla pro nás moc daleko;

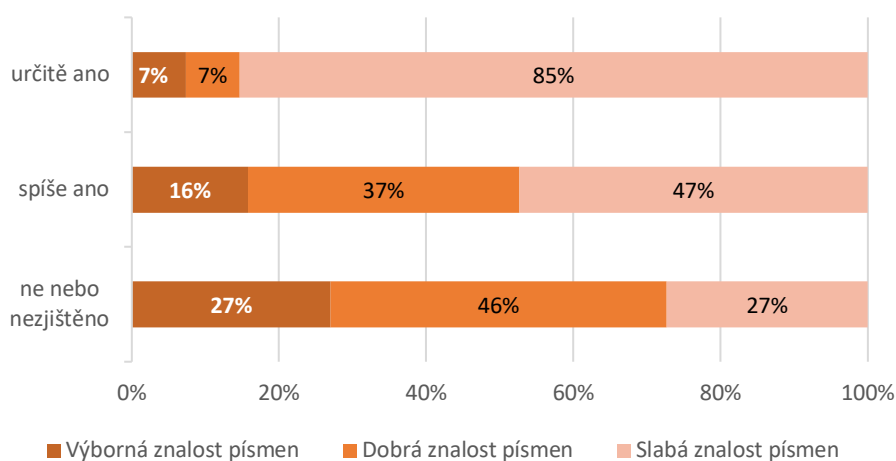
Rozdíly ve výsledcích dětí sociálně znevýhodněných a ostatních ilustrujeme pomocí vybraných výsledků diagnostiky následujícími grafy, které jasně dokládají velké rozdíly mezi dětmi se sociálním znevýhodněním a ostatními dětmi před vstupem do ZŠ. Následující grafy ukazují podíl dětí ve třech úrovních zjišťovaných před-čtenářských a před-matematických dovedností. Na ose Y jsou tři kategorie dětí dle sociálního znevýhodnění identifikovaného učitelkami MŠ.

Izolace počáteční hlásky podle sociálního znevýhodnění

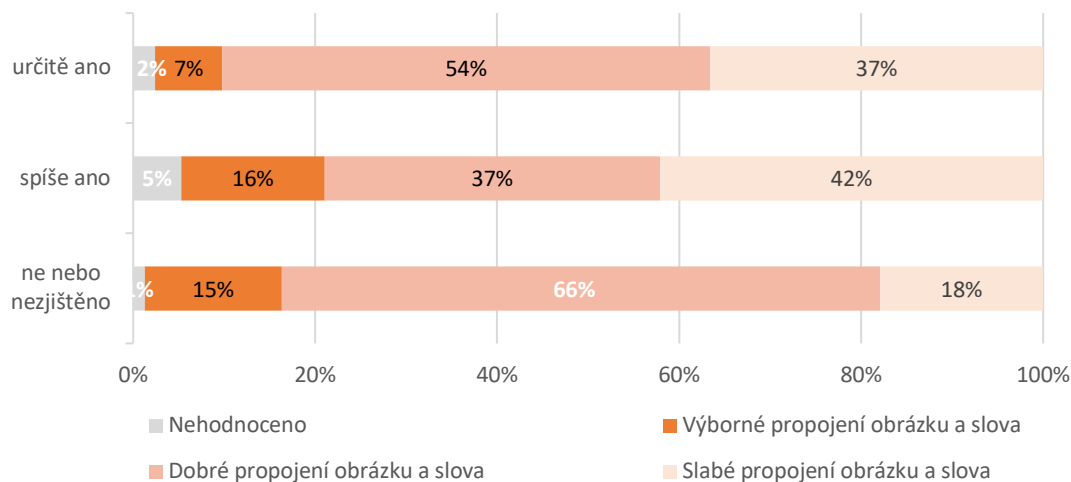
Graf 32: Izolace počáteční hlásky podle sociálního znevýhodnění

Znalost velkých písmen podle sociálního znevýhodnění

Graf 33: Znalost velkých písmen podle sociálního znevýhodnění

Rychlé jmenování

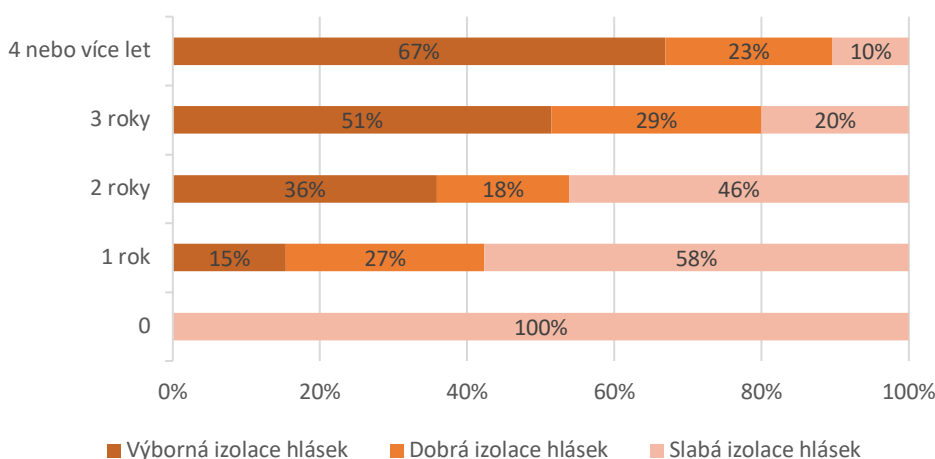

Graf 34: Rychlé jmenování podle sociálního znevýhodnění

Ve všech uvedených před-čtenářských dovednostech (grafy 32-34) je patrné, že děti se sociálním znevýhodněním zvládají dané dovednosti v mnohem menší míře než ostatní děti. Například mezi dětmi, u kterých si byly učitelky MŠ jisté určením jejich sociálního znevýhodnění, celých 85 % má velmi slabou znalost písmen, zatímco u dětí bez sociálního znevýhodnění je to pouze 27 % dětí. V dovednosti izolace počáteční hlásky, která je významnou dovedností pro nácvik čtení v 1. třídě, mělo slabé výsledky 78 % dětí sociálně znevýhodněných a 16 % ostatních dětí. Nejmenší rozdíly byly v rychlém jmenování, které se ukázalo být nejobtížnější dovedností, nicméně i zde jsou rozdíly zhruba dvojnásobné v zastoupení dětí na dovednostních úrovních dle sociálně-ekonomického statusu.

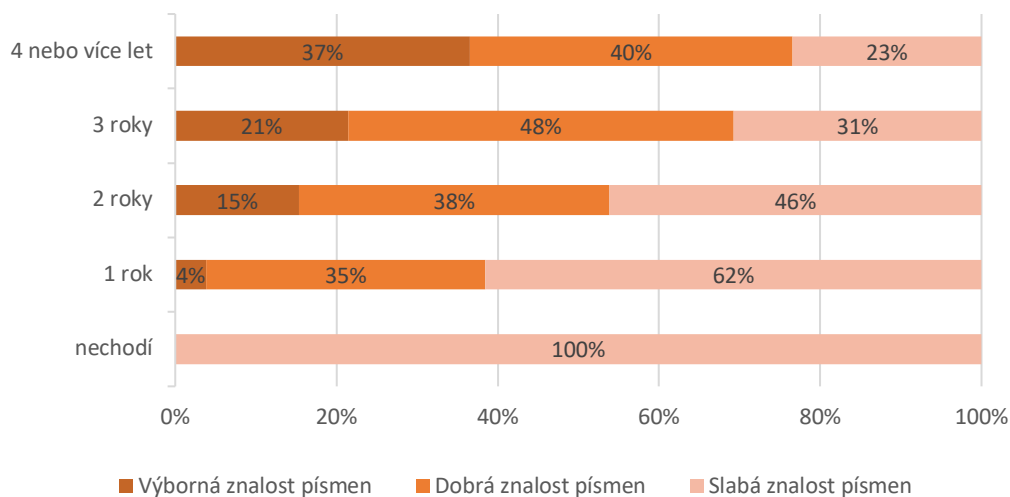
Před-čtenářské dovednosti mají taky jasnou souvislost s délkou docházky do MŠ. Čím déle děti do MŠ docházejí, tím větší je jejich podíl ve skupině s nejlepší úrovní zvládnutí dovednosti, jak ukazují následující grafy pro izolaci počáteční hlásky (graf 35) a znalost velkých písmen (graf 36).

Izolace počáteční hlásky ve vztahu k délce docházky do MŠ

Graf 355: Izolace počáteční hlásky ve vztahu k délce docházky do MŠ

Znalost velkých písmen ve vztahu k délce docházky do MŠ

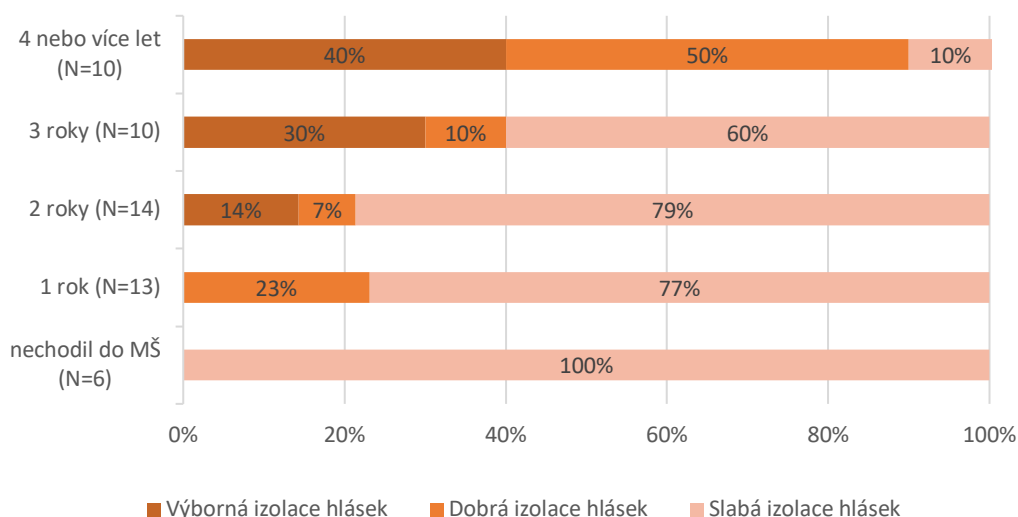

Graf 366: Znalost velkých písmen ve vztahu k délce docházky do MŠ

Uvedené grafy 35 a 36 však nelze chápat jako doklad efektivity předškolního vzdělávání v rozvoji uvedených dovedností. Jejich osvojení jistě souvisí se sociálně-ekonomickým statusem rodiny. A čím vyšší je sociálně ekonomický status rodiny, tím dříve začne docházet dítě do MŠ a MŠ tedy navštěvuje déle. Ve výzkumu CLoSE jsme například na reprezentativním výběru 2005 rodičů předškolních dětí zjistili, že zatímco 22 % dětí matek jen se základním vzděláním docházelo do MŠ pouze 1 rok, zatímco to bylo pouze 5 % dětí vyučených matek, 3 % matek s maturitním vzděláním a 1 % matek s vysokoškolským vzděláním. Naopak 3 a více let docházelo do MŠ 48 % dětí matek se základním vzděláním, ale 60 % dětí matek s výučním listem a 70 % matek s maturitou či VŠ vzděláním. Tedy i zde jsou trendy jasné a délka docházky do MŠ tak je opět do jisté míry ovlivněna rodinným zázemím rodin.

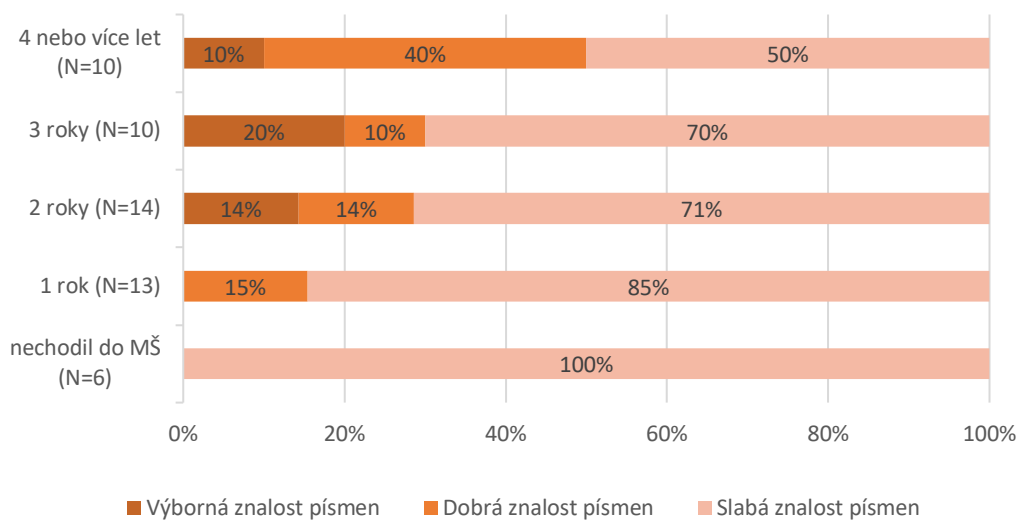
V našem souboru 378 diagnostikovaných dětí do MŠ docházelo déle než 3 roky 85 % dětí bez sociálního znevýhodnění, 57 % dětí, kde se učitelky domnívaly, že dítě pochází ze sociálně znevýhodněné rodiny a pouze 22 % dětí, kde si byly jisté sociálním znevýhodněním dítěte. Obě kategorie, kde souvisí jejich sociálního znevýhodnění (spíše ano 18 dětí a určitě ano 38 dětí) jsme sloučili a podívali se na úroveň jejich dovedností dle délky docházky do MŠ (data dostupná pro 53 dětí, 3 děti byly již v přípravné třídě a nevíme kolik let docházely do MŠ). I zde však platí, že delší docházka souvisí se zmenšujícím se podílem dětí na velmi slabé úrovni osvojených dovedností, jak dokládají grafy 37 a 38.

Izolace počáteční hlásky ve vztahu k délce docházky do MŠ u sociálně znevýhodněných dětí (N=53)

Graf 377: Izolace počáteční hlásky ve vztahu k délce docházky do MŠ u sociálně znevýhodněných dětí

Znalost velkých písmen ve vztahu k délce docházky do MŠ u sociálně znevýhodněných dětí (N=53)

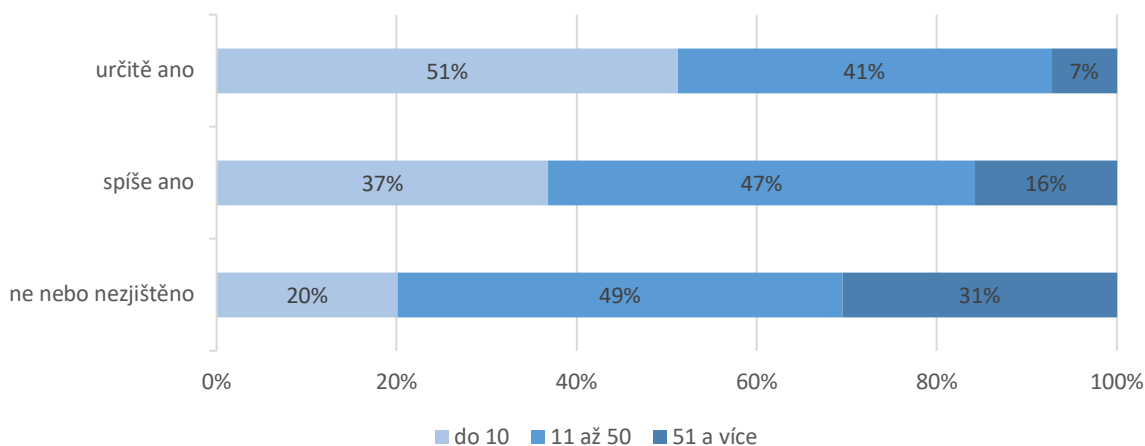

Graf 388: Znalost velkých písmen ve vztahu k délce docházky do MŠ u sociálně znevýhodněných dětí

Tedy i u samotných sociálně znevýhodněných dětí je patrný vztah mezi délkou docházky do MŠ a jejich dovednostmi. Přestože míra osvojených dovedností je obecně nižší než u dětí bez sociálního znevýhodnění, sociálně znevýhodněné děti, které do MŠ docházejí 3 a více let jsou na tom lépe než děti, co docházejí do MŠ pouze rok nebo vůbec (všech 6 dětí, které MŠ nenavštěvovaly, mělo nejslabší úroveň zjišťovaných dovedností). Nevíme však, zda míra sociálního znevýhodnění je u těchto dětí stejná. Ke skutečnému posouzení efektu předškolní přípravy na rozvoj sledovaných před-čtenářských dovedností by bylo zapotřebí realizovat longitudinální výzkum a ideálně také zahrnout kontrolní skupinu, což však nebylo v možnostech tohoto výzkumu.

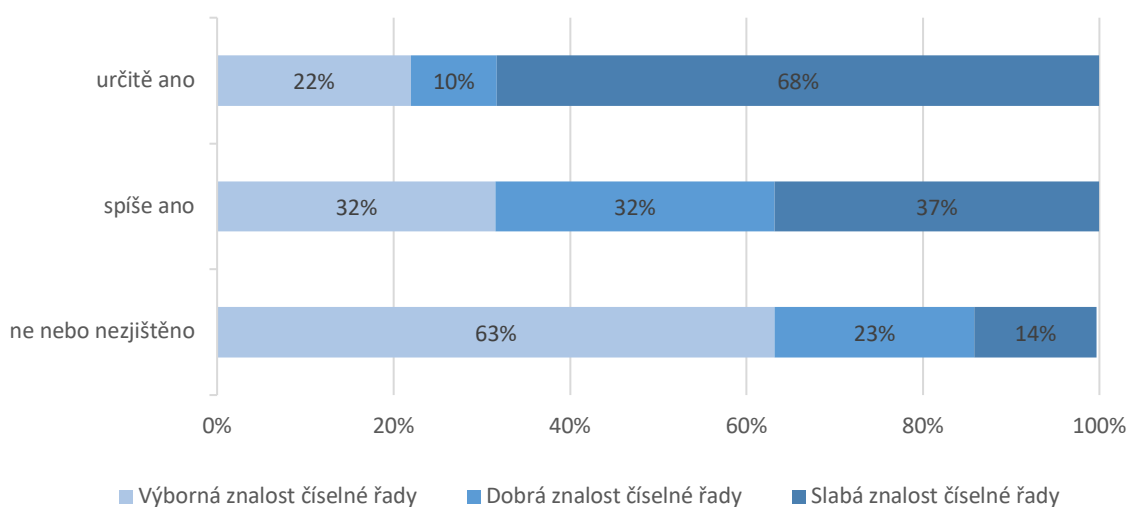
Obdobná zjištění pozorujeme také u před-matematických dovedností, jak ukazují grafy 39 až 41. Zatímco slabá znalost číselné řady byla zjištěna jen u 14 % dětí bez sociálního znevýhodnění, u dětí, které byly s jistotou identifikované jako sociálně znevýhodněné to bylo 68 % dětí. Stejně tak zvládnutí přiřazení počtu k číslu zvládlo 27 % sociálně znevýhodněných dětí, ale celkem 77 % dětí bez sociálního znevýhodnění a podobný vztah nalézáme i u sebehodnocení dětí u otázky, do kolika umíš počítat.

Sociální znevýhodnění ve vztahu k počtům "Do kolika umíš počítat" - deklaráce

Graf 39: „Do kolika umíš počítat“ – deklaráce podle sociálního znevýhodnění

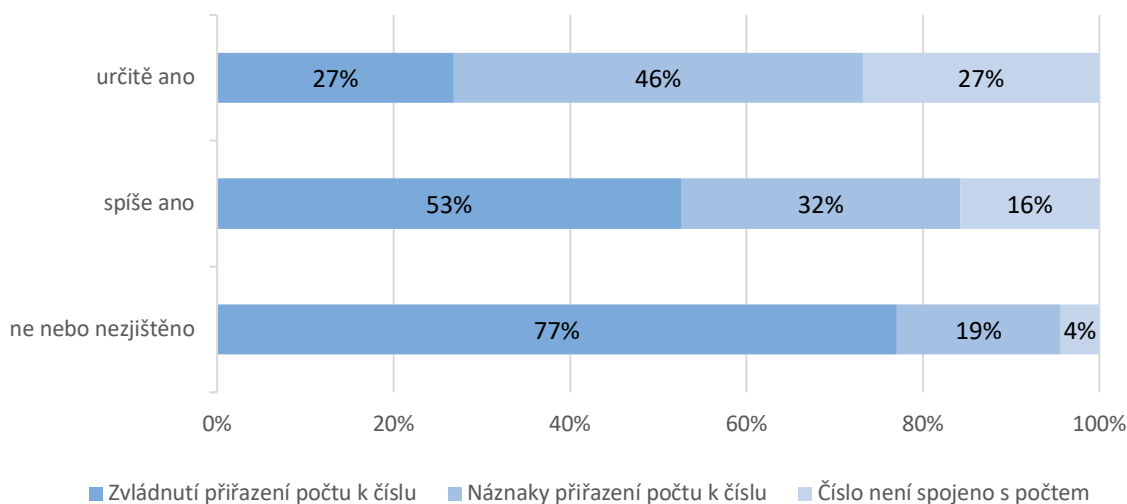
Sociální znevýhodnění ve vztahu ke znalosti číselné řady "Slovo a číslice"

Graf 40: Znalost číselné řady podle sociálního znevýhodnění

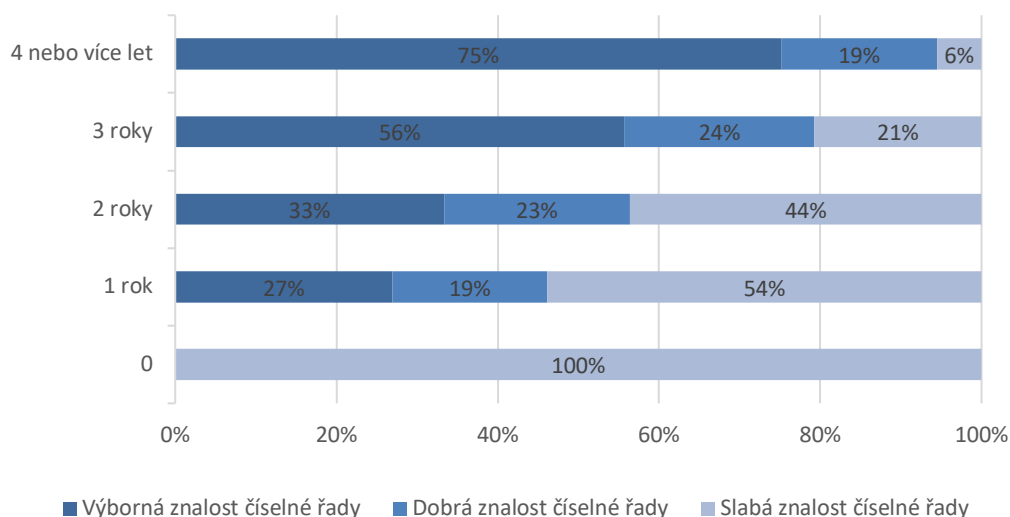
Sociální znevýhodnění ve vztahu k přiřazení počtu k číslu "Počet"

Graf 41: Přiřazení počtu k číslu podle sociálního znevýhodnění

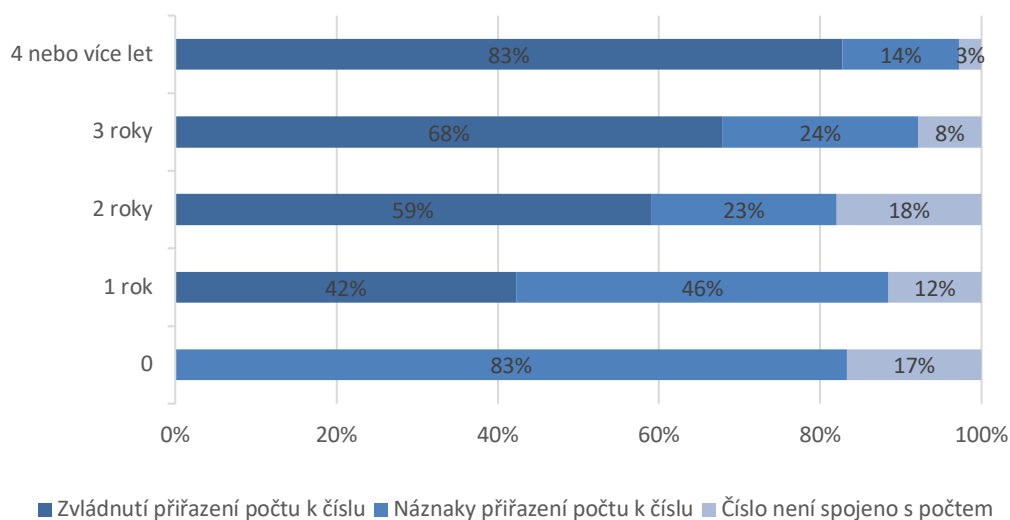
Podobně jako jsme u před-čtenářských dovedností ukázali souvislost s úrovní osvojených dovedností a délkou docházky do MŠ, dokumentujeme to i na příkladu dvou před-matematických dovedností (grafy 42 a 43) a následně i pro podvýběr dětí sociálně znevýhodněných (grafy 44 a 45).

Znalost číselné řady ve vztahu k délce docházky do MŠ

Graf 42: Znalost číselné řady ve vztahu k délce docházky do MŠ

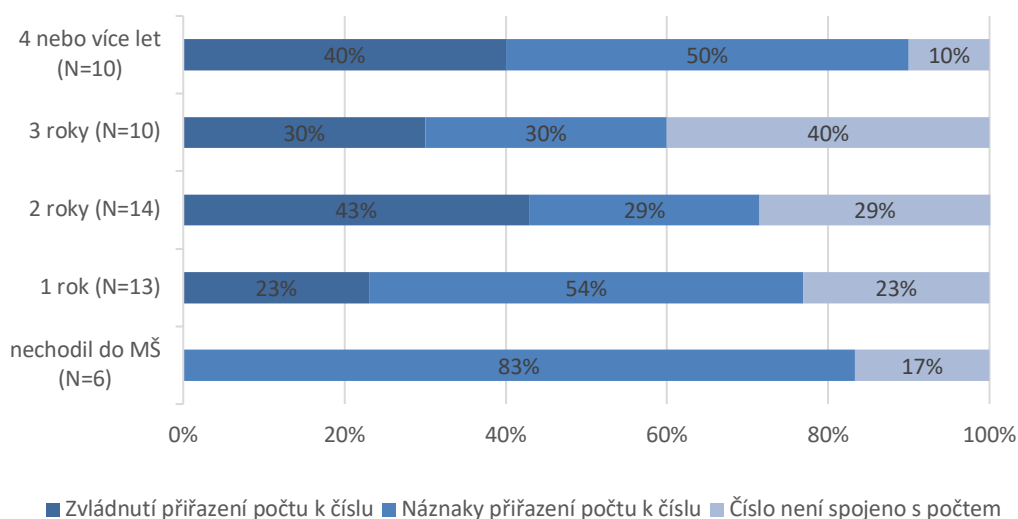
Dovednost přiřazení počtu k číslu ve vztahu k délce docházky do MŠ

Graf 43: Dovednost přiřazení počtu k číslu ve vztahu k délce docházky do MŠ

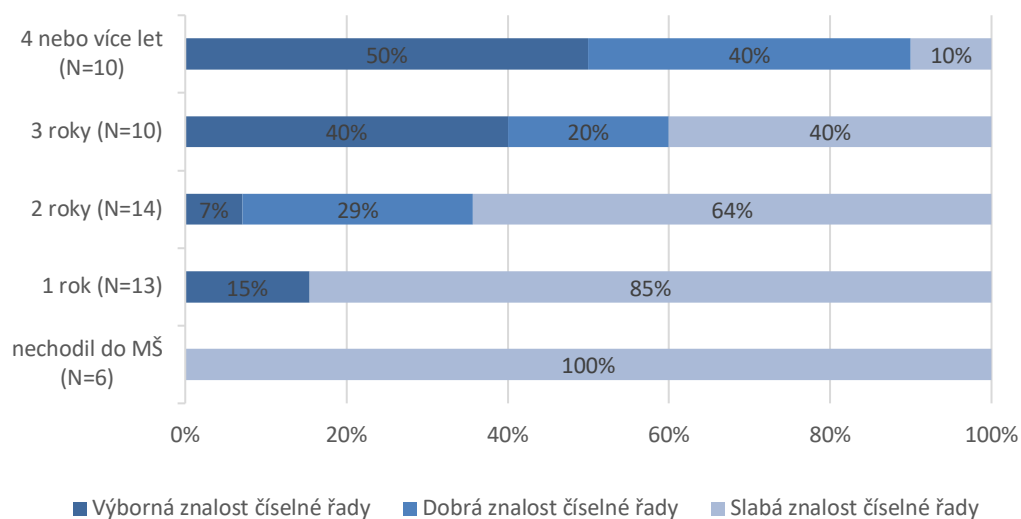
Zatímco u znalosti číselné řady je trend nárůstu podílu zvládnutí vyšší úrovně dovedností jasně patrný dle délky docházky do MŠ v celém dovednostním spektru, v případě Dovednosti přiřazení počtu k číslu je tento trend jasně patrný u nejvyšší úrovně, a zvláště pak u dětí docházejících do MŠ 3 a více let. U sociálně znevýhodněných dětí (viz graf 44) je tento trend ještě méně patrný. Naopak znalost číselné řady dobře rozlišuje také mezi dětmi sociálně znevýhodněnými dle délky docházky do MŠ (graf 45), což je jasně patrné u rostoucího podílu slabé znalosti číselné řady s klesajícím počtem let docházky do MŠ. I zde však je třeba být opatrný a nelze tato zjištění pokládat za doložení vztahu kauzality a délky docházky do MŠ, které by vyžadovalo longitudinální výzkum a kontrolní skupinu, což však přesahovalo možnosti i záměry stávajícího výzkumu.

Dovednost přiřazení počtu k číslu k délce docházky do MŠ u sociálně znevýhodněných dětí (N=53)

Graf 44: Dovednost přiřazení počtu k číslu ve vztahu k délce docházky do MŠ u sociálně znevýhodněných dětí

Znalost číselné řady ve vztahu k délce docházky do MŠ u sociálně znevýhodněných dětí (N=53)

Graf 45: Znalost číselné řady ve vztahu k délce docházky do MŠ u sociálně znevýhodněných dětí

4. Hlavní zjištění provedených výzkumů

Exaktní zjišťování dopadu zavedení vybraného opatření vzdělávací politiky na účast či výsledky dětí a žáků vyžaduje takový design výzkumu, který umožňuje zohlednit vliv faktorů mimo vybraného opatření. V případě opatření, které významně zasáhnou do aktuálního nastavení vzdělávacího systému (jako například zavedení povinného předškolního vzdělávání) lze změny v účasti dětí do značné míry připisovat změně povinnosti. V případě dopadu, který je ovlivněn mnoha dalšími faktory (jako například odklady povinné školní docházky) by odhad vlivu zavedení povinného školního vzdělávání vyžadoval výzkumný design, který přesahuje možnosti tohoto projektu. Tato kapitola shrnuje hlavní výstupy jednotlivých částí výzkumného šetření. Dalšími výstupy projektu jsou pak návrhy legislativních (viz kapitola 6) a nelegislativních opatření (viz kapitola 7).

4.1. Dopad zavedení povinného předškolního vzdělávání na skutečnou docházku dětí, kterých se povinnost týkala/týká

- Administrativní údaje, které by umožnily detailně sledovat dopad povinného předškolního vzdělávání na skutečnou docházku dětí, kterých se tato povinnost týká, nejsou k dispozici. Je možné sledovat pouze počet a podíl dětí zapsaných do povinného předškolního vzdělávání, nikoliv jejich skutečnou docházku.
- Podíl dětí zapsaných do povinného předškolního vzdělávání v posledním roce před zahájením povinné školní docházky se po zavedení tohoto opatření od školního roku 2017/2018 zvýšil o 1,7 p.b. z 93,6 % populačního ročníku pětiletých ve školním roce 2016/2017 na 95,3 % populačního ročníku pětiletých v roce 2017/2018 a následně na 95,6 % ve školním roce 2018/2019.
- Ještě výraznější zvýšení se týkalo podílu dětí zapsaných do povinného předškolního vzdělávání ve strukturálně postižených regionech – v Karlovarském kraji podíl pětiletých dětí v PPV v MŠ se zvýšil z 82,6 % ve školním roce 2016/17 na 92,3 % ve školním roce 2017/18, tedy o téměř 10 p.b. po zavedení opatření a v Ústeckém kraji došlo ke zvýšení podílu pětiletých dětí v MŠ z 86,4 % ve školním roce 2016/2017 na 91,5 % ve školním roce 2017/2018, tedy navýšení 4,1 p.b. Z hlediska rozdílnosti sociálního složení obyvatelstva těchto regionů předpokládáme, že opatření přivedlo do MŠ především děti ze sociálně znevýhodněného prostředí, což potvrdily rovněž výpovědi respondentů v kvantitativních i kvalitativních šetřeních.
- Není zřejmé, jaká je přesnost údajů o zapojení dětí do povinného předškolního vzdělávání. Ročenka MŠMT, která je jejich zdrojem, totiž neudává metodu výpočtu, tj. není zřejmé, které údaje byly do výpočtu zahrnuty.
- Lze ovšem předpokládat, že použité údaje zcela neodpovídají realitě. Hlavní možné zdroje nepřesností jsou tyto: 1. nepřesné údaje týkající se počtu dětí, kterých se povinnost týká, 2. plnění povinného předškolního vzdělávání jinými způsoby, 3. zohlednění dětí, které mají odklad povinné školní docházky a 4. zohlednění plnění povinného předškolního vzdělávání cizinců. Dalšími zdroji nepřesnosti jsou například zohlednění počtu dětí s hlubokým mentálním postižením, jichž se povinnost povinného předškolního vzdělávání netýká, nástupy dětí do MŠ po 30. 9. a dodatečné odklady povinné školní docházky.

- Za základ při výpočtech podílu dětí účastnících se PPV je brán počet dětí v populačním ročníku. Ten ovšem zahrnuje všechny děti, které dosáhly pátého roku v daném kalendářním roce, tj. k 31. 12. Povinnost předškolního vzdělávání se nicméně týká pouze dětí, které dovršily pátý rok k 31. 8. daného roku, což ovšem zahrnuje i děti, které se narodily v období září – prosinec předchozího roku. Počet dětí v populačním ročníku je tedy nadhodnocen oproti počtu dětí, kterých se povinnost skutečně týkala, a to o děti narozené v období září – prosinec daného roku a zároveň podhodnocen o děti narozené v období září – prosinec předchozího roku. Byť lze předpokládat, že počet dětí narozených v období září – prosinec se meziročně příliš neliší, v některých letech může změna v jejich počtu výrazněji ovlivnit výpočet podílu dětí zapojených do povinného předškolního vzdělávání.
- Ve standardním výpočtu podílu je také potřeba zohlednit děti, které plní povinné předškolní vzdělávání jinými způsoby, tj. individuálním vzděláváním, které se uskutečňuje bez pravidelné denní docházky do mateřské školy, vzděláváním v přípravné třídě základní školy a ve třídě přípravného stupně základní školy speciální podle a vzděláváním v zahraniční škole na území České republiky, ve které MŠMT povolilo plnění povinné školní docházky.
- Dle školského zákona je zákonný zástupce dítěte povinen přihlásit dítě k zápisu k předškolnímu vzdělávání v kalendářním roce, ve kterém začíná povinnost předškolního vzdělávání dítěte, od dalšího školního roku pak dítě plní povinné předškolní vzdělávání až do zahájení povinné školní docházky. To znamená, že předškolní vzdělávání je povinné i pro děti s odkladem. Při výpočtu je tedy potřeba zohlednit i děti, které mají odklad PŠD.
- Dále je potřeba zohlednit cizince, kteří jsou oprávněni pobývat na území České republiky trvale nebo přechodně po dobu delší než 90 dnů.
- Část dětí, která byla zapsána do povinného předškolního vzdělávání, docházku do MŠ nezahájila, popřípadě ji po zahájení přerušila, nebo do MŠ docházela v omezené míře.
- Pro vyjádření podílu dětí, které do MŠ po zapsání nedocházejí, případně docházejí v omezené míře, nejsou k dispozici administrativní údaje.
- Šetření v 176 MŠ (z toho 156 zřizovaných obcemi), které se nacházejí v sociálně vyloučených lokalitách a v jejich okolí ukázalo vzhledem ke skutečné docházce dětí do MŠ následující skutečnosti:
  - ze zapsaných dětí docházku do MŠ zahájilo 99,5 % dětí;
  - 3 % sociálně znevýhodněných dětí zapsaných do povinného předškolního vzdělávání nikdy do MŠ nedocházely;
  - 89 % zapsaných dětí v povinném předškolním vzdělávání docházelo denně, 7 % několikrát týdně, 3 % několikrát měsíčně, 0,5 % vůbec nedocházelo;
  - zatímco u dětí bez sociálního znevýhodnění dle sdělení ředitelky MŠ plní 92 % dětí docházku denním docházením do MŠ, v případě dětí ze sociálně znevýhodněného prostředí denně do MŠ dochází pouze dvě třetiny dětí (64 %), 16 % dochází několikrát týdně, 15 % několikrát měsíčně a 5 % nedochází vůbec;

- relativně časté jsou pozdní příchody, které narušují průběh řízených činností;
- celkové absence u dětí v povinném předškolním vzdělávání, jejichž důvodem nebyla nemocnost, byly žádné u 44 % dětí, několik dnů u 44,5 % dětí, několik týdnů u 9,5 %, několik měsíců u 2 %;
- absence u sociálně znevýhodněných dětí, jejichž důvodem nebyla nemocnost, byly žádné u 22 % dětí, několik dnů u 39 % dětí, několik týdnů u 30 %, několik měsíců u 9 %;
- většina ředitelek uvedla, že se docházka nezměnila, ovšem v případě běžných dětí uvádí 15 % ředitelek, že se docházka zlepšila, a více než čtvrtina MŠ (28 %) uvedla, že se zavedením povinného předškolního vzdělávání zlepšila docházka sociálně znevýhodněných dětí, mezi ředitelkami 35 MŠ, které však vzdělávají více dětí ze SVL, je to dokonce většina (57 %);
- 42 % ředitelek MŠ uvedlo, že větší důraz na omlouvání absencí dětí do povinného předškolního vzdělávání vedl ke zlepšení docházky dětí v MŠ;
- 41 % ředitelek MŠ uvedlo, že děti v povinném předškolním vzdělávání docházejí do MŠ pravidelněji, než docházely v předchozím školním roce;
- 25 z oslovených ředitelek MŠ uvedlo, že vědí o pětiletých dětech ze SVL, které nepřišly k zápisu, a odhadly jejich celkový počet na 279 dětí ze SVL; každá třetí ředitelka ze 35 MŠ s minimálně 7 znevýhodněnými dětmi takové děti identifikovala a souhrnný odhad počtu takových dětí činil 135 dětí (tedy 48 % celku);
- celkem 82 % MŠ přijalo pětileté dítě bez sociálního znevýhodnění a každá druhá MŠ (52 %) přijala nově v uplynulém roce aspoň jedno dítě se sociálním znevýhodněním k plnění povinného předškolního vzdělávání. Nepřijetí spádových tříletých dětí z kapacitních důvodů je však častěji uváděno u dětí bez sociálního znevýhodnění, kdy aspoň jedno takové dítě muselo odmítnout 21 % MŠ. Na otázku, zda jsou ve spádové oblasti (či blízkém okolí) MŠ sociálně-znevýhodněné děti ve věku 5 let, které by měly plnit povinnou předškolní docházku a nepřišly k zápisu do dané MŠ, odpověděla více než polovina ředitelek (53 %) nevim. 16 % (25 MŠ) uvedlo, že o takových dětech vědí a 31 % že nikoliv. Zároveň jsme žádali ředitelky, které vědí o pětiletých dětech ze SVL, které nepřišly k zápisu, aby odhadly jejich počty. 25 ředitelek tak celkově odhadlo 279 takových dětí. Každá třetí ze 35 MŠ s minimálně 7 znevýhodněnými dětmi takové děti identifikovala a jejich odhad počtu takových dětí činil 135 dětí (tedy 48 % celku), ve zbývajících 121 MŠ zřizovaných obcí takové děti identifikovala každá desátá MŠ a odhadly druhou polovinu (52 %).

Nejčastější důvody absencí jsou následující: nemoc dítěte, nemoc rodiče a sourozenců, postoj rodičů k předškolnímu vzdělávání, odlišné sociální normy a návyky rodiny, sociální nezralost dítěte, nezaměstnanost rodičů, problémy s financováním docházky do mateřské školy, nefunkční rodina, relativně časté migrace rodin, neúměrná vzdálenost mateřské školy od místa bydliště rodiny.

Doporučení

- Pro přesnější sledování podílu dětí plnících povinné předškolní vzdělávání je vhodné zvážit:

- získání detailnějších dat z ČSÚ, kdy by se při výpočtu podílu vycházelo z počtu dětí narozených v období leden – srpen daného roku a září – prosinec předchozího roku;
- způsob zohlednění interferujících dat ve výpočtu podílu dětí plnících povinné předškolní vzdělávání;
- zahrnutí získaného údaje do statistické ročenky školství, jenž usnadní sledování jeho vývoje;
- zavedení sběru údajů, které umožní sledovat skutečnou docházku dětí do MŠ (např. počet dnů absence).

4.2. Dopad zavedeného povinného předškolního vzdělávání na vývoj počtu odkladů a jejich zdůvodnění se zaměřením na vybraný vzorek SVL

- Administrativní údaje, které by umožňovaly sledovat vývoj počtu odkladů, jsou zatíženy podobným typem chyb jako údaje, které by umožňovaly sledovat vývoj skutečné docházky žáků do povinného předškolního vzdělávání.
- Není zřejmé, jaká je přesnost údajů o podílu dětí s odkladem. Ročenka MŠMT, která je jejich zdrojem, totiž neudává metodu výpočtu, tj. které údaje byly do výpočtu zahrnuty.
- Lze ovšem předpokládat, že údaje, které vyjadřují podíl odkladů, nejsou zcela přesné. Hlavní důvody jsou tyto: 1. nepřesné údaje týkající se počtu dětí, kterých se povinnost plnění PŠD týká, 2. zohlednění počtu žáků s dodatečným odkladem.
  - Za základ při výpočtech podílu dětí, jichž se týká povinnost zápisu k PŠD je brán počet dětí v populačním ročníku. Ten ovšem zahrnuje všechny děti, které dosáhly šestého roku v daném kalendářním roce, tj. k 31. 12. Povinnost školní docházky vzdělávání se nicméně týká pouze dětí, které dovršily šestý rok k 31. 8. daného roku, což ovšem zahrnuje i děti, které se narodily v období září – prosinec předchozího roku.
  - Počet dětí v populačním ročníku je tedy nadhodnocen oproti počtu dětí, kterých se povinnost skutečně týkala, a to o děti narozené v období září – prosinec daného roku a zároveň podhodnocen o děti narozené v období září – prosinec předchozího roku. Byť lze předpokládat, že počet dětí narozených v období září – prosinec se meziročně příliš neliší, v některých letech může změna v jejich počtu výrazněji ovlivnit výpočet podílu dětí zapojených do povinného předškolního vzdělávání.
- Šetření v ŠPZ, které vydávají doporučení k odkladu PŠD, ukázalo následující skutečnosti:
  - většina ŠPZ (63 %) využívá pro stanovení školní zralosti jednotnou metodik, ve zbytku ŠPZ jednotná metodika stanovena není;
  - nejvíce používanými nástroji jsou 1. test laterality (využívá jej 51 % respondentů), 2. diagnostika školní zralosti J. Bednářové (44 %), 3. kresba postavy (39 %), 4. Kern-Jiráskův test školní zralosti (38 %), Edfeldtův reverzní test (36 %) a 5. pak MaTeRs (30 %);

- většina pracovníků (86 %) při rozhodování o doporučení k odkladu přihlíží k rodinné situaci, jako je rozvod rodičů nebo střídavá péče, měsíci narození dítěte, k charakteristice školy, kam jde dítě k zápisu;
- hlavní podnět pro vyšetření školní zralosti v ŠPZ dostávají rodiče nejčastěji z MŠ, dále pak je vlastní rozhodnutí rodičů, následované doporučením logopeda a doporučením lékaře;
- nejčastější důvody, se kterými rodiče přicházejí, jsou problémy s řečí (dítě špatně mluví), neschopnost udržet pozornost u daného úkolu, sociální nevyzrálost a nesamostatnost;
- v rámci vyšetření školní zralosti mnohdy rodiče chodí rovněž konzultovat výběr školy a zda je zvažovaná škola vhodná pro jejich dítě;
- nejčastější důvody, které pracovníky ŠPZ vedou k udělení doporučení k odkladu, jsou vady řeči, sociální a emoční nezralost, poruchy motoriky a poruchy chování;
- tři nejčastější důvody, které pracovníky ŠPZ vedou k udělení doporučení k odkladu, jsou vady řeči, poruchy pozornosti a problémy s motorikou;
- 30 % pracovníků ŠPZ uvádí, že vady řeči jsou častější než v minulosti;
- většina respondentů (71 %) se domnívá, že důvody pro odklad se v případě sociálně znevýhodněných dětí výrazně neliší od důvodů pro odklad ostatních dětí;
- 57 % respondentů nesouhlasí s tvrzením, že odklad je častěji doporučován sociálně znevýhodněným dětem ve srovnání s ostatními dětmi;
- respondenti odhadují vyšší podíl vydaných doporučení u dětí bez sociálního znevýhodnění (medián 80 %), zatímco u dětí se sociálním znevýhodněním je odklad doporučován méně často (medián je na 50 %);
- poklesl podíl pracovišť ŠPZ, která provádějí screening školní zralosti na MŠ – z 48 % pracovišť provádějících screening v minulosti na 32 % pracovišť provádějících screening v současnosti;
- ještě méně častý pak je screening školní zralosti v průběhu zápisů do ZŠ – účastní se ho pouze 8 % zapojených ŠPZ;
- důvěra pracovníků ŠPZ ve schopnost posoudit školní zralost učitelkami MŠ je poměrně vysoká.

Doporučení

- O případných úpravách procesu rozhodování o OPŠD by se mělo rozhodnout až na základě důkladné komparace různých modelů přístupu k OPŠD v relevantních zemích a celospolečenském vyjasnění cíle OPŠD a diskuse relevantních zapojených aktérů.

- Měla by být provedena analýza zahraničních přístupů k zahájení školní docházky jako samostatná analýza pro další rozhodování o alternativních možnostech v této oblasti. Například vzdělávací systémy, které odklad školní docházky neumožňují (např. Francie) se mohou potýkat s odsunutím problému školní neúspěšnosti do pozdějšího věku formou vyšší míry opakování ročníku v ZŠ.
- Předmětem analýzy by tedy měly být i systémy analyzující odklady školí docházky v kontextu opakování ročníku (ostatně v USA se například o odkladu hovoří jako o opakování ročníku mateřské školy). Na druhou stranu by do analýzy měly být zařazeny i země, které umožňují delší období pro přechod mezi MŠ a ZŠ, a nikoliv jednotný začátek všech dětí k 1. 9. (např. Nový Zéland).
- Při uvažování o možných změnách v systému odkladů se objevují dva modely. První zpochybňuje koncept školní zralosti a s ním související vysoké nároky ZŠ na dítě při zápisu a cílí na koordinovanou a promyšlenou úpravu celého systému. Navrhuje stavět na větším důrazu na vzdělávání v MŠ při snížení důrazu na školní zralost při zápisu a větší otevřenosti jak MŠ, tak ZŠ. Druhý model nezpochybňuje koncept školní zralosti a s ním související vysoké nároky ZŠ na dítě při zápisu a navrhuje pouze různé dílčí úpravy – např. úpravu termínů vyšetření, zápisů, odkladů, nebo navrácení přípravného ročníků do systému.
- Konkrétní navrhované úpravy se týkají zejména následujících 5 oblastí. Úpravy v oblasti 1) 2) a 3) často souvisí s komplexní proměnou systému, úpravy v oblasti 4) a 5) je možné realizovat bez výrazné změny parametrů OPŠD a práce ŠPZ.

1. praxe v MŠ

- povinný screening v průběhu listopadu až února s cílem především vyšetřit děti s největším rizikem školní neúspěšnosti a děti, které by mohly patřit do školy dle §16;
- intenzivnější předškolní příprava v MŠ a související zvýšení odbornosti učitelek MŠ v oblasti předškolní přípravy;
- opakovaná pedagogická diagnostika se záměrem identifikovat problematické oblasti ve dovednostech dítěte;
- cílený rozvoj oblastí identifikovaných pomocí pedagogické diagnostiky;
- podpora zavádění standardizovaných nástrojů pedagogické diagnostiky;
- detailnější vymezení péče a individuální diagnostika dětí s odkladem;
- standardní spolupráce psychologa a speciálního pedagoga s MŠ;
- snížení počtu dětí ve třídách.

2. praxe v ZŠ

- screening pracovníky školního poradenského pracoviště v rámci zápisu do ZŠ se zaměřením na děti s rizikem školní neúspěšnosti;

- snížení nároků v počátečním vzdělávání, aby mohlo bez vážnějších potíží uspět větší procento dětí,
- prodloužení adaptačního období;
- rozvolnění učiva 1. ročníku;
- posun některých částí učiva na pozdější období;
- odklon od frontální výuky, individualizace přístupu k žákům;
- formativní hodnocení;
- snížení počtů žáků ve třídách;
- přítomnost školního speciálního pedagoga na každé základní škole;
- možnost volby alternativních vzdělávacích systémů;
- navýšení počtu přípravných tříd pro děti s OPŠD, které ještě nejsou připraveny na školu, ale MŠ už jim nemá co nabídnout a je nutné s nimi pracovat jiným způsobem a zaměřit se na přípravu na ZŠ;
- přípravná třída by měla být na běžné ZŠ k dispozici také pro sociálně znevýhodněné děti.

3. depistáž v MŠ s vyšším podílem dětí ze sociálně znevýhodněného prostředí

- s depistáží by bylo vhodné začít ještě před započítím předškolního roku;
- cílem depistáže je navržení intervencí, které by mohla již MŠ realizovat ve spolupráci s ŠPZ či SPC.

4. osvěta

- zacílení na rodiče – aby měli povědomí, co všechno má dítě v době zápisu umět, byli seznámeni i s negativy OPŠD a věděli, kam se obrátit v případě potřeby;
- zacílení na lékaře a další klinické odborníky.

5. proces rozhodování o OPŠD

- pro doporučení k OPŠD by mělo stačit vyjádření pouze jednoho ze subjektů posuzujícího připravenost/zralost dítěte: ŠPZ, dětský lékař, psychiatr, klinický psycholog, klinický logoped, foniatr, genetik aj.;
- u sporných případů by zároveň mělo být možné vyžádat si doplňující vyšetření dalším odborníkem (nejspíše dětským psychologem);

- ŠPZ je vnímán jako klíčový subjekt, který může zralost nejkomplexněji posoudit a zároveň může určit způsob další práce s dítětem;
- pravidla pro doporučení k OPŠD by měla být upravena a více sjednocena, indikace by měla být upřesněna;
- vhodné je podpořit sdílení dobré praxe mezi poradnami;
- kritéria posuzování by měla jít ruku v ruce se změnami v základním vzdělávání na ZŠ, které povedou k menším nárokům a k větší otevřenosti ZŠ vůči dětem se sociálním znevýhodněním;
- v diagnostice by měla zůstat určitá svoboda rozhodnout podle situace a kontextu, důvody OPŠD mohou být velmi individuální a komplexní je proto i diagnostika, vhodná je proto doporučená metodika s ponecháním jisté míry volnosti (např. povinná realizace jisté baterie a volitelná z mnoha jiných, předem schválených);
- je žádoucí provést také validizaci a aktualizaci norem doporučených materiálů;
- zavádění doporučených postupů může být také náběhové, začínající pracovníci potřebují vedení v tom, jak k diagnostice přistoupit, naopak zkušenější pracovníci již si svůj způsob našli a mnoha lety praxe odzkoušeli – je tedy možné aspirovat na sjednocování u poradenských pracovníků s kratší praxí;
- úpravy a sjednocování metodiky by mělo být tvořeno ve spolupráci s ŠPZ a akademickými pracovišti.

4.3. Nejčastější problémy a bariéry (související se vzděláváním), které se projevují při povinném předškolním vzdělávání dětí

4.3.1. Důvody pro nezahájení PPV

Informovanost

- řada rodičů, kteří bydlí v sociálně vyloučených lokalitách, není dostatečně informovaná, někteří nevědí, že MŠ je určena i pro romské děti, případně že do ní mohou docházet i děti nezaměstnaných rodičů; vzhledem k tomu, že sami MŠ nenavštěvovali, nemají představu o běžném režimu a chodu předškolního zařízení;
- řada rodičů neví, že jim vznikla nová povinnost, i pokud se o ni doslechli, neznámá to, že mají informace o termínech s danou povinností spojených – nevědí, kdy jsou dny otevřených dveří (pokud probíhají), především ale nevědí, že musí absolvovat proceduru zápisu, neznají svá práva (ve smyslu práva na zapsání v mateřské škole v místě trvalého bydliště), nejsou seznámeni s konceptem spádovosti, neznají termín zápisu a nevědí, jaké údaje a dokumenty musí při zápisu doložit.

Fyzická dostupnost MŠ

- v některých lokalitách nejsou k dispozici MŠ ve vzdálenosti, která by umožňovala pěší docházku v přiměřeném čase.

Kapacity MŠ

- Problém s kapacitou se týká významného podílu MŠ (40 %), kapacity jsou nižší v MŠ, které vzdělávají méně než 7 sociálně znevýhodněných dětí. Nedostatečné kapacity MŠ komplikují obzvláště přijímání dětí, které se přistěhují v průběhu školního roku. MŠ po zápisu přijmou na volná místa mladší děti, jejich zapsání do MŠ po příchodu pětiletého dítěte ovšem není možné zrušit, a tak místa pro nově příchozí děti nejsou dostupná. Důsledkem nedostatečných kapacit je nabídka individuálního vzdělávání pro děti, které se přihlásí v době, kdy je kapacita již naplněna. V některých MŠ až čtvrtina nově zapsaných pětiletých přechází přímo do individuálního vzdělávání. Problém kapacit znesnadňuje také případný přechod z individuálního vzdělávání na pravidelnou docházku.

Dvě děti vyhodnotíme, že by to chtělo hned nástup do mateřské školy... ale v průběhu roku, když se mi neuvolní nějaké místo, tak je nemůžu přijmout. Takže my jim nikdy nenabídneme, aby se vrátily na denní docházku.

- Rodiče těchto dětí tak formálně splnily svoji povinnost zápisu, ale reálně nejsou k dispozici informace o tom, zda je dítě opravdu vzděláváno.

...jsou tam jednotky, který nikam nechodí... neprojdou tím ověřováním, takže my je zaúkolujeme, dáme jim podklady, mraky podkladů, ale tím to skončí, v tom listopadu...pak už jdou až v září do školy, pak je prostě nevidíme.

Diskriminační kritéria pro přijetí do MŠ

- některé MŠ při přijímacím řízení rozhodují podle diskriminujících kritérií (např. celodenní docházka do MŠ), to pak znesnadňuje zahájení předškolního vzdělávání dříve než v povinném předškolním ročníku a komplikuje pak vytváření návyku k docházce u sociálně znevýhodněných rodin.

4.3.2. Problémy spojené s postojí jednotlivých aktérů

Postoje učitelek MŠ

- Při aktuální velké vytíženosti učitelek MŠ se učitelky zařazení sociálně znevýhodněných dětí ze zcela pochopitelných důvodů spíše obávají, než aby je bez problémů přijímaly. Společně s nedostatkem dalších podpůrných pracovníků a pomůcek pro práci se znevýhodněnými dětmi pak tyto důvody někdy vedou k obavám, skepsi a hostilitě k myšlence inkluzivního vzdělávání. Navenek se pak tyto postoje mohou projevovat už v průběhu zápisu nevstřícným chováním, které odrazuje rodiče od zapsání do povinného předškolního vzdělávání v dané MŠ.

Postoje rodičů z majoritní společnosti

- Rodiče dětí, které nejsou sociálně znevýhodněné, dávají verbálně i neverbálně najevo nesouhlas s docházkou sociálně znevýhodněných dětí do MŠ již v průběhu zápisu, čímž

odrazují rodiče od zapsání dítěte. Při projevech nevstřícného chování se rodiče obávají, že jejich děti budou v MŠ vystaveny podobným projevům.

Postoje rodičů se sociálním znevýhodněním

- Část dětí dochází do MŠ nepravidelně až sporadicky, docházka do MŠ je vnímána jako zájmová. Časté jsou pozdní příchody, které narušují průběh řízených činností. Rodiče nepřikládají důležitost pravidelné a včasné docházky dětí do MŠ a nevěnují pozornost omlouvání dětí. Neposkytují dětem v domácím prostředí dostatečnou podporu, projevují neochotu ke spolupráci a k dodržování některých pravidel.
- Jejich postoje jsou úzce propojeny s nedůvěrou vůči institucím většinové společnosti – vysoký podíl obyvatel vyloučených lokalit nemá dobré zkušenosti s institucemi většinové společnosti. Nejčastěji se setkávají se zástupci Policie ČR, sociálními pracovníky a pracovníky Úřadů práce, přičemž vzájemná interakce má obvykle mentorskou (a nikoliv podpůrnou) podobu, ale často také represivní charakter, nebo hrozbu represivních opatření přináší. Na základě těchto zkušeností obyvatelé SVL celkem přirozeně nemají velkou důvěru v instituce většinové společnosti a zdráhají se jim proto svěřit děti dříve, než bylo dosud nutné – tedy dříve, než před zahájením povinného vzdělávání po dosažení věku šesti let.

Obavy ze sankcí

- Část rodičů dětí, které by měly zahájit povinné předškolní vzdělávání, se pohybuje v „šedé zóně“ z hlediska pracovně-právního, sociálního a někdy i trestně-právního. Zapsání dítěte do povinného vzdělávání pro ně představuje rizikovou situaci, při které vstupují do kontaktu s institucemi většinové společnosti. Část rodičů se obává, že je zahájení interakce s MŠ může vystavit riziku sankcí či represe, vedoucí například k odebrání dětí na základě rozhodnutí OSPOD.

4.3.3. Problémy objevující se v průběhu docházky do MŠ u dětí

Adaptace

- Děti, které před zahájením povinného předškolního vzdělávání nenavštěvovaly MŠ, neznají principy fungování instituce, což způsobuje problémy při jejich zapojování do řízené činnosti, do her s ostatními dětmi i při dodržování hygienických zásad. To vystavuje MŠ potřebě upravit metody a formy práce, případně zařadit podpůrná opatření 1. stupně, v komplikovanějších případech doporučit vyšetření v ŠPZ.

Vysoké absence

- V případě, že děti do MŠ nastoupí, často po několika týdnech přestávají do MŠ docházet.

Začátkem měsíce, začátkem září ve většině případů 90 % chodí. Začne podzim, říjen, listopad, kdy přijdou v pondělí, v úterý a pak víceméně nechodí. Omluví se, nebo telefonicky, nebo my zas je kontaktujeme, ale víceméně, prostě jakoby přestávají chodit. [Z] 20 romských dětí přiznaných, je jich asi víc, ale podle výkazů... tak 5, 7 dětí nechodí do mateřské školy.

- Ředitelka MŠ identifikovala dva hlavní důvody absencí: fakt, že se rodiče do MŠ nevypraví a problémy s úhradou stravného.

... 14 dní chodí, dohadují se, kdy to zaplatí, a když jim říkáme, že by bylo teda potřeba do konce měsíce uhradit částku, tak oni nepřijdou.

- Zároveň uvedla, že nepřicházejí také některé z těch dětí, které mají dotaci uhrazené stravné (1-2 z 12 dětí), příčiny jí nejsou známy.

Nedostatečné znalosti a dovednosti dětí

- Znalosti a dovednosti sociálně znevýhodněných dětí jsou pozadu za normou odpovídající příslušnému věku, chybí jim také řada běžných návyků. To často vede také k horší adaptaci na prostředí MŠ, přičemž adaptaci dětí také znesnadňuje postoj rodiny. U dětí byl zaznamenán výskyt vši a vyšší míra infekčních onemocnění, objevuje se také užívání vulgarismů. Problematické je rovněž vzdělávání dětí s odlišným mateřským jazykem. Řada dětí má problémy s komunikací v českém jazyce, nerozumějí abstraktnějším pojmům a některým typům pokynů, jejich jazykový kód je často značně omezený.

Jídelníček

- Matky dětí ze SVL jsou často nezaměstnané, a tak jedním z mála způsobů jejich seberealizace zůstává péče o rodinu. V ní má speciální pozici příprava pokrmů, jejichž společné sdílení představuje důležitou část rodinného života. Děti jsou často zvyklé, že matka jídlo přizpůsobuje jejich požadavkům. V mateřské škole pak odmítají konzumovat jídlo, na které nejsou zvyklé z domova, například ryby, zeleninu, luštěniny, případně odmítají některé úpravy potravin, které sice jsou zvyklé z domova konzumovat, ale v jiné formě.

Mladší sourozenci zůstávají doma

- Pokud rodiče vodí do MŠ jedno dítě, mohlo by být jednodušší zahájit zároveň i docházku mladšího dítěte. K tomu ovšem spíše nedochází. Důvodem mohou být relativně vysoké náklady na docházku více dětí, ale bude je potřeba ještě blíže prozkoumat.

4.3.4. Problémy objevující se v průběhu docházky do MŠ u rodičů

Komunikace s rodiči

Obyvatelé SVL často disponují pouze omezeným jazykovým kódem. Učitelky MŠ, které neprošly vzděláváním zaměřeným na vzdělávání dětí se sociálním znevýhodněním a romské populace, neznají specifika omezeného jazykového kódu ani typické vzorce chování a nedovedou vést s rodiči efektivní komunikaci. Absence důkladného přípravného i dalšího vzdělávání se obzvláště projevuje při řešení konfliktů a krizových situací. Zároveň část rodičů nejeví o komunikaci zájem i v případě, že se jim personál MŠ snaží vycházet vstříc.

Preference vybraných MŠ romskými rodiči a související nerovnoměrná zátěž jednotlivých MŠ

I přes spojení osmi z devíti MŠ pod jedno RED-IZO, které umožňuje větší pružnost a kooperaci školek, romští rodiče děti směřují nejčastěji do jedné z nich (pak je ve třídě přibližně 1/3 romských dětí), a to dílem kvůli bydlišti a dílem kvůli předávání informací v komunitě.

Situace v jednotlivých MŠ se tedy výrazně liší – některé mohou být neúměrně zatíženy dohledáváním žáků a prací se sociálně znevýhodněnými, jiné (např. soukromé, kde už výše úplaty pro sociálně znevýhodněné rodiny je přílišná bariéra) vnímají povinnou předškolní docházku jako zbytečnou administrativní zátěž.

4.3.5. Problémy, se kterými zápolí MŠ

Personální kapacity MŠ

- Vyšší rozmanitost potřeb dětí představuje zvýšené nároky na personální kapacity MŠ – na přípravu a práci učitelek. Jde jednak o oblast sledování docházky, omlouvání dětí a navazující komunikace s rodiči i dalšími subjekty (např. OSPOD). Vyšší podíl dětí se SVP klade vyšší nároky také na diagnostiku a komunikaci se SPC a PPP. 79 % ředitelek MŠ souhlasí s výrokem, že pro zajištění pozitivních dopadů povinného předškolního ročníku pro sociálně znevýhodněné děti je potřeba personální posílení týmu v MŠ.

Nedostatek podpůrných pracovníků

- V potřebách navýšení úvazků asistentů pedagoga a asistenta dítěte se MŠ s vyšším počtem dětí ze SVL výrazně neliší od ostatních MŠ, vyšší podíl dětí se SVP nicméně vede k vyšší potřebě asistentů pedagoga (kromě sociálně znevýhodněných také cizinci). Znatelně vyšší potřebu mají MŠ s vyšším podílem sociálně znevýhodněných dětí v případě romského asistenta (11 z 35 MŠ jej požaduje), školního asistenta (15 z 35 MŠ požaduje) a školního psychologa (10 z 35 MŠ by jej uvítalo).

Administrativní problémy

- Vedení MŠ zápasí s problémy, které souvisí s nedořešenými administrativními náležitostmi týkajícími se povinného předškolního vzdělávání, případně nedostatečnými informacemi o nich či nedostatečným seznámením s nimi.
- Patří sem zejména problémy spojené se sledováním docházky a následným omlouváním (dohledávání dětí, které mají dle matriky trvalý pobyt ve spádovém obvodu obce a nedostaví se k zápisu, definice záškoláctví, postup při záškoláctví), postup při neuhrazení plateb stravného a dalších poplatků a s ním spojené náklady na komunikaci.

Zajištění individuálního vzdělávání

- Ověřování výstupů individuálního vzdělávání představuje pro MŠ časové a administrativní zatížení.

- Ředitelkám MŠ chybí metodická doporučení, jak mají při ověřování výstupů z individuálního vzdělávání postupovat.

DVPP

- Dostupná nabídka DVPP v některých lokalitách neodpovídá potřebám MŠ. Omezené jsou rovněž kapacity pro absolvování DVPP, protože při vysoké naplněnosti tříd vznikají problémy při zajišťování provozu po dobu účasti učitelek na školení.

Financování

- Při financování podpůrných opatření na úrovni MŠ (tedy nikoliv jednotlivých dětí) chybí záruky udržitelného financování. Finanční podpora sociálně znevýhodněných dětí je vázána na ochotu rodičů spolupracovat a dostupnou kapacitu ŠPZ (podpůrná opatření), případně na projektové financování.

Metody a formy práce

- V souvislosti se zavedením povinného předškolního vzdělávání do některých MŠ nastupuje nová kategorie dětí – děti se sociálním znevýhodněním. Těmto dětem často mohou chybět znalosti a návyky, běžné v majoritní společnosti. V řadě MŠ, které doposud sociálně znevýhodněné děti nevzdělávaly, učitelky neznají specifika práce s touto cílovou skupinou a nemají osvojeny vhodné metody a formy práce.

4.3.6. Problémy vyplývající ze systémového nastavení

Délka povinného předškolního vzdělávání

- Jeden rok docházky do MŠ na vyrovnání rozdílů způsobených sociálním znevýhodněním dítěte nestačí, jde o příliš krátkou dobu.

Dostupnost školských poradenských zařízení

- Dlouhé objednací lhůty ŠPZ komplikují zavádění podpůrných opatření.

Metody a formy vyšetřování a pedagogické diagnostiky

- Metody a formy práce, široce používané v předškolních a poradenských zařízeních, zcela výjimečně respektují kulturní odlišnost sociálně znevýhodněných dětí. Významným problémem jsou převody diagnostických metod ze zahraničí, které jsou jednak nákladné, bývá složité vyjednat autorská práva a soukromé společnosti, které tyto metody v ČR vydávají, se mohou obávat případných soudních sporů.

Naplněnost MŠ v SVL

- Rodiče v SVL obvykle do MŠ nepošílají děti mladší pěti let. Proto je provoz MŠ v SVL ohrožen nízkými počty žáků vzhledem k tomu, že do MŠ nastoupí jenom děti, které musí zahájit povinné předškolní vzdělávání.

Systémová segregace

- Cílená organizace spádových obvodů v sídle vede ke koncentrování sociálně znevýhodněných žáků na několika vybraných školách.

Vazba nároku na docházku do MŠ v rámci povinného předškolního vzdělávání na trvalé bydliště

- Část dětí reálně bydlí mimo své trvalé bydliště, takže nemohou využít nárok na místo v MŠ a do nejbližší MŠ nejsou přijaty z nedostatku kapacity.

Dohledávání dětí

- Ředitelka MŠ dostává seznam dětí, které by měly nastoupit do PPV v její MŠ. Ty děti, jejichž rodiče neprijdou k zápisu v termínu, pak dohledává. Tento proces je náročný na čas, trvá cca dva měsíce.

„Ztracené“ děti

- Některé děti se navzdory úsilí dohledat nepodaří, v jedné z vybraných lokalit se jednalo o cca 20 % z dohledávaných dětí.

Každý rok... plus minus 40 dětí zbyde, kde se nepřihlášej k zápisu, nejsou v jiných institucích a začínáme dělat nějaký průzkum.... do konce června, do půlky června jich zbyde z těch 40, 10, 8, 12 dětí, ani ted' nevíme o cca 8 dětech, kde nevíme, kde jsou ty děti.

Úhrada stravného a dalších poplatků

- Povinné předškolní vzdělávání, i když je osvobozeno od úplaty za vzdělávání, sebou nese povinnost úhrady stravného. Některé MŠ nejsou informovány o programech, které by zajistily fungování bezplatného stravování pro sociálně znevýhodněné děti. V tomhle ohledu jsou pro rodiče výhodnější předškolní kluby, ve kterých stravování není obligatorní;
- I když docházka sama o sobě zpoplatněna není, rodinám přesto vznikají finanční náklady spojené s případnou dopravou, vybavením oblečením a přezůvkami, příspěvky do třídního fondu, úhradou akcí konaných nad rámec ŠVP a úhradou stravného. Tyto náklady jsou pro sociálně znevýhodněné rodiny (zvláště pokud jsou vícedětné) příliš vysoké, proto mají potíže s jejich úhradou;
- většina z ředitelk MŠ (77 %) uvedla, že jsou rodiny se sociálně-znevýhodněnými dětmi, které mají opakovaně problém tyto platby hradit, nicméně i na ostatních MŠ se takové děti běžně nacházejí (43 % MŠ ze 121);

- pro zajištění pozitivních dopadů povinného předškolního ročníku pro sociálně znevýhodněné děti je zapotřebí dalších finančních prostředků na akce a pomůcky v rámci vzdělávání (účast na výletech, pořizování výtvarných potřeb, aj.) 71 %.

Chybějící limit pro absence v PPV

- Aktuální právní úprava je poměrně vágní a nestanovuje limit pro počet zameškaných hodin, při jehož překročení by následovaly sankce.

...ten kdo nechce chodit, tak vždycky si tu omluvenku najde.

Nevymahatelnost PPV

- Pro vymáhání plnění povinnosti existuje jenom minimum nástrojů, které se ředitelům MŠ jeví jako dobře využitelné.

Ale vlastně nemáme páky, jak toho docílit...pak je skoro zbytečný tam mít povinná.

Kvalita vzdělávání v zařízeních, které nejsou součástí sítě škol

- Vzdělávání v předškolním klubu nemusí být dostatečně uzpůsobené potřebám nástupu k povinné školní docházce.

Já jsem se tam byla podívat před 3, 4 lety a problém tam byl ten, že oni neměli žádný vzdělávací program přímo zaměřený na tyhle děti a chodilo tam hodně málo dětí a hodně málo dětí mladších.

Nedostupnost prostředků pro zaměstnání školního asistenta z ESF (šablony)

- MŠ s nižšími počty sociálně znevýhodněných žáků nezískají nárok na finanční podporu pracovníků, kteří by zajišťovali komunikaci s komunitou.

...dosáhli jsme až teď kon na půl úvazku školního asistenta, ve trojkách šablonách pravděpodobně nedosáhnem vůbec.

Faktické omezování kapacity navazující na změnu financování

- Nový systém financování „na třídu“ zajišťuje v případě MŠ adekvátní úvazky učitelek, pokud je ve třídě 24 žáků. To také znamená, že není v zájmu MŠ přijímat ke vzdělávání děti, které by tento počet navyšovaly. To vytváří tlak na omezování počtu přijímaných dětí, případně také na nepřijímání nových dětí, které se chtějí zapsat v průběhu školního roku. MŠ na druhé straně vnímají tlak ze strany zřizovatele na přijetí dalších dětí, což pravděpodobně bude způsobovat stále větší tenzi.

Ted' už se nevykazuje financováním na žáka, ale na třídu, takže chtěj se stahovat děti na 24. My máme většinou povolenou výjimku města na 28, ale samozřejmě bysme to chtěli snížit, ale když to zase snížím, ted' už jsem nepřijala hodně dětí, 3letejch, třeba i nespádových takže jako bohužel, ale ještě o to méně, o 44 dětí bych méně přibrála. Takže zřizovatel by zase nebyl rád, protože rodiče budou volat tam, takže já se snažím

naplnit ty třídy. Když už mám naplněno, samozřejmě je tam frekvence těch dětí 10-15 během roku se vymění.

Ověřování výsledků IV

- Ověřování výsledků IV představuje pro MŠ zátěž z organizačního hlediska. Listopadový termín je také považovaný za příliš brzký. Ze systémového hlediska MŠ chybí vymezení žádoucí úrovně osvojování očekávaných výstupů v jednotlivých oblastech – není jasné, co přesně má být předmětem ověřování úrovně OV a jaká je minimální nutná úroveň, které by dítě mělo dosáhnout v listopadu.

Nejasný a měnící se účel přípravných tříd

- Část rodičů z majoritní populace využívá přípravné třídy, protože předpokládají, že se tím zvýší úspěšnost jejich dětí. V případě, že je přípravná třída zřízená ve škole, kterou navštěvuje vyšší podíl romských žáků, tak majoritní rodiče využijí jenom přípravnou třídu a k zápisu do první třídy přijdou v jiné škole.

Proměna inkluzivních MŠ v segregované MŠ

- Některé inkluzivní MŠ se stávají pro sociálně znevýhodněné rodiče atraktivní a kvůli tomu se postupně mohou proměňovat na segregované MŠ.

...když půjde 5 rodin romských do jedné MŠ, tak si to řeknou a samozřejmě se to vykřičí, tam je to úžasný, tam je to perfektní, máme to tam nejbliž, takže se nechtěně hlásí sami.

Problematika více MŠ sloučených do jedné příspěvkové organizace

- Sloučení více MŠ do jedné příspěvkové organizace přináší z pozice zřizovatele i vedení MŠ řadu výhod, pro rodiče ovšem tato situace může být problematická. Spádový obvod sloučené MŠ často zahrnuje téměř celé nebo celé katastrální území zřizovatele. V praxi to pak může znamenat, že pokud se místa v MŠ, která je nejbližší bydliště zaplní, může být dítě odkázáno na docházení do MŠ ve větší vzdálenosti, aniž by docházelo k porušení jakýchkoliv předpisů.

...když se přihlásí pozdě nebo po termínu zápisu a my je vyzýváme, tak tyhle děti chodí na velkou mateřskou školu, tu největší samozřejmě i z důvodu toho, že na těch menších jednotřídkách máme nedostatek míst, není tam místo.

Účelové administrativní uspořádání MŠ a jejich spádových obvodů

- Zřizovatel sloučil všech devět MŠ do jediné příspěvkové organizace. Po nějakém čase byla jedna MŠ administrativně vyčleněna, takže zřizovatel má teď dvě MŠ: jedna má osm pracovišť, druhá jedno. Oddělená MŠ se nachází u vilové čtvrti a její spádový obvod tvoří ona vilová čtvrť.
- Jedním z důvodů pro toto oddělení byla možnost směřovat sponzorské dary do oddělené MŠ, a nikoliv je rozdělovat mezi všechny ostatní. Žádné romské děti MŠ nenavštěvují, je považována za výjimečnou, byť technicky jde o běžnou MŠ.

Přípravná třída při bývalé základní škole praktické

- V lokalitě dlouhodobě funguje přípravná třída při bývalé základní škole praktické škole, která pokrývá část poptávky pro přípravných třídách (a tím také omezuje poptávku po přípravné třídě při běžné základní škole). Některé rodiny ale PT odmítají navštěvovat. Pracovnice poradny zároveň poukázala na skutečnost, že po změně diagnostických kritérií není jednoduché dítě do praktické třídy umístit.

...dětí romské, které tam chodí, jsou pak mnohem připravenější do té školy, které tam chodí, když absolvují přípravnou třídu a pravděpodobně i ten povinný předškolní rok.

Přirozená spádovost sociálně znevýhodněných dětí

- Pokud se MŠ nachází v blízkosti sociálně znevýhodněné lokality, spadá do ní relativně vysoký podíl dětí se sociálním znevýhodněním.

...máme tady jednu mateřskou školu, u které nejbliž bydlí tydlety romské děti.

Tranzice a transfery v průběhu školního roku

- Část dětí, které by měly plnit PPV, do MŠ nenastoupí, část z těch, které nastoupily, v průběhu roku zase odejde. Ředitelka MŠ považuje za problematický především opožděný nástup do MŠ, protože kapacita MŠ bývá naplněna.

Problémy vznikající v souvislosti s odkladem povinné školní docházky

- Děti, které kvůli odkladu povinné školní docházky nenastoupí do první třídy, mohou v zásadě reagovat dvěma způsoby. Někteří se se vzniklou situací dobře vypořádají – přijmou v MŠ roli staršího, zkušenějšího, který rád pomáhá mladším, cítí se dobře v pozici toho, co už všechno zná.
- Jiné děti mohou být zklamané a zažívat pocit neúspěchu. Vnímají, že referenční skupina jejich vrstevníků již chodí do školy, dochází ke ztrátě jejich prestiže, dokonce se mohou cítit vyloučení, což má dopady na jejich sebedůvěru. Mohou ztratit zdravý zájem o školu a učení, nadšení pro školu se za rok nemusí znovu dostavit. Přicházejí také o vztahy s kamarády, kteří nastoupili do prvního ročníku a musí navazovat nové vztahy.
- Při pokračující docházce do MŠ se dítě setkává s nedostatečným počtem adekvátních podnětů – MŠ, která věnuje péči dětem v předškolním roce (popřípadě dětem od 2-6 let ve věkově heterogenních třídách) často není schopna adekvátně saturovat stimulační podněty vzhledem k dosažené vývojové úrovni dítěte. To platí obzvláště při vyšších počtech dětí ve třídě. Nedochází k přiměřené školní zátěži, která se postupně zvyšuje, dítě se nenaučí se cíleně učit, neosvojí si pracovní návyky spojené s režimem školy, chybí zdravý rozvoj volných vlastností.
- V důsledku nedostatečného množství a kvality podnětů může docházet ke stagnaci ve vývoji, popřípadě jenom minimálnímu rozvoji schopností a dovedností. Dítě bývá frustrované, často se nudí, což může vést k celé řadě dalších problémů, zejména v oblasti chování.

- Setrvání v MŠ má i řadu dopadů v oblasti sociální. Dítě je obvykle fyzicky větší, vyčnívá mezi spolužáky, což ho samo o sobě poněkud vyčleňuje z kolektivu. Ztrácí kontakt se svojí vrstevnickou skupinou, namísto toho sociální kontakty vytváří s mladšími dětmi, takže i sociální vývoj může začít stagnovat. Někdy bývá chováním i znalostmi vyspělejší než jeho vrstevníci, může získat pocit nadřazenosti nad spolužáky. Nedostatek vrstevníků, mezi kterými by mělo rovnocenné partnery a zdravou konkurenci v kombinaci s nedostatkem vhodných podnětů vede k tomu, že se dítě cítí příliš jisté, má přehnané sebevědomí, zvykne si, že se nemusí moc snažit a ztrácí zájem o školní práci.
- Nedostatek adekvátních podnětů a změna sociální pozice dítěte vede problémovému chování, v extrémních případech až k šikaně. Dítě hledá jiné způsoby, jak upozornit na své potřeby, dochází ke konfliktům s ostatními dětmi, ale také s pedagogickými pracovníky (například nespolupráce, odmítání plnění úkolů). V souvislosti se vzniklými problémy může také docházet k regresi k nižšímu věku a zvýšení závislosti na rodičích.
- K dalším problémům může docházet i po nástupu do ZŠ, kdy se dítě nudí a nezapadá mezi své o rok mladší spolužáky. Dítě zpočátku obvykle díky vyšší zralosti dobře prospívá, což vede k tomu, že si později osvojuje učební strategie.
- Výše popsané okolnosti představují zvýšené nároky kladené na pedagogické pracovníky MŠ i na rodinu.
- Odklad může mít i některé pozitivní dopady – u dětí se velmi výrazně rozvíjí hra a kreativita, v MŠ často samy hledají aktivity, které jsou pro ně zajímavé.

Děti, které by měly dostat odklad, a přesto zahájí plnění PŠD, čelí následujícím obtížím:

- neadekvátní nároky vzhledem k úrovni svého vývoje, které vedou k psychickému i fyzickému přetěžování – dítě musí již od začátku školní docházky vynakládat dlouhodobě zvýšené úsilí, aby ostatní dohnalo, což je spojeno s rizikem rozvoje neurotických obtíží;
- brzký nástup školní neúspěšnosti a s ní spojené vytvoření negativního vztahu ke škole, vzdělání a činnostem s nimi souvisejícími;
- hrozí opakování 1. třídy, čímž se znemožní možnost opakování dalšího ročníku na 1. stupni v případě, že to dítě vzhledem k nevládnutí učiva v dalších ročnících potřebuje;
- sociální a vrstevnické problémy, postupné vylučování z kolektivu vrstevníků, projevy šikany, ale také problémy v navazování vztahu s autoritou;
- utváření negativního sebeobrazu, pocitům méněcennosti, nízkému sebehodnocení a sebedůvěře;
- vývoj poruch učení a chování, zvýšená agresivita z důvodu přetěžování (volání o pomoc ze strany dítěte);

- rozvoj psychických a psychosomatických obtíží (možný vznik pomočování, neuróz, úzkostí, depresí, nespavosti, ranní nevolnosti, odmítání jít do školy);
- zvýšená potřeba podpurných opatření a opakovaného kontaktu se ŠPZ;
- dítě vnímá, že nespĺňuje očekávání rodičů, dochází k napětí a konfliktům v rodině;
- riziko nutnosti nastavení podpurných opatření a finanční zatížení státu;
- výše uvedené problémy mohou také mít vliv na vzdělávání celé třídy – děti s nerealizovaným a zároveň potřebným OPŠD mohou negativně ovlivnit chod třídy.

Hodně záleží na tom, z jakých důvodů byl odklad doporučen. Nicméně se může zvýšit riziko jeho neúspěchu ve škole, který pak může vést k demotivaci a negativnímu vztahu dítěte ke škole a obecně ke vzdělávání. Samozřejmě pro něj mohou být dané požadavky přetěžující a frustrující, což může vést např. u úzkostnějších jedinců i k psychosomatickým obtížím. Navíc úspěch ve škole formuje také sebepojetí dítěte a jeho víru ve vlastní schopnosti, což může být narušeno. Taktéž se mohou objevit výchovné obtíže apod. Ale samozřejmě to takto být nemusí. Závisí to na mnoha faktorech. Není to zákonitě dané.

Pokud se nezmění systém výuky a počtu žáků v počátcích vzdělávání (1. roč.), žádné vnější opatření např. v zákazu odkladů ŠD situaci nezmění.

4.3.7. Nejčastější problémy a překážky (související se vzděláváním), které se projevují v souvislosti s nástupem k povinné školní docházce u dětí v SVL

Odliv dětí majority po absolvování přípravné třídy

- V případě, že se škola snaží zajistit podmínky pro rozvoj dětí v povinném předškolním vzdělávání zřízením přípravné třídy, tak se stává, že po absolvování přípravné třídy děti z majority rodiče přehlásí na jinou ZŠ. To pak může vést k přehodnocení rozhodnutí zřízovat přípravné třídy.

Neatraktivita „příliš“ inkluzivní školy pro majoritní populaci

- Pokud do ZŠ dochází vyšší podíl dětí se SVP, tak se ZŠ stává pro většinovou populaci nepopulární.

... kdo tam vlez, vidí autistu, který běží po chodbě, motá si ruce a hučí jako pračka a řekne si „Ježíši Kriste, do takovýhle školy mám dát dítě?“ ... a pak vidí zástupy romských rodičů – protože... romský dítě jde s tetou, maminkou, sourozencem, ono to vypadá, že tam těch dětí je strašně moc a ono jich tam zase tolik není...a ve finále se ty romští rodiče před školou poperou, protože tady jsou asi 4 klany, některý nemůžou spolu vycházet...

Požadavky ZŠ

- Úspěšné docházce brání také to, že některé základní školy očekávají od dětí vysokou vstupní úroveň znalostí a dovedností.

...na některých školách mají požadavky, že už pomalu ve školce by je měli učit číst.

Problémy s předáváním informací

- Vzhledem k současnému nastavení legislativy je obtížné, aby si MŠ a ZŠ mezi sebou předaly informace o zkušenostech s konkrétním dítětem. Tuto situaci je ovšem možné řešit vyžádáním souhlasu rodičů k předání informací.

Když přechází dítě z mateřské školy do základní a my už víme, že v té mateřině třeba už byl problém, tak s tím dítětem nejde vůbec žádná historie. Na jednu stranu je to dobře, že potom nejsou ty předsudky, ale na druhou stranu už by se ta základka mohla připravovat na pomoc konkrétně tomu dítěti.

Stravné

- I když v ZŠ fungují programy, které zajišťují pro sociálně znevýhodněné děti úhradu obědů, tak ty, které pracují s doporučením ředitele ZŠ, nepokryjí nároky všech potřebných dětí.

...máme více, hodně těchhle sociálně slabších, ale řeknu plus mínus třeba 20 dětí romských, který nemá na zaplacení, já je nevybírám, jenom dělám různý předvýběr, ale potom v závěru je, že dostaneme peníze na takových třeba 12 dětí jenom. Loni snad to bylo 8 nebo 12. Takže my nedostanem na těch 30.

- U programu MPSV, kde je úhrada závislá na dávce hmotné nouze, tak jsou rodiny, které jsou hraniční – těsně pod stanovenou hranicí, příspěvek nedostanou a peníze na úhradu obědů nemají. Následně do MŠ přestávají dítě přivádět, protože jsou konfrontováni s požadavkem uhradit stravné.

A pak jsou děti, které nedostanou ten příspěvek, nedosáhnou na ně a ano tam je, takže po nich pak jdeme, že nezaplatili stravné.

OSPOD

- Řešení absencí dětí s pomocí OSPODu se značně zkomplikovalo poté, co MPSV vydalo metodiku, podle které „pouhá skutečnost, že rodiče neplní své povinnosti nebo že dítě zanedbává školní docházku, bez dalšího neznamena, že se jedná o ohrožené dítě, k jehož ochraně je třeba zásahu OSPOD“.

Na druhou stranu, řekněme si, že se strašně změnila situace i s hlídáním docházky dětí do školy, natož do školky. To, co dřív odbor sociálních věcí, nebo teda OSPOD pomáhal školám a trochu popoháněl ty rodiče, tak to už odbor odmítá, to není jejich priorita a tohle už přestal dělat. Nedělá to ani na základce, kde i ty děti tím trpí, když nejsou ve škole, tak nemůžou mít znalosti, natož ve školkách.

Spádovost ZŠ

- Spádovost ZŠ je v některých případech stanovena tak, že vede ke koncentraci sociálně znevýhodněných žáků na vybraných školách.

Tady třeba je problém s tou spádovostí. Že tady je třeba úplně překopat tu spádovost tak, aby ty lokality... s těmi znevýhodněnými, hodně znevýhodněnými, byly rozdělený.

Vnímání postoje škol ze strany rodičů

- Některé školy nejsou podle rodičů přátelské k sociálně znevýhodněným rodinám. Těm se pak rodiče snaží vyhybat i v případě, že jsou pro ně spádové.

...i když je to spádový, nepůjdeme, protože to je rasistická škola. Já si nejsme vědoma toho, že by byla rasistická, ale oni to tak cítí, vidí. Oni tam ty Romové nejsou, ačkoli tam spadá spádově celá ubytovna pro sociálně znevýhodněné. Ale jediný to dítě tam nechodí.

4.4. Ověření úrovně matematické pregramotnosti a fonemického povědomí

V kapitole 3.4 jsme shrnuli zjištění z diagnostiky před-čtenářských a před-matematických dovedností předškolních dětí. Šetření ukázalo, že dosažená úroveň dovedností souvisí se sociálně-ekonomickým statutem dětí, kdy děti ze sociálně znevýhodněného prostředí dosahují v průměru horších dovedností a většina z nich dosahuje nejnižší úrovně osvojení znalostí a dovedností při vstupu do ZŠ.

Dále jsme ukázali, že úroveň před-čtenářských i před-matematických dovedností je výrazně lepší u dětí, které navštěvují MŠ déle, zvláště 3 roky a více. To se potvrdilo i pro děti sociálně znevýhodněné a jakkoliv to nelze metodologicky podkládat z kauzální závěr a doklad efektivity předškolní docházky do MŠ na osvojené dovednosti dětí, pozitivní souvislost je zde zřejmá. Podpora sociálně znevýhodněných dětí při vstupu do ZŠ a v prvních letech docházky v základní škole je tedy stejně důležitá jako podpora jejich docházky do MŠ v již raném věku, a nikoliv až v povinném předškolním vzdělávání.

5. Přílohy

5.1. Příloha 1 - dotazník pro ředitelky MŠ

Vážená paní ředitelko, vážený pane řediteli,

děkujeme Vám za ochotu vyplnit dotazník věnující se dopadům zavedení povinného předškolního vzdělávání na skutečnou docházku dětí a zmapovat nejčastější problémy a překážky, které se projevují při povinném předškolním vzdělávání s důrazem na vzdělávání sociálně znevýhodněných dětí.

Pokud má Vaše MŠ více pracovišť, vyplňte dotazník za tu část, kterou podle Vás navštěvuje největší množství sociálně-znevýhodněných dětí. O vyplnění celého dotazníku či jeho částí můžete rovněž požádat vedoucí paní učitelku či jinou osobu, která dané pracoviště zná nejvíce přeposláním kontaktních údajů pro vstup do dotazníku.

Vyplňování dotazníku můžete kdykoliv přerušit a vrátit se k jeho vyplňování opakovaně znovu pod stejným kódem. Stejně tak můžete část dotazníku nechat doplnit některé kolegy/ně, které mají více informací k jednotlivým částem dotazníku. Stačí, když jim předáte internetový odkaz na dotazník a vstupní kód (RED_IZO) uvedené výše.

Prosíme Vás o vyplnění dotazníku do 20.9.2019.

Moc Vám děkujeme za spolupráci.

David Greger a Jaroslava Simonová

E-mail: tacrpredskolka@pedf.cuni.cz

Tel. 221 900 528, 221 900 531

Mobil. 605 585 594, 603 588 614

[Vyplnit dotazník.](#)

A. O Vaší MŠ.**A1. Kolik máte v MŠ celkem dětí? (Doplňte číslo):** dětí**A2. Je Vaše MŠ organizovaná převážně ve třídách rozdělených podle věku dětí (ve věkově homogenních třídách)?***Zaškrtněte prosím jednu odpověď.*

- a) Všechny třídy jsou věkově heterogenní (smíšené)
- b) Všechny třídy jsou věkově homogenní (děti rozděleny do tříd podle věku)
- c) Pouze třídy předškoláků jsou homogenní, ostatní třídy jsou věkově heterogenní

d) Jiné (vypište)

A3. Do kolika hodin nejpozději mají přivést rodiče běžně děti do Vaší MŠ?*Zaškrtněte prosím jednu odpověď.*

- a) do 7:30 hod.
- b) do 8:00 hod.
- c) do 8:30 hod.
- d) do 9:00 hod.
- e) do 9:30 hod.
- f) jiné uveďte

B. Vaše pojetí sociálního znevýhodnění

B1. Jak byste Vy osobně charakterizoval/a dítě se sociálním znevýhodněním? Nejde nám o oficiální definici (např. ve výkazech aj.), ale o Vaše osobní pojetí sociálního znevýhodnění. Jaké jsou podle Vás charakteristické znaky dětí ze sociálně znevýhodněných rodin? Jak se takové děti projevují, čím se vyznačují?

Do prázdného pole doplňte, podle čeho rozpoznáte, že dítě má sociální znevýhodnění. Zkuste prosím uvést všechny charakteristiky, které Vás napadají. Jednotlivé charakteristiky oddělte do připravených bloků číslovanych 1. charakteristika, 2. charakteristika, atd.

1. charakteristika:

2. charakteristika:

3. charakteristika:

Přidat charakteristiku

B2. Kolik dětí se sociálním znevýhodněním dle znaků, jak jste je Vy sama popsala výše, máte ve Vaší MŠ k červnu tohoto roku?

Napište prosím počet dětí číslem, nezohledňujte nově přijaté děti pro příští školní rok.

dětí

B3. Jaký je podíl sociálně znevýhodněných dětí ve Vaší MŠ, ve srovnání s okolními MŠ?

Představte si MŠ ve Vaší obci, případně v okolních obcích a vyberte jednu z možností dle Vaší expertní znalosti, přestože nevíte přesné složení žáků jiných MŠ.

- a) Podíl sociálně znevýhodněných dětí v naší MŠ je nižší než v ostatních MŠ v okolí
- b) Naše MŠ se nijak neliší v podílu sociálně znevýhodněných dětí od okolních MŠ
- c) Podíl sociálně znevýhodněných dětí v naší MŠ je vyšší než v ostatních MŠ v okolí

B4. Zamyslete se nad mateřskými školami ve Vaší obci či v okolních obcích a pokuste se identifikovat MŠ, kterou navštěvují děti se sociálním znevýhodněním ve větší míře. Znáte nějakou takovou MŠ?

T A
Č R

Tento projekt je financován se státní podporou
Technologické agentury ČR
v rámci programu BETA2

www.tacr.cz
Výzkum užitečný pro společnost

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Znáte nějakou takovou MŠ?

- a) Ano
 b) Ne

Uveďte obec, kde se tato MŠ nachází, případně její adresu, které umožní identifikaci MŠ. Pokud je pro Vás jednodušší uvést RED-IZO MŠ, nemusíte uvádět jiný údaj. Pokud znáte takových MŠ více, uveďte jich prosím více.

Předchozí krok

Další krok

C. Sociálně znevýhodněné děti ve Vaší MŠ v předškolním vzdělávání**C1a. Kolik dětí ve Vaší MŠ...**

Pokud je pro Vás obtížné dohledat přesná čísla, pokuste se aspoň odhadnout počet. Pokud u některé skupiny nedokážete ani odhadnout počet dětí, pak danou možnost vynechte. Pokud takové děti nemáte, napište prosím číslici 0.

a) ...má jiný mateřský jazyk než češtinu	<input type="text"/>	dětí
b) ...bydlí v nevyhovujících podmínkách (např. bydlení na ubytovně, azylový dům, neodpovídající velikost bytu a hygiena, časté stěhování)	<input type="text"/>	dětí
c) ...má aspoň jednoho z rodičů dlouhodobě nezaměstnaného	<input type="text"/>	dětí
d) ...má rodiče s velmi nízkým vzděláním (pouze základní vzdělání)	<input type="text"/>	dětí
e) ...nemá osvojené základní hygienické návyky	<input type="text"/>	dětí
f) ...má statut azylanta	<input type="text"/>	dětí
g) ...vykazuje znaky příslušnosti k romské komunitě	<input type="text"/>	dětí
h) ...je v ústavní péči	<input type="text"/>	dětí
i) ...je v péči OSPODu	<input type="text"/>	dětí
j) ...je osvobozeno od úplaty za předškolní vzdělávání (školkovného) - mimo předškoláků, kteří neplatí	<input type="text"/>	dětí
k) ...žije v rodině, která vykazuje známky chudoby (dluhy a exekuce, nemají doma základní věci materiální povahy, děti nemají knihy, pastelky aj.)	<input type="text"/>	dětí

C1b. Za sociálně-znevýhodněné považujeme takové děti, které zpravidla splňují více z výše uvedených charakteristik najednou. Například za sociálně-znevýhodněné dítě nepovažujeme dítě matky samoživitelky, která má ale maturitu a zaměstnání. Splnění pouze jednoho z kritéria tedy nezakládá sociální znevýhodnění. Nicméně, když se více znaků z otázky výše kombinuje, pak považujeme dítě za dítě ze sociálně znevýhodněného prostředí. Kolik takových sociálně znevýhodněných dětí jste měli ve Vaší MŠ k červnu tohoto roku?

dětí

C2. Prosíme, uveďte výši poplatků spojených s návštěvou Vaší MŠ.

Do prázdného pole v každém řádku doplňte prosím příslušnou částku v Kč, pokud se Vás dané poplatky netýkají, запиšte číslici 0, nenechávejte pole prázdné. Pokud nějaký poplatek chybí, můžete ho napsat v bodě d).

a) Úplaty za předškolní vzdělávání (školkovné) činí měsíčně	<input type="text" value="233"/>	Kč
b) Stravné (měsíční) činí	<input type="text" value="222"/>	Kč
c) Společný fond (např. fond na kulturní akce apod.) (za rok) činí	<input type="text" value="22"/>	Kč
d) Jiné (vypište) <input type="text"/>	<input type="text"/>	Kč

C3. Navštěvují Vaši MŠ sociálně znevýhodněné děti, jejichž rodiče nezvládají opakovaně některou z uvedených plateb uhradit?

Zaškrtněte prosím jednu odpověď.

- Ano, napište počet dětí zde
- Ne

[Předchozí krok](#)[Další krok](#)

D. Přijímání dětí

D1. Jaká kritéria zohledňujete při přijímání dítěte? U každého kritéria prosím uveďte jeho důležitost na škále od 1 do 3, kde 1 = zásadní, 2 = přihlížíme k němu, 3 = vůbec nezohledňujeme/nezjišťujeme.

Zaškrtněte prosím u každého kritéria jeden z kódů. Pokud nějaké kritérium chybí, můžete ho napsat v bodě f).

	1 Zásadní kritérium	2 Přihlížíme k němu	3 Vůbec nezohledňujeme/ nezjišťujeme
a) Spádovost	☒	☐	☐
b) Věk	☒	☐	☐
c) Zaměstnanost rodičů	☒	☐	☐
d) Docházka sourozence	☒	☐	☐
e) Sociální situace rodiny	☒	☐	☐
f) Jiné (vypište jaké) <input type="text"/>	☐	☐	☐

D2. Kolik dětí se sociálním znevýhodněním a bez sociálního znevýhodnění jste v tomto školním roce zapsali ve Vaší školce?

Do prázdného pole v každém řádku doplňte prosím počty dětí se sociálním znevýhodněním a bez sociálního znevýhodnění, které patří do kategorií popsanych v prvním sloupci. Čísla zde se týkají pouze zapsaných dětí u zápisu k docházce do MŠ.

Pokud žádné děti do vybrané kategorie nepatří, zapište číslici 0, nenechávejte pole prázdné.

Pokud má Vaše MŠ několik pracovišť, uveďte prosím celkový počet dětí za všechna pracoviště.

	počet dětí SE sociálním znevýhodněním	počet dětí BEZ sociálního znevýhodnění
a) počet pětiletých dětí, které <u>nově nastoupily</u> k povinnému předškolnímu vzdělávání pro školní rok 2018/2019	<input type="text" value="2"/>	<input type="text" value="2"/>

b) počet nově přijatých dětí mladších tří let do MŠ pro školní rok 2019/2020 (nedosáhly věku 3 let k začátku školního roku)	2	2
c) počet odmítnutých tříletých dětí s trvalým bydlištěm ve spádovém obvodu pro školní rok 2019/2020	2	2

D3. Jsou ve Vaší spádové oblasti (či blízkém okolí MŠ) sociálně-znevýhodněné děti ve věku 5 let, které by měly plnit povinnou předškolní docházku a nepřišly k zápisu do Vaší MŠ?

Zaškrtněte prosím jednu odpověď.

- a) Ano, odhadněte počet dětí zde
- b) Ne
- c) Nevím

D4. Kolik dětí bylo zařazeno do režimu individuálního vzdělávání k 30. 9. 2018 a kolik později v průběhu školního roku? Počty dětí uveďte zvlášť pro děti se sociálním znevýhodněním a bez sociálního znevýhodnění.

Do prázdných polí doplňte prosím počty dětí se sociálním znevýhodněním a bez sociálního znevýhodnění, které byly zapsány v režimu individuálního vzdělávání k 30. 9. a později v průběhu školního roku. Pokud má Vaše MŠ několik pracovišť, uveďte prosím celkový počet dětí za všechna pracoviště.

	počet dětí zařazených k 30.9.2018	počet dětí, zařazených později než k 30.9.2018
a) děti se sociálním znevýhodněním	2	2
b) děti bez sociálního znevýhodnění	2	2

D5. Setkali jste se ve svém okolí s následujícími situacemi?

Zaškrtněte prosím u každé situace jeden z kódů.

	1 Nikdy	2 Ojedinele	3 Často
a) Rodiče dětí si stěžovali na soužití sociálně znevýhodněných dětí s jejich dětmi.	☒	☐	☐

b) Ředitel/ka MŠ či jiný pracovník doporučil individuální vzdělávání sociálně znevýhodněným dětem, protože by jejich zařazení do kolektivu činilo potíže u ostatních rodičů.	☒	☐	☐
c) Ředitel/ka MŠ či jiný pracovník doporučil individuální vzdělávání sociálně znevýhodněným dětem, protože podmínky MŠ neumožňují tyto děti dobře rozvíjet.	☒	☐	☐
d) Ředitel/ka či jiný pracovník spádové MŠ odkláněl rodiče sociálně znevýhodněných dětí na jiné MŠ s argumentem, že nemají dostatečnou kapacitu.	☒	☐	☐
e) Ředitel/ka či jiný pracovník spádové MŠ doporučil sociálně znevýhodněným dětem jinou MŠ, kde těchto dětí již dochází více.	☒	☐	☐
f) Rodiče přehlašovaly děti z MŠ na jiné MŠ, jakmile se navýšil počet sociálně znevýhodněných dětí v MŠ.	☒	☐	☐

D6. Postačuje kapacita Vaší MŠ k přijetí všech dětí, které se do MŠ hlásily k poslednímu zápisu?

Zaškrtněte prosím jednu odpověď.

- a) Ano, přijali jsme všechny děti, které přišly k zápisu
 b) Ne, některé děti nebyly přijaty

D7. Doporučujete zákonným zástupcům jiné MŠ v okolí při nedostatku kapacity?

Zaškrtněte prosím jednu odpověď.

- a) Ano
 b) Ne

D8. Doporučujete rodičům individuální vzdělávání při nedostatku kapacity?

Zaškrtněte prosím jednu odpověď.

- a) Ano
 b) Ne

D9. Máte ve Vaší MŠ třídy s počtem dětí na výjimku (vyšší než 24 dětí)?

Zaškrtněte prosím jednu odpověď. Pokud je odpověď ano, napište číslicí, kolik tříd na výjimku ve Vaší MŠ máte.

- a) Ano, doplňte prosím kolik tříd:
 b) Ne

D10. Plánuje zřizovatel navýšit kapacitu Vaší MŠ v dalších letech?

Zaškrtněte prosím jednu odpověď.

- a) Ano

T A
Č R

Tento projekt je financován se státní podporou
Technologické agentury ČR
v rámci programu BETA2

www.tacr.cz
Výzkum užitečný pro společnost

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

- b) Ne
- c) Nevím

Předchozí krok

Další krok

E. Docházka dětí do MŠ v rámci povinného předškolního vzdělávání

Pozor v otázkách bloku E (v této části) odpovídáte pouze za děti, které byly v tomto školním roce v povinném předškolním vzdělávání, a za děti s odkladem školní docházky

E1. Popište prosím, jak vypadají pravidla na omlouvání nepřítomnosti v povinném předškolním vzdělávání ve Vaší MŠ.

E2. Kolik dětí se sociálním znevýhodněním a bez sociálního znevýhodnění se v tomto školním roce vzdělávalo v povinném předškolním vzdělávání ve Vaší mateřské škole?

Do prázdného pole v každém řádku doplňte prosím počty dětí se sociálním znevýhodněním a bez sociálního znevýhodnění, které plní povinné předškolní vzdělávání

Pokud žádné děti do vybrané kategorie nepatří, запиšte číslici 0, nenechávejte pole prázdné.

Pokud má vaše MŠ několik pracovišť, uveďte prosím celkový počet dětí za všechna pracoviště.

	počet dětí SE sociálním znevýhodněním	počet dětí BEZ sociálního znevýhodnění
a) počet dětí, které byly ve Vaší MŠ zapsané k 30. 9. k <u>povinnému předškolnímu vzdělávání (předškolní ročník)</u>	<input type="text" value="0"/>	<input type="text" value="0"/>
b) počet dětí, které se do Vaší MŠ zapsaly až v <u>povinném předškolním vzdělávání</u> , tj. ve školním roce 2018/19, a předtím Vaší MŠ nenavštěvovaly	<input type="text" value="0"/>	<input type="text" value="0"/>
c) počet dětí, které před nástupem do Vaší MŠ k povinnému předškolnímu vzdělávání navštěvovaly nějaké jiné zařízení předškolní péče (např. předškolní klub, dětskou skupinu, jinou MŠ)	<input type="text" value="0"/>	<input type="text" value="0"/>
d) počet dětí, které skutečně <u>zahájily povinné předškolní vzdělávání</u> (včetně dětí v režimu individuálního vzdělávání a polodenní docházky)	<input type="text" value="0"/>	<input type="text" value="0"/>
e) počet dětí s odkladem školní docházky	<input type="text" value="0"/>	<input type="text" value="0"/>
f) počet <u>sociálně znevýhodněných dětí v povinném předškolním vzdělávání</u> , které odešly/přestaly	<input type="text" value="0"/>	<input type="text" value="0"/>

docházet do MŠ v průběhu školního roku 2018/2019 (změna bydliště, jiné sociální důvody)		
--	--	--

E3. Jaká byla skutečná docházka zapsaných dětí v povinném předškolním vzdělávání?

Vyplňte počet dětí do tabulky, přičemž nezohledňujte běžnou nemocnost. Například: pokud dítě zpravidla docházelo každý den s výjimkou nemoci, zahrňte jej do sloupce "docházeli denně".

	zapsaných	docházely denně	docházely několikrát týdně	docházely několikrát měsíčně	nedocházely vůbec
děti se sociálním znevýhodněním	<input type="text" value="0"/>	<input type="text" value="0"/>	<input type="text" value="0"/>	<input type="text" value="0"/>	<input type="text" value="0"/>
děti bez sociálního znevýhodnění	<input type="text" value="0"/>	<input type="text" value="0"/>	<input type="text" value="0"/>	<input type="text" value="0"/>	<input type="text" value="0"/>

E4. Jak časté byly absence dětí v povinném předškolním vzdělávání, jejichž důvodem není nemocnost, v tomto školním roce?

Do prázdného pole v každém řádku doplňte prosím počty dětí se sociálním znevýhodněním a bez sociálního znevýhodnění, které neměly žádné absence, měly absence několik dní, několik týdnů nebo několik měsíců. Pokud se daný typ absencí u dětí nevyskytoval, запиšte číslici 0, nenechávejte pole prázdné. Pokud má Vaše MŠ několik pracovišť, uveďte prosím celkový počet dětí za všechna pracoviště.

	žádné	několik dní	několik týdnů	několik měsíců
děti se sociálním znevýhodněním	<input type="text" value="0"/>	<input type="text" value="0"/>	<input type="text" value="0"/>	<input type="text" value="0"/>
děti bez sociálního znevýhodnění	<input type="text" value="0"/>	<input type="text" value="0"/>	<input type="text" value="0"/>	<input type="text" value="0"/>

E5. Jak se změnila docházka dětí po zavedení povinného předškolního vzdělávání?

V každém řádku zaškrtněte prosím jednu odpověď.

	docházejí více než před zavedením	docházejí stejně jako před zavedením	docházejí méně než před zavedením
děti se sociálním znevýhodněním	☒	☐	☐

děti bez sociálního znevýhodnění	☒	☐	☐
---	----------------------------------	-----------------------	-----------------------

E6. Jaké jsou podle Vašich zkušeností důvody absencí sociálně znevýhodněných dětí?

E7. Co byste Vy osobně doporučil/a pro zajištění pozitivních dopadů MŠ na sociálně znevýhodněné děti? Napadají Vás konkrétní opatření pro zvýšení docházky dětí?

E8. Uveďte míru souhlasu s následujícími výroky vztahujícími se ke sledování docházky a omlouvání dětí v rámci MŠ:

Zaškrtněte jedno z čísel u každého výroku dle míry souhlasu.

	1 - Rozhodně souhlasím	2- Spíše souhlasím	3- Spíše nesouhlasím	4 - Rozhodně nesouhlasím
a) Zavedení povinného předškolního vzdělávání vedlo na naší MŠ k úpravě pravidel pro omlouvání absencí dětí v předškolním vzdělávání	☒	☐	☐	☐
b) Způsob omlouvání dětí se na naší MŠ neliší u dětí v povinném předškolním vzdělávání a u dětí mladších	☒	☐	☐	☐
c) Větší důraz na omlouvání absencí dětí do povinného předškolního vzdělávání vedl ke zlepšení docházky dětí v MŠ	☒	☐	☐	☐
d) Děti v povinném předškolním vzdělávání docházejí do MŠ pravidelněji, než docházely v předchozím školním roce	☒	☐	☐	☐

T A
Č R

Tento projekt je financován se státní podporou
Technologické agentury ČR
v rámci programu BETA2

www.tacr.cz
Výzkum užitečný pro společnost

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

e) Zavedení povinného předškolního
vzdělávání dle mé zkušenosti přispívá ke
snížení počtu odkladů školní docházky

☐	☐	☐	☐
-----------------------	-----------------------	-----------------------	-----------------------

Předchozí krok

Další krok

F. Vzdělávání sociálně znevýhodněných dětí ve Vaší MŠ**F1. Kterí jiní pedagogičtí i nepedagogičtí pracovníci kromě učitelek/učitelů, kteří se podílejí na péči o děti se sociálním znevýhodněním, působí ve vaší MŠ?**

Do prázdných polí v každém řádku doplňte prosím celkový úvazek pracovníků a pracovníků ve vaší MŠ, kteří jsou na příslušné pozici zaměstnaní. Pokud na příslušné pozici není nikdo, запиšte číslici 0, nenechávejte pole prázdné.

a) asistentka/asistent pedagoga	<input type="text" value="0"/>	úvazku
b) osobní asistentka/asistent dítěte	<input type="text" value="0"/>	úvazku
c) romská asistentka/romský asistent	<input type="text" value="0"/>	úvazku
d) školní asistentka/asistent	<input type="text" value="0"/>	úvazku
e) školní psycholog	<input type="text" value="0"/>	úvazku
f) jiné (vypište) <input type="text"/>	<input type="text"/>	úvazku

F2. Působení kterých dalších pedagogických i nepedagogických pracovníků (či jiných dospělých) kromě učitelek/učitelů, kteří se podílejí na péči o děti se sociálním znevýhodněním, byste potřebovali ve vaší MŠ?

Do prázdných polí v každém řádku doplňte prosím souhrnný pracovní úvazek (zahrnuje i úvazky, které již máte) kolik byste ve Vaší MŠ celkem daných pozic potřebovali. Pokud na příslušné pozici nikoho nepotřebujete, запиšte číslici 0, nenechávejte pole prázdné.

g) asistent/ka pedagoga	<input type="text" value="0"/>	úvazku
h) osobní asistent/ka dítěte	<input type="text" value="0"/>	lidí
i) romský asistent/ka	<input type="text" value="0"/>	úvazku
j) školní asistent/ka	<input type="text" value="0"/>	úvazku
k) školní psycholog	<input type="text" value="0"/>	úvazku

l) jiné (vypište)   úvazku

F3. S jakými organizacemi spolupracujete v oblasti podpory dětí ze sociálně vyloučených lokalit?

Zaškrtněte prosím kód u každé organizace, se kterou spolupracujete. V řádku označeném jiná organizace prosím napište název organizace (například Člověk v tísni, Charita, Diakonie, ZŠ aj.). Pokud se žádnou organizací daného typu nespolečně spolupracujete, zapíšte číslici 0, nenechávejte pole prázdné.

	1 - jednou týdně	2 - několikrát týdně	3 - několikrát měsíčně	4 - několikrát ročně
a) pedagogicko-psychologická poradna	☒	☐	☐	☐
b) speciálně pedagogické centrum	☒	☐	☐	☐
c) OSPOD (orgán sociálně právní ochrany dětí)	☒	☐	☐	☐
d) jiná organizace 1 (vypište) <input type="text"/>	☐	☐	☐	☐
e) jiná organizace 2 (vypište) <input type="text"/>	☐	☐	☐	☐
f) jiná organizace 3 (vypište) <input type="text"/>	☐	☐	☐	☐
g) jiná organizace 4 (vypište) <input type="text"/>	☐	☐	☐	☐

F4. Jak často a s jakým účelem s těmito organizacemi spolupracujete?

Zaškrtněte prosím kódy u každé organizace, se kterou spolupracujete. V řádku označeném jiná organizace prosím napište název organizace (například Člověk v tísni, Charita, Diakonie, ZŠ aj.). Pokud se žádnou organizací daného typu nespolečně spolupracujete, zapíšte číslici 0, nenechávejte pole prázdné.

	1 - jednou týdně	2 - několikrát týdně	3 - několikrát měsíčně	4 - několikrát ročně
a) pedagogicko-psychologická poradna	☒	☐	☐	☐
b) speciálně pedagogické centrum	☒	☐	☐	☐
c) OSPOD (orgán sociálně právní ochrany dětí)	☒	☐	☐	☐
d) jiná organizace 1 (vypište) <input type="text"/>	☐	☐	☐	☐
e) jiná organizace 2 (vypište) <input type="text"/>	☐	☐	☐	☐
f) jiná organizace 3 (vypište) <input type="text"/>	☐	☐	☐	☐
g) jiná organizace 4 (vypište) <input type="text"/>	☐	☐	☐	☐

F5. Co vám ve Vaší školce nejvíce pomáhá při práci se sociálně znevýhodněnými dětmi a se získáním důvěry jejich rodičů?

Předchozí krok

Další krok

G. Přínosy a problémy spojené s zaváděním povinného předškolního vzdělávání**G1. Uveďte prosím, jaké přínosy podle Vás mělo zavedení povinného předškolního vzdělávání:**

Zkuste prosím uvést všechny přínosy, které Vás napadají. Jednotlivé přínosy oddělte do připravených bloků číslovaných 1. přínos, 2. přínos, atd.

1. přínos:

2. přínos:

3. přínos:

Přidat přínos

G2. Uveďte prosím, jaké problémy jsou podle Vás spojené s realizací zavádění povinného předškolního vzdělávání.

Zkuste prosím uvést všechny problémy, které Vás napadají. Jednotlivé problémy oddělte do připravených bloků číslovaných 1. přínos, 2. přínos, atd.

1. problém:

2. problém:

3. problém:

Přidat problém

G3. Objevují se nějaké specifické problémy podle Vás spojené s realizací zavádění povinného předškolního vzdělávání v případě dětí ze sociálně znevýhodněného prostředí?

G4. Uved'te míru souhlasu s následujícími výroky vztahujícími se k přínosům a problémům se zavedením povinného předškolního vzdělávání.

Zaškrtněte jedno z čísel u každého výroku.

	1 - Rozhodně souhlasím	2 - Spíše souhlasím	3 - Spíše nesouhlasím	4 - Rozhodně nesouhlasím
a) zavedení povinného předškolního vzdělávání zlepšuje školní připravenost <u>dětí se sociálním znevýhodněním</u>	☒	☐	☐	☐
b) zavedení povinného předškolního vzdělávání zlepšuje školní připravenost <u>dětí bez sociálního znevýhodnění</u>	☒	☐	☐	☐
c) pro zajištění pravidelné docházky do povinného předškolního vzdělávání je potřeba zavést přísnější restriktivní opatření pro rodiče	☒	☐	☐	☐
d) pro zajištění pozitivních dopadů povinného předškolního vzdělávání pro sociálně znevýhodněné děti je potřeba personální posílení týmu v MŠ	☒	☐	☐	☐
e) pro zajištění pozitivních dopadů povinného předškolního vzdělávání pro sociálně znevýhodněné děti je zapotřebí dalších finančních prostředků na akce a pomůcky v rámci vzdělávání (účast na výletech, pořizování výtvarných potřeb, aj.)	☒	☐	☐	☐
f) pro zajištění pozitivních dopadů povinného předškolního vzdělávání pro sociálně	☒	☐	☐	☐

T A
Č R

Tento projekt je financován se státní podporou
Technologické agentury ČR
v rámci programu BETA2

www.tacr.cz
Výzkum užitečný pro společnost

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

znevýhodněné děti je zapotřebí vytvořit
specifické metodiky práce s těmito dětmi

--	--	--	--

Předchozí krok

Další krok

T A
Č R

Tento projekt je financován se státní podporou
Technologické agentury ČR
v rámci programu BETA2

www.tacr.cz
Výzkum užitečný pro společnost

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Velice Vám děkujeme za čas a úsilí, které jste věnovali vyplnění tohoto dotazníku!

Opište prosím kontrolní kód:

Předchozí krok

Odeslat

Vyplnit znovu

5.2. Příloha 2 – dotazník pro odborné pracovníky působící v SVL

Vážená paní, vážený pane,

děkujeme Vám za ochotu vyplnit dotazník věnující se dopadům zavedení povinného předškolního vzdělávání na skutečnou docházku dětí a zmapovat nejčastější problémy a překážky, které se projevují při povinném předškolním vzdělávání s důrazem na vzdělávání sociálně znevýhodněných dětí.

U některých otázek můžete mít dojem, že přesné údaje neznáte. Jsme si vědomi toho, že získat spolehlivá čísla v mnoha případech není možné, případně by to vyžadovalo velkou časovou investici. V takových případech prosím nenechávejte pole prázdné a vyplňte Váš expertní odhad. Spoléháme na Vaše zkušenosti a dobrou znalost terénu, ve kterém se pohybuje cílová skupina.

Pokud pracujete ve větší organizaci s více pracovišti, vyplňte dotazník za tu část, která podle Vás pracuje s největším množstvím sociálně-znevýhodněných dětí/rodin. O vyplnění celého dotazníku, či jeho částí můžete rovněž požádat nějakou další osobu, která má o oblasti podpory sociálně znevýhodněným dětem/rodinám detailnější informace, přeposláním kontaktních údajů pro vstup do dotazníku.

Vyplňování dotazníku můžete kdykoliv přerušit a vrátit se k jeho vyplňování opakovaně znovu pod stejným kódem. Stejně tak můžete část dotazníku nechat doplnit některé kolegy/ně, které mají více informací k jednotlivým částem dotazníku. Stačí, když jim předáte internetový odkaz na dotazník a vstupní kód uvedené výše.

Prosíme Vás o vyplnění dotazníku do 10. 3. 2020.

Moc Vám děkujeme za spolupráci.

David Greger a Jaroslava Simonová
E-mail: tacrpredskolka@pedf.cuni.cz
Tel. 221 900 528, 221 900 531

[Vyplnit dotazník.](#)

Blok A – Vy a Váš vztah k předškolnímu vzdělávání a sociálně vyloučeným lokalitám

A1. Do které z kategorií spadá zaměstnavatel, pro kterého pracujete?

Vyberte jednu z následujících možností.

- a) samospráva
- b) státní správa
- c) nevládní a neziskové organizace
- d) vysoké školy či výzkumné ústavy
- e) jiné (vypište)

A2. Jak dlouho pro tohoto zaměstnavatele pracujete?

Napište počet let číslicí (přibližně zaokrouhlete na celé roky).

A3. Uveďte prosím, jak často při své práci přicházíte do kontaktu s následujícími skupinami osob:

V každém řádku vyberte jednu možnost.

	několikrát týdně	několikrát za měsíc	několikrát za rok	nepřicházím s nimi do kontaktu
a) s rodiči (případně jinými pečujícími osobami) dětí ve věku povinného předškolního vzdělávání, tj. 5-6 let	☐	☐	☐	☐
b) s dětmi ve věku 5-6 let (povinného předškolního vzdělávání)	☐	☐	☐	☐
c) s dětmi, které navštěvují mateřskou školu	☐	☐	☐	☐
d) s dětmi, které navštěvují 1. stupeň ZŠ	☐	☐	☐	☐
e) s pracovníky mateřských škol (ředitelky, učitelky, chůvy aj.)	☐	☐	☐	☐
f) s pracovníky základních škol	☐	☐	☐	☐

g) s lidmi žijícími v sociálně vyloučených lokalitách nebo ohrožených sociálním vyloučením

☐	☐	☐	☐
-----------------------	-----------------------	-----------------------	-----------------------

A4. Znáte ve své obci a jejím okolí nějaké sociálně vyloučené lokality, případně sociálním vyloučením ohrožené lokality?

Vyberte jednu z následujících možností.

- 1 - Ano, jednu
 2 - Ano, znám jich více než jednu
 3 - Ne

A5. Uved'te prosím lokální název a bližší geografické vymezení oblasti (např. výčet ulic či čísla popisného, případně část města apod.), kde se podle Vás nachází sociálně vyloučená lokalita. Pokud znáte více sociálně vyloučených lokalit, uved'te prosíme všechny, co znáte.

1. oblast:

Přidat oblast

Další krok

A5. Uved'te prosím lokální název a bližší geografické vymezení oblasti (např. výčet ulic či čísla popisného, případně část města apod.), kde se podle Vás nachází sociálně vyloučená lokalita. Pokud znáte více sociálně vyloučených lokalit, uved'te prosíme všechny, co znáte.

1. oblast:

Blok B – Vaše pojetí sociálního znevýhodnění

B1. Jak byste Vy osobně charakterizoval/a dítě se sociálním znevýhodněním? Nejde nám o oficiální definici, ale o Vaše osobní pojetí sociálního znevýhodnění. Jaké jsou podle Vás charakteristické znaky dětí ze sociálně znevýhodněných rodin? Jak se takové děti projevují, čím se vyznačují?

Do prázdného pole doplňte, podle čeho rozpoznáte, že dítě má sociální znevýhodnění. Zkuste prosím uvést všechny charakteristiky, které Vás napadají. Jednotlivé charakteristiky oddělte do připravených bloků

číslovaných 1. charakteristika, 2. charakteristika, 3. charakteristika atd.

1. charakteristika:

2. charakteristika:

3. charakteristika:

Přidat charakteristiku

B2. Jaký podíl ze sociálně znevýhodněných dětí podle Vás tvoří romské děti?

Uved'te číslem procento (např. 20 %, 70 %, apod.). Svůj odhad můžete případně doplnit komentářem.

 %

Komentář:

B3. Jaký podíl z romských dětí podle Vás tvoří sociálně znevýhodněné děti?

Uved'te číslem procento (např. 20 %, 70 %, apod.). Svůj odhad můžete případně doplnit komentářem.

 %

Komentář:

B4. Kolika dětem/dospělým celkem a kolika dětem/dospělým se sociálním znevýhodněním dle znaků, jak jste je Vy sám/sama popsal/a výše, poskytujete služby k lednu tohoto roku?

(Napište prosím počet dětí a dospělých celkem číslem a následně, počet těch, které považujete za sociálně znevýhodněné.)

B4.1 dětí celkem, z toho sociálně znevýhodněných dětí (B4.2)

B4.3 dospělých celkem, z toho sociálně znevýhodněných dospělých (B4.4)

B4.5 Pokud chcete počet dětí/dospělých nějak komentovat, vepište svůj komentář do políčka níže:

Předchozí krok

Další krok

Blok C – Sociálně znevýhodněné děti a jejich vzdělávání v obci, kde působíte

Děkujeme Vám za Váš popis toho, koho považujete za sociálně znevýhodněné dítě. Nyní Vám představíme naši definici, se kterou prosíme pracujte do konce tohoto dotazníku.

Za sociálně-znevýhodněné děti považujeme takové děti, které žijí v rodinách s výrazně nižší životní úrovní, která může být provázána dlouhodobou nezaměstnaností rodičů, zdravotními nebo psychickými problémy, chudobou, nevyhovujícím bydlením (např. ubytovna, azylový dům, sociálně vyloučená lokalita), nízkým vzděláním rodičů (zpravidla pouze základní vzdělání), či odlišným mateřským jazykem v rodině dítěte a dalšími jevy, které mohou představovat méně podnětné prostředí pro dítě a jeho rozvoj.

V předchozí části dotazníku jste mohli uvést, jak vnímáte průnik mezi sociálně znevýhodněnými a romskými dětmi. Dále v dotazníku již obě kategorie spojujeme a jde nám o sociálně znevýhodněné neromské děti a sociálně znevýhodněné romské děti. Pro stručnost používáme zjednodušené spojení „sociálně znevýhodněné děti včetně romských“.

C1. Vyberte jednu z možností, která spíše odpovídá rozmístění sociálně znevýhodněných dětí včetně romských v mateřských školách (MŠ) ve Vaší obci.

Vyberte jednu z možností a vysvětlete v komentáři blíže situaci Vaší obce.

- a) Sociálně znevýhodněné děti včetně romských se koncentrují jen v několika málo MŠ na území naší obce. Máme MŠ, které jsou vnímány jako MŠ vzdělávající převážně romské či sociálně

znevýhodněné děti.

- b) Sociálně znevýhodněné děti včetně romských se NEkoncentrují jen v jedné nebo několika málo MŠ na území naší obce, ale navštěvují více MŠ.

Komentář:

C2. Jak hodnotíte stávající situaci rozmístění sociálně znevýhodněných dětí včetně romských v mateřských školách (MŠ) ve Vaší obci? Uveďte míru souhlasu s následujícími výroky.

V každém řádku vyberte jednu možnost

	rozhodně souhlasím	spíše souhlasím	spíše nesouhlasím	rozhodně nesouhlasím
a) Sociálně znevýhodněné děti včetně romských docházejí do MŠ nejbližší svému bydlišti.	☐	☐	☐	☐
b) Sociálně znevýhodněné děti včetně romských dojíždějí do MŠ, které nejsou vždy nejbližší místu jejich bydliště.	☐	☐	☐	☐
c) Rozmístění sociálně znevýhodněných dětí včetně romských v MŠ v naší obci přispívá k jejich efektivnějšímu vzdělávání.	☐	☐	☐	☐
d) Rozmístění sociálně znevýhodněných dětí včetně romských v MŠ v naší obci přispívá k setkávání těchto dětí s dětmi majoritní společnosti.	☐	☐	☐	☐

Zde prosím doplňte hodnocení rozmístění sociálně znevýhodněných dětí včetně romských napříč MŠ ve Vaší obci vlastními slovy:

C3. Vyberte jednu z možností, která spíše odpovídá rozmístění sociálně znevýhodněných dětí včetně romských v základních školách (ZŠ) ve Vaší obci.

Vyberte jednu z možností a vysvětlete v komentáři blíže situaci Vaší obce.

- a) Sociálně znevýhodněné děti včetně romských se koncentrují jen v několika málo ZŠ na území naší obce. Máme ZŠ, které jsou vnímány jako ZŠ vzdělávající převážně romské či sociálně znevýhodněné děti.
- b) Sociálně znevýhodněné děti včetně romských se NEkoncentrují jen v jedné nebo několika málo ZŠ na území naší obce, ale navštěvují více ZŠ.

Komentář:

C4. Jak hodnotíte stávající situaci rozmístění romských a sociálně znevýhodněných dětí v základních školách (ZŠ) ve Vaší obci? Uveďte míru souhlasu s následujícími výroky.

V každém řádku vyberte jednu možnost.

	rozhodně souhlasím	spíše souhlasím	spíše nesouhlasím	rozhodně nesouhlasím
a) Sociálně znevýhodněné děti včetně romských docházejí do ZŠ nejbližší svému bydlišti.	☐	☐	☐	☐
b) Sociálně znevýhodněné děti včetně romských dojíždějí do ZŠ, které nejsou vždy nejbližší místu jejich bydliště.	☐	☐	☐	☐
c) Rozmístění Sociálně znevýhodněných dětí včetně romských v ZŠ v naší obci přispívá k jejich efektivnějšímu vzdělávání.	☐	☐	☐	☐
d) Rozmístění sociálně znevýhodněných dětí včetně romských v ZŠ v naší obci přispívá k setkávání těchto dětí s dětmi majoritní společnosti.	☐	☐	☐	☐

Zde prosím doplňte hodnocení rozmístění sociálně znevýhodněných dětí včetně romských napříč ZŠ ve Vaší obci vlastními slovy:

C5. Můžete se prosím zamyslet nad situací ve Vaší obci či v okolních obcích a pokusit se identifikovat mateřské a základní školy, které navštěvují děti se sociálním znevýhodněním ve větší míře, nebo kde se tyto děti koncentrují?

Uveďte obec, kde se tato MŠ nachází, případně její název a adresu, které umožní identifikaci MŠ a ZŠ.

Pokud je pro Vás jednodušší uvést RED-IZO MŠ, nemusíte uvádět jiný údaj. Pokud znáte takových MŠ více, uveďte jich prosím více.

MŠ 1.

Obec:

Adresa (Ulice, část obce aj.):

Název MŠ (i přibližný) či jiná informace umožňující identifikovat MŠ:

RED-IZO MŠ:

Přidat MŠ

ZŠ 1.

Obec:

Adresa (Ulice, část obce aj.):

Název ZŠ (i přibližný) či jiná informace umožňující identifikovat ZŠ:

RED-IZO ZŠ:

Přidat ZŠ

C6. Setkali jste se ve svém okolí (nejen ve Vaší obci) s následujícími situacemi?

V každém řádku vyberte jednu možnost.

	1 Ne - nikdy	2 Ano - ojediněle	3 Ano - často
a) Rodiče dětí bez sociálního znevýhodnění si stěžovali na soužití sociálně znevýhodněných dětí včetně romských s jejich dětmi v MŠ.	☐	☐	☐
b) Ředitel/ka MŠ nezapsal/a sociálně znevýhodněné dítě včetně romských k povinnému předškolnímu vzdělávání kvůli nedostatečné kapacitě.	☐	☐	☐

c) Ředitel/ka či jiný pracovník MŠ doporučil individuální (domácí) vzdělávání sociálně znevýhodněnému dítěti včetně romských.	☐	☐	☐
d) Pracovník jiné organizace (například neziskové nevládní organizace) nebo dětský lékař doporučil individuální (domácí) vzdělávání sociálně znevýhodněnému dítěti včetně romských.	☐	☐	☐
e) Rodiče dětí se sociálním znevýhodněním včetně romských dětí usilovali o individuální (domácí) vzdělávání, protože mu dávali přednost před povinným ročníkem předškolního vzdělávání v MŠ.	☐	☐	☐
f) Ředitel/ka či jiný pracovník spádové MŠ doporučil/a sociálně znevýhodněnému dítěti včetně romských jinou MŠ, kde těchto dětí již dochází více.	☐	☐	☐
g) Rodiče přehlašovali děti z MŠ na jiné MŠ, jakmile se navýšil počet sociálně znevýhodněných včetně romských dětí v MŠ.	☐	☐	☐
h) Pracovníci MŠ žádají o diagnostiku sociálně znevýhodněných včetně romských dětí v pedagogicko-psychologické poradně hned po zapsání do MŠ.	☐	☐	☐

[Předchozí krok](#) [Další krok](#)

Blok D – Přínosy a problémy spojené se zavedením povinného předškolního vzdělávání

Od školního roku 2017/2018 byla prodloužena povinná školní docházka směrem k poslednímu ročníku předškolního vzdělávání. V této sekci Vás chceme požádat, abyste ze svého hlediska a pracovní zkušenosti popsal/a přínosy či problémy, které toto opatření přineslo.

D1. Jak celkově hodnotíte zavedení povinného předškolního vzdělávání? Uveďte míru souhlasu s následujícími výroky. Případně doplňte svou volbu komentářem.

V každém řádku vyberte jednu možnost.

	Rozhodně souhlasím	Spíše souhlasím	Spíše nesouhlasím	Rozhodně nesouhlasím
a) zavedení povinného předškolního vzdělávání <u>zlepšilo</u> školní připravenost dětí se sociálním znevýhodněním včetně romských dětí	☐	☐	☐	☐

b) zavedení povinného předškolního vzdělávání má potenciál zlepšit školní připravenost dětí se sociálním znevýhodněním včetně romských dětí, ale zatím k tomu nedošlo

☐	☐	☐	☐
-----------------------	-----------------------	-----------------------	-----------------------

Jaké jsou podle Vás možné důvody toho, že zatím ke zlepšení školní připravenosti nedošlo?
(Zkuste prosím uvést všechny důvody, které Vás napadají. Jednotlivé problémy oddělte do připravených bloků číslovaných 1. důvod, 2. důvod, atd.)

1. důvod

Přidat důvod

Komentář:

c) zavedení povinného předškolního vzdělávání nemá potenciál zlepšit školní připravenost dětí se sociálním znevýhodněním včetně romských dětí

☐	☐	☐	☐
-----------------------	-----------------------	-----------------------	-----------------------

Jaké jsou podle Vás možné důvody toho, že povinné předškolní vzdělávání nemá potenciál zlepšit školní připravenost dětí se sociálním znevýhodněním a romských dětí?
(Zkuste prosím uvést všechny důvody, které Vás napadají. Jednotlivé problémy oddělte do připravených bloků číslovaných 1. důvod, 2. důvod, atd.)

1. důvod

Přidat důvod

Komentář:

D2. Uved'te prosím, jaké přínosy podle Vás mělo či může v ideálním případě mít zavedení povinného předškolního vzdělávání.

Zkuste prosím uvést všechny přínosy, které Vás napadají. Jednotlivé přínosy oddělte do připravených bloků číslovaných 1. přínos, 2. přínos, atd.

1. přínos

Přidat přínos

D3. Uved'te prosím, jaké problémy jsou podle Vás spojené s realizací zavádění povinného předškolního vzdělávání.

Zkuste prosím uvést všechny problémy, které Vás napadají. Jednotlivé problémy oddělte do připravených bloků číslovaných 1. problém, 2. problém, atd.

1. problém

Přidat problém

D4. Jak se podle Vašeho expertního názoru změnila docházka dětí po zavedení povinného předškolního vzdělávání?

V každém řádku zaškrtněte prosím kód u jedné z odpovědí.

	docházejí více než před zavedením	docházejí stejně jako před zavedením	docházejí méně než před zavedením	nedokážu posoudit
děti se sociálním znevýhodněním	☐	☐	☐	☐
děti bez sociálního znevýhodnění	☐	☐	☐	☐

Komentář:

D5. Jaké jsou podle Vašich zkušeností důvody neplnění povinného předškolního vzdělávání u sociálně znevýhodněných a romských dětí?

D6. Co byste Vy osobně doporučil/a pro zajištění pozitivních dopadů docházky do MŠ na sociálně znevýhodněné a romské děti? Napadají Vás konkrétní opatření pro zvýšení docházky dětí?

D7. Uveďte míru souhlasu s následujícími výroky:

V každém řádku vyberte jednu možnost.

Mezi hlavní důvody týkající se systému, které brání dětem se sociálním znevýhodněním a romským dětem v plnění povinného předškolního vzdělávání, patří:

	rozhodně souhlasím	spíše souhlasím	spíše nesouhlasím	rozhodně nesouhlasím
a) nedostatek míst v MŠ, které jsou pro rodiny fyzicky dostupné, ale rodiny nemají v jejich spádových obvodech trvalé bydliště	☐	☐	☐	☐
b) nízká míra informovanosti rodičů o povinnosti a výhodách předškolního vzdělávání	☐	☐	☐	☐
c) nevhodné formy a metody komunikace pro zvýšení informovanosti o povinnosti a výhodách povinného předškolního vzdělávání	☐	☐	☐	☐
d) absence podpory rodiny při výskytu prvních problémů po zahájení povinného předškolního vzdělávání	☐	☐	☐	☐

e) MŠ nevyužívají stávající možnosti podpory (např. asistent pedagoga)	☐	☐	☐	☐
f) přeplněnost školských poradenských zařízení	☐	☐	☐	☐

D8. Vyberte z níže uvedených důvodů týkajících se systému alespoň jeden a nejvýše tři, které považujete za nejzásadnější.

- a) nedostatek míst v MŠ, které jsou pro rodiny fyzicky dostupné, ale rodiny nemají v jejich spádových obvodech trvalé bydliště
- b) nízká míra informovanosti rodičů o povinnosti a výhodách předškolního vzdělávání
- c) nevhodné formy a metody komunikace pro zvýšení informovanosti o povinnosti a výhodách povinného předškolního vzdělávání
- d) absence podpory rodiny při výskytu prvních problémů po zahájení povinného předškolního vzdělávání
- e) MŠ nevyužívají stávající možnosti podpory (např. asistent pedagoga)
- f) přeplněnost školských poradenských zařízení

D9. Uveďte míru souhlasu s následujícími výroky:

V každém řádku vyberte jednu možnost.

Mezi hlavní důvody týkající se rodičů, které brání dětem se sociálním znevýhodněním včetně romských v plnění povinného předškolního vzdělávání, patří:

	rozhodně souhlasím	spíše souhlasím	spíše nesouhlasím	rozhodně nesouhlasím
a) nezájem rodičů	☐	☐	☐	☐
b) obavy rodičů	☐	☐	☐	☐
c) absence návyku pravidelného přivádění dětí do MŠ	☐	☐	☐	☐
d) komunikace a chování rodičů neodpovídá zvyklostem typickým pro širší populaci	☐	☐	☐	☐
e) problémy s úhradou stravného v MŠ	☐	☐	☐	☐

f) nedorozumění a konflikty mezi rodiči a učiteli	☐	☐	☐	☐
g) závažné problémy, kterým musí rodina čelit (např. absence stálého bydlení, nebo nevyhovující bydlení, drogy, zadluženost, domácí násilí, závažná nemoc aj.)	☐	☐	☐	☐

D10. Vyberte z níže uvedených důvodů týkajících se rodičů alespoň jeden a nejvýše tři, které považujete za nejzásadnější.

- a) nezájem rodičů
- b) obavy rodičů
- c) absence návyku pravidelného přivádění dětí do MŠ
- d) komunikace a chování rodičů neodpovídá zvyklostem typickým pro širší populaci
- e) problémy s úhradou stravného v MŠ
- f) nedorozumění a konflikty mezi rodiči a učiteli
- g) závažné problémy, kterým musí rodina čelit (např. absence stálého bydlení, nebo nevyhovující bydlení, drogy, zadluženost, domácí násilí, závažná nemoc aj.)

D11. Uveďte míru souhlasu s následujícími výroky:

V každém řádku vyberte jednu možnost.

Mezi hlavní důvody týkající se dětí se sociálním znevýhodněním včetně romských, které jim komplikují plnění povinného předškolního vzdělávání, patří:

	rozhodně souhlasím	spíše souhlasím	spíše nesouhlasím	rozhodně nesouhlasím
a) absence návyku na pravidelný režim	☐	☐	☐	☐
b) chování dětí neodpovídá očekávané věkové normě typické pro širší populaci	☐	☐	☐	☐

c) znalosti a dovednosti dětí neodpovídají očekávané věkové normě typické pro širší populaci (např. slovní zásoba, sluchové vnímání aj.)	☐	☐	☐	☐
d) nedorozumění a konflikty mezi dětmi	☐	☐	☐	☐
e) nedorozumění a konflikty mezi dětmi a učiteli/učitelkami	☐	☐	☐	☐

D12. Vyberte z níže uvedených důvodů týkajících se dětí alespoň jeden a nejvýše tři, které považujete za nejzásadnější.

- a) absence návyku na pravidelný režim
- b) chování dětí neodpovídá očekávané věkové normě typické pro širší populaci
- c) znalosti a dovednosti dětí neodpovídají věkové normě typické pro širší populaci (např. slovní zásoba, sluchové vnímání aj.)
- d) nedorozumění a konflikty mezi dětmi
- e) nedorozumění a konflikty mezi dětmi a učiteli/učitelkami

D13. Uveďte míru souhlasu s následujícími výroky:

V každém řádku vyberte jednu možnost.

Pro zajištění plnění povinného předškolního vzdělávání sociálně znevýhodněnými a romskými dětmi je potřeba:

	rozhodně souhlasím	spíše souhlasím	spíše nesouhlasím	rozhodně nesouhlasím
a) umožnit docházku dětí ještě před nástupem do MŠ do nízkoprahového zařízení, které pracuje s dětmi i rodiči (například předškolní klub)	☐	☐	☐	☐
b) vytvořit podmínky pro nástup dětí do MŠ dříve než před zahájením povinného předškolního vzdělávání	☐	☐	☐	☐
c) zvýšit informovanost rodičů o povinnosti a výhodách předškolního vzdělávání	☐	☐	☐	☐

d) navrhnout realistické řešení stavu, kdy dítě není přijato k povinnému předškolnímu vzdělávání v nejbližších MŠ a nemůže zahájit docházku ve své spádové MŠ	☐	☐	☐	☐
e) zapojit do komunikace s rodiči pracovníka MŠ nebo sociálního odboru, který se pohybuje přímo v terénu a operativně řeší vzniklé problémy	☐	☐	☐	☐
f) poskytnout rodičům podporu při rozvíjení rodičovských dovedností (např. pravidelné vodění dětí do MŠ, hlášení absencí aj.)	☐	☐	☐	☐
g) najít vhodná opatření pro řešení neomluvených absencí vedoucí k opětovnému zahájení docházky přihlášeného dítěte nebo k uvolnění místa pro další dítě	☐	☐	☐	☐
h) zajistit v MŠ zdarma stravování pro sociálně znevýhodněné děti v povinném předškolním vzdělávání	☐	☐	☐	☐
i) zajistit finanční prostředky pro MŠ na akce a pomůcky v rámci vzdělávání sociálně znevýhodněných dětí (jejich účast na výletech, pořizování výtvarných potřeb, aj.)	☐	☐	☐	☐
j) zlepšit dostupnost poradenských zařízení	☐	☐	☐	☐

D14. Vyberte z níže uvedených opatření alespoň jedno a nejvýše tři, které považujete za nejzásadnější.

- a) umožnit docházku dětí ještě před nástupem do MŠ do nízkoprahového zařízení, které pracuje s dětmi i rodiči (například předškolní klub)
- b) vytvořit podmínky pro nástup dětí do MŠ dříve než před zahájením povinného předškolního vzdělávání
- c) zvýšit informovanost rodičů o povinnosti a výhodách předškolního vzdělávání

- d) navrhnout realistické řešení stavu, kdy dítě není přijato k povinnému předškolnímu vzdělávání v nejbližších MŠ a nemůže zahájit docházku ve své spádové MŠ
- e) zapojit do komunikace s rodiči pracovníka MŠ, sociálního odboru nebo nestátní neziskové organizace, který se pohybuje přímo v terénu a operativně řeší vzniklé problémy
- f) poskytnout rodičům podporu při rozvíjení rodičovských dovedností (např. pravidelné vodění dětí do MŠ, hlášení absencí aj.)
- g) najít vhodná opatření pro řešení neomluvených absencí vedoucí k opětovnému zahájení docházky přihlášeného dítěte nebo k uvolnění místa pro dalšího žadatele
- h) zajistit v MŠ zdarma stravování pro sociálně znevýhodněné děti v povinném předškolním vzdělávání
- i) zajistit finanční prostředky pro MŠ na akce a pomůcky v rámci vzdělávání sociálně znevýhodněných dětí (jejich účast na výletech, pořizování výtvarných potřeb, aj.)
- j) zlepšit dostupnost poradenských zařízení

D15. Uveďte míru souhlasu s následujícími výroky:

V každém řádku vyberte jednu možnost.

Většina pedagogů v MŠ:

	rozhodně souhlasím	spíše souhlasím	spíše nesouhlasím	rozhodně nesouhlasím
a) umí používat specifické metody a formy práce se sociálně znevýhodněnými dětmi	☐	☐	☐	☐
b) umí vhodně komunikovat s rodiči sociálně znevýhodněných dětí	☐	☐	☐	☐
c) má vhodné podmínky pro práci se sociálně znevýhodněnými dětmi	☐	☐	☐	☐
d) má dobré povědomí o tom, jakým problémům a obtížným podmínkám čelí sociálně znevýhodněné děti, které přicházejí do MŠ	☐	☐	☐	☐
e) považuje za svůj úkol pracovat s rodiči sociálně-znevýhodněných dětí	☐	☐	☐	☐

f) má dobré povědomí o možnostech získání podpory pro vzdělávání dětí se sociálním znevýhodněním	☐	☐	☐	☐
--	-----------------------	-----------------------	-----------------------	-----------------------

Předchozí krok

Další krok

Blok E – Problémy spojené s nástupem k povinné školní docházce - POZOR ZMĚNA oproti předchozím částem, které se týkaly povinného předškolního vzdělávání.

E1. Uveďte prosím, jaké problémy jsou podle Vás spojené s nástupem k povinné školní docházce u sociálně znevýhodněných a romských žáků.

Zkuste prosím uvést všechny problémy, které Vás napadají. Jednotlivé problémy oddělte do připravených bloků číslovaných 1. problém, 2. problém, atd.

1. problém

Přidat problém

E2. Co byste Vy osobně doporučil/a pro vyřešení problémů spojených s nástupem k povinné školní docházce u sociálně znevýhodněných a romských dětí?

E3. Uveďte míru souhlasu s následujícími výroky:

V každém řádku vyberte jednu možnost.

Pro řešení problémů spojených s nástupem k povinné školní docházce u sociálně znevýhodněných a romských dětí je potřeba:

	rozhodně souhlasím	spíše souhlasím	spíše nesouhlasím	rozhodně nesouhlasím
a) umožnit docházku dětí ještě před nástupem do MŠ do nízkoprahového zařízení, které pracuje s dětmi i rodiči (například předškolní klub)	☐	☐	☐	☐

b) vytvořit podmínky pro nástup dětí do MŠ dříve než před zahájením povinného předškolního vzdělávání	☐	☐	☐	☐
c) zapojit do komunikace s rodiči pracovníka ZŠ, sociálního odboru nebo NNO, který se pohybuje přímo v terénu a operativně řeší vzniklé problémy	☐	☐	☐	☐
d) poskytnout rodičům podporu při rozvíjení rodičovských dovedností	☐	☐	☐	☐
e) najít vhodná opatření pro řešení neomluvených absencí vedoucí k opětovnému zahájení docházky	☐	☐	☐	☐
f) zajistit v ZŠ zdarma stravování pro sociálně znevýhodněné žáky	☐	☐	☐	☐
g) zajistit finanční prostředky pro ZŠ na akce a pomůcky pro sociálně znevýhodněné žáky (jejich účast na výletech, pořizování výtvarných potřeb, aj.)	☐	☐	☐	☐
h) zlepšit dostupnost poradenských zařízení	☐	☐	☐	☐

E4. Vyberte z níže uvedených opatření alespoň jedno a nejvýše tři, které považujete za nejzásadnější.

- a) umožnit docházku dětí ještě před nástupem do MŠ do nízkoprahového zařízení, které pracuje s dětmi i rodiči (například předškolní klub)
- b) vytvořit podmínky pro nástup dětí do MŠ dříve než před zahájením povinného předškolního vzdělávání
- c) zapojit do komunikace s rodiči pracovníka ZŠ, sociálního odboru nebo nestátní neziskové organizace, který se pohybuje přímo v terénu a operativně řeší vzniklé problémy
- d) poskytnout rodičům podporu při rozvíjení rodičovských dovedností
- e) najít vhodná opatření pro řešení neomluvených absencí vedoucí k opětovnému zahájení docházky
- f) zajistit v ZŠ zdarma stravování pro sociálně znevýhodněné žáky
- g) zajistit finanční prostředky pro ZŠ na akce a pomůcky pro sociálně znevýhodněné žáky (jejich

účast na výletech, pořizování výtvarných potřeb, aj.)

h) zlepšit dostupnost poradenských zařízení

E5. Uved'te míru souhlasu s následujícími výroky:

V každém řádku vyberte jednu možnost.

Většina pedagogů v prvních ročnících ZŠ:

	rozhodně souhlasím	spíše souhlasím	spíše nesouhlasím	rozhodně nesouhlasím
a) umí používat specifické metody a formy práce se sociálně znevýhodněnými žáky	☐	☐	☐	☐
b) umí vhodně komunikovat s rodiči sociálně znevýhodněných žáků	☐	☐	☐	☐
c) má vhodné podmínky pro práci se sociálně znevýhodněnými žáky	☐	☐	☐	☐
d) má dobré povědomí o tom, jakým problémům a obtížným podmínkám čelí sociálně znevýhodnění žáci	☐	☐	☐	☐
e) považuje za svůj úkol pracovat s rodiči sociálně-znevýhodněných žáků	☐	☐	☐	☐
f) má dobré povědomí o možnostech získání podpory pro vzdělávání žáků se sociálním znevýhodněním	☐	☐	☐	☐

E6. Pokud chcete ještě cokoliv dalšího k problematice povinného předškolního vzdělávání a sociálně znevýhodněných dětí dodat, využijte prosím prostor níže.

T A
Č R

Tento projekt je financován se státní podporou
Technologické agentury ČR
v rámci programu BETA2

www.tacr.cz
Výzkum užitečný pro společnost

5.3. Příloha 3 – dotazník pro rodiče

Vážená paní, vážený pane,

Vážení rodiče, děkujeme Vám za ochotu vyplnit tento online dotazník. Ptáme se v něm na to, jak často vaše dítě navštěvovalo MŠ (do června 2021) a jak jste s MŠ byli spokojeni. Dále nás zajímá, zda začalo od září navštěvovat ZŠ a jak jste základní školu vybírali, nebo zda jste volili odklad školní docházky a proč. Ptáme se také na vaše představy o budoucnosti dítěte.

Dotazník můžete kdykoliv přerušit a vrátit se pod stejným kódem k jeho dokončení.

Moc Vám děkujeme za spolupráci.

David Greger a Jaroslava Simonová

E-mail: tacrpredskolka@pedf.cuni.cz

Tel. 603 588 614

[Vyplnit dotazník.](#)

A. Docházka dítěte do MŠ a spokojenost s MŠ (za předchozí školní rok, tedy do června 2021)**A1. K červnu 2021 bylo Vaše dítě zapsáno do mateřské školy a navštěvovalo ji?***(Vyberte jednu z možností dle situace za uplynulý školní rok)*

- 1) Je zapsáno do MŠ a navštěvuje ji
- 2) Je zapsáno do MŠ, ale má individuální vzdělávání a do MŠ nechodí
- 3) Není zapsáno do MŠ

Když A1.1), tak**A2. Kolik dní v týdnu Vaše dítě zpravidla navštěvovalo v uplynulém školním roce MŠ?***(Vyberte jednu z možností)*

- 0 dní
- 1 den
- 2 dny
- 3 dny
- 4 dny
- 5 dní

A3. Kolik dní v týdnu jste zpravidla vyzvedávali v uplynulém školním roce dítě kolem poledne a kolik dní až později odpoledne (např. po 15 hod. a později)?*(Vyberte počet dní níže. Součet dní v otázce A3a a A3b by měl odpovídat počtu dní, kdy dítě do MŠ zpravidla chodí, jak jste zvolili v předchozí otázce A2)***A3a. Počet dní, kdy jste dítě vyzvedávali kolem oběda (po dopoledním programem a zpravidla po obědě):**

- 0 dní
- 1 den
- 2 dny
- 3 dny
- 4 dny
- 5 dní

A3b. Počet dní, kdy jste dítě vyzvedávali odpoledne (zpravidla po 15 hod. a později, někdy MŠ říkají po spaní):

- 0 dní
- 1 den
- 2 dny
- 3 dny

- 4 dny
 5 dní

A4. Jak byste celkově hodnotili kvalitu MŠ, do které Vaše dítě docházelo uplynulý školní rok, kdybyste měli použít školní známky 1 až 5?

(Vyberte jednu možnost.)

- 1 (nejlepší hodnocení)
 2
 3
 4
 5 (nejhorší hodnocení)

A5. Nyní si prosím přečtete následující výroky a na stupnici od 1 do 4, kde 1 = rozhodně souhlasím a 4 = rozhodně nesouhlasím, vyjádřete, do jaké míry s každým výrokem souhlasíte.

(Vyberte prosím v každém řádku jednu možnost.)

	Rozhodně souhlasím	Spíše souhlasím	Spíše nesouhlasím	Rozhodně nesouhlasím
a) Jsem spokojen/a s mateřskou školou, kterou moje dítě navštěvovalo.	☐	☐	☐	☐
b) Myslím si, že mateřská škola moje dítě dostatečně rozvíjela.	☐	☐	☐	☐
c) Myslím si, že mateřská škola dostatečně připravila mé dítě na přechod do 1. třídy.	☐	☐	☐	☐
d) Mé dítě dobře vycházelo s většinou učitelek v mateřské škole.	☐	☐	☐	☐
e) Mám pocit, že většina dětí v mateřské škole měla mé dítě docela ráda.	☐	☐	☐	☐
f) Učitelky v mateřské škole zohledňovaly potřeby, pocity a zájmy mého dítěte.	☐	☐	☐	☐

g) Doporučil/a bych MŠ, kterou navštěvuje mé dítě, jiným rodinám v okolí.

☐	☐	☐	☐
-----------------------	-----------------------	-----------------------	-----------------------

Další krok

Když A1.2, nebo 3, tak

A1b. Navštěvuje Vaše dítě nějakou jinou předškolní péči než mateřskou školu?

(Vyberte jednu z možností)

- 1) Ano
 2) Ne

A1d. Proč Vaše dítě nenavštěvuje mateřskou školu?

(napište vlastními slovy)

--

Další krok

B. Dovednosti a budoucnost Vašeho dítěte

B1. Jak důležitá je podle Vás docházka dítěte do mateřské školy pro jeho vzdělávání?

(Vyberte jednu možnost.)

- 1 - Velmi důležitá
 2 - Spíše důležitá
 3 - Spíše nedůležitá
 4 - Velmi důležitá
 5 - Nechci říct/nevím

B2. Vyjádřete prosím, nakolik Vaše dítě nyní zvládá následující činnosti.

(Vyberte v každém řádku jednu možnost.)

	Velmi dobře	Poměrně dobře	Ne moc dobře	Vůbec
a) Rozpoznat většinu písmen	☐	☐	☐	☐
b) Přečíst některá slova	☐	☐	☐	☐

c) Přečíst věty	☐	☐	☐	☐
d) Napsat písmena	☐	☐	☐	☐
e) Napsat své jméno	☐	☐	☐	☐
f) Napsat některá slova	☐	☐	☐	☐

B3. Jaké nejvyšší vzdělání byste si přál/a pro Vaše dítě, pokud se ukáže, že pro něj má dostatečné předpoklady?

(Vyberte jednu z možností.)

- 1 – Stačí základní vzdělání (i nedokončené) nebo speciální škola
- 2 – Vyučen(a) bez maturity
- 3 – Středoškolské vzdělání s maturitou
- 4 – Vysokoškolské vzdělání
- 5 – Ještě nemám žádné představy

Předchozí krok

Další krok

C. Zápis do ZŠ**C1. Nastoupilo od září Vaše dítě do ZŠ?**

- 1 - Ano, nastupuje do ZŠ
- 2 - Ne, bude mít odklad školní docházky

Předchozí krok

Další krok

Když C1.1, tak**C2. Připadalo Vám hodně důležité vybrat pro Vaše dítě dobrou školu?**

(Vyberte prosím jednu možnost - tu, která je bližší Vašemu názoru.)

- 1 - Ne, školy jsou si podobné a na 1. stupni mají stejnou náplň
- 2 - Ano, mezi školami jsou velké rozdíly a rád/a bych vybral/a tu, kterou považuji za nejlepší
- 3 - Jiné (vypište):

C3. V kolika školách jste byli u zápisu?

(Vyberte prosím jednu možnost.)

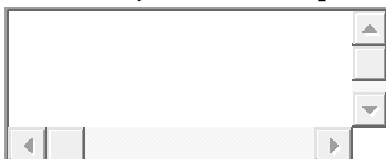
- 1 - V jedné

- 2 - Ve dvou
- 3 - Ve třech
- 4 - Ve více než třech

C4. Vyloučili jste ze žádosti o zápis nějakou školu, která je blízko místa Vašeho bydliště?
(Vyberte prosím jednu možnost.)

- 1 - Ano, napište níže, prosíme, proč jste vyloučili školu blízko Vašeho bydliště (C4b)
- 2 - Ne

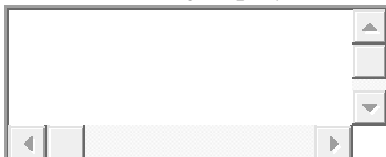
C4b. Proč jste nešli k zápisu do ZŠ blízko Vašeho bydliště?

C5. Bylo Vaše dítě přijato do školy, kterou jste si pro něj nejvíce přáli?
(Vyberte prosím jednu možnost.)

- 1 - Ano
- 2 - Ne, prosíme, napište níže, proč nebylo dítě přijato (Cb5)

C5b. Proč nebylo přijato do školy, kterou jste si přáli?

[Předchozí krok](#) [Další krok](#)

Když C1.2, tak

D. Odklady školní docházky

D1. Co bylo hlavním impulzem pro uvažování o odkladu?

(Vyberte prosím jednu možnost. Pokud nějaký důležitý impuls chybí, můžete ho napsat v řádce „Jiné“.)

- 1 - Doporučení z MŠ – předem
- 2 - Doporučení od lékaře
- 3 - Doporučení ZŠ (při zápisu)
- 4 - Doporučení z pedagogicko-psychologické poradny
- 5 - Doporučení příbuzných, přátel nebo známých
- 6 - Doporučení logopeda

- 7 - Vlastní rozhodnutí
- 8 - Nechuť, strach dítěte
- 9 - Jiné (vypište):

D2. Nakolik přispěla opatření a zkušenost s pandemií koronaviru (SARS Cov – 2, Covid) k Vašemu rozhodnutí o odkladu školní docházky?

(Vyberte prosím jednu možnost.)

- 1 - Pandemie měla zcela zásadní vliv, nebýt pandemie, o odklad bychom nejspíše nežádali.
- 2 - Pandemie měla spíše menší vliv na naše rozhodnutí o odkladu.
- 3 - Pandemie neměla vliv na naše rozhodnutí o odkladu, o odklad bychom nejspíše stejně žádali.

D3. Z jakého důvodu jste se rozhodli pro odklad? U každého důvodu ohodnot'te důležitost, jakou při rozhodování měl.

U každého důvodu označte míru jeho důležitosti tak, že na stupnici od 1 = velmi důležité do 4 = zcela nedůležité zakroužkujete jednu z hodnot. Pokud nějaký důvod chybí, můžete ho napsat v bodě n).

	1 - Velmi důležité	2	3	4 - Zcela nedůležité
a) Kvůli znevýhodnění/postižení nebo zdravotnímu stavu dítěte	☐	☐	☐	☐
b) Dítě nebude spolužákům stačit	☐	☐	☐	☐
c) Dítě špatně mluví	☐	☐	☐	☐
d) Dítě má špatnou grafomotoriku (špatně kreslí, píše)	☐	☐	☐	☐
e) Dítě není schopno sebeobsluhy/není dostatečně samostatn	☐	☐	☐	☐
f) Dítě není schopné udržet pozornost u daného úkolu	☐	☐	☐	☐
g) Chceme dítěti prodloužit dětství	☐	☐	☐	☐
h) Nechceme jednat v rozporu s doporučením ZŠ, poradny apod.	☐	☐	☐	☐
i) Je to vhodné z organizačních důvodů (například proto, že je v rodině kojeneček a bylo by obtížné dítě do školy vypravovat)	☐	☐	☐	☐

j) Chceme získat prostor pro rozvoj v nějaké jiné oblasti (např. sport)	☐	☐	☐	☐
k) Příští rok má dítě větší šanci se dostat do třídy s menším počtem žáků	☐	☐	☐	☐
l) S odkladem má větší šanci být ve třídě úspěšný/úspěšná	☐	☐	☐	☐
m) V situaci, kdy má mnoho dětí odklad, se bojíme poslat dítě do školy bez odkladu	☐	☐	☐	☐
n) Jiné (vypište): <input type="text"/>	☐	☐	☐	☐

D4. Kde bude Vaše dítě nejspíše odklad trávit – kam bude podle Vás docházet po dobu odkladu?

(Vyberte prosím jednu možnost. Pokud Vás napadá jiné místo, můžete ho napsat v řádce „Jiné“.)

- 1 - V mateřské škole, kam teď dítě dochází
- 2 - V jiné mateřské škole
- 3 - V přípravné třídě při základní škole
- 4 - Jiné (vypište):

Předchozí krok

Další krok

E. Údaje o dítěti a o Vás

E1. Je Vaše dítě, o kterém je tento dotazník, chlapec nebo dívka?

(Vyberte jednu z možností.)

- 1 - Chlapec
- 2 - Dívka

E2. Kdy se narodilo Vaše dítě?

(Zapište prosím číslicemi měsíc a rok narození.)

Měsíc:

Rok:

E3. Narodilo se Vaše dítě v České republice?

(Vyberte jednu z možností.)

- 1 - Ano
- 2 - Ne, napište prosím, v jaké zemi se dítě narodilo:

E4. Kterým jazykem mluvilo Vaše dítě, než začalo chodit do školy?*(Vyberte v každém řádku jednu možnost.)*

	Ano	Ne
a) Česky	☐	☐
b) Slovensky	☐	☐
c) Romsky	☐	☐
d) Rusky	☐	☐
e) Ukrajinsky	☐	☐
f) Vietnamsky	☐	☐
g) Jiným jazykem	(vypište): <input type="text"/>	

E5. Jaké je směrovací číslo trvalého bydliště dítěte (případně přechodného bydliště, navštěvuje-li školku tam)? Neznáte-li směrovací číslo, uveďte město (obec) a ulici.*(Zapište prosím bud' směrovací číslo, nebo obec a ulici.)*Směrovací číslo: Obec: Ulice: **E6. Má Vaše dítě nějaké znevýhodnění, které mu může podle Vašeho názoru komplikovat školní vzdělávání?***(Vyberte prosím jednu možnost.)*

- 1 - Ano, prosíme vypište níže jaká to jsou
- 2 - Ne

A jaká to jsou: **E7. Kolik je Vám let?***(Zapište prosím svůj věk.)***E8. Uveďte prosím svůj vztah k dítěti:***(Vyberte prosím jednu možnost.)*

- 1 - Otec

- 2 - Matka
- 3 - Jiný (vypište)

E9. Uved'te osoby, které žijí s dítětem ve společné domácnosti.

(Vyberte v každém řádku jednu možnost.)

	Ano	Ne
a) Vlastní matka dítěte	☐	☐
b) Nevlastní matka nebo pěstounka	☐	☐
c) Vlastní otec dítěte	☐	☐
d) Nevlastní otec nebo pěstoun	☐	☐
e) Sourozenci dítěte	(uved'te počet): <input type="text"/>	
f) Prarodiče (babička a/nebo dědeček)	☐	☐
g) Jiné/další osoby	(vypište): <input type="text"/>	

E10. Žijí oba rodiče dítěte ve společné domácnosti?

(Vyberte prosím jednu možnost.)

- 1 - Ano
- 2 - Ne

E11. Jaké je Vaše nejvyšší ukončené školní vzdělání?

(Vyberte prosím jednu možnost.)

- 1 - Základní bez vyučení
- 2 - Vyučen(a) nebo středoškolské bez maturity
- 3 - Středoškolské s maturitou
- 4 - Vyšší odborná škola (Dis.)
- 5 - Vysokoškolské

E12. Vyberte prosím položku, která nejlépe vystihuje Vaši současnou situaci.

(Vyberte prosím jednu možnost.)

- 1 - Zaměstnanec
- 2 - Podnikatel / OSVČ
- 3 - Nezaměstnaný
- 4 - Student
- 5 - V důchodu, i předčasném
- 6 - Trvale invalidní
- 7 - Péče o domácnost a o děti
- 8 - Jiné. Prosím specifikujte:

E13. Jaká je Vaše profese, případně pracovní zařazení ve Vašem hlavním zaměstnání? Jakou práci vykonáváte?

(Pokud pracujete, uveďte své současné povolání.)

Pokud v současnosti nemáte zaměstnání, uveďte své poslední povolání.

Odpověď zaznamenejte co nejpodrobněji. Nestací údaj „dělník“, ale je potřeba další určení, např. „dělník u běžícího pásu ve výrobně motorů“.

Vypište prosím.)

E14. Jaké jsou Vaše nejdůležitější pracovní povinnosti? Prosíme o jejich podrobný popis.

(Pokud pracujete, popište pracovní povinnosti ve svém současném povolání.)

Pokud v současnosti nemáte zaměstnání, popište je ve svém posledním povolání.

Popisy se musí vždy vztahovat k nejdůležitějším činnostem a povinnostem respondenta. Např. doplňuje zboží do regálů, eviduje náklady a výdaje, pečuje o nemocná zvířata, pečuje o nemocné lidi, léčí bolavé zuby, projektuje silnice a mosty.

Vypište prosím.)

E15. Jaké je nejvyšší školní vzdělání druhého rodiče Vašeho dítěte?

(Vyberte prosím jednu možnost.)

- 1 - Základní bez vyučení
- 2 - Vyučen(a) nebo středoškolské bez maturity

- 3 - Středoškolské s maturitou
- 4 - Vyšší odborná škola (Dis.)
- 5 - Vysokoškolské

E16. Kolik z Vašich dětí je starších než dítě, na které je zaměřen tento rozhovor?

(Uveďte prosím počet starších dětí.)

starších dětí

E17. Máte ve Vaší domácnosti více než 200 knih? Pro přibližení, 200 knih zabere asi 4 metry.

(Vyberte prosím jednu možnost.)

- 1 - Ano
- 2 - Ne

E18. V jaké lokalitě žijete?

(Vyberte prosím jednu možnost.)

- 1 - Obec s počtem obyvatel menším než 1000
- 2 - Obec s počtem obyvatel 1 000 – 4 999
- 3 - Obec s počtem obyvatel 5 000 – 9 999
- 4 - Město s počtem obyvatel 10 000 – 19 999
- 5 - Město s počtem obyvatel 20 000 – 99 999
- 6 - Město s počtem obyvatel nad 100 000

E19. Vyberte typ Vašeho obydlí.

(Vyberte prosím jednu možnost.)

- 1 - Rodinný dům
- 2 - Panelový bytový dům
- 3 - Cihlový bytový dům
- 4 - Ubytovací zařízení (např. ubytovna, koleje, hotel)
- 5 - Rekreační objekt
- 6 - Jiné, prosím uveďte:

Předchozí krok

Další krok

F. Závěr.

T A
Č R

Tento projekt je financován se státní podporou
Technologické agentury ČR
v rámci programu BETA2

www.tacr.cz
Výzkum užitečný pro společnost

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

F1. Místo pro poznámky.

(Zde můžete doplnit další postřehy ohledně přístupu MŠ v období povinného předškolního vzdělávání.)

Předchozí krok

Další krok

Velice Vám děkujeme za čas a úsilí, které jste věnovali vyplnění tohoto dotazníku!

Opište prosím kontrolní kód:

Předchozí krok

Odeslat

Vyplnit znovu

T A
Č R

Tento projekt je financován se státní podporou
Technologické agentury ČR
v rámci programu BETA2

www.tacr.cz
Výzkum užitečný pro společnost

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Část II

6. Návrhy legislativních opatření pro oblast předškolního vzdělávání souvisejících se zavedením povinného posledního ročníku předškolního vzdělávání

6.1. Úvod

Návrhy legislativních opatření jsou uvedeny ve formě věcného návrhu zákona pouze v oblasti návrhu věcného řešení. Návrh byl diskutován se zadavatelem v rámci kontrolních dnů TA ČR (11. a 12. kontrolní den), další návrhy na rozpracování jiných legislativních opatření od zadavatele nebyly požadovány. Většina opatření, která vyplynula z realizovaného výzkumu, jsou tedy spíše v rovině věcných, nikoliv legislativních opatření. Proto je tato zpráva poměrně stručná.

6.2. Legislativní opatření v gesci MŠMT

6.2.1. Vyhláška 364/2005 Sb. ze dne 6. září 2005 o vedení dokumentace škol a školských zařízení a školní matriky a o předávání údajů z dokumentace škol a školských zařízení a ze školní matriky (vyhláška o dokumentaci škol a školských zařízení), úplné znění k 1. 9. 2018

V1. zavedení předávání individuálních údajů ze školní matriky i z MŠ

Školy a školská zařízení podle povahy své činnosti vedou školní matriku (evidenci dětí, žáků nebo studentů) dle §28 (1b) Školského zákona v platném znění. A na základě odstavců 5 a 6 §28 Školského zákona pak školy a školská zařízení předávají vybraná data MŠMT.

Způsob předávání dat ze školních matrik je upraven vyhláškou č. 364/2005 Sb. o vedení dokumentace škol a školských zařízení a školní matriky a o předávání údajů z dokumentace škol a školských zařízení a ze školní matriky (vyhláška o dokumentaci škol a školských zařízení). Takto jsou předávána vybraná data v individuální podobě pro všechny typy škol, vyjma mateřské školy.

Náběh byl postupný, počínaje VOŠ 2007, za rok SŠ, konzervatoře a naposledy ZŠ, kdy se náběh pilotoval a ověřoval po dobu 3 let a plná ostrá individuální data ze školních matrik ZŠ má MŠMT k dispozici od roku 2011. Nicméně dosud se nepřístupilo k předávání individuálních dat z MŠ.

Doporučujeme, aby bylo co nejdříve to bude možno přistoupeno k předávání vybraných individuálních dat ze školních matrik (evidencie dětí) i v případě MŠ. Legislativně k zahájení předávání individuálních dat postačuje změna vyhlášky č. 364/2005 Sb.

Větším problémem však je nepřipravenost MŠ, neb mnohé MŠ (kvantifikaci nemáme k dispozici, jde o vybrané případy ředitelky a zkušenost vybraných inspektorů ČŠI, od kterých jsme informace získali) vedou školní evidenci v papírové podobě, či ve vlastních souborech. Na rozdíl od vyšších typů škol tak zpravidla nevyužívají informační systémy typu Bakaláři, Škola online, či dm Software. Dokonce i v případech, kdy je pod jedním ředitelstvím MŠ a ZŠ, tak ve všech vybraných případech jsme zjistili, že informační systém používají pouze pro evidenci žáků ZŠ, zatímco evidence dětí v MŠ je vedena jinou formou.

Při zavádění předávání dat na vyšších stupních škol se vždy zavádělo v průběhu tří let, od pilotního sběru, přes cvičný plošný sběr až po kontrolní sběr dat, tedy nejedná se o změnu ze dne na den. Zároveň je třeba jej podpořit na straně MŠ převážně personálně, neb na rozdíl od vyšších stupňů škol nemají MŠ podpůrný personální aparát v podobě dostatečného množství THP pracovníků. Pro pilot by se tak hodilo využít zvláště zkušeností ředitelství (RED_IZO) kde v rámci jednoho právního subjektu sdružují MŠ i ZŠ a kde již existují zkušenosti s užíváním informačních systémů k evidenci žáků. Dále pak vytěžit zkušenosti malých, neúplně organizovaných ZŠ (málotřídky), kde podobně jako v MŠ

nemají obdobnou kapacitu THP pracovníků jako ve větších školách a pokusit se jejich zkušenosti se zaváděním informatizace školní evidence analogicky využít při zavádění elektronizace a předávání dat na MŠ. Je nutné také počítat s odporem vedení škol z důvodů navyšování administrativy, a je tak zapotřebí mít k dispozici pádné argumenty, k čemu je to potřeba a dále podpůrné mechanismy (finanční, personální, konektivita MŠ) pro samotné zavádění.

Příprava a postup zavádění elektronizace školních matrik v mateřských školách by měly být součástí samostatné studie proveditelnosti, od pilotáže zavádění po tvorbu formulářů a charakteru sbíraných dat. Změna tedy vyžaduje i s náběhem střednědobý horizont tří až pěti let.

- v příloze č. 1 k vyhlášce č. 364/2005 Sb. *Předávání individuálních údajů v části druhé Předávání individuálních údajů právníckými osobami vykonávajícími činnost školy* doplnit čl. 6 s názvem *Předávání individuálních údajů ze školní matriky a dokumentace mateřské školy*

V2. rozšíření spektra předávaných údajů ze školní matriky tak, aby umožnily detailnější sledování dopadů zavedení povinného předškolního vzdělávání

Navrhované změny ve výkazech jsou realizovatelné rychle (v horizontu jednoho roku) a měly by za účel překlenout období dostupnosti části relevantních dat do doby zavedení elektronizace školní matriky dětí v MŠ (viz bod V1, který však vyžaduje delší čas na zavedení). V rámci zavedení elektronizace školní matriky MŠ počítáme s celkovou revizí získávaných dat, která by umožnila podrobnější monitoring. Zde se omezujeme na minimalistickou úpravu současných výkazů.

S 51-01 Výkaz o zápisu k předškolnímu vzdělávání v mateřské škole (podle stavu k 31. 5.)

- počet dětí v PPV celkem a počet dívek v PPV

Jednou z možností, jak zajistit data specificky vzhledem k dětem v PPV, je doplnit do každého relevantního oddílu dva sloupce – počet dětí v PPV celkem a počet dívek v PPV. Díky tomu by nebylo sice možné získat všechna potřebná data, ale charakter dostupných dat by se výrazně zlepšil.

- počet dětí ze spádového obvodu v PPV (i v dalších věkových kohortách)

Výkaz neuvádí počty dětí ze spádového obvodu MŠ. Navrhujeme doplnit do oddílu XXIV Věkové složení dětí dva nové sloupce v části Běžné třídy – z toho ze spádového obvodu, celkem (2b) a z toho dívky (3b).

- kapacita MŠ (běžných tříd)

Výkaz neuvádí nejvyšší povolený počet dětí ve škole uvedený v rozhodnutí o zápisu do rejstříku škol a školských zařízení, proto není možné sledovat, zda ho celkový počet dětí zapsaných do PPV v režimu běžné docházky a individuálního vzdělávání nepřekračuje. Navrhujeme doplnit do oddílu XVII Žádosti o přijetí do MŠ doplnit řádek 2705 Kapacita MŠ, případně zařadit ho jako řádek 2701 a ostatní řádky přečíslovat. Údaj se nachází v rejstříku škol, nicméně propojování obou zdrojů dat je obtížné, proto by bylo užitečné uvádět ho i ve výkazu.

Pokud by nebyl uplatněn výše uvedený návrh o doplnění sloupců specificky pro děti v PPV, bylo by vhodné tyto sloupce doplnit alespoň v případě individuálního vzdělávání dle návrhu níže:

- počet dětí v individuálním vzdělávání v PPV

Podíl dětí v individuálním vzdělávání se vztahuje k celkové populaci zapisovaných dětí a neumožňuje rozlišit děti v individuálním vzdělávání v jednotlivých populačních ročnících. Místo řádku 0110 navrhuje doplnit sloupce 18 a 19, které budou uvádět podíly dětí celkem a dívek v individuálním vzdělávání v jednotlivých věkových kohortách ze sloupců 4 a 5. Řádky 0102 až 0105 se v těchto sloupcích nebudou vyplňovat (jedná se o děti, pro které není předškolní vzdělávání povinné).

S 1-01 Výkaz o mateřské škole (podle stavu k 30. 9.)

Podobně jako v předchozím případě, jednou z možností, jak zajistit data specificky vzhledem k dětem v PPV, je doplnit do každého relevantního oddílu dva sloupce – počet dětí v PPV celkem a počet dívek v PPV. Díky tomu by nebylo sice možné získat všechna potřebná data, ale charakter dostupných dat by se výrazně zlepšil.

- v příloze č. 1 k vyhlášce č. 364/2005 Sb. *Předávání individuálních údajů v části druhé Předávání individuálních údajů právníckými osobami vykonávajícími činnost školy* rozšířit základní soubor údajů v doplněné čl. 6 s názvem *Předávání individuálních údajů ze školní matriky a dokumentace mateřské školy*

V3. zařazení druhého sběru výkazových dat v MŠ k 31. 5.

- v příloze č. 2 k vyhlášce č. 364/2005 Sb. *Předávání agregovaných údajů* v části první *Způsob předávání agregovaných údajů* v čl. 1 *Termíny a způsob předávání údajů* upravit znění tak, aby zavedlo odevzdání výkazů i k 31. 5.

Zákon č. 561/2004 Sb. ze dne 24. září 2004 o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), úplné znění k 13. 10. 2020

Z1. rozšíření spektra údajů evidovaných ve školní matrice tak, aby umožnily detailnější sledování dopadů zavedení povinného předškolního vzdělávání – viz opatření V2

- V § 28 *Dokumentace škol a školských zařízení* v odst. 2 doplnit další údaje (např. spádovost dítěte, datum, ve kterém bylo rozhodnuto o individuálním vzdělávání, datum, ve kterém bylo ukončeno individuální vzdělávání, celkové absence za rok aj.)

Z2. umožnění ukončení předškolního vzdělávání i pro dítě, pro které je předškolní vzdělávání povinné

Pokud jsou do MŠ přihlášeny děti, které po několika dnech či týdnech přestávají MŠ navštěvovat a formálně se z MŠ neodhlásí, MŠ musí pro případ jejich návratu držet jejich místo neobsazené. Bylo by proto vhodné pevněji nastavit možné absence a za určitých okolností umožnit z evidence vyřadit děti, které rodiče k docházce do MŠ přihlásí, ale následně tam po předem stanovenou dobu nedochází (např. 2 měsíce) v případě, že by v průběhu roku požádali o zápis rodiče dětí, kteří by o docházku projevíli zájem. Zároveň je potřebné hledat mechanismy, které výrazně zlepší kooperaci rodičů s MŠ.

- § 35, odst. (2)

- aktuální znění: Rozhodnout o ukončení předškolního vzdělávání nelze v případě dítěte, pro které je předškolní vzdělávání povinné.
- navrhované znění: Rozhodnout o ukončení předškolního vzdělávání v případě dítěte, pro které je předškolní vzdělávání povinné, **Ize pouze v případě, že se dítě bez omluvy zákonného zástupce nepřetržitě neúčastní předškolního vzdělávání po dobu delší než jeden měsíc.**
- návrh délky lhůty je k diskusi

Z3. umožnění přednostního přijetí sociálně znevýhodněných dětí, které nemají trvalé bydliště ve spádovém obvodu MŠ v případě, že jejich rodiče mají nárok na dávky poskytované jednotlivcům nebo rodinám v hmotné nouzi – viz opatření D2c

- § 34, odst. 3:
- aktuální znění: Ředitel mateřské školy rozhoduje o přijetí dítěte do mateřské školy, popřípadě o stanovení zkušebního pobytu dítěte, jehož délka nesmí přesáhnout 3 měsíce. Do mateřské školy zřízené obcí nebo svazkem obcí se přednostně přijímají děti, které před začátkem školního roku dosáhnou nejméně třetího roku věku, pokud mají místo trvalého pobytu, v případě cizinců místo pobytu, v příslušném školském obvodu (§ 179 odst. 3) nebo jsou umístěny v tomto obvodu v dětském domově, a to do výše povoleného počtu dětí uvedeného ve školském rejstříku.
- navrhované znění: Ředitel mateřské školy rozhoduje o přijetí dítěte do mateřské školy, popřípadě o stanovení zkušebního pobytu dítěte, jehož délka nesmí přesáhnout 3 měsíce. Do mateřské školy zřízené obcí nebo svazkem obcí se přednostně přijímají děti, které před začátkem školního roku dosáhnou nejméně třetího roku věku, pokud mají místo trvalého pobytu, v případě cizinců místo pobytu, v příslušném školském obvodu (§ 179 odst. 3) nebo jsou umístěny v tomto obvodu v dětském domově, **nebo děti, pro které je předškolní vzdělávání povinné, jejichž rodič je příjemcem dávky v hmotné nouzi**, a to do výše povoleného počtu dětí uvedeného ve školském rejstříku.

6.3. Legislativní opatření v gesci jiných resortů

Z4. znemožnění uvedení termínu „mateřská škola“ v označení dětské skupiny, který vyvolává dojem, že dítě při docházce do dětské skupiny řádně plní PPV

Současná legislativa umožňuje, aby dětské skupiny používaly názvy, které vyvolávají dojem, že se jedná o mateřské školy. Někdy k tomu dojde z toho důvodu, že daný subjekt usiloval o zapsání do rejstříku škol a pokud souhlas nedostal, využil možnost fungovat jako dětská skupina, aniž by název změnil.

Někteří rodiče se při zapisování dětí do těchto skupin domnívají, že je zapisují do mateřské školy a nejsou si pak vědomi skutečnosti, že jejich dítě formálně povinné předškolní vzdělávání neplní. Pracovníci některých dětských skupin informují rodiče o nutnosti požádat v MŠ vedené v rejstříku škol o zápis a převedení do individuálního vzdělávání, ale nedochází k tomu ve všech případech. Proto by bylo vhodné zavázat provozovatele dětských skupin, aby volili takový název, který nevyvolá dojem, že se jedná o mateřskou školu zapsanou v rejstříku škol. Opět jde ovšem o opatření mířící do gesce MPSV navíc novela zákona o dětských skupinách je od roku 2018 stále upravována a není zřejmé, jaká bude její podoba. Nicméně pracovní verze počítala s omezením dětských skupin pro děti do 4 let s argumentem, že pak mají přejít do mateřské školy. Navíc účast dětí v dětské skupině vyžaduje

finanční spoluúčast rodičů, a tedy se nebude týkat primárně sociálně znevýhodněných dětí. Je však zapotřebí vývoj kolem legislativy a uchopení dětských skupin i nadále sledovat.

Zákon č. 247/2014 Sb. o poskytování služby péče o dítě v dětské skupině a o změně souvisejících zákonů (znění k 1. 7. 2017)

- v hlavě IV *Vznik, změna a zánik oprávnění a evidence poskytovatelů* v § 16, odst. 2, písm. A za čárku doplnit: označení nesmí vzbuzovat dojem, že se jedná o mateřskou školu zapsanou v rejstříku škol.
- případně lze též řešit úpravou školského zákona, která by umožňovala použití termínu „mateřská škola“ jenom pro školy zapsané ve školském rejstříku

Z5. stanovení povinnosti dětských lékařů informovat v rámci preventivní prohlídky ve věku 5 let o povinnosti zápisu k povinnému předškolnímu vzdělávání

Část rodičů, kteří bydlí v sociálně vyloučených lokalitách, není dostatečně informovaná o povinnosti zahájení povinného předškolního vzdělávání. Někteří rodiče nevědí, že MŠ je určena i pro romské děti, případně že do ní mohou docházet i děti nezaměstnaných rodičů. Svou roli může hrát i fakt, že sami rodiče mateřskou školu nenavštěvovali, neznají ve svém okolí rodinu, jejíž dítě by MŠ navštěvovalo a nemají tedy představu o běžném režimu a chodu předškolního zařízení.

Zároveň většina rodin dochází alespoň sporadicky k dětskému lékaři. Bylo by proto vhodné stanovit pediatrům povinnost, aby o povinném předškolním vzdělávání rodiče informovali.

Pokud by nebylo možné tuto povinnost zavést plošně, je vhodné pediatrii specificky v SVL požádat, aby o této povinnosti rodiče při povinné pětileté preventivní prohlídce informovali.

Stanovení povinnosti je možné úpravou vyhlášky 70/2012 Sb.

Vyhláška č. 70 o preventivních prohlídkách ze dne 29. února 2012 (znění k 24. 2. 2021)

- § 4, odst. 1, písmeno l
- aktuální znění: l) závěrečný rozhovor lékaře s rodičem zaměřený k získání aktivní spolupráce, poučení rodiče o výživě a režimu dítěte včetně úrazové prevence podle specifík pro daný věk, popřípadě podpůrný psychoterapeutický rozhovor, zejména jde-li o vážně nemocné dítě, ohrožené dítě a problematiku funkčnosti rodiny.
- navrhované znění: l) závěrečný rozhovor lékaře s rodičem zaměřený k získání aktivní spolupráce, poučení rodiče o výživě a režimu dítěte včetně úrazové prevence podle specifík pro daný věk, **poučení o povinnosti zapsat dítě k povinnému předškolnímu vzdělávání**, popřípadě podpůrný psychoterapeutický rozhovor, zejména jde-li o vážně nemocné dítě, ohrožené dítě a problematiku funkčnosti rodiny.

T A
Č R

Tento projekt je financován se státní podporou
Technologické agentury ČR
v rámci programu BETA2

www.tacr.cz
Výzkum užitečný pro společnost

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Část III

7. Návrhy nelegislativních opatření pro oblast předškolního vzdělávání souvisejících se zavedením povinného posledního ročníku předškolního vzdělávání

7.1. Úvod

Mnohé výzkumy ukazují, že období předškolního vzdělávání je důležité pro budoucí školní úspěšnost dětí, zvláště těch, které jsou sociálně znevýhodněné. Proto je žádoucí vytvářet podmínky, které umožní a podpoří docházku všech dětí, včetně sociálně znevýhodněných, do předškolního vzdělávání. Byť je předškolní vzdělávání proklamativně podporováno strategickými dokumenty na celostátní úrovni i na úrovni regionů a jednotlivých samospráv, tato podpora naráží na řadu bariér, které úspěšné předškolní vzdělávání zvláště sociálně znevýhodněných dětí do mateřských škol komplikují, či znemožňují.

Tento dokument je členěn na sedm částí. Samotným sedmi částem předchází popis principů, kterými je vhodné řídit implementaci navrhovaných opatření. První část (A.) se zabývá monitorováním, druhá (B.) financováním, třetí část (C.) formami povinného předškolního vzdělávání, čtvrtá (D.) zápisem, pátá (E.) docházkou, šestá (F.) odklady povinné školní docházky a sedmá (F.) průřezovými opatřeními, přičemž je vždy stručně shrnut aktuální stav a pak představeny návrhy jednotlivých opatření.

Cílem bylo primárně navrhnout opatření, které je možné realizovat bez úpravy právních předpisů, pokud opatření legislativní změnu vyžaduje, je u něj uveden odkaz na příslušný návrh legislativního opatření. Ta opatření, která nejsou primárně v gesci MŠMT (například kapacity MŠ), doporučujeme podpořit zejména formou metodických doporučení.

7.2. Manažerské shrnutí

Pro rozhodování o opatřeních, která mají zlepšit dopady zavedení povinného předškolního vzdělávání považujeme za důležité dodržovat tři principy: monitorování, zacílení intervence a zapojení střední úrovně řízení.

Důkladné detailní monitorování situace umožňuje efektivně zacílit diverzifikovaná opatření zaměřená na lokality či segmenty cílové skupiny, ve kterých je identifikovaný problém nejpalčivější. Horizont pro monitorování a zavádění účinných opatření je potřeba posunout z úrovně jednotlivé školy do úrovně vzdělávací soustavy spravované jedním subjektem (tedy školy na úrovni jedné obce či města), či ještě lépe na vyšší úroveň, tj. střední článek řízení (jeho vznik předpokládá Strategie 2030+). Pokud se při monitorování hledí především na úroveň konkrétní školy, může docházet k tomu, že problémy se z jedné školy pouze přesouvají do školy jiné, a monitorování i intervence má vždy zpoždění před realitou.

Navrhovaná opatření jsou rozdělena do sedmi oblastí: monitorování, financování, formy povinného předškolního vzdělávání, zápis k povinnému předškolnímu vzdělávání, docházka, odklady povinné školní docházky a průřezová opatření.

1. Monitorování (podrobněji [zde](#) a [zde](#))

Je potřeba zavést elektronický sběr individuálních dat o dětech v MŠ a rozšířit spektrum sbíraných dat tak, aby umožnily vyhodnocování dopadů povinného předškolního vzdělávání.

2. Financování (podrobněji [zde](#))

Je potřeba zavést indexové financování, které umožní MŠ vzdělávajícím vyšší podíl dětí se sociálním znevýhodněným získat dostatečnou podporu mimo systém podpůrných opatření vázaných na posouzení konkrétních dětí v školském poradenském zařízení. Indexové financování by mělo umožnit snížení počtu dětí ve třídě/skupině, získání podpůrných pracovníků (asistent pedagoga, speciální pedagog, logoped), úhradu výdajů na akce organizované MŠ a DVPP zaměřené na vzdělávání sociálně znevýhodněných dětí. Tento systém financování by mj. měl umožnit, aby nedostatek finančních prostředků rodiny nebyl důvodem k přerušení docházky do MŠ. Jako doplňkový zdroj pro financování je vhodné využívat také prostředky OP JAK formou tzv. šablon. Zvažovat lze například následující typy šablon:

- obědy do škol,
- financování mimoškolních aktivit,
- zavádění didaktických postupů pro rozvoj předmatematických a předčtenářských dovedností,
- individuální pedagogická diagnostika – dokladování pokroku dítěte,
- vyrovnávací MŠ ve vyloučených lokalitách (viz opatření C5), metodika rozvoje schopností a dovedností dětí v těchto MŠ a provázání s běžnými ZŠ za účelem usnadnění přechodu dětí do ZŠ; monitoring pilotního programu a jeho výsledků nezávislým výzkumem,
- propojení se středním článkem řízení.

3. Zajištění přístupu (podrobněji [zde](#))

Pro řadu dětí, které nemají trvalý pobyt v lokalitě, ve které mají místo bydliště, je MŠ nedostupná kvůli naplněným kapacitám. Je potřeba provést legislativní změnu, která umožní zapsání dětí s povinností předškolního vzdělávání v nejbližší MŠ. Do termínu nabytí platnosti této úpravy, je potřeba podpořit alternativní formy plnění povinného předškolního vzdělávání (přípravné třídy a předškolní kluby).

4. Podpora v oblasti podmínek, metod a forem práce MŠ (podrobněji [zde](#))

MŠ, které vzdělávají vyšší podíl dětí se sociálním znevýhodněným, mají objektivně vyšší potřebu podpory, kterou v současné době nedostávají. Je potřeba je podpořit personálně i metodicky.

Výrazně by pomohla činnost podpůrných pracovníků pomáhajících rodinám i mateřským školám překonávat problémy, které se objevují při zahajování povinného předškolního vzdělávání a často vedou k jeho přerušení. Zvláště v první fázi potřebují rodiny i školy podporu, která je nad rámec, v jakém v současnosti funguje asistent pedagoga. Prostřednictvím indexového financování je potřeba podpořit zapojení podpůrných pedagogických pracovníků. Do doby zavedení indexového financování, které by zohledňovalo složení kolektivu dětí v MŠ z hlediska jejich sociálně-ekonomického zázemí v rodinách a do MŠ s dětmi z méně podnětného rodinného prostředí alokovalo větší prostředky, je nutné zajistit financování z jiných zdrojů. Pro realizaci podpůrných činností, které mají primárně charakter sociální práce, je potřeba zapojit sociální pracovníky formou sociálně aktivizačních služeb (SAS). Zároveň je potřeba vzít do úvahy rizika spojená se zapojením sociálních pracovníků (např. velká fluktuace), která snižují účinnost jejich intervence a snažit se hledat cesty, která budou tato rizika omezovat.

5. Komunikace, spolupráce a koordinace (podrobněji [zde](#))

Z dlouhodobého hlediska je potřebné podporovat komunikaci, spolupráci a koordinaci mezi různorodými aktéry, kteří se péčí o sociálně znevýhodněné děti v předškolním věku věnují.

Z dlouhodobého hlediska je potřebné zajistit komunikaci a spolupráci mezi odbory školství a sociálními odbory a nestátními neziskovými organizacemi, které pracují se sociálně znevýhodněnými tak, aby se podařilo dětem v příslušném věku dohledat ještě před jejich nástupem k povinnému předškolnímu vzdělávání a hledat cesty pro lepší vzájemné informování o potřebách dětí, mateřských škol a základních škol. Vhodné je také sdílení příkladů inspirativní praxe, nejenom formou konferencí, ale také návštěvami MŠ, které mohou jako příklad inspirativní praxe sloužit. Pro tento účel je nápomocné také síťování mateřských škol.

Zároveň je nutné podporovat takové nástroje sociální politiky, a to jak na státní, tak regionální úrovni, které povedou k nižší kumulaci sociálních problémů na jednom místě (omezení sociálně vyloučených lokalit) a v ideálním případě také k nižší míře migrace (např. řešení exekucí, systematická práce s rodiči).

V dlouhodobé perspektivě je potřeba meziresortní spolupráce: je kontraproduktivní, aby sociální služby poskytované městy a obcemi svůj podíl na řešení situace snižovaly a MŠMT izolovaně řešilo neplnění povinného předškolního vzdělávání (a následně povinné školní docházky) bez možnosti systémového řešení dalších oblastí (oddlužení, stabilní bydlení, doškolení, (re)integrace na trh práce).

6. Odklady povinné školní docházky (podrobněji [zde](#))

Systém OPŠD je historicky významně ukotven, reaguje na představy pracovníků ŠPZ a rodičů o požadavcích ZŠ a na fungování MŠ.

Jeden proud změny, postavený na větším důrazu na vzdělávání v MŠ při snížení důrazu na školní zralost při zápisu a větší otevřenosti jak MŠ, tak ZŠ, sleduje koordinovanou a promyšlenou úpravu celého systému. Je zpochybněn koncept školní zralosti a s ním související vysoké nároky ZŠ na dítě při zápisu, část navrhovaných opatření se blíží finskému modelu.

Druhý proud navrhuje různé dílčí úpravy v rámci daného systému – např. úpravu termínů vyšetření, zápisů, odkladů, nebo navrácení přípravného ročníků do systému. Není zpochybněn koncept školní zralosti a s ním související vysoké nároky ZŠ na dítě při zápisu.

6.3. Principy pro implementaci opatření pro úspěšné předškolní vzdělávání sociálně znevýhodněných dětí

P1. Princip monitorování

Úspěšnost zaváděné politiky je nutné průběžně vyhodnocovat, proto je potřeba pracovat s indikátory jejího úspěšného zavádění. V této oblasti navrhuje zaměřit se v návrhu opatření na tři oblasti: detailnější územní monitorování, kontextové monitorování a doplňující sdílení a sběry dat.

P2. Princip zacílení intervence

I když uplatňování plošných opatření patří mezi nejčastěji používaná opatření vzdělávací politiky, ne vždy je jejich dopad pro všechny segmenty cílové skupiny srovnatelný. Důkladné detailní monitorování situace popsané v předchozí části umožňuje efektivně zacílit opatření do oblastí (vymezených regionálně nebo prostřednictvím cílové skupiny) s největšími problémy. Školská soustava je v rámci ČR poměrně heterogenní, situace v jednotlivých regionech, školách i třídách se může zásadně lišit. V takové situaci mohou být efektivní diverzifikovaná opatření zaměřená na lokality / segmenty cílové skupiny, ve kterých je identifikovaný problém nejpálčivější.

Je například možné zaměřit se na lokality (ORP – obce s rozšířenou působností), kde se nejméně změnil podíl dětí, které chodily v příslušném věku do MŠ a kde zároveň podíl dětí v předškolním vzdělávání patří k nejnižším, nebo na lokality, kde je výrazná míra opakování ročníku (zvláště prvního) a kde se situace například ve srovnání s obdobím před zavedením povinného předškolního vzdělávání nemění. Takový přístup umožňuje zaměřit pozornost na problémy, které se mohou regionálně nebo vzhledem k danému segmentu cílové skupiny lišit a vyžadovat různé typy opatření. Obecně lze doporučit věnovat primární pozornost lokalitám a segmentům cílové skupiny, které jsou nejvíce ohroženy školním neúspěchem.

Jedním z důležitých mechanismů umožňujících detailnější zacílení intervence je také indexové financování, které podrobněji popisujeme v kapitole [Financování zaváděných opatření](#).

P3. Princip střední úrovně

Pozornost vzdělávací politiky se zaměřuje na řízení vzdělávací soustavy jako celku, jehož základními a hlavními součástmi jsou jednotlivé školy. Strategie 2030+ konstatovala problematickou absenci středního článku řízení / podpory. Střední úroveň chybí také v oblasti monitorování a zacílení opatření v předškolním vzdělávání. Některé problémy, se kterými se rodiče a mateřské školy na úrovni individuální školy potýkají, nejsou řešitelné z úrovně individuální školy. Horizont pro monitorování a zavádění účinných opatření je potřeba posunout z úrovně jednotlivé školy do úrovně vzdělávací soustavy spravované jedním subjektem. Typicky je takovou soustavou na úrovni předškolního a základního vzdělávání území, na kterém se nacházejí školy zřizované jedním zřizovatelem, tedy školy na úrovni jedné obce či města. Tato úroveň je však příliš rozdrobená a je řada zřizovatelů, kteří zřizují pouze jednu mateřskou či mateřskou a základní školu (mnohdy i v rámci spojeného subjektu ZŠ a MŠ). Pokud se při monitorování hledí především na úroveň konkrétní školy, může docházet k tomu, že problémy se z jedné školy pouze přesouvají do školy jiné. Takovému posouvání problémů může zabránit aktivní politika zřizovatele, či jej naopak posilovat pasivní politika zřizovatele či aktivní politika, která koncentruje problematické jevy v rámci města do několika vybraných lokalit, případně i škol.

6.4. Přehled navrhovaných opatření

U opatření, které vyžadují dodatečné financování, je za nadpisem uvedena zkratka DF.

A. Monitorování

Návrh opatření

A1. Detailní územní monitorování

Sledování indikátorů na národní úrovni je potřeba doplnit systematickým monitorováním indikátorů za nižší územně-správní celky (území obcí a ORP) nejenom na úrovni těchto celků, ale také na úrovni MŠMT.

V případě povinného předškolního vzdělávání se jako indikátor výstupu tradičně sleduje účast dětí na předškolním vzdělávání v jednotlivých věkových kohortách. Tento ukazatel v celorepublikovém průměru je důležitou charakteristikou českého vzdělávacího systému jako celku, má však omezenou vypovídací hodnotu pro zacílení opatření, která umožňují zlepšit situaci v těch segmentech, kde se vyskytují největší problémy. Proto je i na úrovni MŠMT nutné vyhodnocovat data agregovaná za co nejmenší územní jednotky (např. ORP). Tento přístup pak umožní identifikovat oblasti s největší koncentrací problémů a na ně pak zaměřit následnou analytickou a exekutivní pozornost. Cílem není navrhnout konkrétní opatření pro jednotlivé územní jednotky, ale na základě znalosti situace navrhnout systém opatření s dopadem na místa s nejvyšší koncentrací problémů.

A2. Kontextové monitorování

Pro komplexní vyhodnocení opatření je nutné sledovat nejenom indikátory výstupů, ale také indikátory vstupů a procesů a ty sledovat ve vzájemných souvislostech. Proto je například vhodné indikátor účasti dát do souvislosti se sledováním kapacit předškolních zařízení a jejich naplněnosti.

A3. Doplnující sdílení a sběry dat (DF)

Aktuální kanály, kterými se do systému dostávají data, spočívají primárně v reportování jednotlivými MŠ (respektive ZŠ). Tímto ze systému vypadávají děti, které se k zápisu z nejrůznějších důvodů nedostaví ve stanovených termínech. Rodiče těchto dětí jsou často zároveň klienty systému dávek státní sociální podpory či dalších sociálních služeb. Proto je vhodné průběžně doplňovat data ze vzdělávacího systému daty ze sociálního systému a vytvářet tak komplexní obraz o situaci v jednotlivých lokalitách a regionech. Ke zvážení jsou rovněž ad hoc sběry a analýzy dat z jednotlivých lokalit zprostředkované dalšími subjekty (např. MAP, KAP, NNO), která mohou pomoci vyhodnotit situaci v nejhroženějších lokalitách.

A4. Elektronizace školních matrik v MŠ (DF)

Školy a školská zařízení podle povahy své činnosti vedou **školní matriku** (evidenci dětí, žáků nebo studentů) dle §28 (1b) Školského zákona v platném znění a na základě odstavců 5 a 6 §28 Školského zákona pak školy a školská zařízení předávají vybraná data MŠMT.

Způsob předávání dat ze školních matrik je upraven vyhláškou č. 364/2005 Sb. o vedení dokumentace škol a školských zařízení a školní matriky a o předávání údajů z dokumentace škol a školských zařízení a ze školní matriky (vyhláška o dokumentaci škol a školských zařízení). Takto jsou předávána vybraná data v individuální podobě pro všechny typy škol, vyjma mateřské školy.

Náběh byl postupný, počínaje VOŠ 2007, za rok SŠ, konzervatoře a naposledy ZŠ, kdy se náběh pilotoval a ověřoval po dobu 3 let a plná ostrá individuální data ze školních matrik ZŠ má MŠMT k dispozici od roku 2011. Nicméně dosud se nepřístupilo k předávání individuálních dat z MŠ.

A5. Monitorování docházky dětí do MŠ

Pro vyhodnocování účinnosti zaváděných opatření by bylo vhodné monitorovat docházku dětí do MŠ. Dle školského zákona a vyhlášky o předškolním vzdělávání v aktuálním znění je rozsah PPV 4 nepřetržité hodiny ve dnech, v nichž je dána povinnost předškolního vzdělávání. V souvislosti s touto povinností by bylo vhodné sledovat nikoliv omluvené či neomluvené hodiny, ale dny, přičemž za den docházky by byla považována přítomnost po čtyři nepřetržité hodiny ve dnech, pro které je povinnost stanovena.

Doporučujeme, aby bylo co nejdříve to bude možno přistoupeno k předávání vybraných individuálních dat ze školních matrik (evidence dětí) i v případě MŠ. Legislativně k zahájení předávání individuálních dat postačuje změna vyhlášky č. 364/2005 Sb.

Větším problémem však je nepřipravenost MŠ, neb mnohé MŠ (kvantifikaci nemáme k dispozici, jde o vybrané případy ředitelky a zkušenost vybraných inspektorů ČŠI, od kterých jsme informace získali) vedou školní evidenci v papírové podobě, či ve vlastních souborech. Na rozdíl od vyšších typů škol tak zpravidla nevyužívají informační systémy typu Bakaláři, Škola onLine, či dm Software. Dokonce i v případech, kdy je pod jedním ředitelstvím MŠ a ZŠ, tak ve všech vybraných případech jsme zjistili, že informační systém používají pouze pro evidenci žáků ZŠ, zatímco evidence dětí v MŠ je vedena jinou formou.

Při zavádění předávání dat na vyšších stupních škol se vždy zavádělo v průběhu tří let, od pilotního sběru, přes cvičný plošný sběr až po kontrolní sběr dat, tedy nejedná se o změnu ze dne na den. Zároveň je třeba jej podpořit na straně MŠ převážně personálně, neb na rozdíl od vyšších stupňů škol nemají MŠ podpůrný personální aparát v podobě dostatečného množství THP pracovníků. Pro pilot by se tak hodilo využít zvláště zkušeností ředitelství (RED_IZO) kde v rámci jednoho právního subjektu sdružují MŠ i ZŠ a kde již existují zkušenosti s užíváním informačních systémů k evidenci žáků. Dále pak vytěžit zkušenosti malých, neúplně organizovaných ZŠ (málotřídky), kde podobně jako v MŠ nemají obdobnou kapacitu THP pracovníků jako ve větších školách a pokusit se jejich zkušenosti se zaváděním informatizace školní evidence analogicky využít při zavádění elektronizace a předávání dat na MŠ. Je nutné také počítat s odporem vedení škol z důvodů navyšování administrativy, a je tak zapotřebí mít k dispozici pádné argumenty, k čemu je to potřeba a dále podpůrné mechanismy (finanční, personální, konektivita MŠ) pro samotné zavádění.

Příprava a postup zavádění elektronizace školních matrik v mateřských školách by měly být součástí samostatné studie proveditelnosti, od pilotáže zavádění po tvorbu formulářů a charakteru sbíraných dat. Změna tedy vyžaduje i s náběhem střednědobý horizont tří až pěti let.

A5. Navrhované změny ve výkazech

Navrhované změny ve výkazech jsou realizovatelné rychle (v horizontu jednoho roku) a měly by za účel překlenout období dostupnosti části relevantních dat do doby zavedení elektronizace školní matriky dětí v MŠ (viz předchozí bod A4, který však vyžaduje delší čas na zavedení). V rámci zavedení

elektronizace školní matriky MŠ počítáme s celkovou revizí získávaných dat, která by umožnila podrobnější monitoring. Zde se omezujeme na minimalistickou úpravu současných výkazů.

S 51-01 Výkaz o zápisu k předškolnímu vzdělávání v mateřské škole (podle stavu k 31. 5.)

- počet dětí v PPV celkem a počet dívek v PPV

Jednou z možností, jak zajistit data specificky vzhledem k dětem v PPV, je doplnit do každého relevantního oddílu dva sloupce – počet dětí v PPV celkem a počet dívek v PPV. Díky tomu by nebylo sice možné získat všechna potřebná data, ale charakter dostupných dat by se výrazně zlepšil.

- počet dětí ze spádového obvodu v PPV (i v dalších věkových kohortách)

Výkaz neuvádí počty dětí ze spádového obvodu MŠ. Navrhujeme doplnit do oddílu XXIV Věkové složení dětí dva nové sloupce v části Běžné třídy – z toho ze spádového obvodu, celkem (2b) a z toho dívky (3b).

- kapacita MŠ (běžných tříd)

Výkaz neuvádí nejvyšší povolený počet dětí ve škole uvedený v rozhodnutí o zápisu do rejstříku škol a školských zařízení, proto není možné sledovat, zda ho celkový počet dětí zapsaných do PPV v režimu běžné docházky a individuálního vzdělávání nepřekračuje. Navrhujeme doplnit do oddílu XVII Žádosti o přijetí do MŠ doplnit řádek 2705 Kapacita MŠ, případně zařadit ho jako řádek 2701 a ostatní řádky přečíslovat. Údaj se nachází v rejstříku škol, nicméně propojování obou zdrojů dat je obtížné, proto by bylo užitečné uvádět ho i ve výkazu.

Pokud by nebyl uplatněn výše uvedený návrh o doplnění sloupců specificky pro děti v PPV, bylo by vhodné tyto sloupce doplnit alespoň v případě individuálního vzdělávání dle návrhu níže:

- počet dětí v individuálním vzdělávání v PPV

Podíl dětí v individuálním vzdělávání se vztahuje k celkové populaci zapisovaných dětí a neumožňuje rozlišit děti v individuálním vzdělávání v jednotlivých populačních ročnících. Místo řádku 0110 navrhujeme doplnit sloupce 18 a 19, které budou uvádět podíly dětí celkem a dívek v individuálním vzdělávání v jednotlivých věkových kohortách ze sloupců 4 a 5. Řádky 0102 až 0105 se v těchto sloupcích nebudou vyplňovat (jedná se o děti, pro které není předškolní vzdělávání povinné).

S 1-01 Výkaz o mateřské škole (podle stavu k 30. 9.)

Podobně jako v předchozím případě, jednou z možností, jak zajistit data specificky vzhledem k dětem v PPV, je doplnit do každého relevantního oddílu dva sloupce – počet dětí v PPV celkem a počet dívek v PPV. Díky tomu by nebylo sice možné získat všechna potřebná data, ale charakter dostupných dat by se výrazně zlepšil.

B. Financování zaváděných opatření

Důležitým předpokladem zavádění výše uvedených opatření je zajištění jejich financování. Nejvhodnějším řešením se jeví indexové financování, které formou indexu stanoví míru navýšení finančních prostředků pro vybrané MŠ nad výši standardního financování. Tento typ financování by měl zajistit financování podpůrných pracovníků, jejichž potřeba se v jednotlivých školách liší a často ji není

možné navázat na podpůrná opatření doporučená konkrétním dětem. Naopak plošné zavádění opatření pro všechny MŠ by bylo výrazně dražší. Navrhujeme tedy indexové financování cílené na vyšší finanční podporu MŠ vzdělávající sociálně znevýhodněné děti. Jedná se především o podporu financování podpůrných pedagogických pracovníků – asistenta pedagoga, speciálního pedagoga, logopeda, popřípadě psychologa. Jejich aktuálního působení v MŠ není systémově ukotveno a je obvykle vázáno na projektové financování.

Současná legislativní úprava indexové financování škol již umožňuje, proto návrh na jeho úpravu není zahrnut v návrhu legislativních opatření.

Pro tento typ financování je klíčové stanovení indexu, který musí zohlednit zvýšené nároky, které vzdělávání zvýšeného podílu sociálně znevýhodněných dětí přináší. Tomu musí předcházet nalezení mechanismu, jak identifikovat MŠ s vyšším podílem sociálně znevýhodněných dětí, a návazně pak způsob, jak míru potřebné zvýšené podpory vyjádřit formou indexu. Pro stanovení odpovídající výše indexu bude tedy nutné vycházet z indikátoru, který vyjádří míru potřebné dodatečné podpory, pracovně ho lze nazvat například indikátorem sociálního znevýhodnění. V současné době se sbírají data, jejichž cílem je zachytit děti se speciálními vzdělávacími potřebami a nadané děti v kategorii ostatní, které jsou charakterizované znevýhodněním souvisejícím s odlišným kulturním prostředím nebo jinými životními podmínkami dítěte, které brání v naplnění jeho vzdělávacích možností na rovnoprávném základě. Z analýzy dat ovšem plyne, že tento indikátor je chápán velice různorodým způsobem a na vykazovaná data nelze spoléhat (například v roce 2019 bylo vedením MŠ v této kategorii dle výkazů identifikováno pouze cca 3000 dětí). Na tento indikátor nelze spoléhat, zařazení dětí do daných kategorií dle příslušných pokynů a vysvětlivek k výkazu je nesnadné, kategorie se navzájem překrývají.

Stanovení takového indexu nebude snadné ani po stránce věcné, ani po stránce politické a mělo by být předmětem výzkumu a samostatné studie proveditelnosti. Zároveň v případě zřízení středního článku řízení (viz Strategie 2030+) by bylo účelné identifikovat indikátory na této úrovni ORP a distribuovat i finance přes střední článek řízení, neb sociálně znevýhodněné děti mnohdy v důsledku sociálních politik mění místo bydliště, záchyt na úrovni středního článku řízení by dokázal lépe směřovat potřebnou podporu k těmto dětem. Do té doby však můžeme cílit pouze na jednotlivé MŠ či jejich zřizovatele.

Pro ilustraci lze uvést dva příklady, jaká data by v indexu bylo možné zohlednit. První z nich je počet a podíl dětí romského etnika v MŠ. Tento indikátor je vnímán jako velmi kontroverzní jak vedením škol, tak jednotlivými pracovníky, kteří údaje ve školách získávají. Čelí kritice také ze strany zástupců řady neziskových organizací, kteří upozorňují na řadu souvisejících problémů. Je zjevné, že se nejedná o indikátor ideální, nicméně pro jeho zavedení i do prostředí MŠ lze nalézt podporu v opatřeních navazujících na rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci D. H. a ostatní proti České republice z 13. listopadu 2007 a také v doporučení ombudsmana z roku 2012. Další možností je použít jako indikátor počet dětí, jejichž rodiče pobírají dávky v hmotné nouzi, nebo počet dětí, které mají nárok na obědy zdarma, nebo počet dětí, které mají nadprůměrné absence z jiných než zdravotních důvodů, případně různé indikátory kombinovat. Je možné rovněž propojit indikátory o školní neúspěšnost v daném územím na úrovni ZŠ (např. míra opakování ročníku na 1. stupni ZŠ, případně absence dětí v prvním ročníku ZŠ, o které je v plánu rozšířit sbíraná výkazová data ze ZŠ).

Výběr indikátoru by měl být výsledkem důkladného posouzení v rámci navazujícího projektu a při jeho vývoji bude nutné zohlednit analýzy dostupných dat.

Indexové financování umožňuje také uplatnění třech principů zavádění opatření – potřebu monitorování, zacílení intervence a princip střední úrovně. Právě posledně jmenovaný princip bude ještě vyžadovat další rozpracování. Je zjevné, že řada MŠ sice potřebuje podporu, zároveň počet (či podíl) dětí vyžadujících podporu není dostatečný na to, aby opravňoval zaměstnání podpůrného pracovníka na významnou část úvazku. V takovém případě je řešením sdílený pracovník. Vhodným zaměstnavatelem takového pracovníka by byl střední stupeň řízení na úrovni ORP. To by umožňovalo pružně nasazovat jeho kapacity v několika MŠ s nižší potřebou podpory a také reagovat na změny, ke kterým dochází v průběhu roku (mj. kvůli vysokému zatížení migracemi).

Jako doplňkový zdroj pro financování je vhodné vytvořit v OP JAK šablony zaměřené specificky na podporu zapojení sociálně znevýhodněných dětí do běžné MŠ, v opodstatněných případech také do vyrovnávací MŠ.

C. Formy povinného předškolního vzdělávání

Stručné shrnutí aktuálního stavu

V současné době děti v období povinného předškolního vzdělávání docházejí do MŠ nebo přípravné třídy. Některé z těch, které plní povinné předškolní vzdělávání formou individuálního vzdělávání, navštěvují také předškolní kluby či dětské skupiny. Obvykle přitom jde o důsledek stavu, kdy nebyla z nejrůznějších důvodů možná nebo preferovaná docházka dítěte do nejbližší veřejné MŠ.

Nejběžnější formou plnění povinného předškolního vzdělávání je docházka do MŠ. S uvolněním režimu přípravných tříd pro děti v posledním roce před zahájením povinné školní docházky, u kterých je předpoklad, že zařazení do přípravné třídy vyrovná jejich vývoj (přednostně děti, kterým byl povolen odklad povinné školní docházky), došlo ke zvýšení počtu i podílu dětí v přípravných třídách.

Pro vzdělávání dětí ze sociálně znevýhodněného prostředí mají přípravné třídy své výhody i nevýhody. Mezi výhody patří nižší počty dětí ve třídě, možnost intenzivnější přípravy na zahájení povinné školní docházky a docházka bez nutnosti úhrad stravného. Na druhou stranu se jejich vznik odvíjí od rozhodnutí zřizovatele a v některých případech mohou mít segregační charakter.

MŠ mají oproti přípravným třídám výhodu v lepších příležitostech pro socializaci (pokud nejsou segregované). Mezi jejich hlavní nevýhody patří vysoké počty dětí, nutnost úhrady stravného a nutnost úhrady dalších poplatků spojených s docházkou (např. za výuku plavání, účast na kulturních akcích apod.). Další nevýhodou, kterou je ale možné změnit, je nižší status povinného předškolního ročníku v MŠ některými rodiči jako vzdělávací aktivity (oproti přípravné třídě).

V některých lokalitách fungují také předškolní kluby, obvykle zřizované neziskovými organizacemi. Mezi jejich hlavní výhody patří nižší počty dětí, možnost intenzivnější zacílené přípravy, dobrá dostupnost a vsřícné prostředí, není nutná úhrada stravného. Jejich nevýhodou je závislost na dotacích formou projektů a potenciálně segregační charakter. Před zavedením povinného předškolního vzdělávání se předškolní kluby zaměřovaly primárně na zajištění lepší připravenosti sociálně znevýhodněných dětí v posledním roce před zahájením povinné školní docházky.

Návrh opatření

C1. přizpůsobování kapacit MŠ měnící se poptávce po předškolním (specificky v SVL) (DF)

Ideální formou plnění povinného předškolního vzdělávání sociálně znevýhodněných dětí je docházka do MŠ v docházkové vzdálenosti od místa bydliště. Zároveň je žádoucí, aby podíl sociálně znevýhodněných dětí v MŠ byl udržován na maximálně cca 20 %. Je proto vhodné podporovat zřizovatele v přizpůsobování kapacit MŠ měnící se poptávce po předškolním vzdělávání. To zahrnuje nejenom podporu rozšiřování kapacit stávajících MŠ, či vznik nových MŠ, ale také podporu nedostatečně obsazených MŠ. V některých SVL je totiž poptávka po MŠ aktuálně příliš nízká, protože do ní dochází jenom děti ve věku plnění povinného předškolního vzdělávání (například také pomocí indexového financování). Do budoucna je ovšem potřeba vytvářet nástroje a kapacity i pro zapojování dětí mladších pěti let, proto je potřeba zvážit podporu MŠ v takových lokalitách nad rámec aktuálně stanovených počtů dětí.

Při přizpůsobování kapacit je potřeba také zohlednit vysokou migraci sociálně znevýhodněných rodin. Část rodičů se k zápisu nedostaví v termínu, někteří se přistěhují až v průběhu školního roku. Pro tyto děti by MŠ měly mít vytvořeny rezervní kapacity. V zásadě by bylo dostačující, aby MŠ měla možnost umístit děti nad počet 24 (tedy tzv. na výjimku) jenom v průběhu školního roku, nikoliv tedy na základě zápisu v řádném termínu. Toto opatření nicméně předpokládá dostatečné kapacity MŠ, aby do nich mohly docházet všechny děti, jejichž rodiče o docházku projeví zájem.

C2. doprava dětí do nejbližší MŠ s volnou kapacitou (DF)

Pokud v lokalitě dostupná MŠ není, ale jsou kapacity v dalších MŠ zřizovatele, je možné podpořit dopravu dětí do těchto MŠ do doby, než budou v lokalitě odpovídající kapacity pro předškolní vzdělávání. Také je možné podpořit dopravu do MŠ jiných zřizovatelů, pokud se nachází v dostupné vzdálenosti.

C3. přípravné třídy (DF)

Pokud kapacity v nejbližší MŠ ani v dalších MŠ nejsou dostupné, případně není dostupná doprava do nich, je vhodné krátkodobě podpořit zřizování přípravných tříd. V některých regionech je škola zřízením přípravné třídy stigmatizována, proto je vhodné doporučit zřizovatelům, aby se školy při provozování přípravné třídy střídaly.

C4. předškolní kluby (DF)

Pokud nejsou dostupné MŠ, ani přípravné třídy, nouzovým řešením je podpora předškolních klubů jako „centra první pomoci“. Kromě přípravy dětí, které se nedostaly do MŠ, mohou předškolní kluby sloužit jako prostředí pro adaptaci dětí mladších pěti let a jejich rodičů na režim předškolního zařízení.

C5. vyrovnávací MŠ v sociálně vyloučených lokalitách (DF)

Pod tímto pojmem máme na mysli mateřské školy, které fungují obdobně jako výše popsané předškolní kluby. Je potřeba chápat je jako projekt v místech, kde je hůře dostupné předškolní vzdělávání v sociálně vyloučených lokalitách, případně není zajištěná dostatečná péče. Výjimečně může jít o zřizování nových institucí, častěji však půjde o nejen finanční a personální podporu, ale především o metodickou podporu MŠ v sociálně znevýhodněných lokalitách, včetně síťování vyrovnávacích MŠ. Výběr MŠ musí být pečlivě plánovaný a opřený o data (územní indikátory sociálního znevýhodnění, indikátory MŠMT o

problémech ve vzdělávání, hodnocení ČŠI, zhodnocení sítě NNO aj.). Vyrovnávací MŠ by se měly ideálně nacházet přímo v sociálně vyloučených lokalitách či v jejich nejbližším okolí a jejich cílem by mělo být připravovat v období před zahájením povinného předškolního vzdělávání děti ze sociálně znevýhodněných rodin na docházku do MŠ a později do ZŠ (ideálně však otevřít vyrovnávací MŠ také mladším dětem, od 2-3 let, neomezovat se pouze na podporu povinného předškolního vzdělávání). Tyto MŠ by měly disponovat vysoce kvalifikovaným personálem, který zná specifika práce s cílovou skupinou – nejenom s dětmi, ale také s rodiči. To lze zajistit také dalším vzděláváním pedagogických i nepedagogických pracovníků těchto vyrovnávacích MŠ, ideálně přímo v prostředí MŠ, či formou síťování více takových MŠ, které jsou místně dobře dostupné (nedaleko od sebe, např. v rámci ORP, kraje apod.).

Jako příklad je možné uvést situace, kdy vznikající nedorozumění plynou z odlišných komunikačních stylů obou skupin. Komunikační styl sociálně znevýhodněných rodin je pro běžné učitelky z MŠ obvykle dost nesrozumitelný. Například rodiny běžně začínají konverzaci tím, že mluví hodně nahlas a způsobem, který učitelky vnímají jako ohrožující nebo urážející, i když tak nebyl zamýšlen. V takové situaci se pak aktivizují obranné mechanismy, a dle osobnostního nastavení se učitelky buď stáhnou, nebo zahájí ofenzivní komunikační styl, který situaci zbytečně dále eskaluje. Učitelkám v běžné MŠ chybí povědomí o komunikačním stylu znevýhodněných rodin, nebo mediátor, který by oběma stranám pomohl, aby si byly schopny navzájem naslouchat.

Cílem zavedení vyrovnávacích MŠ není trvalá segregace dětí, ale jejich dočasné oddělení s jasně vymezeným cílem připravit rodinu na integraci do MŠ a děti na úspěšný přechod do běžného kolektivu ZŠ. Pro děti by v nich měly být připraveny programy individuálního rozvoje.

Účinnost vyrovnávacích MŠ by měla být ex ante i průběžně výzkumně ověřována. To znamená, že pomocí výzkumu zaměřeného na matematickou a čtenářskou pregramotnost, případně i sociální dovednosti, by mělo být zjišťováno, zda se dovednosti dětí zařazených do vyrovnávacích MŠ zlepšily. Aby se nestaly vyrovnávací MŠ cestou segregace, je podobný výzkum zapotřebí zadat hned při jejich založení a monitorovat i dokladovat dopady a efektivitu této včasné péče, jejímž hlavním cílem má být větší připravenost dětí ze sociálně vyloučených lokalit na přechod do běžných MŠ nesegregovaného typu. Bude dobré, aby kromě akademického nezávislého výzkumu, který by monitoroval efektivitu opatření, byl rovněž monitoring a podpora spolupráce začleněna do činností středního článku řízení, který by zajišťoval i propojenost s běžnými ZŠ. Ostatně toto by mohlo být také základem pro projektovou podporu v rámci šablon OP JAK (jak výzkum, tak podpora propojování vyrovnávacích MŠ se nesegregovanými ZŠ v zájmu plynulého přechodu dětí do ZŠ a jejich cílené podpory).

Cílem vyrovnávací MŠ musí být dočasné zařazení a její efekty budou ověřovány tím, že děti budou zařazovány do majoritních ZŠ a bude vytvořen program rozvoje schopností a dovedností dětí ze sociálně-znevýhodněného prostředí s důrazem na pregramotnosti a sociální kompetence, bude systematicky sledována úroveň dovedností a kompetencí dětí (učitelkami v MŠ formou individuální diagnostiky, doplněná o monitoring ŠPZ) a efekty programu budou ověřovány formou nezávislého akademického výzkumu, který musí být navržen již při zahájení programu. Cílem programu by mělo být kromě školských pracovníků, také princip propojování služeb (tzv. *multi-agency working*), kdy se škola stává místem, kde se setkávají služby podpory předškolní (případně i včasné) péče o děti a jejich rodiny. Nicméně veškerou činnost nesplňují pouze pedagogičtí a nepedagogičtí pracovníci, ale také další služby

se zapojují do činnosti, kterou realizují ve vyrovnávací MŠ v bezpečném a známém prostředí pro děti a rodiny (např. je třeba plánovat zapojení terénního pracovníka sociálně aktivizačních služeb, zdravotních služeb, případně i podpory dalších služeb pro rodiče sociálně znevýhodněných dětí).

C6. povinný přípravný (nultý) ročník (DF)

V ohniskových skupinách se zástupci školských poradenských zařízení se objevil návrh zavedení povinného nultého ročníku jako přípravy na povinnou školní docházku. Toto řešení bylo považováno za těžko realizovatelné už v důvodové zprávě k zavedení povinného předškolního ročníku. Návrh povinného přípravného ročníku nicméně ukazuje, že ŠPZ vnímají vysoké nároky na školní zralost již při vstupu do povinného vzdělávání a MŠ nejsou jako celek v současné době nastaveny na to, aby tuto předškolní přípravu komplexně zajišťovaly. Povinný nultý ročník by sjednotil způsob přípravy, a navíc by omezil určitou nesystémovost, kdy dítě, pokud nechodilo do MŠ, by do MŠ nastoupilo pouze na rok.

D. Zápisy dětí k povinnému předškolnímu vzdělávání

Stručné shrnutí aktuálního stavu

Řada rodičů, kteří bydlí v sociálně vyloučených lokalitách, není dostatečně informovaná. Někteří rodiče nevědí, že MŠ je určena i pro romské děti, případně že do ní mohou docházet i děti nezaměstnaných rodičů. Svou roli může hrát i fakt, že sami rodiče mateřskou školu nenavštěvovali, neznají ve svém okolí rodinu, jejíž dítě by MŠ navštěvovalo, a nemají tedy představu o běžném režimu a chodu předškolního zařízení.

Někteří rodiče rovněž neví, že jim vznikla nová povinnost. I pokud se rodiče o povinnosti doslechli, neznamená to, že mají informace o termínech s danou povinností spojených – nevědí, kdy jsou dny otevřených dveří (pokud probíhají), především ale nevědí, že musí absolvovat proceduru zápisu, neznají svá práva (ve smyslu práva na zapsání v mateřské škole v místě trvalého bydliště), nejsou seznámeni s konceptem spádovosti, neznají termín zápisu a nevědí, jaké údaje a dokumenty musí při zápisu doložit.

MŠ v některých lokalitách jsou přeplněné a nemohou tedy přijmout děti, které nemají trvalé bydliště ve spádovém obvodu. Významná část rodin často migruje, stěhují se i několikrát v průběhu jednoho roku a nebydlí v místě trvalého pobytu, tudíž při naplnění kapacit lokální mateřské školy děti povinnou předškolní docházku neplní i v případě, že rodiče o plnění projeví zájem.

V některých případech ředitelky MŠ odmítají dítě ze SVL zapsat s odůvodněním, že v MŠ nemají volné místo i v případě, že volnou kapacitou disponují. Toto počínání není zdokumentováno, probíhá obvykle ve fázi, kdy rodiče ještě nepodávají přihlášku, ale pouze zjišťují možnosti umístění dítěte do MŠ. V některých případech je rodičům nabídnuta možnost plnit povinné předškolní vzdělávání formou individuálního vzdělávání.

Některé MŠ při přijímacím řízení rozhodují podle diskriminujících kritérií (např. celodenní docházka do MŠ). To pak znesnadňuje zahájení předškolního vzdělávání dříve než v povinném předškolním ročníku a komplikuje pak vytváření návyku k docházce u sociálně znevýhodněných rodin.

Někteří rodiče dítě k povinnému předškolnímu vzdělávání nepřihlásí, protože se obávají, že nebudou schopni plnit finanční nároky, které s nástupem do MŠ vznikají. I když docházka sama o sobě

zpoplatněna není, rodinám přesto vznikají finanční náklady spojené s případnou dopravou, vybavením, oblečením a přezůvkami, příspěvky do třídního fondu, úhradou akcí konaných nad rámec ŠVP a úhradou stravného. Tyto náklady jsou pro sociálně znevýhodněné rodiny (zvláště pokud jsou vícedětné) příliš vysoké, proto je nemohou hradit. Takové rodiny mohou preferovat přípravné třídy, ve kterých není nutné hradit stravné, nebo si zvolí individuální vzdělávání.

Návrh opatření

D1. zvýšení informovanosti

D1a. podpora terénní práce (DF)

Zvýšení informovanosti rodičů může nejvíce napomoci terénní práce. Sociálně znevýhodnění rodiče obvykle nesledují oficiální komunikační kanály. Oznámení na úřední desce, na vývěskách mateřských či základních škol nebo v místních novinách či zpravodajích tedy zpravidla nejsou dostatečně účinná. V sociálně vyloučených lokalitách obvykle působí pracovníci sociálních služeb, kteří mají často povědomí i o rodinách, které se nově přistěhovaly, a mohou jim tuto informaci zprostředkovat. V některých případech oslovují rodiny i pracovníci škol, ať už na pozicích učitelů, školních asistentů či asistentů pedagoga. Vhodné by bylo umožnit školám, které vzdělávají vyšší počet sociálně znevýhodněných žáků zaměstnat dostatečné množství asistentů pedagoga, kteří by se ve své práci zaměřovali v souladu s § 5, odst. 3, písm. c) na pomoc při adaptaci žáků se speciálními vzdělávacími potřebami na školní prostředí a dle písm. d) na zajištění komunikace se žáky, zákonnými zástupci žáků a komunitou, ze které žák pochází. Nicméně terénní práce je primárně v gesci MPSV, proto je potřeba zaměřit další jednání na vyšší rozsah poskytování sociálně aktivizačních služeb rodinám ohroženým sociálním vyloučením a sociálně vyloučeným, zvláště ve strukturálně postižených regionech. Na úrovni zřizovatele je pak možné sdílet příklady inspirativní praxe k podpoře většího propojení služeb při zajištění docházky sociálně-znevýhodněných dětí do MŠ.

D1b. zapojení pediatrů

Většina rodin dochází alespoň sporadicky k dětskému lékaři, bylo by proto vhodné požádat pediatry, aby o povinném předškolním vzdělávání rodiče informovali, specificky v SVL, při povinné pětileté prohlídce. Tento návrh míří opět na mezirezortní spolupráci, bylo by však možné příklady inspirativní praxe nebo pilotních projektů takové praxe zveřejnit jako metodické doporučení.

D1c. změna v možnostech názvů dětských skupin

Současná legislativa umožňuje, aby dětské skupiny používaly názvy, které vyvolávají dojem, že se jedná o mateřské školy. Někdy k tomu dojde z toho důvodu, že daný subjekt usiloval o zapsání do rejstříku škol a pokud souhlas nedostal, využil možnost fungovat jako dětská skupina, aniž by název změnil.

Někteří rodiče se při zapisování dětí do těchto skupin domnívají, že je zapisují do mateřské školy a nejsou si pak vědomi skutečnosti, že jejich dítě formálně povinné předškolní vzdělávání neplní. Pracovníci některých dětských skupin informují rodiče o nutnosti požádat v MŠ vedené v rejstříku škol o zápis a převedení do individuálního vzdělávání, ale nedochází k tomu ve všech případech. Proto by bylo vhodné zavázat provozovatele dětských skupin, aby volili takový název, který nevyvolá dojem, že se jedná o mateřskou školu zapsanou v rejstříku škol.

Opět jde ovšem o opatření mířící do gesce MPSV navíc novela zákona o dětských skupinách je od roku 2018 stále upravována a není zřejmé, jaká bude její podoba. Nicméně pracovní verze počítala

s omezením dětských skupin pro děti do 4 let s argumentem, že pak mají přejít do mateřské školy. Navíc účast dětí v dětské skupině vyžaduje finanční spoluúčast rodičů, a tedy se nebude týkat primárně sociálně znevýhodněných dětí. Je však zapotřebí vývoj kolem legislativy a uchopení dětských skupin i nadále sledovat.

D2. zajištění dostatečné kapacity v MŠ

Pro zajištění dostatečných kapacit v MŠ je nutné uplatňovat opatření pro přizpůsobování kapacit MŠ (viz návrhy C1). Kromě nich navrhujeme specifická opatření uvedená níže.

D2a. vyřazení z evidence

Pokud jsou do MŠ přihlášeny děti, které po několika dnech či týdnech přestávají MŠ navštěvovat a formálně se z MŠ neodhlásí, MŠ musí pro případ jejich návratu držet jejich místo neobsazené. Bylo by proto vhodné pevněji nastavit možné absence a za určitých okolností umožnit z evidence vyřadit děti, které rodiče k docházce do MŠ přihlásí, ale následně tam po předem stanovenou dobu nedochází (např. 2 měsíce) v případě, že by v průběhu roku požádali o zápis rodiče dětí, kteří by o docházku projevíli zájem. Zároveň je potřebné hledat mechanismy, které výrazně zlepší kooperaci rodičů s MŠ.

D2b. děti v individuálním vzdělávání nad povolenou kapacitu

MŠ v některých případech přijímají do povinného předškolního vzdělávání děti nad rámec povolené kapacity, pokud rodiče zároveň zažádají o individuální vzdělávání. Domnívají se totiž, že pokud dítě do MŠ reálně docházet nebude, tak není nutné blokovat místo pro docházku dalšího dítěte. V praxi ovšem někdy dochází k tomu, že by dítěti mělo být individuální vzdělávání ukončeno a mělo by začít docházet do MŠ, to však vzhledem k naplněným kapacitám MŠ už není možné.

Zároveň je třeba vést v patrnosti fakt, že v některých případech individuální vzdělávání slouží jako prostředek legalizace stavu, kdy fyzické kapacity MŠ nejsou dostupné. Proto jsou některé sociálně-znevýhodněné děti formálně vedeny v režimu individuálního vzdělávání, zároveň však navštěvují předškolní kluby, kde se na docházku do MŠ připravují.

D2c. přednostní přijetí pětiletých sociálně znevýhodněných dětí i do nespádové MŠ v místě bydliště před mladšími dětmi ze spádového obvodu MŠ

Část pětiletých sociálně znevýhodněných dětí nenastoupí do povinného předškolního vzdělávání, protože jejich místo bydliště není totožné s místem trvalého pobytu. Při zápisu do MŠ pak vedení MŠ dá v souladu s platnou legislativou přednost zápisu mladších dětí s trvalým pobytem ve spádovém území MŠ.

Zavedení přednostního přijetí dětí s povinností předškolního vzdělávání bez ohledu na trvalé bydliště by situaci nezlepšilo, protože by umožnilo také přednostní zapisování dětí, které jsou „sociálně zvýhodněné“ do MŠ s převisem poptávky a konečném důsledku také zvýšilo mobilitu „sociálně zvýhodněných“ dětí do kvalitnějších MŠ, protože rodiče těchto dětí jsou schopni zajistit jejich dovoz do vybrané MŠ. Navíc by bylo nepřijatelné pro zřizovatele, kteří jsou odpovědní za zajištění kapacit a již nyní jim tzv. spádovou turistiku komplikuje situaci s naplněním

Kompromisním řešením je umožnit přednostní přijetí pouze pro děti s povinností povinného předškolního vzdělávání ze sociálně znevýhodněných rodin, a to bez vazby na jejich trvalé bydliště. Toto řešení předpokládá detailnější vymezení sociálního znevýhodnění. Jedním z možných přístupů je

vymezení pomocí nároku na vybrané dávky státní sociální podpory, například dávky pro rodiny v hmotné nouzi. Ze zkušenosti ze zahraničí s využíváním podobných indikátorů navázaných na sociální dávky a na základě znalosti poměrně časté proměny jejich požadavků pro nárok na jednotlivé dávky, doporučujeme toto nastavit poměrně volně, jako například dítě/rodina měla nárok na tuto dávky někdy v období od narození dítěte. Neb jen mírné zlepšení životních podmínek rodiny může někdy vést ke ztrátě nároku na dávky, rodina však stále patří k sociálně slabým ve společenském měřítku. Tímto způsobem se intervence vhodně zacílí a bude se týkat relativně malého počtu dětí, které tuto podporu opravdu potřebují. Zároveň je vhodné uvažovat i o nějaké finanční motivaci pro MŠ formou projektového řešení do doby, než bude zavedeno indexové financování. Jedním z parametrů hodnocení vhodného nastavení indexového financování by mělo být, zda přináší dostatečné finance navíc, vedoucí k motivaci přijímání těchto dětí do většinových MŠ a zároveň, zda v případě MŠ, kde je těchto dětí více (např. z pilotního projektu vyrovnávacích MŠ) jsou tyto MŠ schopny financovat potřebné podpůrné služby. Pilotní projekt financování vhodně vybraných vyrovnávacích MŠ a jejich metodická podpora by mohla být provázána s projektem podpory MŠ, které nově přijmou např. čtyř až pětileté dítě ze ZŠ s nárokem v posledních 3 letech na dávky v hmotné nouzi. Tímto by mohli být jak ředitelé MŠ, tak i zřizovatelé motivováni podporovat přijímání těchto dětí.

D3. usnadnění zápisu

D3a. zajištění doprovodu rodičům v průběhu zápisu (DF)

Usnadnění zápisu umožní doprovázení rodičů k zápisu terénním pracovníkem sociálně aktivizačních služeb (SAS).

D3b. umožnění elektronického zápisu

V souvislosti s epidemií covid19 se v mnoha MŠ realizoval zápis distančně, je vhodné tento přístup umožnit i v dalších letech.

D3c. prodloužení termínu pro zápis

Některé MŠ stanovují lhůtu pro zápis poměrně krátkou, v rozmezí jednoho či jenom několika málo dnů. Pro některé rodiny je tato lhůta příliš krátká, zvláště když se jí dozví v malém časovém odstupu, lze proto doporučit její prodloužení.

D4. snižování (uměle vytvořeného) vysokého podílu sociálně znevýhodněných dětí v jednotlivých MŠ

Bylo by vhodné vymezit spádové obvody tak, aby nedocházelo ke koncentrování SZ dětí na několika vybraných školách. Je potřeba zvažovat i další opatření, která by upravila pravomoci zřizovatele. Dochází například k situaci, že naprostá většina MŠ ve městě je spojena do jedné organizace, mimo tuto zastřešující organizaci zůstává jedna či několik dalších MŠ, jejichž spádový obvod zajišťuje nespádovost sociálně znevýhodněných dětí, nebo naopak spádovost dětí sociálně zvýhodněných. Naše interní analýza spádových obvodů MŠ v ČR však ukazuje, že většina obcí volí společný spádový obvod pro všechny veřejné MŠ téhož zřizovatele. Zde lze tedy apelovat pouze formou doporučení na optimální stanovení spádových obvodů, který by vedl k rovnoměrnému rozprostření sociálně znevýhodněných dětí napříč MŠ, případně zviditelnit případy inspirativní praxe těch zřizovatelů, kde k takové tvorbě spádových obvodů přistoupili. V minulosti tak činila Agentura pro sociální začleňování, nicméně pouze v případě spádových obvodů ZŠ.

E. Docházka dětí do povinného předškolního vzdělávání

Stručné shrnutí aktuálního stavu

Vysoký podíl obyvatel vyloučených lokalit nemá dobré zkušenosti s institucemi většinové společnosti. Nejčastěji se setkávají se zástupci Policie ČR, sociálními pracovníky a pracovníky Úřadů práce, přičemž interakce má obvykle mentorskou (a nikoliv podpůrnou) podobu, ale často také represivní charakter, nebo hrozbu represivních opatření přináší. Na základě těchto zkušeností obyvatelé SVL nemají velkou důvěru v instituce většinové společnosti a zdráhají se jim proto svěřit děti dříve, než bylo dosud nutné – tedy dříve, než před zahájením povinného vzdělávání po dosažení věku šesti let. Navíc někdy rodiče dětí, které nejsou sociálně znevýhodněné, dávají verbálně i neverbálně najevo nesouhlas s docházkou sociálně znevýhodněných dětí do MŠ již v průběhu zápisu, čímž odrazují rodiče od zapsání dítěte. Při projevech nevstřícného chování se rodiče obávají, že jejich děti budou v MŠ vystaveny podobným projevům.

V některých případech matky, které by měly přivádět děti do MŠ, doma celodenně pečují o další děti, případně další rodinné příslušníky, a odvedení dítěte do MŠ je pro ně náročné zajistit organizačně.

Rodiče děti k povinnému předškolnímu vzdělávání přihlásí, ale děti do MŠ přivádějí jenom nepravidelně, případně je přivedou jenom několikrát a pak docházku zcela přeruší. Absence v některých případech nejsou omlouvány, nebo nejsou omlouvány včas. Některé mateřské školy považují absence za důvod vejít do komunikace s OSPOD, což jim přináší zvýšenou administrativní zátěž.

Děti, které před zahájením povinného předškolního vzdělávání nenavštěvovaly MŠ, neznají principy fungování instituce, což způsobuje problémy při jejich zapojování do řízené činnosti, do her s ostatními dětmi i při dodržování hygienických zásad. To vystavuje MŠ potřebě upravit metody a formy práce, případně zařadit podpůrná opatření 1. stupně, v komplikovanějších případech doporučit vyšetření v ŠPZ.

Dostupná nabídka DVPP v některých lokalitách neodpovídá potřebám MŠ. Omezené jsou rovněž kapacity pro absolvování DVPP, protože při vysoké naplněnosti tříd vznikají problémy při zajišťování provozu po dobu účasti učitelek na školení.

Při financování podpůrných opatření na úrovni MŠ (tedy nikoliv jednotlivých dětí) chybí záruky udržitelného financování. Finanční podpora sociálně znevýhodněných dětí je vázaná na ochotu rodičů spolupracovat a na dostupnou kapacitu ŠPZ (podpůrná opatření), případně na projektové financování.

Řada dětí má problémy s komunikací v českém jazyce, nerozumějí abstraktnějším pojmům a některým typům pokynů, případně je jejich jazykový kód značně omezený. Také jim často chybějí znalosti a návyky běžné v majoritní společnosti. V řadě MŠ, které doposud sociálně znevýhodněné děti nevzdělávaly, učitelky neznají specifika práce s touto cílovou skupinou a nemají osvojeny vhodné metody a formy práce. Učitelky MŠ, které neprošly vzděláváním zaměřeným na vzdělávání dětí se sociálním znevýhodněním a romské populace, neznají specifika omezeného jazykového kódu ani typické vzorce chování a nedovedou vést s rodiči efektivní komunikaci. Absence důkladného přípravného i dalšího vzdělávání se obzvláště projevuje při řešení konfliktů a krizových situací. Zároveň část rodičů nejeví o komunikaci zájem i v případě, že se jim personál MŠ snaží vycházet vstříc.

V MŠ se zvyšuje podíl dětí, které vyžadují zvýšenou podporu. Část této podpory je vázaná na ochotu rodičů spolupracovat a dostupné kapacity ŠPZ. Vzhledem k populačnímu vývoji i systémovému nastavení předškolního vzdělávání (podíl žák/učitel) MŠ nedisponují personálními kapacitami – ať už v podobě učitelek, nebo podpůrných pracovníků – které by jim umožňovaly situaci adekvátně řešit. Chybí pracovníci pro pozice asistent pedagoga, speciální pedagog, psycholog, logoped, respektive možnost jejich zajišťování externisty.

Z MŠ v průběhu roku odchází relativně vysoký podíl dětí kvůli migracím. V některých případech se vedení MŠ o plánované migraci včas nedozví, což přidělová agendu spojenou s kontaktováním rodiny kvůli absencím.

Část dětí reálně bydlí mimo své trvalé bydliště, takže nemohou využít nárok na místo v MŠ a do nejbližší MŠ nejsou přijaty z nedostatku kapacity.

Problémy, které brání v efektivní docházce, se objevují na straně rodičů i na straně mateřské školy. Na straně rodičů se jedná o bariéry v oblasti postojů, financí a v oblasti praktické, na straně MŠ o bariéry v oblasti kapacit, postojů a metod.

Návrh opatření

E1. podpora utváření postojů rodičů (DF)

Rezervovaný až odmítavý postoj rodičů pramení z mnohdy dlouhodobě negativní zkušenosti znevýhodněných rodin s institucemi majoritní společnosti. Změna postoje je vždy záležitostí dlouhodobou. Změna postoje je možná jenom díky získávání pozitivních zkušeností.

Proto je potřeba soustředit se na vytváření příležitosti pro získávání pozitivních zkušeností s institucí. Již od prvního kontaktu by interakce s rodiči měla být respektující, prostá nálepkování a předsudků. Je dále potřeba vytvářet příležitosti pro vytváření pozitivních zážitků spojených s institucí, například adaptační dny pro dítě s rodičem, společné akce, kterých se mohou účastnit i zájemci o docházku (například karneval, zahradní slavnost apod.). Dobře funguje také časté popisné informování o pokrocích dítěte v MŠ například pomocí ukázek výtvarných prací dítěte – rodiče velice dobře reagují, pokud jsou pravidelně upozorňováni na pokroky dítěte a jejich motivace přivádět dítě do MŠ pravidelně se díky tomu zlepšuje. Je důležité, aby problémy nebyly sdělovány a řešeny direktivním způsobem. Zavedení těchto opatření by mělo předcházet přizpůsobování kapacit MŠ (viz opatření A1).

E2. finanční podpora (DF)

Bariéry v oblasti financí představují náklady na úhradu stravného a různorodých akcí pořádaných mateřskou školou. Tyto bariéry by byly řešitelné formou systémového zajištění obědů zdarma a pokrytí nákladů na akce z ONIV (navýšení dotace) při dodržení stanovených podmínek na straně rodičů. Do budoucna je žádoucí řešit finanční podporu formou indexového financování, do doby, než se indexové financování podaří nastavit je vhodná podpora pomocí šablon (podrobněji viz opatření B).

Problematika obědů zdarma je poměrně obsáhlá a vyžaduje zvláštní pozornost. Problematická je různorodost programů a také omezení některých programů jenom na rodiny v hmotné nouzi, nikoli na všechny rodiny, které by to potřebovaly.

Vhodné by bylo také snížení bariér pro vstup do nepovinného předškolního vzdělávání – například odstupňovaná úhrada za vzdělávání a další úhrady (stravné, účast na akcích) podle výše příjmu. Tyto úpravy by mohly představovat účinné pobídky pro zahájení předškolního vzdělávání v dřívějším období než v pěti letech.

Řadu aktivit, které jsou navrženy, je možné realizovat také pomocí tzv. šablon z prostředků OP JAK v následujícím plánovacím období. Zvažovat lze například následující typy šablon:

- obědy do škol,
- financování mimoškolních aktivit,
- zavádění didaktických postupů pro rozvoj předmatematických a předčtenářských dovedností,
- individuální diagnostika – dokladování pokroku dítěte,
- propojení se středním článkem řízení.

E3. zapojení terénního pracovníka sociálně aktivizačních služeb (SAS) (DF)

Bariéry v oblasti praktické zabraňují docházce dítěte do MŠ například proto, že mateřská škola se nachází v delší než docházkové vzdálenosti, či proto, že rodiče nepřipisují docházce do MŠ důležitost, nebo mají konflikty s personálem MŠ, a proto děti do MŠ nedovedou. Matky se často starají o mladší sourozence či další členy rodiny, či v případě nemoci o rodiče nebo jiného člena rodiny, o kterého je nutné pečovat a nejsou schopny přivést dítě do MŠ včas či vůbec. V takových případech je nutné zapojení sociálního pracovníka, který může s rodinami včas začít komunikovat o problémech.

V „ideálním modelu“ by každá MŠ v SVL nebo vzdělávající významný podíl dětí ze SVL měla mít k dispozici pracovníka, který v MŠ pomáhá při práci s dětmi, zároveň dobře zná spádový obvod dané MŠ a v něm pracuje s rodiči, kteří mají děti ve věku docházky do MŠ, podílí se také na organizaci akcí určených pro rodiče. Jeho náplní práce by měla především činnost sociální. Patří sem například zajištění doprovodu rodičům v průběhu zápisu, dohledávání dětí, které se k zápisu nedostavily, mediace řešení vzniklých konfliktů a problémů. Primárním cílem jeho činnosti by mělo být zapojení a udržení sociálně znevýhodněných dětí v předškolním vzdělávání.

Současná legislativní úprava zákonem o sociálních službách umožňuje zapojení sociálních pracovníků do podobných typů činností formou sociálně aktivizačních služeb, z podstaty věci tedy legislativní změny v této oblasti nejsou potřeba. Problematické jsou ovšem dostupné kapacity, a to jak personální, tak finanční. Je proto potřeba vést s MPSV jednání o jejich navýšení.

E4. podpora zdrojů MŠ

Nejvýznamnější bariéry na straně MŠ jsou v oblasti kapacit zdrojů, které obecně mají MŠ k dispozici, tedy například fyzické a odborné kapacity pracovníků MŠ a podpůrných pracovníků, prostředky na uhrazení DVPP včetně suplování, prostředky na úhradu akcí.

E4a. snížení počtu dětí ve třídě či skupině (DF)

Děti, které vyrůstaly v sociálně znevýhodněném prostředí, přichází do MŠ zcela nepřipravené na pobyt mimo rodinu. I když by bylo možné namítat, že podobně nepřipravené jsou i děti z majoritní populace, u sociálně znevýhodněných dětí je rozsah jejich nepřipravenosti na zcela jiné úrovni. Často mají bazální problémy s jazykovou výbavou a personálu MŠ nerozumí. Nejde jenom o znalost českého jazyka, i děti, které český jazyk používají, ho často používají ve velice omezené podobě – mají jenom omezenou slovní

zásobu, často nerozumí abstraktním pojmům a složitějším jazykovým strukturám. Takové děti vyžadují daleko intenzivnější (a často také specializovanější) péči a pozornost než děti z většinové populace. Mateřské školy, které tyto děti navštěvují, však obvykle nedisponují většími kapacitami co do kapacit či odborné kvalifikace pedagogických pracovníků.

Vyšší rozmanitost potřeb dětí představuje zvýšené nároky na přípravu a práci učitelek. Výzvou je oblast sledování docházky, omlouvání dětí a navazující komunikace s rodiči i dalšími subjekty (např. OSPOD). Vyšší podíl dětí se SVP klade vyšší nároky také na diagnostiku a komunikaci se SPC a PPP. Nároky se projevují i v nutnosti připravit výuku pro různorodé skupiny žáků. MŠ s vyšším podílem sociálně znevýhodněných dětí by proto pomohlo snížení počtu dětí ve třídě či skupině.

E4b. vyšší zapojení asistentů pedagoga do terénní práce (DF)

Jak bylo uvedeno výše, sociálně znevýhodněné děti obvykle potřebují intenzivnější a často také specializovanější péči, než jim MŠ při standardním personálním obsazení mohou poskytnout. Zajištění intenzivnější péče pomocí podpůrných opatření je prakticky nefunkční, protože ta jsou založená na principu individuálního posouzení v rámci školského poradenského zařízení a nejsou zaměřena na systémové odchylky ve složení dětí navštěvujících MŠ. Bylo by proto užitečné intenzivnější zapojení dalších osob. Výše (E3) jsme navrhli zapojení terénního pracovníka sociálně aktivizačních služeb, které však je třeba dohodnout s MPSV a poukazuje na potřebu mezirezortní spolupráce v segmentu předškolního vzdělávání, která je opakovaně připomínána jako podmínka efektivních podpory včasné a předškolní péče. Kromě sociálních pracovníků se nabízí také možnost intenzivnějšího zapojení asistenta pedagoga, speciálního pedagoga, případně dalších odborníků (logoped, sociální pedagog).

Klíčové se jeví především zapojení asistenta pedagoga. Za ideální lze považovat zapojení osoby, která přímo ve vyloučené lokalitě působí. Nemusí nutně být přímo z komunity, musí ale znát specifika cílové skupiny (například učitelky měly u dítěte podezření na lehkou mentální retardaci, protože nereagovalo na svoje jméno, romská asistentka upozornila na to, že dětem se v romských rodinách často v nízkém věku neříká jménem, ale přezdívkou, a proto dítě na jméno nereaguje).

V oblastech s vyšší koncentrací sociálně znevýhodněných dětí se ukazuje jako stěžejní, aby takový pracovník byl zaměstnancem mateřské školy – aby navenek vystupoval za MŠ a zároveň aby ho MŠ vnímala jako stabilního člena pedagogického sboru. V oblastech s nižší koncentrací sociálně znevýhodněných dětí ovšem jsou MŠ, které by pomoc v této oblasti potřebovaly, její rozsah ovšem není dostatečný na zaměstnání kmenového pracovníka MŠ. V takovém případě by pomohlo rozšíření působnosti v oblasti SAS, které by umožnilo poskytnout podporu rodinám, jejichž děti navštěvují různé MŠ.

Považujeme za důležité, aby vstup do profese v oblasti vzdělávání byl nadále zachován jako nízkoprahový, podobně jako tomu bylo například u romských asistentek. Například maturita by mohla být velkou bariérou, zvýšení kvalifikace je možné zařadit až po vstupu do profese.

V „ideálním modelu“ by každá MŠ v SVL nebo vzdělávající významný podíl dětí ze SVL měla mít pracovníka, který v MŠ pomáhá při práci s dětmi, zároveň dobře zná spádový obvod dané MŠ a v něm pracuje s rodiči, kteří mají děti ve věku docházky do MŠ, podílí se také na organizaci akcí určených pro rodiče. Jeho náplní práce by měla být kromě pedagogické činnosti také činnost sociální. Patří sem

například zajištění doprovodu rodičům v průběhu zápisu, dohledávání dětí, které se k zápisu nedostavily. Primárním cílem jeho činnosti by mělo být zapojení a udržení sociálně znevýhodněných dětí v předškolním vzdělávání. V případě úpravy standardů asistenta pedagoga či vymezení činnosti sociálního pedagoga proto doporučujeme zahrnout mezi jeho činnosti také terénní práci mimo školu ve formě jejího umožnění ředitelem školy (nikoliv povinnosti).

Ambicióznějším systémovým řešením je propojit do jedné pozice vzdělávání se sociálními službami, aby bylo zřejmé, že ve škole probíhá kromě pedagogické jako rovnocenná také sociální činnost. Další možností je rozšířit působení pedagogických pracovníků do sociální oblasti. V tomto případě by nicméně šlo o změnu paradigmatického náhledu, kterou nelze zrealizovat v průběhu roku nebo pěti let. Pro zvýšení pravděpodobnosti takové změny – pokud bude vyhodnocena jako žádoucí – je potřeba systematicky přemýšlet a diskutovat. Součástí takového propojení je v dlouhodobé perspektivě také systematická práce s rodiči pro re/integraci na trh práce a redukce SVL.

E4c. DVPP vzhledem ke specifikům sociálně znevýhodněných dětí (DF)

Důležité pro zvýšení kapacit je i zajištění dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků v oblasti specifik práce se sociálně znevýhodněnými dětmi. Jejich důležitou součástí je poučení o základních kulturních a komunikačních vzorcích sociálně znevýhodněných rodin – například obyvatelé SVL často disponují pouze omezeným jazykovým kódem a učitelky MŠ, které neprošly vzděláváním zaměřeným na vzdělávání dětí se sociálním znevýhodněním a romské populace, neznají specifika omezeného jazykového kódu ani typické vzorce chování a nedovedou vést s rodiči efektivní komunikaci. Absence důkladného vzdělání v této oblasti se obzvláště projevuje při řešení konfliktů a krizových situací. Při zajištění DVPP je vhodné zajistit také možnost účasti na DVPP vzhledem k zajištění výuky v době konání DVPP.

E4d. vzdělávání dětí s OMJ (DF)

Učitelky MŠ také obvykle nejsou připraveny na vzdělávání žáků s odlišným mateřským jazykem, či obecně s nedostatečnou jazykovou přípravou. Také část sociálně znevýhodněných dětí de facto patří mezi děti s OMJ (jejich mateřským jazykem je etnodialekt češtiny, nebo romština, a proto nerozumí pokynům učitelek), často nerozumějí abstraktnějším pojmům a některým typům pokynů, případně je jejich jazykový kód značně omezený. Proto by měla být uplatňována opatření na začleňování dětí s OMJ, případně další opatření pro zlepšení komunikačních dovedností.

E5. podpora utváření postojů pracovníků MŠ (DF)

Další bariéry jsou na straně MŠ v oblasti postojů. Při aktuální vytiženosti učitelek MŠ se zařazení sociálně znevýhodněných dětí spíše obávají, než aby je bez problémů přijímaly. Společně s nedostatkem dalších podpůrných pracovníků a pomůcek pro práci se znevýhodněnými dětmi pak tyto důvody někdy vedou k obavám, skepsi a hostilitě k myšlence inkluzivního vzdělávání. Navenek se pak tyto postoje mohou projevat už v průběhu zápisu nevstřícným chováním, které odrazuje rodiče od zapsání do povinného předškolního vzdělávání v dané MŠ. Učitelky MŠ také často nejsou z přípravného ani dalšího vzdělávání vybaveny znalostmi a dovednostmi specificky vzhledem k sociálně znevýhodněným dětem. Neumí proto adekvátně reagovat na všechny výzvy, které docházka těchto dětí do mateřské školy přináší. Zde by bylo vhodné poskytnout jim další vzdělávání zaměřené specificky na potřeby sociálně znevýhodněných dětí. Dostupná nabídka DVPP v některých lokalitách neodpovídá potřebám MŠ. Omezené jsou rovněž kapacity pro absolvování DVPP, protože při vysoké naplněnosti tříd vznikají

problémy při zajišťování provozu po dobu účasti učitelek na školení. Při utváření postojů je vhodným nástrojem také sdílení příkladů dobré praxe.

E6. podpora v oblasti podmínek, metod a forem práce MŠ

E6a. usnadnění adaptace (DF)

Nejenom děti, ale také rodiny často potřebují adaptační období, aby si zvykly na nové povinnosti. To někdy zahrnuje i potřebu intenzivnější podpory formou terénní služby, kdy pracovník (asistent pedagoga nebo sociální pracovník, podrobněji viz E3) v prvních týdnech dochází do rodiny. Podpora není nutná v plném rozsahu po celý školní rok, nejrizikovějším obdobím je září-říjen, kdy po výskytu prvních problémů rodiny docházku dítěte přerušují. Po zahájení docházky dítěte se stává, že se rodina dostane do konfliktu s mateřskou školou – personál MŠ rodičům vyčítá, že něco nedodali, nepřišli včas a nejběžnější strategií řešení takové situace pro sociálně znevýhodněné rodiny je, že přestanou mateřskou školu navštěvovat. V takových případech včasný a individualizovaný zásah asistenta pedagoga nebo sociálního pracovníka (podrobněji viz E3) může pomoci docházku do MŠ zase obnovit.

Vhodné je také zařazení adaptačních pobytů pro děti i s doprovodem ještě před zahájením povinného předškolního vzdělávání.

Osvědčila se také spolupráce s předškolními kluby, pracovníci předškolního klubu pracují jak s dítětem, aby zvládlo adaptaci na novou situaci (na kolektiv, na instituci), tak i s rodiči, aby se naučili zvládat požadavky, které mateřská škola vůči rodině má (například očekávání pravidelného včasného příchodu, finanční nároky).

Je také možné zřizovat kluby rodičů při MŠ, které jsou určené pro rodiče, kteří ještě v MŠ děti nemají. Probíhají pravidelně jeden den v týdnu během dopoledne. Rodiče jsou na ně zváni prostřednictvím asistenta pedagoga nebo sociálního pracovníka, podrobněji viz E3. Cílem je rozvíjení rodičovských kompetencí rodičů ještě před tím, než jejich děti začnou do MŠ docházet, mohou si tam přivést i mladší děti, které si pak zvykají na prostředí MŠ. Je to jeden z možných nástrojů, jak vytvořit bezpečnou atmosféru pro rodiče v prostředí MŠ a zároveň i adaptovat další děti, které by pak do dané MŠ (nebo i jakékoliv jiné MŠ) mohly chodit. Stejně pro úspěšnou spolupráci je být otevřen kontaktu s rodiči, komunikaci, hledat cesty, jak najít společnou řeč, mít na rodiče čas.

E6b. zpřístupnění informací o podpoře MŠ

V mnoha vyloučených lokalitách pracují neziskové organizace, které se zabývají podporou sociálně vyloučených rodin. Ty mohou mateřským školám poskytnout důležité informace, případně zapojit do podpory MŠ své sociální pracovníky. V mnohých MŠ chybí informace o možnostech takové podpory, pracovníci MŠ nevědí, že existuje organizace, na kterou je možné se obrátit. K dispozici sice je katalog sociálních služeb, ale je příliš rozsáhlý. MŠ, které jsou v blízkosti SVL, by měly mít katalog dostupných služeb zabývajících se vzděláváním nebo podporou rodiny – a to ve formě letáků nebo brožurek ve sbornících.

E6c. metodické doporučení k záškoláctví a jeho monitorování

Významným problémem, který MŠ musí řešit, je problém absencí. MŠ chybí detailnější metodická podpora v této oblasti. Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních č.j.: 21291/2010-28 ve své úvodní části sice deklaruje

platnost i pro vzdělávání MŠ (byť jenom implicitně zařazením pojmu „dítě“ do dokumentu), v příloze 11, která se zabývá specificky prevencí záškoláctví, se ovšem zabývá pouze žáky základních a středních škol. Bylo by proto vhodné upravit znění tak, aby zohlednilo i způsoby řešení absencí v povinném předškolním vzdělávání. Ředitelky MŠ by ocenily stanovení přijatelné míry absencí, stanovení postupu při překročení přijatelné míry absencí formou metodického pokynu a vyjasnění způsobu zapojení OSPOD při překročení přijatelné míry absencí. Ze systémového hlediska by bylo rovněž vhodné zavést detailnější monitorování absencí, které by umožnilo zacílit podpůrná opatření na MŠ s vyšším podílem dětí s nadprůměrnými absencemi.

E6d. metodické doporučení pro úpravu obsahu a forem ověřování výsledků individuálního vzdělávání

Ředitelky MŠ by uvítaly metodické doporučení, které by jim usnadnilo orientaci v tom, jaké jsou žádoucí formy a obsah ověřování úrovně osvojování očekávaných výstupů v jednotlivých oblastech a doporučení dalšího postupu při vzdělávání.

E6e. konkrétnější vymezení výstupů z povinného předškolního vzdělávání (DF)

Zejména kvůli ověřování úrovně osvojování očekávaných výstupů v jednotlivých oblastech v rámci individuálního vzdělávání by řada ředitelek MŠ ocenila konkrétnější vymezení výstupů z povinného předškolního vzdělávání.

E6f. metodické doporučení pro postup v případě neuhrazení plateb za stravné a další služby

Ředitelky MŠ by uvítaly metodické doporučení, které by definovalo postupy při neuhrazení plateb za stravné a případně další služby.

E6g. interaktivní případové konference a další formy case managementu (DF)

Tento nástroj byl uplatňován díky podpoře formou projektů ESF a jeho účinnost byla ověřena praxí. Před nástupem dítěte do MŠ se uskuteční setkání, na kterém se sejde rodič, dítě, pracovníci neziskové organizace a budoucí učitel nebo ředitel a společně diskutují o problémech dítěte a o možnostech, jak usnadnit přechod. Díky tomu se rodič i dítě může seznámit s učitelem i s prostředím. Klíčové pro tuto aktivitu je zprostředkování organizací, se kterou jsou již v kontaktu (například díky docházce do předškolního klubu) a mají k ní důvěru.

F. Odklady povinné školní docházky

Systém OPŠD je historicky významně ukotven, reaguje na představy pracovníků ŠPZ a rodičů o požadavcích ZŠ a na fungování MŠ.

Jeden proud změny, postavený na větším důrazu na vzdělávání v MŠ při snížení důrazu na školní zralost při zápisu a větší otevřenosti jak MŠ, tak ZŠ, sleduje koordinovanou a promyšlenou úpravu celého systému. Je zpochybněn koncept školní zralosti a s ním související vysoké nároky ZŠ na dítě při zápisu, část navrhovaných opatření se blíží finskému modelu.

Druhý proud navrhuje různé dílčí úpravy v rámci daného systému – např. úpravu termínů vyšetření, zápisů, odkladů, nebo navrácení přípravného ročníků do systému. Není zpochybněn koncept školní zralosti a s ním související vysoké nároky ZŠ na dítě při zápisu.

Navrhované úpravy pro rozhodování o OPŠD

O případných úpravách procesu rozhodování o OPŠD by se mělo rozhodnout až na základě důkladné komparace různých modelů přístupu k OPŠD v relevantních zemích a celospolečenském vyjasnění cíle OPŠD

a diskuse relevantních zapojených aktérů. Měla by být provedena analýza zahraničních přístupů k zahájení školní docházky jako samostatná analýza pro další rozhodování o alternativních možnostech v této oblasti. Například vzdělávací systémy, které odklad školní docházky neumožňují (např. Francie) se mohou potýkat s odsunutím problému školní neúspěšnosti do pozdějšího věku formou vyšší míry opakování ročníku v ZŠ. Předmětem analýzy by tedy měly být i systémy analyzující odklady školní docházky v kontextu opakování ročníku (ostatně v USA se například o odkladu hovoří jako o opakování ročníku mateřské školy). Na druhou stranu by do analýzy měly být zařazeny i země, které umožňují delší období pro přechod mezi MŠ a ZŠ, a nikoliv jednotný začátek všech dětí k 1.9. daného roku (např. Nový Zéland).

Konkrétní navrhované úpravy se týkají zejména 5 oblastí. Úpravy v oblasti 1) 2) a 3) často souvisí s komplexní proměnou systému, úpravy v oblasti 4) a 5) je možné realizovat bez výrazné změny parametrů OPŠD a práce ŠPZ.

- 1) činnost MŠ
- 2) změny v oblasti základního vzdělávání
- 3) depistáž
- 4) oblast osvěty
- 5) proces rozhodování o OPŠD

F1. změny v činnosti MŠ (DF)

Proměna činnosti MŠ:

- intenzivnější předškolní příprava v MŠ a související zvýšení odbornosti učitelek MŠ v oblasti předškolní přípravy. Bylo by vhodné vytipovat vhodné programy rozvoje dovedností předškolních dětí a ty propagovat na všech MŠ, v případě identifikovaných MŠ, které navštěvují sociálně znevýhodněné děti pak podpořit realizaci takového programu v rámci MŠ nebo externími proškolenými pracovníky. Zároveň by bylo zapotřebí lépe definovat péči a individuální diagnostiku odkladových dětí v MŠ. Za tímto účelem by bylo vhodné stanovit metodiku a plán na intervenci ve věci dítěte s odkladem a systematické vyhodnocení posunu dítěte v rámci MŠ nebo přípravného ročníku ZŠ. Plán by navazoval na doporučení ŠPZ.
- standardní spolupráce psychologa a speciálního pedagoga s MŠ
- snížení počtu dětí ve třídách MŠ

Rozšíření diagnostiky:

- povinný screening v průběhu listopadu až února s cílem především vyšetřit děti s největším rizikem školní neúspěšnosti a děti, které by mohly patřit do školy dle §16. Screening by poskytl zpětnou vazbu a doporučení jak personálu MŠ, tak rodičům, případně proškolení učitelek MŠ v možnostech diagnostikování školní připravenosti a identifikace dětí pro odklad školní docházky pro následné vyšetření ve školském poradenském zařízení.

F2. změny v činnosti ZŠ (DF)

Návrhy na změny v organizaci a obsahu vzdělávání:

- snížení nároků v počátečním vzdělávání, aby mohlo bez vážnějších potíží uspět větší procento dětí, a prodloužení adaptačního období
- rozvolnění učiva 1. ročníku,
- posun některých částí učiva na pozdější období
- odklon od frontální výuky, individualizace přístupu k žákům
- formativní hodnocení
- snížení počtů žáků ve třídách

- přítomnost školního speciálního pedagoga na každé základní škole
- možnost volby alternativních vzdělávacích systémů
  - navýšení počtu přípravných tříd pro děti s OPŠD, které ještě nejsou připraveny na školu, ale MŠ už jim nemá co nabídnout a je nutné s nimi pracovat jiným způsobem a zaměřit se na přípravu na ZŠ
  - přípravná třída by měla být na běžné ZŠ k dispozici také pro sociálně znevýhodněné děti

Rozšíření diagnostiky:

- screening v rámci zápisu do ZŠ se zaměřením na děti s rizikem školní neúspěšnosti pracovníky školního poradenského pracoviště.

F3. depistáž (DF)

Pro děti z nepodnětného prostředí a ohrožené sociálním vyloučením byla navržena také depistáž kvůli potřebě časnější práce s těmito dětmi, respektive časnější práce s těmito dětmi, a ve svém důsledku větší koordinace vzdělávací a sociální oblasti. Tato depistáž by mohla pobíhat i mimo MŠ, např. u pediatra, nebo přímo sociálními službami. Z kvalitativního i kvantitativního šetření však vyplynula přetíženost pracovníků ŠPZ a zároveň obtížnost realizovat depistáže v méně dostupných oblastech. Navíc výzkum ukázal na pokles depistáží. Nabízí se tedy změna strategie, a to cílenost depistáží ve vybraných MŠ, která navštěvují děti ze sociálně znevýhodněného prostředí. Přičemž by bylo vhodné začít s depistáží ještě před započítáním předškolního roku a navržením intervencí, které by mohla již MŠ realizovat ve spolupráci s ŠPZ či externími subjekty v pomoci rozvíjení dětí ze sociálně znevýhodněného prostředí. Je zde vak předpoklad identifikace daných MŠ nebo středního článku řízení (např. ORP), kde se takové děti vyskytují ve zvýšené míře. Zároveň by bylo zapotřebí identifikované MŠ jednoznačně určit k působnosti ŠAPZ (což nutně neznamená zavedení spádovosti, ale lze to učinit ad hoc či výzvou a finanční motivací).

F4. osvěta

Někteří pracovníci ŠPZ doporučují více se zaměřit na osvětu rodičů, aby měli povědomí, co všechno má dítě v době zápisu umět, ale také aby byli seznámeni i s negativy OPŠD. Osvěta by měla cílit i na to, že MŠ sama nemusí být dostatečnou přípravou na školu.

Někteří pracovníci také upozorňovali na negativní vliv vystavení se technologiím v raném věku na komunikační schopnosti – i v tomto smyslu by ocenili změnu přístupu rodičů k výchově dětí a jejich aktivní vedení.

O důvodech pro doporučení nebo nedoporučení k OPŠD by měli být poučeni i lékaři a další kliničtí odborníci, stává se, že rodiče dají spíše na ně, než na poradenské zařízení a na názory učitelů mateřské školy. Pracovníci ŠPZ by ocenili, kdyby rodiče respektovali jejich odborný názor. Tedy nenechali dítě retestovat v případě, že ŠPZ neshledá důvody pro odklad, přestože si to rodiče přejí, respektive nenechali dítě zapsat do ZŠ i přes nesouhlasné stanovisko poradny. Přestože to doporučují pracovníci poraden, není to nejspíš možné prosazovat, neb je často srovnáváno právo si vybrat psychologa či speciálního pedagoga s právem na výběr lékaře.

F5. proces rozhodování o OPŠD

F5a. kdo má rozhodovat

O odkladu by měli rozhodovat odborní pracovníci, nikoli zákonní zástupci a nemělo by tedy být na benevolenci rodiče, zda doporučovaný OPŠD pro své dítě využije. Na druhou stranu se objevily i názory, že současný stav, kdy o odklad žádá rodič či zákonný zástupce, by se neměl měnit.

Pro doporučení k OPŠD by mělo v odůvodněných stačit vyjádření pouze jednoho ze subjektů posuzujícího připravenost/zralost dítěte: ŠPZ, dětský lékař, psychiatr, klinický psycholog, klinický logoped, foniatr, genetik aj. V případě zúžení požadavku na jeden doporučující posudek by se mělo jednat o posudek ŠPZ, nikoliv praktického lékaře. U sporných případů by zároveň mělo být možné vyžádat si doplňující vyšetření dalším odborníkem (nejspíše dětským psychologem). Pozitivně je hodnoceno, že k posouzení školní zralosti dává podklad také učitelka MŠ, která s dítětem dlouhodobě pracuje. ŠPZ je vnímán jako klíčový subjekt, který může zralost nejkompexněji posoudit a zároveň může určit způsob další práce s dítětem. Zároveň by spíše neměla být umožněna praxe, že když rodič nezíská odklad pro dítě v jednom ŠPZ, navštíví jiné.

F5b. pravidla, kterými se mají ŠPZ řídit

Pravidla pro doporučení k OPŠD by měla být upravena a více sjednocena, indikace by měla být upřesněna. S tím souvisí také větší sjednocení metodiky pro diagnostiku a sdílení dobré praxe mezi poradnami. Kritéria posuzování by ovšem měla jít ruku v ruce se změnami v základním vzdělávání na ZŠ, které povedou k menším nárokům a k větší otevřenosti ZŠ vůči dětem se sociálním znevýhodněním. V diagnostice by měla podle ŠPZ zůstat určitá svoboda rozhodnout podle situace a kontextu, důvody OPŠD mohou být velmi individuální a komplexní je proto i diagnostika. Proto se nabízí návrh doporučené metodiky s ponecháním jisté míry volnosti (např. povinná realizace jisté baterie a volitelná z mnoha jiných, předem schválených). Žadoucí je provést také validizaci a aktualizaci norem doporučených materiálů. Zavádění může být také náběhové. Poradenská pracovníci upozorňovali, že především začínající pracovníci potřebují vedení v tom, jak k diagnostice přistoupit, naopak zkušenější pracovníci již si svůj způsob našli a mnoha lety praxe odzkoušeli. Je tedy možné aspirovat na sjednocování u poradenských pracovníků s kratší praxí. Úpravy a sjednocování metodiky by mělo být tvořeno ve spolupráci s ŠPZ a akademickými pracovišti. Zkušenosti z předchozích pokusů o sjednocování nebyly příliš účinné.

Objevily se také návrhy na omezení důvodů pro odklad – měl by se týkat především dětí s nějakým druhem postižení (tělesné, zrakové, řečové, sluchové, poruchy chování atd.), dlouhodobě nemocných, případně sociálně znevýhodněných. Mezi pracovníky ŠPZ nepanuje shoda ohledně druhého odkladu školní docházky, část vítá její nemožnost. Někteří navrhovali legální možnost pro děti s těžkým kombinovaným postižením, kterým prospívá pobyt v MŠ a sociální kontakt s mladšími dětmi. Druhý odklad by měl být umožněn i dětem, kde vývoj na počátku byl významně opožděn, typicky se jedná o děti nedonošené, či děti, které musely na počátku života trávit hodně času u lékařů (hospitalizace, intenzivní rehabilitace...).

F5c. termín zápisu

Pokud jde o termín zápisu, objevily se návrhy o posunutí termínu na leden, ale také na pozdější měsíce, včetně prázdninových měsíců. V této souvislosti je ale důležité uvědomit si, že důležitější je termín, do kterého ředitel ZŠ musí rozhodnout o odkladu, respektive lhůta, ve které musí rodič požádat o odklad. Tato lhůta byla oproti předchozímu stavu posunuta méně než o tři měsíce – v předchozí úpravě mohl rodič žádat do 31. května, nyní žádá v průběhu zápisu, tedy v průběhu měsíce dubna. Někteří pracovníci proto navrhovali také posun finálního rozhodnutí o OPŠD až na letní měsíce.

G. Průřezová opatření

G1. provázání a spolupráce relevantních aktérů (DF)

Z dlouhodobého hlediska je potřebné zajistit komunikaci a spolupráci mezi odbory školství a sociálními odbory a nestátními neziskovými organizacemi, které pracují se sociálně znevýhodněnými tak, aby se podařilo děti v příslušném věku dohledat ještě před jejich nástupem k povinnému předškolnímu vzdělávání.

Je také potřeba hledat cesty pro lepší vzájemné informování o potřebách dětí, mateřských škol a základních škol s cílem realističtějších očekávání od dětí při nástupu do ZŠ.

Velký problém spočívá v evidenci místa bydliště, které není povinné (bývalý institut přechodného pobytu). Proto bylo navrhováno sdílení dat s Úřadem práce, kde se evidují žadatelé o dávky sociální podpory. Škála návrhů z terénu vzhledem k dalšímu použití dat je poměrně široká – od předání jmen dětí a adres bydliště příslušným školám až po podmínění příjmu dávek docházkou do mateřské školy. Návrh represivních opatření pravděpodobně částečně vychází z neznalosti současného stavu – represivní opatření jsou nastavená: dle školského zákona by ředitel spádové mateřské školy při nezapsání dítěte nebo zanedbávání péče o docházku měl učinit oznámení o podezření ze spáchání přestupku příslušnému obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností. Navíc, již dnes rodiče, pokud dostali sankci dle přestupkového zákona, ztrácejí nárok na část rodičovského příspěvku a na pomoc v hmotné nouzi⁷). V této souvislosti se objevil návrh na změnu toku finančních prostředků z dávek přímo směrem k těm institucím, které děti vzdělávají.

G2. koordinace organizací veřejné správy

Ze všech aktérů, kteří se podílejí na řešení problematiky docházky do povinného předškolního vzdělávání, je nutné obzvláště se soustředit na koordinaci organizací veřejné správy. Lze totiž doložit, že v případě, že dítě nezahájí povinné předškolní vzdělávání, postupy různých složek veřejné správy se liší. Relativně častá praxe je, že zcela odlišně postupují lokální OSPODy – v některých lokalitách nekonají vůbec, v jiných již druhý den po termínu zahájení povinného předškolního vzdělávání podávají trestní oznámení. V některých případech sociální odbor (a to nejen OSPOD, ale spíše oddělení sociálních věcí) komunikuje s jednotlivými MŠ velmi intenzivně, v jiných jim vůbec nepomáhá řešit vysokou míru absencí.

Výraznou změnu v přístupu zaznamenaly školy cca od roku 2015 v souvislosti s vydáním Informace k postupu orgánů sociálně-právní ochrany dětí v případech záškoláctví č. j. 2014/11306-231, které výslovně uvádí, že vyskytne-li se problém s docházkou, měla by škola být schopna jej vyřešit vlastními silami, pomocí kompetencí, které jí zákon svěřuje, a je úlohou školy zjišťovat možné příčiny záškoláctví a jednat s rodiči o postupu k nastolení žádoucího stavu. Role OSPOD je v materiálu popsána následovně: „Pouhá skutečnost, že rodiče neplní své povinnosti nebo že dítě zanedbává školní docházku, bez dalšího neznamena, že se jedná o ohrožené dítě, k jehož ochraně je třeba zásahu OSPOD! V souladu se zásadou

⁷ Zákon o státní sociální podpoře č. 117/1995 Sb., § 54 a. Zvláštní ustanovení o důsledcích neplnění povinné školní docházky dítěte - (1) Jestliže byl alespoň jednomu z rodičů pravomocně uložena správní trest podle zvláštního právního předpisu za neplnění povinností souvisejících s řádným plněním povinné školní docházky staršího dítěte v rodině, tak se z celkové částky rodičovského příspěvku, který náleží rodiči z titulu péče o nejmladší dítě v rodině, odečítá částka 22800 Kč. Jestliže počínaje kalendářním měsícem následujícím po kalendářním měsíci, ve kterém nabylo právní moci rozhodnutí o uložení správního trestu uvedené ve větě první, již je nárok na částku rodičovského příspěvku nižší než 22800 Kč, odečte se tato zbývající částka od celkové částky rodičovského příspěvku. Rozdíl mezi částkou 22800 Kč a zbývající částkou rodičovského příspěvku podle věty druhé je přeplatkem na rodičovském příspěvku, který je rodič povinen vrátit.

Zákon o pomoci v hmotné nouzi č. 111/2006 Sb., § 3, odst. 1, písm. e. Osoba, která není v hmotné nouzi (1) Nestanoví-li tento zákon jinak, osobou v hmotné nouzi není osoba, která je osobou, které byla za neplnění povinností zákonného zástupce dítěte spojených s řádným plněním povinné školní docházky uložena správní trest podle zákona upravujícího přestupky, a to po dobu 3 měsíců ode dne nabytí právní moci rozhodnutí o uložení správního trestu.

subsidiarity státního zásahu do soukromí rodiny musí být před podniknutím kroků sociálně-právní ochrany dáno důvodné podezření, že tato skutečnost nepříznivě ovlivňuje vývoj dítěte nebo je či může být příčinou nepříznivého vývoje. V kontextu záškoláctví je proto nutno vnímat sociálně-právní ochranu dítěte jakožto ultima ratio, jako nejzazší prostředek, k němuž lze přistoupit až tehdy, když komunikace a práce školy s dítětem a jeho rodinou, školou doporučená či zprostředkovaná pomoc ani nabízené služby nepřinesly zlepšení, a současně se jedná o problém takové intenzity, že nepříznivě ovlivňuje vývoj dítěte.“ Školy ovšem o této skutečnosti nejsou informovány a také současná praxe jednotlivých OSPODů se v této věci liší.

V dlouhodobé perspektivě je potřeba meziresortní spolupráce: je kontraproduktivní, aby sociální služby poskytované městy a obcemi svůj podíl na řešení situace snižovaly a MŠMT izolovaně řešilo neplnění povinného předškolního vzdělávání (a následně povinné školní docházky) bez možnosti systémového řešení dalších oblastí (oddlužení, stabilní bydlení, doškolení, (re)integrace na trh práce).

Zároveň je nutné podporovat takové nástroje sociální politiky, a to jak na státní, tak regionální úrovni, které povedou k nižší kumulaci sociálních problémů na jednom místě (omezení sociálně vyloučených lokalit) a v ideálním případě také k nižší míře migrace (např. řešení exekucí, systematická práce s rodiči).

G3. šíření inspirativní praxe (DF)

Vhodné je také sdílení příkladů inspirativní praxe, nejenom formou konferencí, ale také návštěvami MŠ, které mohou jako příklad inspirativní praxe sloužit. Pro tento účel je nápomocné také síťování škol.

Inspirativní praxi lze sdílet také v rámci přípravného a dalšího vzdělávání. Například nadace OSF navázala spolupráci s *Asociací středních pedagogických škol*, byla zorganizována exkurze do mateřských škol a následná debata zástupkyň asociace s ředitelkami a asistentkami. Zároveň se stává, že některé ředitelky MŠ informace o modelových MŠ vnímají jako kritiku, při představování dobré praxe je potřeba postupovat citlivě, aby ředitelky nepocit'ovaly ohrožení.

G4. síťování neziskových a dalších organizací (např. MAP, MAS), které se zabývají předškolním vzděláváním a včasnou péčí pracující s rodinami, jež mají děti v předškolním věku (DF)

Jako důležité se ukazuje vytváření prostoru pro sdílení v rámci neziskových organizací – často řeší podobné problémy, tak je užitečné, aby se navzájem víc znaly, začaly spolu spolupracovat. Setkávání neziskových organizací mají i vzdělávací potenciál (například na setkání bývají přizváni experti na různá témata, kteří detailně informují zástupce neziskových organizací o vybraných tématech).

T A
Č R

Tento projekt je financován se státní podporou
Technologické agentury ČR
v rámci programu BETA2

www.tacr.cz
Výzkum užitečný pro společnost

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

**PEDAGOGICKÁ
FAKULTA**
Univerzita Karlova